

VATT-TUTKIMUKSIA 21
VATT-RESEARCH REPORTS

Tuomo Mäki

**JULKISEN SEKTORIN LAAJUUS
JA KASVU OECD-MAISSA**

VALTION TALOUDELLINEN TUTKIMUSKESKUS
Government Institute for Economic Research
Helsinki 1995

ISBN 951-561-100-8

ISSN 0788-5008

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Hämeentie 3, 00530 HELSINKI

J-Paino Ky

Helsinki 1995

ESIPUHE

Julkisen sektorin nopea kasvu on ollut yhteinen piirre kaikille OECD-talouksille viime vuosikymmeninä. Kehitykseen on useissa maissa liittynyt 1970-luvun alusta lähtien sitkeä taistelu julkisen velan kasvua vastaan ja tasapainottomuuksien hidas korjaantuminen. Tämä kehitys on voimistanut myös julkisen sektorin tutkimusta eri maissa.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan julkisen sektorin kasvua OECD-maissa vuodesta 1960 lähtien. Raporttia varten laadittiin OECD-maille menoryhmittäiset aikasarjat, joten maavertailu on voitu tehdä paljon yksityiskohtaisemmalla menoryhmityksellä kuin vastaavissa aikaisemmissa tutkimuksissa.

Julkiset taloudet ovat erityisesti Euroopan maissa ajautuneet pysyvään korkeaan velkatasoon. Työttömyyden hoito ja julkisen velan korkomenot ovat naulanneet menot korkealle, verotusta ei ole voitu enää nostaa eikä muita menoja ole saatu riittävästi alenemaan. Velkaantumistasen aleneminen nopean talouskasvun aikana 1980-luvun jälkipuoliskolla oli tilapäistä. Uudelleen kohonnut työttömyys hitaan talouskasvun seurauksena 1990-luvun alkupuolella on kääntänyt velkaantumisen uudelleen kasvuun. Euroopan tasapainoilu korkean julkisen velan ja massatyöttömyyden loukussa on ollut toistaiseksi ratkaisematon.

Muiden maiden ponnistellessa ylivelkaantumista vastaan Suomi jatkoi 1980-luvulla menojen nopeaa lisäämistä. Suomessa työttömyyden ja julkisen velan yhteisensä tuli muihin maihin verrattuna myöhään, nopeasti ja muita rajumpana. Suomelle tämän kansainvälisen vertailun antamat opetukset ovat yksiselitteiset. Meillä on seuraavat 10 vuotta edessä nopeankin kasvun aikana verrattain korkea veroaste ja jatkuva julkisten menojen karsiminen. Tällöin on erityisen tärkeää kohdentaa julkisia menoja uudelleen siten, että ne suuntautuvat oikeudenmukaisesti ja tukevat ennen kaikkea inhimillisen pääoman ja osaamisen kartuttamista.

Tutkimuksen on tehnyt Tuomo Mäki. Kuviot on piirtänyt Anita Niskanen ja liiteosan taulukot on laatinut Iiris Koskela-Näsänen. Työn kuluessa tutkimusta ovat kommentoineet parannusehdotuksin Tuula Hausman, Tero Kuitunen, Pekka Parkkinen, Seija Parviainen, Antti Romppanen, Ilpo Suoniemi ja Pirkko Valppu. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen puolesta kiitän erityisesti tekijää, mutta myös kaikkia muita tutkimuksen valmistumista edesauttaneita.

Helsingissä, tammikuussa 1995

Seppo Leppänen

Mäki, Tuomo: Julkisen sektorin laajuus ja kasvu OECD-maissa. Helsinki, VATT, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Government Institute for Economic Research, 1995 (B, ISSN 0788-5008; No 21), ISBN 951-561-100-8.

TIIVISTELMÄ: Tutkimuksessa tarkastellaan OECD-maiden välisiä eroja julkisen sektorin koossa, rakenteessa ja kehityksessä viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana. Julkisen sektorin kehitystä tarkastellaan menoryhmittäin kansantalouden tilinpittoon perustuen.

Julkinen sektori on laajentunut bruttokansantuoteosuudella mitattuna kaikissa OECD-maissa. Kasvulle on ollut ominaista nopeiden ja hitaiden kasvujaksojen vuorottelu. Julkisen sektorin kasvu oli poikkeuksellisen nopeaa 1970-luvulla, mutta 1980-luvulla erittäin hidasta. Julkisen sektorin kehityksessä on eri maiden ja menoryhmien välillä ollut suurta vaihtelua. Julkisen sektorin menorakenne on OECD-maissa muuttunut siten, että sosiaalisten tulonsiirtojen ja korkomenojen osuudet ovat kasvaneet voimakkaasti.

Aikaisemmasta kehityksestä poiketen 1980-luvun kehitys jakoi OECD-maat selvästi kasvavan ja supistuvan julkisen sektorin maihin. Irlannissa ja Isossa-Britanniassa julkisen sektorin koko supistui merkittävästi. Supistuvan julkisen sektorin maille oli tunnusomaista pitkään jatkunut voimakas yhtämittainen julkisten menojen kasvu ja suuret rahoitusaliäämät 1970-luvulla. Kasvavia julkisen sektorin maita olivat mm. eteläeurooppalaiset maat ja Suomi, joissa julkisen sektorin koko oli vielä 1980-luvulle tultaessa OECD-maiden pienimpiä.

Eurooppalaiset taloudet ovat tänä päivänä korkean julkisen velan ja korkean työttömyyden puristuksessa. Korkea julkinen velka ja pysyvä korkealle asetunut työttömyys ovat sitoneet julkisen sektorin voimavaroja velanhoidon ja toisaalta työttömyyden hoitoon. Tämä on heikentänyt julkisen talouden sopeutumiskykyä olennaisesti monissa OECD-maissa.

ASIASANAT: julkinen sektori, julkiset menot, julkisen sektorin koko, julkisen sektorin kasvu

Mäki, Tuomo: Julkisen sektorin laajuus ja kasvu OECD-maissa. Helsinki, VATT, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Government Institute for Economic Research, 1995 (B, ISSN 0788-5008; No 21), ISBN 951-561-100-8.

ABSTRACT: The study deals with the differences in the size, structure and development of the public sector in the OECD countries over the last three decades. The development of the public sector in the OECD countries is analysed according to economic classification of expenditure based on OECD national accounts data.

The public sector, measured as a proportion of public expenditure relative to GDP, has been expanding in all the OECD countries. However, this development has not been linear, rather periods of rapid growth have alternated with periods of slow growth. The size of the public sector was growing very rapidly in the 1970s, but slowly in the 1980s. There is also marked variation in the growth rates of different expenditure categories between countries. The composition of public spending has changed greatly in the OECD countries over the last three decades. The share of social transfers and interest payments on the public debt relative to GDP has been growing rapidly.

The development in the 1980s differs from previous periods. Countries had been divided into those with a growing public sector and those with a declining public sector. In Ireland and Great Britain the size of the public sector declined substantially. For countries with a declining public sector it was typical that public expenditure had continued to grow rapidly until 1980 and large financial deficits were common in the 1970s. In countries where public expenditure grew rapidly during the 1980s, like southern European countries and Finland, the share of public expenditure had been relatively small even in the beginning of the 1980s.

European countries are now find themselves hemmed in by high public debt and high unemployment. The high level of indebtedness of the public sector and high and persistent unemployment have bound government resources to servicing debt and unemployment. This has caused severe problems for the functioning of the public sector in many OECD countries.

KEY WORDS: public sector, public expenditure, size of public sector, growth of public sector

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
1 JOHDANTO	7
1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja sisältö	7
1.2 Aineisto ja käsitteet	8
2. JULKISEN SEKTORIN ROOLI JA TEHTÄVÄT	11
2.1 Julkisen sektorin kasvun 100 vuotta	11
2.2 Julkisen sektorin toimintaympäristön muutos	12
2.3 Julkisen sektorin tehtävistä	15
2.4 Katsaus julkisen sektorin kasvua selittäviin teorioihin	20
3 JULKISEN SEKTORIN KOKO, RAKENNE JA KEHITYS	24
3.1 Julkisten menojen käsite	24
3.2 Julkisen sektorin koko ja kasvu OECD-maissa	25
3.3 Julkisten menojen rakenne	30
3.4 Julkisen sektorin kasvun kehityspiirteet	33
3.4.1 Julkiset kulutusmenot	33
3.4.2 Sosiaaliset tulonsiirrot	39
3.4.3 Elinkeinojen tukeminen	43
3.4.4 Julkiset investoinnit	45
3.4.5 Julkisen velan korkomenot	47
3.5 Julkisten menojen rakenteen muuttuminen	50
3.6 Jakovaltiot ja palveluvaltiot	53
4. JULKISTEN MENOJEN JA BRUTTOKANSANTUOTTEEN REAALIKASVUN YHTEYS	57
4.1 Julkisten menojen reaalin kasvu	57
4.2 Julkisen sektorin kasvu ja suhteelliset hinnat	61
4.3 Julkisten menojen BKT-joustopot	62
4.3.1 Julkisen sektorin koon kasvu	62
4.3.2 Julkisen sektorin koon kasvu menoryhmittäin	67
4.3.3 Julkisen sektorin koon kasvu menoryhmittäin eri aikoina	69
5 JULKISEN SEKTORIN KEHITYS SUOMESSA	77
6 YHTEENVETO	82
LÄHTEET	86
LIITE 1	90
LIITEKUVIOT	94
LIITETAULUKOT	98

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja sisältö

Tämä tutkimus pyrkii omalta osaltaan tuomaan lisävalaistusta julkisen sektorin ajankohtaisiin ongelmiin ja julkisen sektorin tulevasta roolista käynnissä olevaan keskusteluun Suomessa muiden OECD-maiden kokemusten valossa. Tutkimuksessa tarkastellaan julkisten menojen kasvua OECD-maissa vuodesta 1960 lähtien aikasarjojen avulla. Tavoitteena on selvittää julkisen sektorin kokoa ja sen kehitystä sekä julkisen sektorin kasvun luonnetta OECD-maissa. Tutkimus on tarkoitettu julkisen sektorin kasvusta kiinnostuneille tutkijoille ja virkamiehille sekä myös poliittiseen päätöksentekoon julkisen sektorin tulevan kehittämistyön taustaksi.

Julkisen sektorin voimakas laajentuminen on ollut yhteinen piirre OECD-maille viime vuosikymmeninä. Samalla julkisen sektorin merkitys kansantaloudessa on kasvanut. Hyvinvointitehtävät ovat aikaa myöten laajentuneet ja niistä huolehtiminen on siirtynyt lisääntyvästi julkisen sektorin vastuulle. Tämä on luonnollisesti merkinnyt voimakasta julkisten menojen kasvua. Suotuisan taloudellisen kasvun olosuhteissa julkisen sektorin kasvua ei pidetty ongelmana, vaan pikemminkin pyrittiin määrätietoisesti toteuttamaan laajoja hyvinvointiohjelmia, joiden katsottiin kaikin puolin tukevan taloudellista kehitystä ja kansalaisten hyvinvointia. OECD-maissa seurattiin hyvin tarkkaan eri maiden hyvinvointipoliittisia ohjelmia ja pidettiin tärkeänä pysyä kehittämistyössä mukana. Julkisen sektorin väliintulo ei suinkaan pysähtynyt pelkästään hyvinvointitehtäviin vaan on laajentunut erilaisen sääntelyn muodossa myös monille muille talouden alueille.

Kysymys julkisen sektorin kasvun rajoista nousi esille 1970-luvun loppupuolen ja 1980-luvun alun kokonaistaloudellisten ongelmien kärjistymisen myötä. Mittavista julkisten menojen leikkauksista pidättäytyttiin ja veronkorotuksiin ei katsottu enää olevan mahdollisuuksia. Julkisia talouksia rupesivat vaivaamaan pysyvät rahoitusali jäämät ja julkisen velan hallittavuus nousi keskeiseksi ongelmaksi jopa 1980-luvun lopun nopean talouskasvun oloissa. Euroopan ajautuminen lamaan 1990-luvun alkuvuosina on osoittanut, että julkisten talouksien haavoittuvuus on eittämättä koko ajan lisääntynyt. Niinpä julkisen talouden suotuisa kehitys 1980-luvun loppupuoliskolla oli vain tilapäistä ja siten julkisen talouden rahoitusongelmia ei ole pysyvästi ratkaistu. Tästä syystä Euroopassa on virinnyt uudelleen keskustelu hyvinvointivaltion peruskysymyksistä ja julkisen sektorin roolista siinä.

Luotettavan tiedon puute on vaikeuttanut julkisen sektorin kasvua koskevaa tutkimusta sekä maiden välistä vertailua. Julkista sektoria koskeva maavertailu on yleensä rajoittunut joko julkisten kokonaismenojen, kulutusmenojen tai tulonsiirtojen tarkasteluun. Tätä tutkimusta varten laadittiin OECD-maille menoryhmittäiset aikasarjat vuosille 1960-1992. Tämän ansiosta julkisen sektorin kasvua koskeva maavertailu on voitu tehdä paljon yksityiskohtaisemmalla menoryhmityksellä kuin mitä vastaavissa aikaisemmissa tutkimuksissa on tehty. Tutkimuksen liiteosassa selvitetään aikasarjojen laadintaa ja deflatointia sekä julkaistaan aikasarjat.

Julkisen sektorin historiallista kehitystä ja toimintaympäristön muutosta, tehtävien ja tavoitteiden muotoutumista sekä julkisen sektorin kasvun syitä käsitellään luvussa 2. Siinä näitä hyvin tärkeitä ja monimutkaisiakin kysymyksiä tarkastellaan varsin yleisellä tasolla valottamalla ainoastaan keskeisimpiä kehityspiirteitä.

Luvussa 3 käsitellään julkisen sektorin kokoa, rakennetta ja kehitystä. Aluksi selvitetään julkisten menojen käsitettä ja julkisen sektorin nimellisen ja reaalisen koon mittaamista koskevia kysymyksiä. Julkisen sektorin kokoa ja kasvua kuvataan vertailemalla julkisten kokonaismenojen bruttokansantuoteosuuksia ja niiden kehitystä eri maissa ja maaryhmissä vuodesta 1960 lähtien.

Tavoitteena on selvittää OECD-maiden välillä vallitsevia eroja kussakin menoryhmässä ja toisaalta eri menoryhmien välisiä kasvueroja. Julkisen sektorin kasvua vuosina 1960-1992 tarkastellaan menoryhmittäin: julkiset kulutusmenot, sosiaaliset tulonsiirrot, elinkeinotuet, julkiset investoinnit ja julkisen velan korkomenot. Julkisten kulutusmenojen yhteydessä selvitetään myös niiden rakennetta ja kehitystä. Luvun 3 lopussa arvioidaan tiivistetysti julkisen sektorin menorakenteen muuttumista viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana sekä julkisen sektorin toimintapolitiikan muotoutumista ja eriytymistä OECD-maissa.

Luku 4 käsittelee julkisten menojen ja bruttokansantuotteen reaalikasvun yhteyttä. Luvun alussa tarkastellaan sitä, miten kokonaismenot ja eri menoryhmät sekä bruttokansantuote ovat eri maissa ja eri ajanjaksoina kehittyneet. Lisäksi arvioidaan lyhyesti suhteellisten hintojen merkitystä julkisen sektorin kasvuun eri maissa.

Tämän jälkeen julkisen sektorin kasvua tutkitaan julkisten menojen ja eri menoryhmien BKT-joustojen avulla. Tässä yhteydessä ollaan kiinnostuneita julkisen sektorin kasvun luonteesta ja kasvuun liittyvästä dynamiikasta. Sen vuoksi julkisen sektorin kasvua tarkastellaan hieman yksityiskohtaisemmin sekä menoryhmittäin että kutakin ajanjaksoa erikseen. Erityistä huomiota kiinnitetään julkisen sektorin kasvuun 1980-luvulla.

Luvussa 5 selvitetään julkisen sektorin kehitystä Suomessa ja kuudennessa luvussa esitetään tutkimuksen yhteenveto ja johtopäätökset.

1.2 Aineisto ja käsitteet

Julkisen sektorin kokoa, kasvua ja sen mittaamista koskeva keskustelu on liittynyt muun muassa julkisen sektorin käsitteen määrittelyyn. Tämän lisäksi on pohdittu sitä, pitäisikö julkisen sektorin kokoa ja kasvua tarkastella nimellisin vai reaalisin suurein. Julkisen sektorin kokoa koskevissa maavertailuissa on kuitenkin erittäin tärkeää valita sellainen julkisten menojen käsite, joka on konsistentti yli ajan ja mahdollistaa maiden välisen vertailun.

Julkisen sektorin kokoa koskevilla maavertailuissa on käytetty muun muassa seuraavia mittareita: julkisten menojen osuus bruttokansantuotteesta, julkisen toiminnan työllisten osuus kaikista työllisistä ja verotulojen osuus bruttokansantuotteesta sekä näistä johdettuja muita mittaustapoja. Tässä tutkimuksessa julkisen sektorin koon ja kasvun maiden välinen vertailu perustuu julkisten menojen ja sen eri menokomponenttien tarkasteluun.

Tutkimuksessa käytetty perusaineisto pohjautuu kansantalouden tilinpitoon, jossa julkinen sektori ja koko kansantalous on kuvattu kansainvälisesti vertailukelpoisella tavalla. Kansantalouden tilinpidossa julkinen sektori institutionaalisena pääsektorina koostuu julkisyhteisöistä, joita ovat valtio, kuntayhteisöt, sosiaalivakuutusrahastot sekä liittovaltioissa väliportaan hallintoyksiköt. Julkiset yritykset ja valtaosa julkisista liikelaitoksista luokitellaan kuitenkin yrityssektoriin. Vaikka julkinen sektori rahoittaa pääasiassa voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen toimintaa, ei niitä kansainvälisestä käytännöstä poiketen lueta esimerkiksi Suomessa julkiseen sektoriin. Tämä ei ole suuri ongelma, koska julkisiin menoihin kuitenkin kirjautuvat näiden yhteisöjen saamat tulonsiirrot julkisyhteisöiltä.

Tutkimuksessa julkiset kokonaismenot kattavat kolme pääryhmää, joita ovat julkiset kulutusmenot, tulonsiirrot ja julkiset investoinnit. Tulonsiirrot on jaettu sosiaalisiin tulonsiirtoihin, elinkeinotukiin, korkomenoihin ja muihin tulonsiirtoihin. Viimeksi mainittu jäännösryhmä sisältää tulonsiirtoja kotitalouksille, yrityksille, voittoa tavoittelemattomille yhteisöille ja ulkomaille. Esimerkiksi Suomessa sosiaalisiin tulonsiirtoihin sisältyy myös yksityisen sektorin maksamat työeläkkeet. Aineiston puutteellisuuksien takia julkisen sektorin maksamat pääomansiirrot ja maanostot on rajattu tarkastelun ulkopuolelle. Niiden osuus julkisista kokonaismenoista on OECD-maissa ollut kuitenkin varsin pieni.

Kun halutaan selittää julkisen sektorin kokoa kiintein hinnoin ja reaalisissa menoissa tapahtuneita muutoksia, kuten tämän tutkimuksen luvussa 4 tehdään, ongelmaksi tulee sopivan julkisten menojen deflaattorin valinta. Julkisten menojen deflatointi on yleensä perustunut julkisen kulutuksen hintaindeksiin ja joko yksityisen kulutuksen hintaindeksiin tai kuluttajahintaindeksiin johonkin yhdistelmään. Tämä saattaa aiheutua siitä, että useissa tutkimuksissa on yhtenäisten aikasarjojen laadintavaikeuksien ja muiden aineiston puutteellisuuksien takia käytetty niin aggregoituja tilastotietoja, ettei deflaattorin valintaongelmia ole syntynyt. Esimerkiksi julkisia tulonsiirtoja on lähes poikkeuksetta käsitelty yhtenä eränä.

Tutkimuksessa OECD-maiden kiinteähintaiset luvut on saatu siten, että käypähintaiset luvut on jaettu eli deflatoitu hintaindeksillä. Julkisten kokonaismenojen alarierien deflatoinnissa on käytetty eri hintaindeksejä. Deflatoinnissa on pyritty noudattamaan periaatetta, jossa kuhunkin julkisten kokonaismenojen alarään sovelletaan sellaista hintaindeksiä, joka mahdollisimman hyvin kuvaisi tarkasteltavan menoerän sisältöä. Tämän lisäksi hintaindeksiin valintaan ovat vaikuttaneet myös indeksien laatuun ja saatavuuteen liittyvät seikat.

Sarjojen laadinnassa on tavallaan edetty alhaalta ylöspäin eli kukin sarja on muodostettu erikseen käyttämällä hyväksi useita eri tietolähteitä. Tämä menettelytapa valit-

tiin, koska suurimmat puutteet OECD:n tilastoissa ja tietokannoissa liittyvät korkomenoihin, muihin kuin sosiaalisiin tulonsiirtoihin ja osin myös elinkeinotukiin. Tässä tutkimuksessa käytettyjen sarjojen laadintaa ja hintaindeksien käyttöä selvitetään liitteessä 1.¹

¹ Tässä tutkimuksessa tarkastellaan julkisen sektorin kasvua 22 OECD-maassa. Turkki ja Uusi-Seelanti on jätetty aineiston puutteellisuuden takia tarkastelun ulkopuolelle. Samasta syystä Luxemburg ei ole luvun 4 tarkastelussa mukana.

2 JULKISEN SEKTORIN ROOLI JA TEHTÄVÄT

2.1 Julkisen sektorin kasvun 100 vuotta

Hyvinvointivaltioiden alkujuuret löytyvät 1800-luvun lopun Länsi-Euroopasta. Näihin aikoihin ajoittunut kansallisvaltioiden synty, laajeneva demokratisoituminen ja nopea teollistuminen yhdessä antoivat sysäyksen hyvinvointivaltioiden synnylle ja kasvulle. Tämän päivän hyvinvointivaltio on siten noin 100 vuoden kehityksen tulos, jona aikana se on merkittäväällä tavalla muokannut talouden rakenteita Euroopassa.

Hyvinvointitehtävät ovat aikaa myöten laajentuneet ja niistä huolehtiminen on siirtynyt enenevässä määrin julkisen sektorin vastuulle. Tämä on luonnollisesti merkinnyt voimakasta julkisten menojen ja siten julkisen sektorin koon kasvua. Nykyiseen verrattuna julkiset taloudet olivat vielä vuosisadan vaihteessa varsin vaatimattomia, kuten taulukosta 1 ilmenee. Tuolloin julkisten menojen osuus bruttokansantuotteesta vaihteli Euroopassa 10-15 prosentin välillä.

Taulukko 1. Julkiset menot suhteessa bruttokansantuotteeseen eräissä OECD-maissa vuosina 1880-1990, prosenttia

	1880	1913	1929	1938	1950	1960	1970	1980	1990
Suomi		12	15	16	23	27	32	39	47
Ruotsi		10	15	18	24	31	43	62	61
Norja	7		18	20	35	30	41	48	55
Tanska	9	10	13	16	18	25	41	56	58
Ranska	11	10 ²	12	22	28	34	38	46	50
Saksa	10 ³	18	31	42	30	33	39	49	46
Hollanti		8 ⁴	11	22	27	33	45	59	58
Iso-Britannia	10	13	24	29	34	32	39	45	42
Italia	14	17	20	29	30	29	33	42	54
Japani	9 ⁵	14	19	30	20	21	19	33	32
USA		8	10	19 ⁶	23	27	32	34	37
Keskihajonta	2,1	3,4	6,1	8,1	5,6	4,0	7,2	9,5	9,2
Keskiarvo	10,0	12,3	17,0	23,9	26,5	29,3	36,5	46,5	49,0

Lähteet: Hjerpe, Riitta (1988), Lybeck and Henrekson (1988), Offentliga sektorn (1990), Taimio (1986).

1=1915, 2=1910-13, 3=1881, 4=1910, 5=1885, 6=1939.

Julkisten menojen kasvu ei suinkaan ole ollut tasaista eikä kehitys samanlaista kaikissa maissa. Julkisen sektorin kehitystä ovat leimanneet monet historialliset ja kansalliset erityispiirteet. Viimeisen sadan vuoden kehitykseen sisältyy hyvin moninaisia ajanjaksoja. Siihen mahtuu rauhallisia kansalaisten sosiaaliturvan rakentamisen aikoja, taloudellisia lamoja, sisällissotia, sotiin varustautumisen kausia ja varsinaisia massiivisia sotakausia.

Kehityksen erilaisuus näkyy muun muassa siinä, että vielä vuosisadan alussa maiden väliset julkisen sektorin kokoerot olivat aika pieniä, mutta 1930-luvun loppupuoliskolla ne olivat jo erittäin suuria. Saksassa julkinen sektori oli kooltaan selvästi Euroopan suurin. Sen sijaan Pohjoismaissa julkinen sektori oli vielä varsin vaatimaton. Suuren julkisen sektorin maita olivat myös Iso-Britannia ja Italia sekä Euroopan ulkopuolisista maista Japani. Julkisen sektorin laajuus 1930-luvun lopulla selittynee näissä maissa suurilla infrastruktuuri-investoinneilla ja sotavarustelulla. Julkisen sektorin voimakas kasvu on ajoittunut kuitenkin toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan ja erityisesti 1960- ja 1970-luvulle.

2.2 Julkisen sektorin toimintaympäristön muutos²

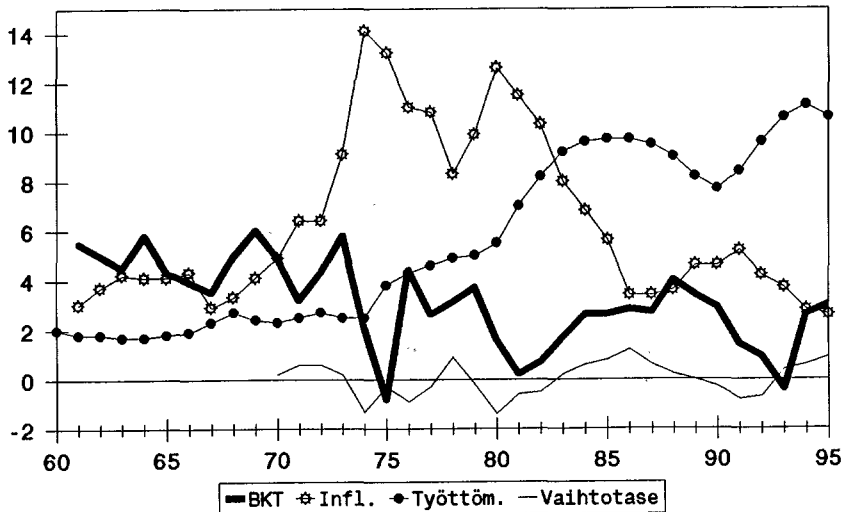
Julkisen sektorin voimakas laajentuminen on ollut yhteinen piirre OECD-maiden taloudelliselle kehitykselle viime vuosikymmeninä. Julkisen sektorin osuus ja sen kasvu on kuitenkin eri maissa vaihdellut huomattavastikin. Kehityseroja on perusteltu muun muassa yhteiskunnallisilla, poliittisilla ja taloudellisilla tekijöillä sekä niitä koskevilla valinnoilla.

Julkisen sektorin kasvu kahden viime vuosikymmenen aikana on poikennut olennaisesti 1950- ja 1960-luvun suhteellisen vakaan julkisen sektorin kasvun ajoista. Tämä on näkynyt mm. siinä, että suhtautuminen valtion puuttumiseen talouden toimintaan, sen vaikutuksiin ja siten yleisesti koko talouspolitiikan rooliin on muuttunut. Yleinen suhtautuminen julkisen sektorin laajenevaan interventioon ja kohonneisiin kustannuksiin on tullut aikaisempaa kriittisemmäksi. Näiden lisäksi myös demografisilla tekijöillä on ollut suuri vaikutus julkisen sektorin toimintapolitiikkaa koskeviin linjauksiin.

Ensimmäistä öljykriisiä edeltäneet kaksi vuosikymmentä olivat erittäin suotuisaa taloudellisen kasvun aikaa. Euroopan OECD-maissa kokonaistuotanto kasvoi vielä 1960-luvulla keskimäärin 4 1/2 prosentin vuosivauhtia. Taloudellinen kasvu hidastui ratkaisevasti ensimmäisen öljykriisin jälkeisinä vuosina. Laskusuhdanne oli varsin syvä, joskin lyhytaikainen. Laman syvyyttä Euroopan OECD-maissa kuvaa se, että kun kokonaistuotanto kasvoi noin 5 1/2 prosenttia vielä vuonna 1973, kasvu putosi 2 prosenttiin vuonna 1974 ja kokonaistuotanto supistui 1 prosentilla vuonna 1975. Kasvu elpyi kuitenkin vuosikymmenen lopulla niin, että Euroopan OECD-maissa yllettiin 1970-luvulla 3 prosentin keskimääräiseen talouskasvuun.

² Euroopan taloudellista kehitystä ovat tarkastelleet Bruno and Grilli (1994) teoksessa *European Macroeconomics*.

Kuvio 1. Bruttokansantuotteen määrän muutos, inflaatio, työttömyysaste sekä vaihtotase suhteessa bruttokansantuotteeseen Euroopan OECD-maissa¹⁾, prosenttia

1) OECD-Eurooppa vuoden 1985 BKT-painoin.

Suotuisa talouskehitys katkesi uudelleen toisen öljykriisin (1979-1980) seurauksena. Taloudellinen kehitys lamaantui 1980-luvun alkupuolella useiksi vuosiksi ja vaihtotaseongelmat kärjistyivät. Toisen öljykriisin jälkeinen laskusuhdanne jäi vuoden 1973 lamaa loivemmaksi, mutta oli selvästi pitkäkestoisempi. Niinpä Euroopan OECD-maissa kokonaistuotannon kasvu hidastui 1980-luvulla runsaaseen 2 prosenttiin. Taloudellisen kasvun käynnistymisen hitauteen vaikutti osaltaan mm. inflaation alentamiseen tähtäävä erittäin tiukka talouspolitiikka, joka piti reaalikorkotason korkeana.

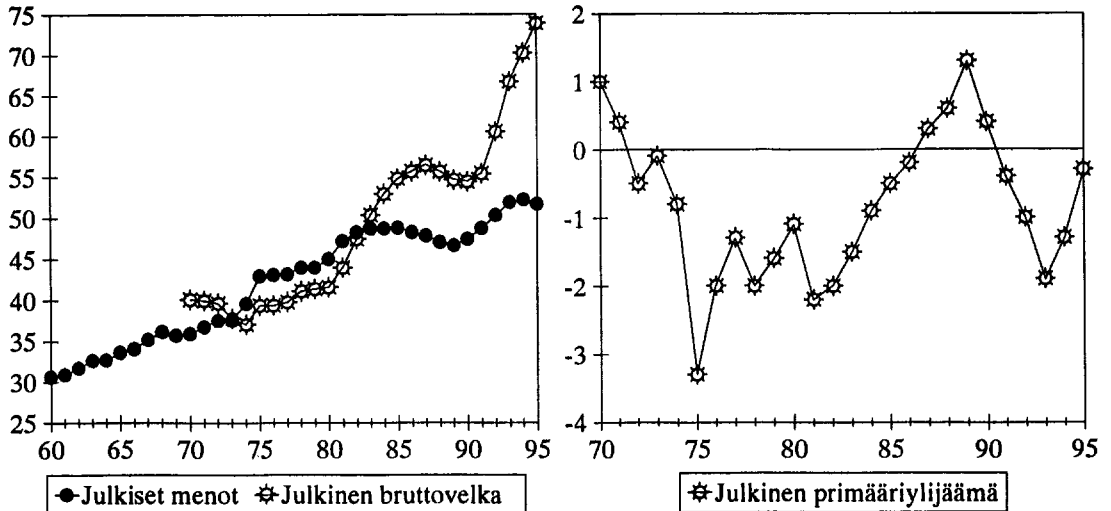
Nopeaa talouskasvua 1960-luvulla tuki vakaana ja alhaisena pysynyt inflaatio. Euroopan OECD-maissa keskimääräinen inflaatiovauhti pysyi 4 prosentin tuntumassa. Jo 1960-luvun lopulla alkanut voimakas kansainvälinen noususuhdanne kiihdytti inflaatiota, jota Bretton Woods -järjestelmän romahtaminen 1970-luvun alussa sekä vuoden 1973 lopulla raakaöljyn hinnan nelinkertaistuminen vauhdittivat entisestään. Inflaatio ylsi Euroopan OECD-maissa 1970-luvulla keskimäärin runsaaseen 10 prosenttiin. Toinen öljykriisi katkaisi laskevan öljyn hintakehityksen ja laukaisi uudestaan voimakkaan inflaation, joka sitten käynnisti määrätietoisin inflaation vastaisen taistelun Euroopassa. Inflaatio putosi vuoden 1980 12 prosentista 6 prosenttiin jo vuonna 1985.

Työttömyys pysytteli Euroopan OECD-maissa 2 prosentin tuntumassa aina 1970-luvun alkupuolelle saakka. Sen jälkeen työttömyys on taloudellisen kasvun hidastumisen myötä jatkuvasti lisääntynyt. Ensimmäisen öljykriisin myötä työttömyys

kaksinkertaistui Länsi-Euroopassa jo muutamassa vuodessa ja 1970-luvun keskimääräinen työttömyysaste kohosi 4 prosenttiin. Työttömyys ei korjaantunut 1980-luvulle tultaessa, vaan kohosi vuoden 1980 noin 5 prosentista noin 10 prosenttiin vuonna 1985. Työttömyys laski 1980-luvun loppupuoliskolla nopeasta talouskasvusta huolimatta vain vähän ja tilapäisesti.

Kansainvälisessä taloudessa 1970-luvulla tapahtuneet muutokset näkyivät talouskasvun ehtymisenä, inflaation hallitsemattomana kasvuna, työttömyyden lisääntymisenä ja kasvavina vaihtotaseongelmina. Tämän lisäksi suurista valuuttakurssien muutoksista tuli epävarmuutta ja häiriöitä lisäävä tekijä kansainväliseen talouteen. Muutokset ovat tuottaneet OECD-alueen talouksille huomattavia sopeutumisongelmia ja vaikuttaneet suuressa määrin myös julkisen talouden kehitykseen (Kuvio 2).³

Kuvio 2. Julkiset kokonaismenot, julkinen bruttovelka ja julkisen talouden primääriylijäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen Euroopan OECD-maissa¹⁾, prosenttia

1) OECD-Eurooppa vuoden 1985 BKT-painoin.

Toinen öljykriisi osoitti Euroopan talouksien haavoittuvuuden ja tarpeen lisätä talouspolitiikan koordinaatiota. Niinpä 1980-luvun alkupuolella syntyi Euroopan valuuttakurssijärjestelmä, EMS, jossa jäsenmaiden valuutat sidottiin Saksan markkaan. Järjestelmä tähtäsi nimenomaan inflaation hidastamiseen, valuuttakurssien vakauteen ja korkotason alentamiseen. Valittu toimintastrategia tuotti tuloksia, mutta ei voinut estää työttömyyden kasvua.

³ Julkinen talous on primääriylijäämäinen, kun tulot ilman korkotuloja ovat suuremmat kuin menot ilman korkomenoja.

Läntisissä markkinatalousmaissa kuusi vuotta jatkunut noususuhdanne päättyi vuonna 1990. Suhdannetaantuma jatkui pitkään ja vuonna 1993 kokonaistuotanto jopa supistui. Laman syntyyn ja syvyyteen ovat ratkaisevasti vaikuttaneet mm. kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla tapahtuneet suuret muutokset, joiden johdosta useat valuutat irtautuivat Euroopan valuuttakurssimekanismista. Edeltävissä lamoissa ulkoisilla hintashokeilla oli keskeinen merkitys. Nykyinen lama poikkeaa edellisistä myös siinä, että Euroopan OECD-maat eivät aikaisemmissa taantumissa kohdanneet näin montaa alhaisen kasvun vuotta.

Euroopan nykyinen tilanne on hyvin ongelmallinen. Talouskasvu on käynnistymässä, mutta julkiset taloudet ovat vahvasti velkaantuneita. Työttömyys on muodostunut vaikeasti ratkaistavissa olevaksi ongelmaksi. Kasvu pitäisi saada aikaan ilman, että se johtaisi inflaation kiihtymiseen ja lisävelkaantumiseen. Julkisen sektorin toimintaympäristö on suuresti muuttunut ja ongelmat monimutkaistuneet samalla kun talouksien kasvutrendi on jo pitempään ollut alenevä (Ks. kasvusta Maddison 1989). Viime vuosikymmenen lopulle ajoittunut Itä-Euroopan talouksien luhistuminen ja varsinkin nykyisen Venäjän hidas edistyminen taloutensa kuntoonsaattamisessa ovat lisänneet epävakautta Euroopassa. Länsi-Euroopassa odotetaan Itä-Euroopan talouksien nopeaa uudistumista ja jälleenrakennusta, joka samalla nostaisi myös koko Euroopan uudelle kasvu-uralle ja antaisi julkisen talouden kehittämiselle vakaammat puitteet.

2.3 Julkisen sektorin tehtävistä

Hyvinvointivaltioita on erilaisissa vertailututkimuksissa tyypitelty eri tavoin ja erilaisin kriteerein. Esimerkiksi Gosta Esping-Andersen (1990) on jaotellut hyvinvointivaltiot kolmeen mallityyppiin: konservatiiviseen (Saksa, Ranska), liberaaliin (Yhdysvallat, Kanada, Australia, Iso-Britannia) ja sosiaalidemokraattiseen (Pohjoismaat). Julkisen sektorin tehtäväkentän tarkastelu ja eri maiden sovittaminen aukottomasti edustamaan jotain määrättyä mallityyppiä ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista ja käytännössä se on mahdotonta. Toisaalta maiden tyypittely erilaisiin ideaalimalleihin on usein vahvasti näkökulmiin sidottu. Julkisen sektorin kehityksen eri vaiheissa on toki saatu vaikutteita moneltakin suunnalta, mutta useimmiten kehityksen taustalla on ollut määräävimpänä piirteenä kunkin maan kansalliset ominaispiirteet ja historialliset lähtökohdat.

Talusteoriassa hyvinvointivaltion tavoitteissa on korostettu tehokkuuden, tasa-arvon ja hallinnollisen toimivuuden periaatteita.⁴ Tehokkuutta voidaan tarkastella useista näkökulmista. Makrotaloudellinen tehokkuus tarkoittaa sitä, että erilaisten hyvinvointijärjestelmien - julkiset/yksityiset palvelut, tulonsiirrot ja verotus - tulisi olla sellaisia, että ne minimoivat taloudellisia kustannuksia eli tehokkuustappioita. Mikrotaloudellisessa tehokkuudessa sitä vastoin ollaan kiinnostuneita siitä, kuinka tehokkaasti esi-

⁴ Talusteorian näkökulmasta hyvinvointivaltion käsitettä, tehtäviä ja kehityspiirteitä sekä eri maiden hyvinvointijärjestelmien eroavaisuuksia ovat tarkastelleet mm. Barr (1992), Atkinson (1987), Sandmo (1991) ja Lindbeck (1985).

merkiksi terveydenhuoltojärjestelmä toimii. Yksi tärkeä tehokkuuden näkökulma liittyy palvelujen - palvelut ja tulonsiirrot - ja niiden rahoittamistavan kannustinvaikutuksiin. Ilmaisipalvelujen tarjonnalla ja tulonsiirroilla voi olla ihmisten käyttäytymistä vääristäviä - ihmisten passivoituminen - vaikutuksia. Toisaalta näiden etuisuuksien rahoittamistavalla - erilaiset verot - on havaittu olevan vaikutuksia työn tarjontaan, työllisyyteen ja säästämiseen.

Tulonjakoon vaikuttaminen

Hyvinvointivaltion toimintastrategian keskeisimpänä osana on pidettävä pyrkimystä vaikuttaa tulojen uudelleenjakoon. Tämän modernin länsimaisen hyvinvointivaltion peruskysymyksen ratkaisu ei kuitenkaan ole ongelmatonta, koska tulonjaon ja tehokkuuden ja toisaalta itse tulonjaon tasaukseen tähtäävien erilaisten tavoitteiden ja keinojen sekä niiden rahoittamistapojen väliset vaikutukset kulkevat usein eri suuntiin.

Hyvinvointivaltiossa kaikille kansalaisille ja perheille tulisi turvata perustoimeentulo. Käytännössä tämä tarkoittaa tietyn minimitoimeentulorajan - köyhyysraja - määrittelemistä, jonka alapuolelle jääviä tuetaan julkisista varoista. Jos kuitenkin kansalaisten kyky hankkia toimeentulo sairauden, työttömyyden tai muun yllättävän syyn takia heikkenee, katsotaan hyvinvointiyhteiskunnan tehtäväksi turvata riittävän toimeentulon jatkuminen. Käytännössä työttömyysturva- ja sairausvakuutusjärjestelmän korvaustasoista jää riippumaan se, missä määrin totuttu elintaso voidaan säilyttää. Toisaalta hyvinvointiyhteiskunnalta odotetaan myös takeita ennakoitavissa olevien kulutusmahdollisuuksien heikkenemisen tapauksessa, ts. kulutusmahdollisuuksien turvaamisesta yli elinajan. Tästä esimerkkeinä voidaan mainita lapsiperheiden tukeminen sekä varautuminen vanhuudenajan kulutusmahdollisuuksien turvaamiseen erilaisilla eläkejärjestelyillä. Rahoitustavasta riippuen näihin hyvinvointia lisääviin pyrkimyksiin liittyy eittämättä sekä tehokkuus että tasa-arvoaspekteja.

Eriarvoisuuden vähentämispyrkimys on paljolti normatiivinen, tasa-arvonäkökulmaa painottava arvostuskysymys. Mitä enemmän yhteiskunnassa eriarvoisuutta karsastetaan, sitä valmiimpia ollaan jakamaan tuloja uudelleen suurituloisilta pienituloisille. Tulonsiirtojärjestelmä voi joko suoraan tai välillisesti progressiivisen verotuksen kautta toimia pienituloisia suosivasti. Tämä pätee myös julkisiin hyvinvointipalveluihin, mikäli rahoitus perustuu joko progressiiviseen verojärjestelmään tai muuhun pienituloisia suosivaan rahoitustapaan.

Hyvinvointiohjelmat ja oma palvelutuotanto

Usein vähemmälle huomiolle jäänyt, mutta erittäin tärkeä näkökohta liittyy itse hyvinvointiohjelmien toteuttamistapaan. Tällä on erittäin suuri merkitys niin resurssien käytön tehokkuuden kuin myös asetettujen tavoitteiden saavuttamisen arvioinnin kannalta. Ensinnäkin hyvinvointiohjelmien tulisi olla yksinkertaisia ja selkeitä. Sama koskee myös itse ohjelmien organisointia ja järjestämistapaa. Ohjelmien ylläpidosta ei

saisi aiheutua kohtuuttomia kustannuksia, niiden toimintaa pitäisi pystyä valvomaan ja tarvittaessa muuttamaan. Toisaalta hyvinvointiohjelmien ei tulisi myöskään houkutella kansalaisia etuuskien väärinkäyttöön. Tämä koskee sekä yksityisillä vakuutuksilla rahoitettujen palvelujen kysynnän lisääntymiseen liittyviä ongelmia että julkisten hyvinvointipalvelujen käyttöä kuin myös julkisten sosiaalivakuutusjärjestelmien kautta annettavia etuisuuksia.

Monissa länsimaissa julkisella sektorilla on hyvin laaja ja monipuolinen palvelujen tarjonta. Julkinen sektori itse tuottaa niin sanottuja julkishyödykkeitä, joita ei yksityisen sektorin toimesta tuotettaisi lainkaan tai joiden tuottamisessa markkinat epäonnistuvat. Näille tuotteille on tunnusomaista myös se, että yhden lisäkuluttajan ilmaantuminen ei aiheuta lisäkustannuksia ja muiden kuluttajien poissulkeminen on hankalaa. Julkishyödykkeen tarjonta kohdistuu kaikille kansalaisille, mutta kokemansa hyödyn suhteen eri yksilöiden välillä voi olla suuriakin eroja. Tyypillisiä esimerkkejä näistä julkisen sektorin perinteisistä tehtävistä ovat maanpuolustus, järjestys- ja yleiseen hallintoon liittyvät palvelut.

Meriittihyödykkeet ja ulkoisvaikutukset

Julkisen sektorin tehtäväpiiri koskee myös meriittihyödykkeiksi kutsuttuja yksityisiä hyödykkeitä. Tällaisia ovat ennen kaikkea koulutukseen ja terveydenhuoltoon liittyvät palvelut. Meriittihyödykkeille on tunnusomaista se, että niiden tuottaminen voitaisiin periaatteessa toteuttaa yksityisen sektorin toimesta vapailla kilpailevilla markkinoilla.

Julkinen valta on huolenpidossaan lähtenyt siitä, että yksilöt voivat omalla toiminnallaan vahingoittaa sekä itseään että ympäristöään. He voivat olla esimerkiksi piittämättömiä omasta terveydentilastaan ja aiheuttaa suurta vahinkoa muille ihmisille. Ihmiset eivät aina myöskään osaa arvioida koulutuksesta koituvia hyötyjä omalle tulevaisuudelleen. Julkinen valta on näin katsonut tarpeelliseksi tarjota terveys- ja koulutuspalveluja ilmaiseksi tai 'alihintaan', jotta palvelujen kalleus ei rajoittaisi niiden käyttöä. Näiden palvelujen kohdalla tulee selkeästi näkyviin julkisen vallan paternalistinen suhtautuminen kansalaisiin.

Julkisen sektorin väliintuloa, voimavarojen kohdentamista, on perusteltu niin koulutuksen kuin myös terveydenhuollon ulkoisvaikutusominaisuuksilla. Näihin toimintoihin kannattaa julkisen sektorin panostaa, koska se on kansakunnan kokonaisedun kannalta hyödyllistä. Erityisesti on korostettu taloudellisen kasvun ja koulutuksen välistä yhteyttä.

Koulutus- ja terveydenhuoltopalvelujen julkisella tarjonnalla on kiistämättä myös tulonjakovaikutuksia. Näiden palvelujen ilmaistarjonta poistaa pienituloisilta ainakin sen kynnyksen, joka syntyisi, jos näiden palvelujen tarjonta ja hinta määräytyisivät vapailla markkinoilla. Toisaalta, vaikka laajamittainen julkinen tuotanto johtaisikin suotuisiin ja tavoiteltaviin tulonjakovaikutuksiin, voi sillä olla taloudellisen tehokkuuden näkökulmasta epäsuotuisia vaikutuksia. Tulonjako ja taloudellinen tehokkuus riippuvat siten toisistaan. Toisen painottaminen merkitsee tinkimistä toisesta.

Sosiaalipalvelut ja eläketurva

Julkisen sektorin aktiivisuus palvelutuotannossa on laajentunut perinteisistä hallinto-tehtävistä terveys- ja koulutuspalvelujen lisäksi voimakkaasti myös sosiaalipalveluihin. Vanhusten ja vaivaisten laitoshoidon on vanhaa perua. Palvelutuotannon laajentuminen onkin suuntautunut ensin lapsiin ja nuoriin, myöhemmin kattavasti eri ikäryhmiin peittäen ihmisen koko elinkaaren. Julkinen sektori on tämän lisäksi ottanut yhä enenevässä määrin vastuulleen myös kulttuuritarjonnasta, erilaisesta virkistystoiminnasta sekä kansalaisten vapaa-aikaan liittyvistä toiminnoista huolehtimisen.

Ennen nykyisenkaltaisten sosiaalisten tulonsiirtojärjestelmien luomista viime vuosisadan lopulta alkaen pyrittiin köyhäinhoitoon ja hyväntekeväisyyteen perustuvilla järjestelyillä ennen kaikkea turvaamaan yhteiskuntarauhan jatkuminen ja yhteiskuntajärjestelmän säilyminen. Tämän kaltaisia painotuksia oli havaittavissa esimerkiksi USA:n 1930-luvun sosiaaliturvaa koskevissa uudistuksissa (North, 1985). Vasta toisen maailmansodan jälkeen julkisen sektorin tulonsiirtopolitiikassa on painotettu tulonjakotehtävää. Tämänkin taustalla on toki huoli yhteiskunnallisesta järjestyksestä, mutta ennen kaikkea pyrkimys totutun kulutustason turvaamiseen.

Tätä tulontasaustehtävää julkinen sektori toteuttaa muun muassa takaamalla erilaisilla eläkejärjestelmillä vanhuksille taloudellisen turvan. Niinpä lähes kaikissa teollisuusmaissa vanhuuden taloudellinen turva on tuntuvasti kohentunut. Sairaudesta aiheutuneita riskejä kattamaan on luotu sairausvakuutusjärjestelmä. Työttömyydestä aiheutuneita toimeentulo-ongelmia lievennetään erilaisilla toimeentulojärjestelmillä. Myös työkyvyttömyyden ja työtapaturmien varalle on olemassa erilaisia vakuutusjärjestelmiä.

Näiden vakuutusjärjestelmien lisäksi monissa maissa on olemassa erilaisia avustusjärjestelmiä, joilla tasoitetaan toimeentuloeroja. Näistä voidaan mainita perhepoliittiset tulonsiirrot, asumistuet sekä toimeentuloturvajärjestelmä, joka on tarkoitettu muiden vakuutusjärjestelmien aukkoja peittämään.

Tuotantotoiminnan perusedellytysten turvaaminen

Julkisen sektorin perustehtäviin luetaan myös perusrakenteen kehittäminen ja ylläpito. Sitä on perusteltu sillä, että yksityisen sektorin resurssit olisivat riittämättömiä suurten hankkeiden toteuttamiseen, esimerkiksi maanteiden, vesiväylien ja rautateiden rakentamiseen ja kunnossapitoon. Näitä hankkeita on perusteltu myös yksityisen sektorin tuotantotoiminnan edellytysten turvaamisen näkökulmasta.

Julkisen sektorin eräänä päätehtävänä on yleisesti pidetty talouden vakaasta kehityksestä huolehtimista. Julkisen sektorin on pyrittävä suhdannepolitiikan keinoin turvaamaan hyvä työllisyys, vakaa rahanarvo ja ulkoinen tasapaino. Suhdanteiden tasoittaminen valtion tuloja ja menoja säätelemällä oli varsin yleistä teollisuusmaissa toisen maailmansodan jälkeen. Stabilisaatiopolitiikan tehokkuuteen ruvettiin kiinnittämään huomiota jo 1970-luvun yllättävien suhdannekäänteiden seurausvaikutusten takia.

Toiminnan laajuus ja rahoitusongelmat

Hyvinvointivaltion tehtävien lisääntymisen myötä julkisen sektorin koko suhteessa bruttokansantuotteeseen on kasvanut kaikissa OECD-maissa toisen maailmansodan jälkeen. Julkisen sektorin väliintulo on laajentunut erilaisen sääntelyn muodossa myös monille muille talouden alueille. Kysymys julkisen sektorin kasvun rajoista nousi esille 1970-luvun loppupuolen ja 1980-luvun alun kokonaistaloudellisten ongelmien kärjistymisen myötä. Mittavista julkisten menojen leikkauksista pidättäydyttiin ja veronkorotuksiin ei katsottu enää olevan mahdollisuuksia. Julkiset taloudet muuttuivat rahoitusaliijäämäisiksi ja julkinen velka kasvoi nopeasti. Huolimatta nopeasta talouskasvusta julkisen velan hallittavuus on osoittautunut ongelmalliseksi monissa OECD-maissa.

Julkinen talouden rahoitusongelmat ovat vain osaltaan olleet vauhdittamassa hyvinvointivaltiota ja julkista sektoria kohtaan virinnyttä kritiikkiä. Niin poliitikot kuin taloustieteilijät tunnustavat yhä useammin, että myös julkinen sektori voi epäonnistua toiminnassaan. Julkinen sektori on jatkuvasti ottanut vastuulleen lisää tehtäviä ja entistä laajempia hyvinvointiohjelmiä. Samaan aikaan myös yksityisen sektorin toiminta on laajentunut monille julkisen sektorin perinteisille alueille joko osittain tai kokonaan yksityisiin vakuutuksiin perustuvilla rahoitusjärjestelmillä. Tämä herättää kysymyksen siitä, missä määrin erillisistä ohjelmista muodostunut kokonaisuus toteuttaa hyvinvointivaltiolle asetettuja tavoitteita.⁵

Hyvinvointivaltion kritiikissä rahoitusongelmia ja julkisen sektorin nopeaa kasvua ehkä painavampi näkökohta koskettaa koko hyvinvointivaltion perusolemusta; niitä keskeisiä tavoitteita, joita modernin hyvinvointivaltion tulisi ohjelmillaan toteuttaa. Nimenomaan taloustieteilijöiden taholta on hyötyjen ohella enenevässä määrin ruvettu kiinnittämään huomiota myös kustannuksiin ja haittoihin. Kysymys koskee sitä, kuinka hyvin nykyiset ohjelmat toteuttavat niille asetettuja tavoitteita ja kuinka suuria tehokkuustappioita julkisen sektorin väliintulo aiheuttaa.

Täysin selvää ei ole se, missä määrin ohjelmilla on pystytty tasoittamaan esimerkiksi tulonjakoa, kohdentuvatko julkiset palvelut sinne missä tarve on suurin ja onko eriarvoisuutta pystytty vähentämään. Entistä laajempien hyvinvointiohjelmien käyttöönoton myötä kritiikki on kohdistunut julkisen sektorin oman toiminnan tehokkuuteen. Viime aikoina on hyvinvointiohjelmien välillisiin käyttäytymisvaikutuksiin - tehokkuustappioihin - kiinnitetty erityisen suurta huomiota. Kritiikissä on tuotu esille mm. verotuksen taloudellista käyttäytymistä vääristäviä vaikutuksia sekä sosiaalietuuksiin ja elinkeinotukiin liittyvien kannustinjärjestelmien puutteita⁶

⁵ Tähän seikkaan on kiinnittänyt huomiota muun muassa Lindbeck (1985) arvioidessaan tulonjakopolitiikan merkitystä julkisen sektorin kasvussa.

⁶ Näihin hyvinvointivaltion peruskysymyksiin ei enää jatkossa palata, kun tarkastellaan julkisen sektorin kokoa ja kasvua. On kuitenkin syytä muistaa, että julkisen sektorin koko ei välttämättä kerro sitä, kuinka hyvin nämä hyvinvointivaltion peruskysymykset on pystytty ratkaisemaan. Ottaen kuitenkin huomioon julkisen talouden rahoitusilanteen ongelmallisuuden ja toisaalta julkisen sektorin toimintaympäristön muutospaineeet tulee julkisen sektorin toiminnan kriittisen arvioinnin tarve entisestään korostumaan.

2.4 Katsaus julkisen sektorin kasvua selittäviin teorioihin⁷

Kysyntäteoriat

Kysyntäpuolen teorioista vanhin ja yksi tunnetuimpia on Wagnerin laki. Historiallisen koulukunnan edustaja Wagner tutki julkisen sektorin kasvua 1800-luvun lopun Saksassa. Hän erotteli kolme julkisen sektorin kasvutekijää. Ensimmäkin teollistuminen ja yhteiskuntien demokratisoituminen johtivat monien yksityisten toimintojen siirtymiseen julkisen sektorin (valtion) vastuulle. Tämä näkyi muun muassa hallinnollisten ja suojelutehtävien tarpeen lisääntymisenä. Toiseksi, kun teollistumisen seurauksena reaalitytulot henkeä kohti nousevat, kasvavat koulutus- ja terveydenhoitomenot nopeammin kuin muiden hyödykkeiden kysyntä. Kolmanneksi Wagner päätteli, että taloudellinen ja teknologinen kehitys lisäävät yksityisten monopolien lukumäärää ja vaikutusvaltaa taloudessa. Talouden toiminnan tehokkuuden kannalta valtion on puuttuttava tähän kehitykseen.

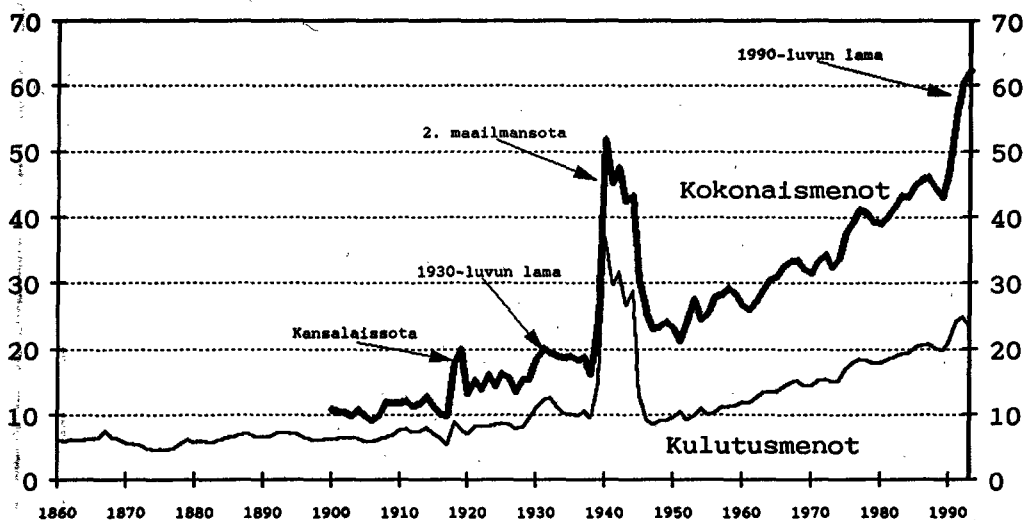
Peacockin ja Wisemanin tasosiirtymähypoteesi perustuu ajatukseen, että julkinen sektori on 'jäykkä alaspäin' (Peacock and Wiseman 1961, Henrekson 1990). Tasosiirtymähypoteesin mukaan julkisten menojen hyppäyksenomaisen kasvun käynnistää jokin suuri yhteiskunnallinen häiriö, kuten sota tai taloudellinen lama. Kriisiaikoina verotulojen lisääminen on helppoa, koska kriisin voittamiseksi kansalaiset ovat valmiimpia hyväksymään veronkorotukset ja uusien verojen käyttöönoton, mikä ennen kriisiä ei olisi ollut mahdollista. Kriisin päätyttyä kohonnut verotuksen taso siedetään ja se mahdollistaa menojen säilyttämisen korkealla tasolla. Tämä synnyttää tasosiirtymän, jossa julkisen sektorin tulot ja menot vakiintuvat korkeammalle tasolle kuin ennen kriisiä.

Tilannetta havainnollistaa kuvio 3, jossa tasosiirtymän olemassaoloa Suomessa voitaisiin tutkia esimerkiksi itsenäistymisen, maailmansotien tai 1930-luvun laman suhteen. Myös 1990-luvun alun poikkeuksellisen voimakas julkisen sektorin kasvu saattaa jatkossa kiinnostaa taloustieteilijöitä juuri Peacock-Wisemanin näkökulmasta.

Baumolin (1967) taudin nimellä kutsutun teorian mukaan julkisen palvelutuotannon tuottavuuden kasvu on hitaampaa kuin yksityisen sektorin. Kun julkisen sektorin palkat noudattavat yksityisen sektorin palkkakehitystä, nousevat julkisen sektorin tuotantokustannukset nopeammin kuin yksityisellä sektorilla. Julkisen palvelutuotannon työvoimavaltaisuuden takia tuottavuuden kohottamismahdollisuudet teknologian lisäämisen kautta ovat rajoitetut. Kun lisäksi otetaan huomioon julkisten palvelujen kysynnän joustamattomuus hinnan suhteen ja joustavuus tulojen suhteen, voimistavat nämä yhdessä julkisen sektorin koon kasvua. Baumolin teoriassa yhdistyy näin sekä kysyntä- että tarjontapuolen näkökulma.

⁷ Tässä luvussa tarkastellaan julkisen sektorin kasvua selittäviä teorioita kahdesta näkökulmasta. Aluksi esitellään teorioita, jotka lähestyvät julkisen sektorin kasvua julkisen sektorin toimintojen kysyntää tarkastelemalla (ns. kysyntäteoriat). Sen jälkeen tarkastellaan teorioita, jotka selittävät kasvua tarjonnan näkökulmasta (ns. tarjontateoriat). Siinä julkisen sektorin kasvun syitä etsitään julkisen sektorin omasta toiminnasta ja toimintatavoista - poliitikkojen ja/tai byrokraattien motiiveista ja käyttäytymisestä. Julkisen sektorin kasvun teorioita ovat tarkastelleet mm. Lybeck and Henrekson (1988), Larsson (1986), Gemmel (1992), Borcharding (1985).

Kuvio 3. Julkiset kulutus- ja kokonaismenot suhteessa bruttokansantuotteeseen Suomessa vuosina 1860-1993, prosenttia

Lähteet: VATT-tiedostot, TK/Kansantalouden tilinpito, Hjerppe Riitta (1988).

Tarjontateoriat

Tulojen uudelleenjaon kysynnän teorian perusajatukset ovat lähtöisin mediaaniäänestäjän teoriasta. Taloustieteen kannalta se on avannut mielenkiintoisen lähtökohdan julkisen sektorin kasvun käyttäytymistä koskevaan teoriaan. Tämän lähestymistavan tunnetuimpia edustajia ovat Meltzer ja Richard (1981,1983). Teorian kaksi peruselementtiä ovat kilpailu äänestäjistä ja tulonjako. Teoriassa mediaaniäänestäjällä on strateginen asema. Jos äänestäjäkunnan enemmistö on suhteellisen pienituloista ja vaaleissa sekä poliittisessa päätöksenteossa noudatetaan enemmistöperiaatetta, pyrkii poliittista valtaa käyttävä enemmistö suosimaan tasaisempaa tulonjakoa. Se voidaan toteuttaa joko julkisia palveluja ja/tai tulonsiirtoja lisäämällä. Äänestäjät, joiden tulot ovat mediaania korkeampia, suosivat lievempää verotusta ja pienempää tulontasausta. Keskiarvo- ja mediaanitulon eron kasvaessa lisääntyy myös uudelleenjaon kysyntä. Toisaalta myös äänioikeuden laajentaminen voi johtaa tulojen uudelleenjaon kysynnän kasvuun ja siten julkisen sektorin koon vähittäiseen laajenemiseen.

Fiskaalisen illuusion teoria on eräs esimerkki tarjontapuolen teorioista. Lähtökohtana on se, että veronmaksajat aliarvioivat todellisen verotaakkansa (Buchanan, 1967). Julkisen sektorin tuottamat palvelut ja tulonsiirtojen muodossa jaetut etuudet voidaan rahoittaa veroilla tai lainanotolla (tulevilla veroilla). Julkisen sektorin kasvu voi jatkua, jos kansalaisten käsitys saadun etuuden ja rahoitustavan välisestä yhteydestä jää

hämäräksi. Aikoinaan jo John Stuart Mill korosti välittömien verojen etuja tästä näkökulmasta. Kun julkinen sektori kerää tulonsa muussa muodossa kuin välittöminä tuloveroina, kytkentä saadun etuuden ja veronmaksun välillä hämärtyy. Tämä tilanne voi syntyä, jos julkisten menojen rahoitus perustuu suuressa määrin välilliseen verotukseen ja lainanottoon. Toisaalta verojärjestelmä voi sinällään jo olla niin monimutkainen, että se hävittää kytkennän kansalaisille jaettavien etuuksien ja niiden rahoittamisen väliltä. Julkisen sektorin kokoa kasvattavien etuuksien hyödyt tulevat korostuneesti esille, mutta niistä aiheutuvat todelliset kustannukset tulevat aliarvioituiksi. Poliittinen päätöksenteko voi myös tietoisesti toimia tämän suuntaisesti. (Ks. fiskaalisesta illuusiosta Oates (1985))

Buchananin ja Tullockin (1962) eturyhmäteoriassa korostuu erilaisten eturyhmien rooli julkisen sektorin kasvussa. Erilaiset vapaaehtoiset organisaatiot pyrkivät ajamaan uudistuksia, joiden hyödyt koituvat pienen ryhmän eduksi, mutta kustannukset tulevat kaikkien kannettaviksi. Eri kansalaisryhmiä edustavat etujärjestöt ja painostusryhmät pyrkivät vaikuttamaan poliittisiin päättäjiin saadakseen tukea ajamilleen hankkeille. Toisaalta poliitikot voivat tavoitella myös eturyhmien suosiota ja pienet eturyhmät saattavat liittoutua varmistaakseen asettamiensa tavoitteiden läpimenoa. Tämä saattaa johtaa myös suurempaan etuisuuksien kysyntään, kuin mihin alkujaan oli varauduttu, ja siten ennalta suunnittelemattomaan julkisen sektorin kasvattamiseen.

Julkisen sektorin kasvun syytä voidaan lähestyä myös julkisen valinnan-teorian (Public Choice) näkökulmasta. Virkamiesten roolia julkisen sektorin kasvuun on korostanut muun muassa Niskanen (1971). Teorian mukaan virkamiesten etujen mukaista on oman budjetin kasvattaminen. Virkamiehet pyrkivät korostamaan olemassaolonsa tärkeyttä, vaikka koko kansantalouden etujen mukaista olisi kohdentaa voimavaroja johonkin muuhun kohteeseen. Virkamiehet pyrkivät laajentamaan oman yksikön toimintaa ja yrittävät vaikuttaa myös muihin viranomaisiin näiden tavoitteiden toteuttamiseksi. Tätä edesauttaa se, että virkamiehet hallitsevat sektorinsa toimintatavat mutta poliittinen päättäjä ei. Toiminnan laajeneminen nähdään keinona turvata saavutetut edut, arvostus, valta-asema ja palkkaedut. (Ks. byrokratiateorioista Cullis ja Jones 1992)

Julkisen sektorin kasvun on otaksuttu riippuvan positiivisesti julkisen sektorin päätöksentekomekanismien keskittymisen asteesta (Oates 1985, Peacock ja Rizzo 1990). Tämän mukaan julkisen sektorin kasvu riippuisi siitä, missä määrin keskushallinto, alueelliset viranomaiset tai paikallishallinto voivat vaikuttaa julkisen sektorin menojen lisäyksiä koskeviin päätöksiin.

Poliittista päätöksentekoa koskevissa teorioissa julkisen sektorin kasvua voidaan lähestyä monesta näkökulmasta. Poliittisia puolueita koskevissa teorioissa korostetaan vasemmisto-oikeisto voimasuhteiden roolia julkisen sektorin kasvussa. Toisaalta julkisen sektorin kasvua voidaan tarkastella myös puolueiden ja hallitusten suhdannepolitiikkaa koskevan aktivismin ja sen painottamisen näkökulmasta. Käytännössä törmätään usein siihen, että esimerkiksi virheellisestä ajoituksesta johtuva aktiivisuus stabilisaatiopolitiikassa voi johtaa julkisen sektorin koon kasvuun. Tämän lisäksi joissakin teorioissa korostetaan julkisen sektorin kasvun ja itse päätöksentekoprosessien yhteyt-

tä, esimerkiksi erilaisten enemmistö- ja vähemmistösäännöksiä merkitystä. Wil-davsky (1964) katsoi julkisen sektorin kasvun perustuvan 'joka vuosi vähän lisää'-periaatteeseen, jossa edellisen vuoden budjetin loppusumma on neuvottelujen lähtö-kohtana.

Edellä on esitelty vain eräät keskeisimmät tätä tutkimusongelmaa eri näkökulmista lähestyvät teorit ja selitysmallit. Julkisen sektorin kasvun tutkiminen on ollut yksi yhteiskuntatieteiden suosituimmista tutkimusaiheista. Päähuomio on niissä kohdistu-nut etupäässä kasvun syiden selittämiseen. Se on kuitenkin osoittautunut erittäin mo-nimutkaiseksi tutkimusongelmaksi eikä mikään yksittäinen teoria pysty selittämään julkisen sektorin kasvua. Monien teorioiden kohdalla empiirinen tuki on jäänyt puut-teelliseksi ja usein tulokset ovat olleet jopa ristiriitaisia. Jokin yksittäinen teoria saat-taa selittää julkisen sektorin kasvua joissakin yksittäisissä maissa jollakin ajanjaksolla, mutta ei useita maita koskevilla tutkimuksissa.⁸

Toisaalta monet hypoteesit ovat varsin epätarkasti muotoiltuja ja yleensä perustuneet julkisten kokonaismenojen tarkasteluun. Julkisen sektorin kasvun luonteeseen ja dyna-miikkaan ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Julkisiin kokonaismenoihin perustuva tarkastelu antaa puutteellisen kuvan kasvun syistä, koska julkisen sektorin eri meno-ryhmiin liittyvät erityispiirteet jätetään silloin analysoimatta. Kun jatkossa tarkastel-laan yksityiskohtaisesti julkisen sektorin eri menoryhmien kehitystä OECD-maissa, havaitaan, että menoryhmien välillä on huomattavan suuria eroja niin kasvun kuin ajoittumisenkin suhteen. Tämä pätee tarkasteltaessa eri menoryhmien kehitystä yksit-täisen maan osalta ja verrattaessa saman menoerän kehitystä eri maissa.

⁸ Viime aikoina on kuitenkin entistä enemmän ruvettu korostamaan maiden erikoispiirteitä ja nimen-omaan päätöksentekoprosesseihin liittyviä tekijöitä. Tätä kehitystä on edesautannut sekin, että julkisen sekto-rin kasvua ei enää nähdä niin itsestään selvänä asiana kuin tähän saakka. Julkisen sektorin kasvun sijasta jou-dutaan jatkossa tutkimaan myös niitä mekanismeja, jotka toimivat julkisen sektorin supistumisen taustalla.

3 JULKISEN SEKTORIN KOKO, RAKENNE JA KEHITYS

3.1 Julkisten menojen käsite

Tavallisin tapa kuvata julkisen sektorin kokoa ja kasvua on tarkastella julkisten kokonaismenojen tai sen komponenttien bruttokansantuoteosuuksia. Julkisten kokonaismenojen osuus bruttokansantuotteesta ei kuitenkaan kuvaa julkisen sektorin osuutta kansantuotteesta, koska se sisältää myös tulonsiirrot. Tulonsiirtojen katsotaan edustavan pelkästään jo syntyneen kansantulon uudelleen jakamista. Niinpä Bird'n (1970) mukaan näiden mukanaolo liioittelee julkisen sektorin kokoa. Tätä näkemystä edustavat myös Musgrave ja Musgrave (1980), joiden mielestä tulonsiirtoja ei tulisi sisällyttää julkisiin kokonaismenoihin. Päinvastaisen näkemyksen mukaan tulonsiirrot ovat yhtä tärkeitä kuin muutkin kokonaismenojen komponentit, koska näin saadaan todellinen kuva julkisen sektorin 'väliintuloasteesta'. Kun julkisen sektorin kokoa ja kasvua tarkastellaan kustannusten näkökulmasta, ei tulonsiirtojen mukanaolosta pitäisi syntyä ongelmaa (Abizadeh ja Basilevsky 1990).

Toinen kysymys liittyy julkisen sektorin nimellisen ja reaalisen koon mittaamista koskevaan valintaongelmaan. Reaalisen mittaamisen puolustajat korostavat argumenttissaan sitä, että julkisen sektorin koko kansantaloutta nopeampi hintojen nousu yliarvioi julkisen sektorin suhteellisen koon. Toisaalta nimellisten suureiden käyttöä usein puolustellaan sillä, että arkielämässä toimitaan nimellisten suureiden mukaisesti ja että ne antavat todellisen käsityksen julkisen sektorin laajuudesta.⁹

Magnus Henrekson puolustaa implisiittisen BKT-hintaindeksin käyttöä julkisten menojen deflatoinnissa sillä, että se antaa luotettavan käsityksen julkisen ja yksityisen sektorin välisestä voimavarojen allokaatiosta pitkällä aikavälillä. Suotavaa on myös se, että julkisia menoja ja bruttokansantuotteen kasvua koskevissa vertailuissa käytettäisiin samaa deflaattoria. Henrekson toteaa, että mikäli käytetään eri deflaattoreita, tulisi silloin julkisten menojen eri menokomponentit deflatoida eri hintaindeksillä. Julkisiin kulutusmenoihin hän suosittelee julkisten kulutusmenojen hintaindeksiä, vaikka tunnustaakin indeksissä esiintyvät puutteet. Tulonsiirtojen deflatointiin Henrekson suosittelee implisiittistä yksityisen kulutuksen hintaindeksiä ja vastaavaa julkisten investointien hintaindeksiä investointeihin. Tässä tutkimuksessa on noudatettu pitkälle Henreksonin periaatteita, kuten liitteestä 1 ilmenee. (Ks. Lybeck and Henrekson 1988 s. 99)

⁹ Abizadeh ja Yousefi (1988) ovat todenneet Kanadan julkisen sektorin kasvua koskevassa tutkimuksessaan, ettei näiden kahden käsitteen käytön välillä ollut tutkimustuloksen kannalta merkitystä. Molempien mittaustapojen käyttö on hyödyllistä silloin, kun halutaan arvioida myös suhteellisten hintojen merkitystä julkisen sektorin kasvussa.

3.2 Julkisen sektorin koko ja kasvu OECD-maissa¹⁰

Julkinen sektori on laajentunut voimakkaasti kaikissa OECD-maissa kolmen viime vuosikymmenen aikana. Kuten taulukosta 2 nähdään, julkisten kokonaismenojen osuus bruttokansantuotteesta kohosi vuosina 1960-1993 eurooppalaisissa OECD-maissa 30 prosentista yli 50 prosenttiin. Voimakkain kasvu ajoittui kuitenkin 1960- ja 1970-luvuille.

Taulukko 2. Julkiset menot suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia¹⁾

	1960	1970	1973	1975	1980	1985	1990	1993 ²⁾
Suomi	26,7	31,6	32,5	37,7	39,0	44,9	46,5	62,1
Ruotsi	31,4	43,2	44,9	49,1	61,0	64,4	61,5	74,5
Tanska	24,6	40,0	41,5	47,3	55,6	58,7	58,5	61,8
Norja	30,3	41,0	44,6	46,2	48,3	45,6	54,8	58,5
Islanti	24,6	26,2	31,5	33,0	29,5	31,6	35,6	36,9 ³⁾
Hollanti	31,0	43,4	46,4	52,7	57,0	59,0	56,6	58,2
Belgia	34,2	41,6	44,7	50,2	57,6	61,5	55,2	58,2
Ranska	36,2	37,7	37,5	42,6	45,4	51,9	49,1	54,2
Luxemburg	29,4	31,8	34,7	46,9	52,4	50,3	49,4	53,7
Itävalta	32,8	37,7	38,2	43,8	47,0	49,6	47,8	51,1
Saksa	31,1	36,9	39,8	47,0	46,5	46,1	44,8	50,5
Irlanti	24,9	35,2	36,1	43,1	46,8	51,7	42,3	47,4
Iso-Britannia	32,5	37,6	39,1	45,5	43,9	45,2	40,4	45,3
Sveitsi	19,9	26,3	29,4	33,6	33,1	34,2	34,2	36,9
Italia	29,3	32,7	36,0	39,7	41,2	49,0	51,7	54,2
Kreikka	21,2	26,9	25,5	30,4	33,1	48,2	53,4	53,6
Portugali	17,4	21,5	21,3	29,4	37,9	42,5	42,8	50,7
Espanja	16,6	21,7	22,4	24,4	31,7	40,3	42,0	47,2
Kanada	29,0	34,9	35,3	39,8	40,2	46,3	47,3	51,0
Australia	24,1	27,9	28,5	33,4	33,8	38,5	36,8	40,7
USA	27,4	32,0	31,2	34,9	34,0	36,5	36,7	38,8
Japani	16,6	18,5	21,3	26,2	31,1	31,3	31,3	33,8
Keskihajonta	5,7	7,3	7,5	8,0	9,6	9,3	8,4	9,8
Oecd-Eurooppa	30,6	35,9	37,6	43,0	45,0	48,8	47,5	52,3

1) Ei sisällä pääomansiirtoja, maanostoja eikä varaston muutoksia.

2) Vuoden 1993 tiedot eivät lopullisia, 3) 1991, 4) vuoden 1985 BKT-painot.

Lähteet: Suomi TK/Kansantalouden tilinpidon mukaan, OECD/NA, Volume 1 ja Volume 2

OECD/EO, European Economy.

Julkkisten menojen kasvuvauhdissa ja ajoituksessa on OECD-alueella ollut huomattavia maittaisia eroja. Toisaalta maiden väliset erot julkisen sektorin koossa ovat tarkasteluajankana lisääntyneet OECD-maissa 1980-luvun loppupuoliskon kehitystä lukuun

¹⁰ Julkkisten kokonaismenojen ja eri menoryhmien aikasarjat vuosilta 1960-1992 on esitetty liitetäulukoisissa 1-6.

ottamatta, mitä osoittaa julkisen sektorin koon vaihtelua kuvaavan keskihajonnan kasvu. Se on saavuttanut korkeimman arvonsa 1980- ja 1990-lukujen alun talouslamojen aikana. Julkisten menojen bruttokansantuoteosuuksien vaihtelua OECD-maissa havainnollistaa myös kuvio 4.

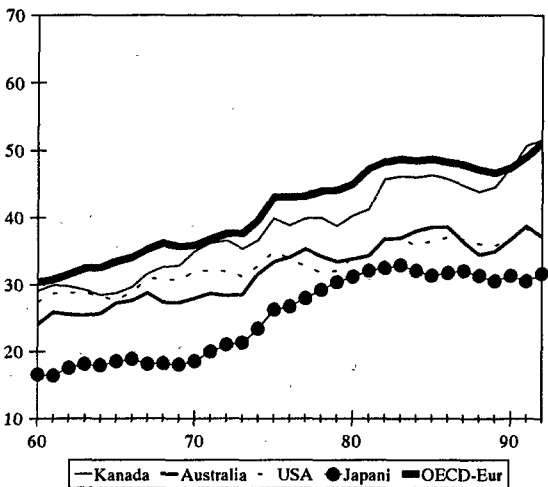
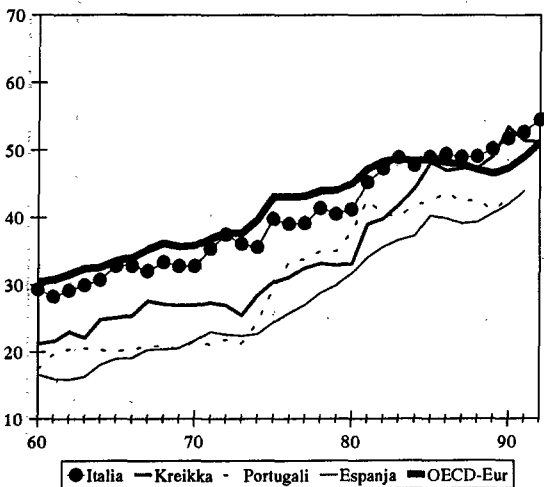
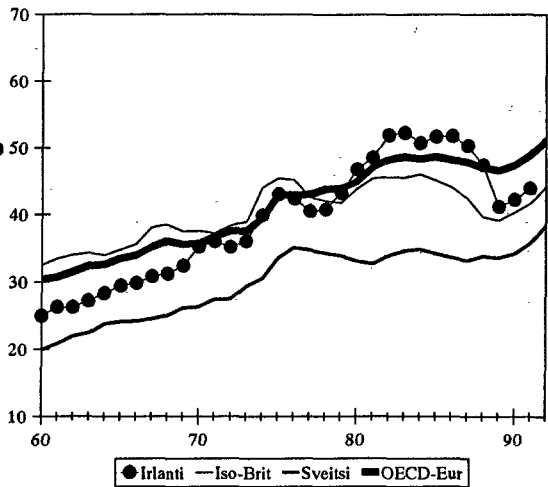
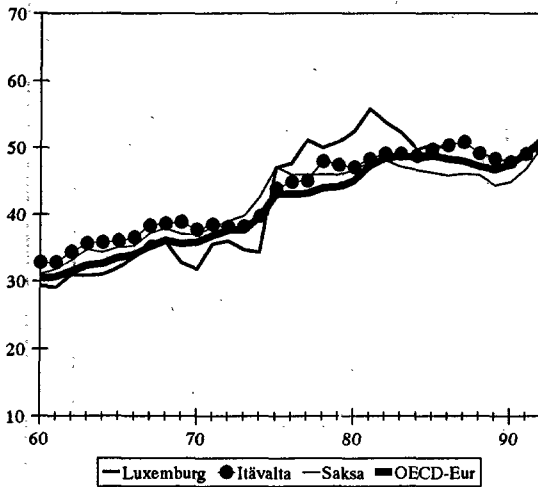
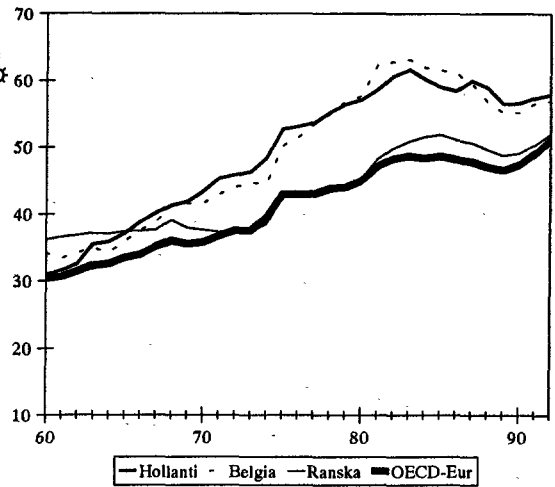
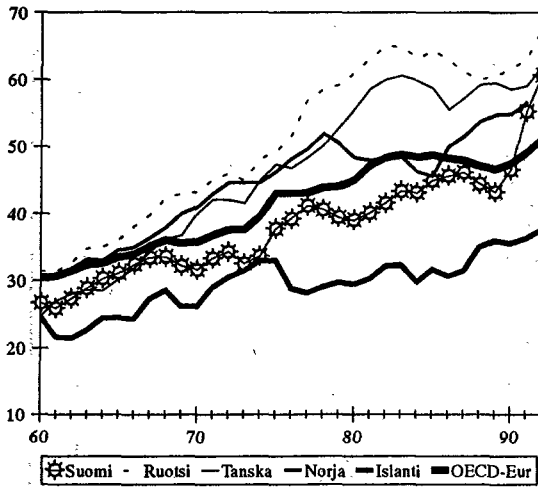
Vuonna 1990 OECD-maiden korkein julkisten menojen bruttokansantuoteosuus, yli 60 prosenttia, oli Ruotsissa ja vain vähän tätä alhaisempi Tanskassa ja Hollannissa. Myös useissa muissa maissa kuten Norjassa, Belgiassa, Italiassa ja Kreikassa menoosuus ylitti selvästi 50 prosentin rajan. Alhaisen menoasteen maita - julkiset menot alle 40 prosenttia bruttokansantuotteesta - olivat Australia, Islanti, USA, Sveitsi ja Japani. Esimerkiksi Japanin meno-osuus oli vain puolet Ruotsin vastaavasta.

Vuosina 1960-1990 julkisten menojen bruttokansantuoteosuuden kasvu oli OECD-maiden nopeinta Kreikassa, Tanskassa ja Ruotsissa, joissa osuus kaksinkertaistui. Seuraavaksi nopeimmin osuus kasvoi Espanjassa, Hollannissa, Norjassa, Italiassa ja Portugalissa. Keskimääräistä nopeampaa osuuden kasvu oli myös Suomessa, Belgiassa, Luxemburgissa ja Kanadassa. OECD-maiden hitainta kasvu oli Isossa-Britanniassa ja USA:ssa.

Julkinen sektori laajeni OECD-maissa 1960-luvulla vakaan kansainvälisen talouden ja suotuisan taloudellisen kasvun oloissa. Taloudellisen kasvun edistämistä ja kansalaisten yleisen hyvinvoinnin lisäämistä pidettiin yleisesti tärkeänä julkisen sektorin tehtävänä. Tämä heijastui julkisen sektorin vaikutusvallan voimakkaana laajenemisena lähes kaikilla talous- ja sosiaalipolitiikan lohkoilla. Finanssipolitiikka sai keskeisen roolin täystyöllisyyden ylläpitämisessä. Taloudellisen optimismin ilmapiirissä julkisen sektorin roolista ja taloudellisesta merkityksestä käyty keskustelu oli vähäistä. Vaikka taloudellinen kasvu oli nopeaa 1960-luvulla, kasvoi julkisten menojen kansantuoteosuus silti runsaalla 5 prosenttiyksiköllä. Tanskassa osuuden kasvu oli OECD-maiden nopeinta 1960-luvulla. Erityisen nopeaa se oli myös Ruotsissa, Norjassa, Hollannissa ja Irlannissa. Suomessa sen sijaan julkisten menojen bruttokansantuoteosuus kohosi lähes samaa vauhtia kuin OECD-maissa keskimäärin. Japanissa, Ranskassa, Luxemburgissa ja Portugalissa julkisen sektorin koko pysyi 1960-luvulla lähes ennallaan.

OECD-maiden taloudet olivat melkoisen murroksen kourissa 1970-luvulla ensimmäisen energian hintakriisin oloissa, mikä osaltaan viritti keskustelua julkisen sektorin roolista laajemminkin. Kansantuotteen kasvun hidastumisesta huolimatta julkisten menojen kasvu oli koko OECD-alueella erittäin voimakasta. Euroopan OECD-maissa julkisten menojen bruttokansantuoteosuus kasvoi lähes 2 kertaa enemmän kuin 1960-luvulla. Kun vielä 1960-luvulla meno-osuuden kasvu oli Luxemburgissa ja Portugalissa OECD-maiden hitaimpia, oli se näissä maissa 1970-luvulla OECD-maiden nopeinta. Meno-osuuden kasvu oli erittäin voimakasta, vaihdellen 12-16 prosenttiyksikön välillä, Ruotsissa, Tanskassa, Belgiassa ja Hollannissa. Japanissa osuuden kasvu oli 1960-lukuun verrattuna poikkeuksellisen nopeaa. Sen sijaan Suomessa ja Norjassa osuuden kasvu oli paljon hitaampaa kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin.

Kuvio 4. Julkiset menot suhteessa bruttokansantuotteeseen vuosina 1960-1992, prosenttia

Julkisen sektorin nopean kasvun lisäksi maiden väliset vaihtelut olivat erittäin suuria 1970-luvulla. Toisaalta 1970-luvun alkupuoliskolla ja loppupuoliskolla kehitys oli hyvin erilaista.

Välittömästi ensimmäisen öljykriisin jälkeisinä vuosina tapahtui merkittävä pudotus taloudellisessa kasvussa ja yhtä jyrkkä nousu julkisissa menoissa. Monet OECD-maat siirtyivät elvyttävään finanssipolitiikkaan, muun muassa lainanottoa lisäämällä, koska matalasuhdanteen arvioitiin olevan nopeasti ohimenevä ilmiö. Julkiset menot kasvoivat erittäin nopeasti välittömästi vuoden 1973 öljykriisin jälkeisinä vuosina. Kasvua tukevalla finanssipolitiikalla pyrittiin vaimentamaan talouden heikentyneistä näkymistä johtuvia seurausvaikutuksia, mutta siitä huolimatta kasvava työttömyys lisäsi menopaineita entisestään.

Muutoksen voimakkuutta kuvastaa se, että vuosina 1973-75 Euroopan OECD-maissa julkisten menojen bruttokansantuoteosuus kasvoi parissa vuodessa yhtä paljon kuin 1960-luvulla yhteensä. OECD-maiden nopeinta kasvu oli Luxemburgissa ja Portugalissa. Myös Saksassa, Hollannissa, Irlannissa ja Isossa-Britanniassa meno-osuus kasvoi voimakkaasti. Sen sijaan Pohjoismaissa Tanskaa lukuun ottamatta julkisten menojen osuuden kasvu oli tuolloin hitaampaa kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin.

Ensimmäisen öljykriisin aiheuttama lama oli syvä, mutta useimmissa OECD-maissa tuotannon kasvu käynnistyi ripeästi. Julkisten menojen bruttokansantuoteosuus kasvoi OECD-alueella vain vähän 1970-luvun loppupuoliskolla. Maakohtaiset erot olivat tuolloin kuitenkin suuria. Pohjoismaista esimerkiksi Ruotsissa, Tanskassa ja Suomessa talouskasvun käynnistyminen oli muihin maihin verrattuna varsin kivuliasta ja Ruotsissa menoaste kohosi Euroopan OECD-maista selvästi eniten. Seuraavaksi eniten se kohosi Tanskassa, mutta Suomessa sitä vastoin selvästi vähemmän kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin. Tuolloin finanssipolitiikka oli Ruotsissa ja Tanskassa selvästi Suomea aktiivisempaa. Myös Portugalissa, Belgiassa, Espanjassa ja Japanissa julkisen sektorin interventio oli muita maita selvästi voimakkaampaa ja menoasteet kohosivat näissä maissa ripeästi. Vuosikymmenen loppupuolella julkisten menojen kansantuoteosuus jopa laski Saksassa, Isossa-Britanniassa, Islannissa, USA:ssa ja Sveitsissä.

Taloudellisen kasvun hidastuminen, rakenteellisen työttömyyden lisääntyminen ja voimistuva inflaatio 1970-luvulla johtivat useissa OECD-maissa julkisen sektorin roolin uudelleenarviointiin. Tuolloin yleistyi käsitys, että julkisten menojen kasvu, veroasteiden kohoaminen ja kasvavat budjettialijäämät vääristävät tuotantorakennetta ja supistavat talouden kasvumahdollisuuksia. Julkisen sektorin väliintulon katsottiin johtavan usein myös ei-toivottuihin lopputuloksiin ja tehokkuustappioihin. Nämä nähtiin selvinä merkkeinä julkisen sektorin epäonnistumisesta. Julkisen sektorin kasvun hidastaminen ja toimintojen tehostaminen katsottiin välttämättömäksi.

Meno-osuuksien kasvua ei kuitenkaan voitu täysin välttää 1980-luvun alkupuolella toisen öljykriisin seurausvaikutusten takia. Niinpä Euroopan OECD-maissa julkisten menojen kansantuoteosuus kasvoi 1980-luvun alkupuoliskolla nopeammin kuin 1970-luvun loppupuoliskolla. Toisaalta eteläeurooppalaisten maiden voimakas esiin-nousu julkisen sektorin kasvun kärkimaiksi OECD-alueella oli uusi piirre. Esimerkiksi

Kreikassa julkisten menojen bruttokansantuoteosuus kohosi vuosina 1980-1985 15 prosenttiyksikköä. Myös Espanjassa ja Italiassa vastaava osuus kohosi lähes kymmenen prosenttiyksikköä. Menojen kasvu oli erittäin nopeaa myös Ranskassa, Kanadassa ja Suomessa. Sitä vastoin Saksassa, Luxemburgissa ja Norjassa julkisten menojen kansantuoteosuus laski.

Muista Pohjoismaista Ruotsissa ja Tanskassa julkisten menojen kansantuoteosuus kasvoi 1980-luvun alussa selvästi hitaammin kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin, mutta Suomessa osuuden kasvu oli OECD-maiden nopeimpia.

Julkisten menojen kasvun hillitseminen on näkynyt 1980-luvun loppupuoliskolla julkisten menojen kansantuoteosuuden laskuna useimmissa OECD-maissa. Taloudellisen kasvun nopeutuminen oli myös keskeinen tekijä tässä kehityksessä. Meno-osuus laski voimakkaasti Belgiassa, Isossa-Britanniassa ja erityisesti Irlannissa. Vain harvoissa maissa, kuten Suomessa, Norjassa, Kanadassa ja eteläeurooppalaisissa maissa, osuus kasvoi 1980-luvun loppupuoliskolla. Kun vielä 1980-luvun alkupuoliskolla meno-osuuden kasvu oli Norjassa OECD-maiden hitainta, oli se vuosikymmenen loppupuoliskolla ylivoimaisesti OECD-maiden nopeinta.

Julkisten menojen kansantuoteosuuden kasvu oli 1980-luvulla kaiken kaikkiaan selvästi hitaampaa kuin 1970-luvulla. Kun vielä 1970-luvulla Euroopan OECD-maissa osuus kasvoi runsaat 8 prosenttiyksikköä, ei se enää 1980-luvulla kasvanut juuri lainkaan. Silmiinpistävin piirre oli kuitenkin EU:n eteläisten maiden nousu julkisten menojen kasvun kärkimaiksi. Vuosina 1980-1990 julkisten menojen kansantuoteosuuden kasvu oli nopeinta Kreikassa, Italiassa ja Espanjassa. Tämä osaltaan kuvastaa näiden maiden voimakasta pyrkimystä saavuttaa nopeasti länsieurooppalainen elintaso. Heti näiden maiden perässä tulivat Norja, Suomi ja Euroopan ulkopuolisena maana Kanada. Kun verrataan 1980-luvun kehitystä 1970-lukuun, havaitaan, että niissä maissa, joissa osuuden kasvu oli 1970-luvulla OECD-maiden nopeinta, se oli lähes poikkeuksetta 1980-luvulla hitainta, ja monissa maissa osuus jopa laski.

Tällä vuosikymmenellä OECD-maita koetteleva taloustaantuma on kuitenkin heikentänyt jyrkästi julkisen talouden tasapainoa ja kohottanut julkisten menojen kansantuoteosuuksia lähes kaikissa maissa. Euroopan OECD-maissa julkisten menojen kansantuoteosuus kohosi vuodesta 1990 vuoteen 1993 noin viidellä prosenttiyksiköllä. Meno-osuuden kasvu on ollut erittäin voimakasta Ranskassa, Saksassa, Portugalissa, Espanjassa ja Isossa-Britanniassa. Ruotsissa ja Suomessa meno-osuudet ovat kasvanneet vielä näitäkin maita enemmän.

Suomessa julkisten menojen bruttokansantuoteosuus oli vuonna 1960 selvästi pienempi kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin. Se oli saamaa suuruusluokkaa kuin Tanskassa, mutta vähän pienempi kuin Ruotsissa ja Norjassa. Suomessa osuus kasvoi 1960-luvulla vähän nopeammin kuin Länsi-Euroopassa keskimäärin, kun muissa Pohjoismaissa osuuden kasvu oli OECD-maiden nopeimpia. Niinpä muissa Pohjoismaissa julkinen sektori oli vuonna 1970 jo noin 10 prosenttiyksikköä suurempi kuin Suomessa.

Suomessa osuuden kasvu oli 1970-luvulla selvästi hitaampaa kuin Länsi-Euroopassa keskimäärin. Norjassa osuus kasvoi samaa vauhtia kuin Suomessa. Sen sijaan Tanskassa ja Ruotsissa osuuden kasvu oli OECD-maiden nopeimpia ja varsinkin 1970-luvun loppupuoliskon kasvu oli erittäin voimakasta. Vuonna 1980 julkinen sektori oli Tanskassa ja Ruotsissa jo noin 20 prosenttiyksikköä suurempi kuin Suomessa.

Suomessa julkisten menojen kansantuoteosuuden kasvu oli 1970- ja 1980-luvun vaihteeseen saakka ollut selvästi hitaampaa kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin, mutta 1980-luvulla osuuden kasvu oli jo Länsi-Euroopan nopeimpia. Ainoastaan Norjassa, Kreikassa, Italiassa ja Espanjassa osuuden kasvu oli Suomea nopeampaa. Niinpä vuoteen 1990 mennessä ero muihin Pohjoismaihin kaventui selvästi ja Suomi saavutti julkisten menojen bruttokansantuoteosuudessa Euroopan OECD-maiden keskimääräisen tason. Pariissa vuodessa meno-osuus on kasvanut 16 prosenttiyksiköllä ja julkisen sektorin suhteellinen koko kohosi vuonna 1993 jo 62 prosenttiin. Se on OECD-maiden toiseksi korkein heti Ruotsin jälkeen.

3.3 Julkisten menojen rakenne

Julkisten menojen rakenne-erot ovat syntyneet historiallisen kehityksen tuloksena ja liittyvät myös eri maiden hyvinvointistrategisiin valintoihin. Taulukossa 3 esitetään julkiset kokonaismenot menoryhmittäin suhteessa bruttokansantuoteeseen vuonna 1991. Tuolloin julkisten menojen suhde bruttokansantuoteeseen oli Euroopan OECD-maissa keskimäärin 49 prosenttia. Julkisten kulutusmenojen vastaava suhde oli 18,7 prosenttia ja kotitalouksien saamat suorat tulonsiirrot lähes samaa suuruusluokkaa. Nämä muodostavat kaksi tärkeintä toimintalohkoa kaikissa OECD-maissa, mutta kuten keskihajonnat osoittavat, on maiden välillä huomattavia painotuseroja. Vuonna 1991 Euroopan OECD-maat käyttivät kansantuotteestaan keskimäärin 2 prosenttia elinkeinojen tukemiseen, lähes 5 prosenttia julkisen velan hoitomenoihin, noin 3 prosenttia julkisiin investointeihin ja noin 2,5 prosenttia muihin menoihin.¹¹

Julkisen sektorin palvelutuotannon laajuutta kuvaa julkisten kulutusmenojen kansantuoteosuus. Kun Japanissa julkisen kulutuksen osuus oli vain 9 prosenttia vuonna 1991, oli se Ruotsissa peräti 27 prosenttia. Myös Tanskassa ja Suomessa julkisiin kulutusmenoihin käytettiin neljännes kansantuotteesta. Kaikissa Pohjoismaissa julkisten kulutusmenojen osuus on erityisen korkea ja selvästi suurempi kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin. Euroopan OECD-maiden keskimääräisen tason yläpuolelle pääsevät Pohjoismaiden lisäksi Euroopasta vain Kreikka ja Iso-Britannia, joissa osuutta kohottavat huomattavat puolustusmenot. Sen sijaan Euroopan ulkopuolisista maista vain Kanada sijoittuu lähelle Pohjoismaita, joskin myös Australiassa ja USA:ssa kulutusosuudet ovat varsin korkeita.

Sosiaalisten tulonsiirtojen kansantuoteosuudessa näyttäisi OECD-maiden välillä olevan kulutusmenoja jonkin verran suurempi hajonta. Osuudet ovat korkeimpia eräissä

¹¹ Liitetäulukossa 7 julkiset menot menoryhmittäin vuosina 1960, 1970, 1980 ja 1990.

Länsi-Euroopan maissa. Esimerkiksi Hollannissa ja Belgiassa näiden tulonsiirtojen osuudet ovat erittäin korkeita, noin neljännes kansantuotteesta. Viidenneksen luokkaa ne ovat mm. Luxemburgissa, Itävallassa ja Ranskassa. Myös Pohjoismaat sijoittuvat tulonsiirtojen tasossa aivan OECD-maiden kärkijoukkoon viidenneksen osuudellaan. Etelä-Euroopan maista Italiassa ja Espanjassa osuudet ovat vielä Euroopan OECD-maiden keskimääräisellä tasolla. Näiden maiden jälkeen tuleekin erittäin suuri pudotus, sillä muissa OECD-maissa tulonsiirtojen osuudet ovat jo huomattavasti pienempiä, vaihdellen 11-15 prosentin välillä. Islannissa vastaava osuus oli vain 5 prosenttia vuonna 1991.

Taulukko 3. Julkiset menot menoryhmittäin eräissä maissa vuonna 1991, prosenttia bruttokansantuotteesta

	Kulutusmenot	Sosiaaliset tulons.	Elinkeinotuki	Investoinnit	Korkomenot	Muut menot	Menot yht.
Suomi	24,2	19,6	3,5	3,8	1,9	2,1	55,2
Suomi 1993	23,4	25,4	3,4	2,9	4,6	2,4	62,1
Ruotsi	27,2	21,1	5,0	3,0	5,1	1,7	63,2
Tanska	25,2	18,9	3,4	1,6	7,3	2,5	59,0
Norja	21,5	20,5	6,2	3,5	3,6	1,1	56,5
Islanti	20,0	5,2	2,7	4,2	3,8	0,3	36,3
Hollanti	14,4	26,0	3,3	2,6	6,2	4,9	57,4
Belgia	14,8	23,8	3,3	1,7	10,7	2,2	56,6
Ranska	18,3	21,9	1,5	3,4	3,1	2,4	50,4
Luxemburg	15,7	21,8	4,3	5,0	1,1	2,0	49,9
Itävalta	18,2	20,0	2,9	3,3	4,3	0,4	49,0
Saksa	17,9	14,9	1,8	2,3	2,8	7,0	46,7
Irlanti	15,9	14,4	1,0	2,3	7,7	2,7	44,0
Iso-Britannia	21,7	13,1	1,1	2,1	3,0	0,7	41,7
Sveitsi	13,9	14,5	1,6	3,2	1,6	1,1	35,8
Italia	17,5	18,3	2,3	3,3	10,2	1,1	52,6
Kreikka	19,9	14,9	1,2	3,8	11,6	0,0	51,4
Portugali 1990	16,7	12,4	1,3	3,4	8,1	0,9	42,8
Espanja	16,1	16,8	1,8	5,1	4,0	0,2	43,9
Kanada	21,3	14,7	2,0	2,5	9,8	0,4	50,7
Australia	18,3	10,9	1,5	2,3	4,0	1,7	38,7
USA	18,2	12,3	0,5	1,8	5,2	0,3	38,2
Japani	9,1	11,0	0,9	5,1	3,8	0,6	30,5
Keskijajonta	4,1	5,0	1,5	1,1	3,1	1,7	8,6
Oecd-Eurooppa	18,7	17,7	2,1	2,9	4,7	2,7	48,7

Myös elinkeinojen tukeminen on ollut Pohjoismaissa selvästi muita maita tärkeämmässä asemassa. Tämä näkyy mm. siinä, että eri Pohjoismaissa käytettiin vuonna 1991 elinkeinojen tukemiseen 3-6 prosenttia bruttokansantuotteesta, kun vastaava

osuus Euroopan OECD-maissa oli vain 2 prosenttia. Muista Euroopan maista Hollannissa, Belgiassa, Italiassa, Luxemburgissa ja Itävallassa tuki on keskimääräistä laajempaa. Muissa maissa elinkeinojen tukeminen on jo paljon vähäisempää ja Euroopan ulkopuolisista maista Japanissa ja USA:ssa elinkeinojen tukeminen on OECD-maiden pienintä.

Tukipolitiikan painotuksissa on huomattavia eroja eri maiden välillä. Pohjoismaissa elinkeinojen tukeminen on painottunut muita Euroopan maita enemmän peruselinkeinojen maatalouden ja kalastuksen tukemiseen. Sen sijaan EU-maissa elinkeinotuki kohdentuu eri tavalla. Esimerkiksi maatalouden osuus koko elinkeinotuesta on EU-maissa vain runsas kymmenesosa. Eniten elinkeinotukea suunnattiin teollisuuteen ja eräissä maissa liikenteeseen ja hiilentuotantoon. Maittaiset vaihtelut ovat suuria ja esimerkiksi Luxemburgissa, jossa tukitaso on korkea, suunnataan noin kolme neljäsosaa yksistään liikenteeseen. Toisaalta esimerkiksi Saksassa, Isossa-Britanniassa ja Belgiassa on hiilentuotannon tukeminen muita maita yleisempää. Teollisuuden tukeminen korostuu taas esimerkiksi Kreikassa, Portugalissa ja Irlannissa. (Commission of the European Communities, 1992)

Ensimmäisen öljykriisin ajoista lähtien julkinen talous pysyi useimmissa OECD-maissa aina 1980-luvun puolivälin tienoille huomattavan alijäämäisenä ja julkinen velka kasvoi nopeasti korkealle tasolle. Korkean velkaantumistasen maissa julkisen velan hoitomenoista onkin muodostunut yksi suurimmista menoeristä kulutus- ja tulonsiirtopäälölkön jälkeen. Korkomenojen kansantuoteosuudet ovat huomattavan suuria eräissä EU-maissa, kuten Kreikassa, Italiassa ja Belgiassa. EU-maista myös Irlannin ja Portugalin vastaavat osuudet ovat varsin korkeita. Euroopan ulkopuolisista maista Kanadassa korkomenojen kansantuoteosuus on yksi OECD-maiden suurimpia. Pohjoismaissa nämä osuudet ovat vielä pysytelleet alhaisina Tanskaa lukuun ottamatta, mutta velkaantumistasen kasvun myötä ne ovat nopeasti kohoamassa.

Julkisten investointien kansantuoteosuudet ovat Espanjassa, Japanissa ja Luxemburgissa selvästi vertailumaiden korkeimpia. Pohjoismaissa Tanskaa lukuun ottamatta vastaavat osuudet ovat OECD-maiden keskitason yläpuolella. Alhaisen investointiasteen maita ovat EU-maista Tanska ja Belgia sekä Euroopan ulkopuolisista maista USA.

Taulukon 3 ryhmä 'muut menot' sisältää muun muassa tulonsiirtoja kotitalouksille, yrityksille, voittoa tavoittelemattomille yhteisöille ja ulkomaille. Esimerkiksi Saksassa muiden menojen poikkeuksellisen korkea bruttokansantuoteosuus johtuu entisen Itä-Saksan jälleerakentamisen aiheuttamista menojen lisäyksistä. Myös Hollannissa osuus on varsin korkea ja siitä noin puolet menee kehitysapuna ja muina siirtoina ulkomaille ja toinen puolisko kotitalouksille ja yrityksille. Myös Belgiassa, Ranskassa ja Tanskassa menot painottuvat ulkomaille meneviin tulonsiirtoihin. Suomessa ja Australiassa nämä menot suuntautuvat muita maita enemmän voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen tukemiseen. Mikäli muissa menoissa olisivat mukana myös pääomansiirrot ja maanostot, muuttaisi se joidenkin maiden lukuja. Esimerkiksi Japanissa täysin muista maista poiketen julkinen sektori panostaa huomattavasti maanostoihin, mikä ei ole mukana taulukon 3 muissa menoissa. Pääomansiirtojen mukaanottaminen

nostaisi esimerkiksi Saksan muita menoja parilla prosenttiyksiköllä Saksan yhdistymisestä aiheutuvien menolisäysten takia.

Suomessa julkisen sektorin menorakenne näytti vuonna 1991 hyvin samanlaiselta kuin muissa Pohjoismaissa. On kuitenkin otettava huomioon, että Suomessa meno-osuus kasvoi lähes kymmenellä prosenttiyksiköllä vuonna 1991, kun muissa OECD-maissa ja Pohjoismaissa muutokset olivat vielä vähäisiä. On hyvin todennäköistä, että vuosi 1991 antaa realistisemman kehityskuvan Suomen julkisen sektorin menorakenteesta kuin vuosi 1990. Tämä näkemys saa tukea, jos työttömyys Suomessa jäisi pysyvämmiin korkealle tasolle. Kun esimerkiksi sosiaalisten tulonsiirtojen bruttokansantuoteosuus oli vuonna 1993 noin 10 prosenttiyksikköä korkeampi kuin 1980-luvun korkeasuhdannevuosina, jolloin Suomen työttömyys oli Euroopan alhaisimpia, alenee se nopeammin talouskasvun myötä vain osittain. Toisaalta julkisen velan nopean kasvun myötä Suomi lähestyy myös korkomenoissa länsieurooppalaista tasoa.

3.4 Julkisen sektorin kasvun kehityspiirteet

3.4.1 Julkiset kulutusmenot

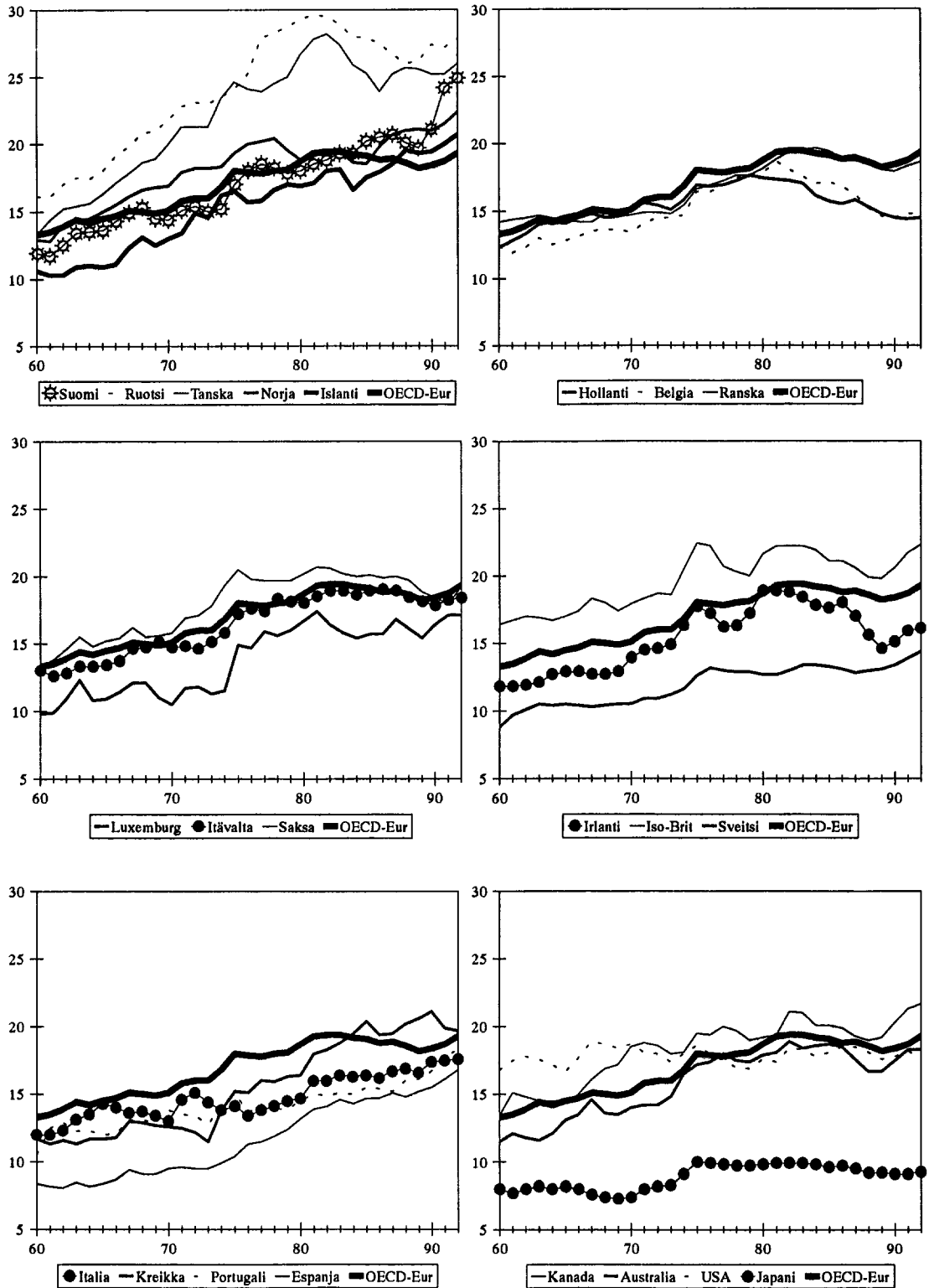
Julkisten palvelujen tuotantokustannukset ovat tavaroiden ja palvelusten tuotannosta johtuvia juoksevia menoja. Näitä ovat esimerkiksi palkat ja sosiaalivakuutusmaksut, tavaroiden ja palvelusten ostot sekä vuokramenot. Julkisten palvelujen tuotantokustannuksista valtaosa - kaksi kolmasosaa - koostuu OECD-maissa palkkausmenoista. Välituotekäytön - julkisten palveluiden tuottamisessa tarvittavien tavaroiden ja palvelusten ostot - osuus on kolmanneksen luokkaa. Kuitenkin esimerkiksi Itävallassa, Saksassa ja Isossa-Britanniassa osuudet ovat korkeampia. Kun julkisten palvelujen tuotantokustannuksista vähennetään julkisen sektorin palvelusten myynneistä saadut tulot, päästään kansantalouden tilinpidon mukaiseen 'julkiset kulutusmenot' -käsitteeseen. Myyntitulojen merkitys on kuitenkin ollut varsin pieni OECD-maissa. Kansantalouden tilinpidon laskentatavasta johtuen julkinen kulutus on netto-käsite.

Esimerkiksi puolustusvoimien ase- ja muut kalustohankinnat ovat julkista kulutusta, eivätkä julkisia investointeja. Tämä näkyy hyvin kuviossa 3, jossa julkisten kulutusmenojen kansantuoteosuus kohosi Suomessa lähes 40 prosenttiin toisen maailmansodan aikana.

Pohjoismaissa julkisten kulutusmenojen bruttokansantuoteosuudet ovat OECD-maiden korkeimpia. Varsinkin Ruotsi ja Tanska erottuvat selvästi muista maista korkeine kulutusosuuksineen. Myös Kreikassa, Kanadassa ja Isossa-Britanniassa julkisen sektorin palvelutuotanto on varsin mittavaa. Keskimääräistä tasoa edustavat esimerkiksi Saksa, Ranska, Itävalta, sekä Euroopan ulkopuolisista maista myös USA ja Australia.¹²

¹² Julkisten kokonaismenojen sisäistä jakautumaa on tarkasteltu liitetaulukossa 8. Siitä nähdään, että Pohjoismaissa julkiset menot painottuvat monia muita maita enemmän julkisten palvelujen tuottamiseen. Pohjoismaita kutsutaankin usein julkispalveluvaltioiksi.

Kuvio 5. Julkiset kulutusmenot suhteessa bruttokansantuotteeseen vuosina 1960-1992, prosenttia

Julkisten kulutusmenojen osuus bruttokansantuotteesta kohosi vuodesta 1960 vuoteen 1990 eurooppalaisissa OECD-maissa 13,3 prosentista 18,4 prosenttiin. Osuuden kasvu on ollut varsin hidasta verrattuna julkisten kokonaismenojen kasvuun vastaavana aikana. Osuuden kasvu oli OECD-maiden nopeinta Pohjoismaissa sekä Etelä-Euroopan maista Kreikassa ja Espanjassa.

Euroopan OECD-maissa julkiset kulutusmenot kasvoivat 1960-luvulla vain vähän nopeammin kuin nimellinen bruttokansantuote. Tanskassa, Ruotsissa, Norjassa ja Kanadassa osuuden kasvu oli selvästi OECD-maiden nopeinta. Suomessa kasvu oli vain vähän nopeampaa kuin Länsi-Euroopassa keskimäärin.

Julkisten kulutusmenojen bruttokansantuoteosuuden kasvu oli 1970-luvulla jo selvästi nopeampaa kuin 1960-luvulla. Ruotsissa ja Tanskassa kasvu jatkui edelleen voimakkaana ja oli OECD-maiden nopeinta 1970-luvulla. Myös Saksassa, Irlannissa, Luxemburgissa ja Belgiassa kasvu oli nopeaa. Suomessa osuuden kasvu oli yhtä nopeaa kuin Länsi-Euroopassa keskimäärin.

Julkisten kulutusmenojen bruttokansantuoteosuuden kasvu pysähtyi OECD-maissa 1980-luvulla. Useimmissa maissa 1980-luvulla osuus laski tai kasvu oli vain vähäistä, mikä käy hyvin ilmi myös kuviosta 5. Osuuden lasku oli voimakkainta Irlannissa, Belgiassa, Hollannissa ja Ruotsissa. Vain muutamissa maissa julkiset kulutusmenot kasvoivat nopeammin kuin nimellinen bruttokansantuote. Osuuden kasvu oli OECD-maiden nopeinta Kreikassa ja Suomessa. Myös muissa eteläeurooppalaisissa maissa julkisten kulutusmenojen kasvu oli nopeaa.

Julkisten kulutusmenojen rakenne

Hyvinvointipalveluiksi nimitetään koulutuspalvelujen, terveyspalvelujen ja sosiaalipalvelujen kattamaa kokonaisuutta. Julkishyödykkeet koostuvat maanpuolustuksesta sekä yleisestä hallinnosta ja järjestyspalveluista. Taulukon 4 muihin palveluihin sisältyy asumis-, virkistys-, kulttuuri- sekä taloudelliset palvelut.

Hyvinvointipalvelujen julkinen tarjonta on Pohjoismaissa ja erityisesti Ruotsissa ja Tanskassa paljon suurempaa kuin muissa vertailumaissa. Ero korostuisi entisestään, jos hyvinvointipalveluihin lisättäisiin ne julkiset investoinnit, joilla näitä toimintoja ylläpidetään. Pohjoismaiden ohella myös Itävallan, Saksan ja Kanadan julkisessa palvelutuotannossa korostetaan hyvinvointipalvelujen tuottamista.

Etelä-Euroopan maista Italiassa hyvinvointipalvelujen julkinen tuotanto on Ranskan tasoa ja lähes yhtä suurta kuin Isossa-Britanniassa. Sitävastoin esimerkiksi Portugalissa ja Espanjassa hyvinvointipalvelujen julkinen tuotanto oli vain puolet Tanskan ja Ruotsin vastaavasta, mutta kuitenkin korkeampi kuin Belgiassa ja Hollannissa. Vaikka Kreikassa julkisen kulutuksen osuus on lähes pohjoismaista luokkaa, on hyvinvointipalvelujen tuotanto OECD-maiden alhaisimpia. Kreikan osuuden tasolla hyvinvointipalvelut ovat myös sellaisissa elintasoltaan maailman rikkaimmissa maissa kuten

USA:ssa, Sveitsissä ja Japanissa. Vuonna 1990 Japanin osuus oli vain neljännes Ruotsin vastaavasta tasosta.

Taulukko 4. Julkiset kulutusmenot tehtävittäin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 1990, prosenttia¹³

	Maan- puol.	Yleinen hal. ja järj.	Julkis- hyöd.	Kou- lutus- palvelut	Terveys- palvelut	Sosiaali- palvelut	Hyvin- vointi- palvelut	Muut kulutus- menot	Julk. kulutus yht.
Suomi	1,5	3,1	4,5	5,3	4,8	3,4	13,5	3,1	21,1
Ruotsi	2,6	4,0	6,6	5,3	6,6	5,2	17,1	3,7	27,4
Tanska	2,0	3,0	5,0	5,4	4,8	5,9	16,1	4,1	25,2
Norja	3,3	2,6	5,9	5,4	4,7	2,1	12,2	2,9	21,0
Islanti	0,0	3,0	3,0	3,9	7,0	1,3	12,2	4,2	19,4
Hollanti	2,7	4,1	6,8	4,6	0,9	0,7	6,2	1,5	14,5
Belgia ¹⁾	2,6	4,1	6,7	6,2	0,5	1,0	7,7	2,4	16,8
Ranska	3,0	3,0	6,0	4,6	3,0	1,4	9,1	2,8	17,9
Luxemburg ²⁾	5,9	8,0	5,6	2,8	2,3	0,3	8,7	2,1	16,4
Itävalta	1,0	3,6	4,6	4,0	4,6	3,3	11,8	1,3	17,8
Saksa	2,2	3,4	5,5	3,5	5,6	2,1	11,3	1,6	18,4
Irlanti ²⁾			5,0				8,5	1,6	15,1
Iso-Britannia	4,0	3,0	7,0	4,2	4,7	1,5	10,4	3,2	20,6
Sveitsi ²⁾			6,3				5,1	2,0	13,4
Italia	1,9	4,5	6,4	4,9	3,5	0,8	9,2	1,8	17,4
Kreikka ³⁾	5,9	8,0	13,9	2,8	2,3	0,3	5,4	0,9	20,2
Portugali ¹⁾	2,6	3,3	5,9	3,9	3,3	0,7	7,9	1,6	15,4
Espanja ⁴⁾	1,7	2,0	3,7	2,8	3,7	1,6	8,1	3,4	15,2
Kanada ²⁾			7,1				10,1	3,1	20,3
Australia	2,1	3,7	5,8	3,7	3,1	0,9	7,7	4,0	17,5
USA	5,8	2,5	8,3	4,6	0,9	0,6	6,1	3,4	17,8
Japani	0,9	2,5	3,4	3,2	0,4	0,5	4,1	1,6	9,1
Keskihajonta			2,2				3,4		3,9

1) 1986, 2) arvioita, lähde IMF:n Government Finance Statistics Yearbook.

3) 1988, 4) 1989.

Useissa OECD-maissa julkisten koulutuspalvelujen bruttokansantuoteosuudet ovat erittäin korkeita verrattuna terveydenhuoltoon ja sosiaalipalveluihin. Pohjoismaissa julkisen sektorin tuottamien koulutuspalvelujen bruttokansantuoteosuudet olivat vuonna 1990 vertailumaiden korkeimpia heti Belgian jälkeen. Italiassa koulutuspalvelujen julkinen tarjonta oli lähes pohjoismaista tasoa. Myös Hollannissa, USA:ssa, Ranskassa ja Itävallassa koulutuspalvelujen julkinen tuotanto on erittäin suurta. Monissa maissa kuten Belgiassa, Hollannissa ja USA:ssa hyvinvointipalveluista puhuttaessa on

¹³ Julkisten kulutusmenojen sisäistä jakaumaa on tarkasteltu liitetaulukossa 9.

kysymys hyvin suuressa määrin julkisen sektorin tarjoamista koulutuspalveluista. Samoin Japanin vaatimatonta hyvinvointipalvelujen tarjonta on lähes yksinomaan julkisia koulutuspalveluja.

Julkisten terveystalvelujen bruttokansantuoteosuudet ovat OECD-maiden korkeimpia Pohjoismaissa, Saksassa, Itävallassa ja Isossa-Britanniassa. Terveystalvelujen julkinen tarjonta on lähes olematonta USA:ssa, Japanissa, Belgiassa ja Hollannissa. Näille maille onkin tyypillistä, että terveystalvelut tuotetaan suuressa määrin yksityisen sektorin toimesta ja julkinen sektori vastaa tulonsiirtojen kautta osittain niiden tuotantokustannuksista tai kustannukset katetaan yksityisten vakuutusten kautta.

Sosiaalitalveluissa on kysymys lähinnä lapsia ja vanhuksia koskevista talveluista. Tanskassa ja Ruotsissa näitä talveluja tuotetaan paljon suuremmassa määrin kuin missään muussa OECD-maassa. Suomessa, Norjassa, Saksassa ja Itävallassa sosiaalitalvelujen julkinen tuotanto on varsin suurta, mutta selvästi pienempää kuin Tanskassa ja Ruotsissa. Muissa maissa näitä talveluja tuotetaan selvästi edellä mainittuja maita vähäisemmässä määrin. Verrattuna koulutus- ja terveystalveluihin on sosiaalitalvelujen merkitys hyvinvointitalvelujen tarjonnassa varsin vaatimatonta.

Julkishyödykkeiden eli hallinto-, järjestys- ja maanpuolustuspalvelujen tuotanto on poikkeuksellisen suurta Kreikassa. Näiden talvelujen tuotanto korostuu myös USA:ssa, Kanadassa, Isossa-Britanniassa, Hollannissa ja Belgiassa. Yleisessä hallinnossa ja järjestystalveluissa maiden väliset erot ovat pieniä Kreikkaa lukuun ottamatta. Varsinkin Kreikassa, USA:ssa ja Hollannissa julkishyödykkeiden merkitys julkisen sektorin talvelutuotannossa on selvästi muita OECD-maita korostuneempaa.¹⁴

Hyvinvointitalvelujen kehitys

Liitekuviosta 1 nähdään, että julkisten hyvinvointitalvelujen kansantuoteosuudet olivat kolme vuosikymmentä sitten korkeimpia Pohjoismaissa, Itävallassa, Saksassa ja Isossa-Britanniassa. Tuolloin muissa maissa hyvinvointitalvelujen julkinen tarjonta oli vaatimatonta. Tarkasteluaikana hyvinvointitalvelujen kasvu on ollut voimakkainta Pohjoismaissa, varsinkin Ruotsissa ja Suomessa. Näitä maita selvästi hitaampaa se on ollut Itävallassa, Saksassa ja Isossa-Britanniassa.

Hyvinvointitalvelujen kansantuoteosuuden kasvu oli 1960-luvulla OECD-maiden nopeinta Tanskassa ja Ruotsissa. Tuolloin Suomen hyvinvointitalvelujen kansantuoteosuus kasvoi samaa vauhtia kuin Norjassa, Itävallassa, Saksassa ja Isossa-Britanniassa. Ruotsissa ja Tanskassa hyvinvointitalvelujen kasvu oli vielä 1970-luvulla erittäin voimakasta. Sen sijaan Itävallassa ja Saksassa kasvu oli edellisiä hitaampaa, mutta selvästi nopeampaa kuin Suomessa, Norjassa ja Isossa-Britanniassa.

Useimmissa Länsi-Euroopan maissa hyvinvointitalvelujen bruttokansantuoteosuudet laskivat 1980-luvulla. Tuolloin Suomessa osuuden kasvu oli OECD-maiden nopeinta.

¹⁴ Julkishyödykkeiden kansantuoteosuudessa tapahtuneet muutokset ovat olleet varsin pieniä viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana Kreikkaa, Portugalia ja USA:ta lukuun ottamatta (Liitekuvio 2).

Suomen, Islannin ja Norjan lisäksi osuudet kasvoivat ainoastaan eteläeurooppalaisissa maissa.

Julkiset palvelut Pohjoismaissa

Julkisten palvelujen tuottamisessa Pohjoismaiden erityisasema on kiistaton. Pohjoismaissa julkisten kulutusmenojen kansantuoteosuudet ovat OECD-maiden korkeimpia ja niiden tuotannossa hyvinvointipalvelujen osuus on hallitseva. Julkinen sektori tuottaa hyvin laajassa mitassa kansalaisilleen palveluja ja kohderyhmänä on koko väestö. Pohjoismaissa hyvinvointipalvelujen rakenne on muutoin hyvin samankaltainen, mutta Tanskassa ja Ruotsissa sosiaalipalvelujen julkinen tarjonta on selvästi suurempaa kuin Suomessa ja Norjassa. Länsi-Euroopan maista ainoastaan Itävallassa, Saksassa ja Isossa-Britanniassa julkisten palvelujen tuotannossa on nähtävissä samanlaisia hyvinvointipoliittisia painotuksia, joskin julkisten palvelujen bruttokansantuoteosuudet ovat jonkin verran alhaisempia kuin Pohjoismaissa.

Pohjoismaissa korostuu erityisesti terveys- ja koulutuspalvelujen julkinen tuotanto. Myös sosiaalipalveluissa julkisen sektorin panostus on Pohjoismaissa poikkeuksellisen suuri eikä vastaavaa löydy muista OECD-maista Itävaltaa ja Saksaa lukuun ottamatta. Perinteisten julkishyödykkeiden tuotanto on Pohjoismaissa vähäisempää kuin muissa OECD-maissa. Sen sijaan erilaisten vapaa-aikaan liittyvien palvelujen julkinen tarjonta ja ilmaisjakelu on varsin runsasta Pohjoismaissa.

Julkiset palvelut Suomessa

Suomessa julkisen sektorin palvelutuotanto oli julkisten kulutusmenojen bruttokansantuoteosuudella mitattuna Länsi-Euroopan alhaisimpia kolme vuosikymmentä sitten. Osuuden kasvu oli hidasta 1960- ja 1970-luvulla, mutta 1980-luvulla se oli OECD-maiden toiseksi nopeinta heti Kreikan jälkeen. Tuolloin taloudellinen kasvu Suomessa oli OECD-maiden nopeimpia, mutta Kreikassa OECD-maiden hitainta. Suomi saavutti Euroopan OECD-maiden keskimääräisen tason 1980-luvun alkupuoliskolla ja 1980-luvun loppupuoliskolla julkisten kulutusmenojen kansantuoteosuus oli jo OECD-maiden korkeimpia. Laman takia osuus on aivan viime vuosina noussut jo lähelle Ruotsin ja Tanskan tasoa.

Suomessa julkisten palvelujen tuottamisessa on painotettu hyvinvointipalvelujen tarjontaa. Hyvinvointipalvelujen julkinen tarjonta on Ruotsia ja Tanskaa paljon pienempää, mutta selvästi suurempaa kuin muissa OECD-maissa. Suomen ero Tanskaan ja Ruotsiin näkyy siinä, että näissä maissa sosiaalipalvelujen julkinen tarjonta on selvästi suurempaa kuin Suomessa.

Suomessa hyvinvointipalvelujen bruttokansantuoteosuus oli kolme vuosikymmentä sitten jo OECD-maiden korkeimpia ja lähes samaa tasoa kuin Ruotsissa ja Tanskassa. Hyvinvointipalvelujen kasvu oli Suomessa melko tasaista 1960- ja 1970-luvulla ja

selvästi hitaampaa kuin Ruotsissa ja Tanskassa. Suomessa kasvu oli hyvin samanlaista kuin Norjassa, Itävallassa, Saksassa ja Isossa-Britanniassa. Tosin Saksassa ja Itävallassa kasvu oli 1970-luvulla hieman Suomea nopeampaa.

Kun muissa edellä mainituissa maissa hyvinvointipalvelujen osuuden kasvu pysähtyi 1980-luvulla ja sen loppupuoliskolla osuudet laskivat, niin Suomessa näiden palvelujen kansantuoteosuus kasvoi nopeammin kuin 1960- ja 1970-luvulla. Suomessa hyvinvointipalvelujen osuuden kasvu oli OECD-maiden nopeinta 1980-luvulla, jolloin myös taloudellinen kasvu oli OECD-maiden nopeimpia.

Perinteisten julkishyödykkeiden tuotanto on Suomessa ollut Itävallan ja Japanin ohella OECD-maiden pienimpiä. Sen sijaan virkistys- ja kulttuuripalvelujen julkinen tarjonta on Suomessa melko runsasta muihin maihin verrattuna.

3.4.2 Sosiaaliset tulonsiirrot¹⁵

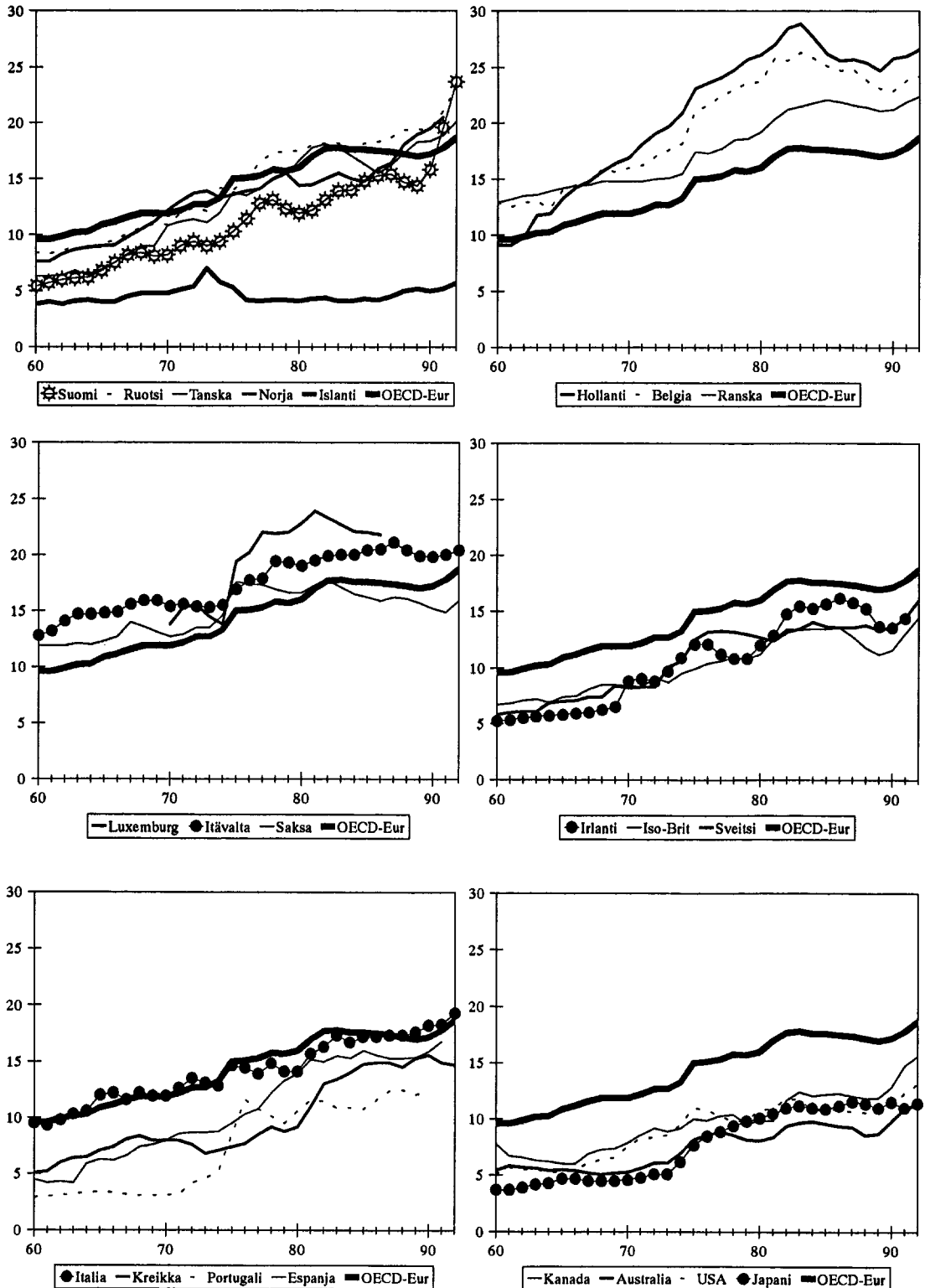
Sosiaalisten tulonsiirtojen bruttokansantuoteosuus kohosi vuosina 1960-1990 eurooppalaisissa OECD-maissa 17,2 prosenttiin eli lähes 8 prosenttiyksikköä. Tuolloin julkisten kulutusmenojen kansantuoteosuus kohosi 5 prosenttiyksikköä, kun julkisten kokonaismenojen vastaava kasvu oli noin 17 prosenttiyksikköä. Sosiaalisten tulonsiirtojen kansantuoteosuus on kasvanut erittäin nopeasti lähes kaikissa OECD-maissa ja erityisesti 1970-luvun alkupuoliskon kasvu oli poikkeuksellisen rajua.

Sosiaalisten tulonsiirtojen bruttokansantuoteosuudet ovat erittäin korkeita Hollannissa ja Belgiassa. Länsi-Eurooppalaisista maista myös Ranskassa, Itävallassa, Luxemburgissa ja Saksassa aina 1980-luvulle saakka näiden menojen kansantuoteosuudet ovat korkeampia kuin muissa OECD-maissa. Etelä-Euroopan maista myös Italiassa osuus on ollut aivan Euroopan OECD-maiden keskimääräistä tasoa.

Pohjoismaista erityisesti Ruotsi ja Tanska ovat pysytelleet aina 1970-luvulta lähtien Länsi-Euroopan keskimääräisellä tasolla, mutta Norja hieman ja Suomi selvästi sen alapuolella. Aivan viime vuosina osuudet ovat kaikissa Pohjoismaissa kasvaneet niin voimakkaasti, että ne olivat jo OECD-maiden korkeimpia vuonna 1991. Pohjoismaissa osuudet olivat vielä vuonna 1960 selvästi Euroopan OECD-maiden keskimääräisen tason alapuolella. (Kuvio 6)

¹⁵ Sosiaalisissa tulonsiirroissa on kysymys erilaisten julkisten sosiaaliturvajärjestelmien kautta annettavista etuuksista. Näistä eläkkeet, sairausturva, työttömyysturva, lapsilisät ja toimeentulotuki ovat tärkeimpiä ja suurimpia menoeriä. Järjestelmät poikkeavat monilta osin maasta toiseen järjestelmien antaman turvan kattavuuden kuin myös etuuksien tasojenkin suhteen (Ks. Kari (1992), Kangas (1991, 1992)). Näitä piirteitä tässä yhteydessä ei kuitenkaan käsitellä, vaan tarkastellaan sosiaalisten tulonsiirtojen kokonaisuuden kehitystä OECD-maissa. Sosiaalisten tulonsiirtojen käsitettä on selvitetty liitteessä 1.

Kuvio 6. Sosiaaliset tulonsiirrot suhteessa bruttokansantuotteeseen vuosina 1960-1992, prosenttia

Vuosina 1960-1990 sosiaalisten tulonsiirtojen bruttokansantuoteosuuden kasvu on ollut erittäin nopeaa lähes kaikissa OECD-maissa ja poikkeuksellisen nopeaa Hollannissa. Siellä osuus kasvoi tänä aikana lähes 17 prosenttiyksiköllä. Osuuden kasvu oli OECD-maiden nopeimpia myös Pohjoismaissa, Belgiassa ja kaikissa Etelä-Euroopan maissa. Sen sijaan Isossa-Britanniassa, Saksassa ja Euroopan ulkopuolisista maista USA:ssa, Kanadassa ja Australiassa osuuden kasvu on ollut erittäin hidasta. Kun näissä maissa osuus kasvoi tarkasteluajana vain 3-6 prosenttiyksikköä, kasvoi se Pohjoismaissa 10-12 prosenttiyksikköä.

Euroopan OECD-maissa sosiaaliset tulonsiirrot kasvoivat 1960-luvulla ripeästi talouskasvusta huolimatta selvästi nopeammin kuin nimellinen bruttokansantuote ja jonkin verran nopeammin kuin julkiset kulutusmenot. OECD-alueen voimakkainta kasvu oli Hollannissa ja selvästi hitaampaa Belgiassa, Norjassa, Tanskassa ja Irlannissa. Suomessa ja Ruotsissa osuus kasvoi hieman enemmän kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin. Esimerkiksi Ranskassa, Isossa-Britanniassa ja erityisesti Saksassa ja Japanissa kasvu oli erittäin maltillista 1960-luvulla.

Sosiaalisten tulonsiirtojen bruttokansantuoteosuus kasvoi 1970-luvulla selvästi edellistä vuosikymmentä nopeammin. Osuuden kasvu oli jonkin verran nopeampaa kuin julkisten kulutusmenojen kasvu vastaavana aikana. Hollannissa kasvu jatkui erittäin rajuna vielä 1970-luvulla ja yhtä nopeaa se oli myös Luxemburgissa, Belgiassa ja Portugalissa. Tanskassa sosiaalisten tulonsiirtojen osuuden kasvu voimistui edelleen 1970-luvulla, ja myös Ruotsissa sosiaaliset tulonsiirrot kasvoivat rajusti 1960-luvun hitaan jakson jälkeen. Norjassa kasvu oli hidasta ja Suomessakin hitaampaa kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin. Kun sosiaalisten tulonsiirtojen bruttokansantuoteosuus ei kasvanut Portugalissa, Japanissa eikä Saksassakaan 1960-luvulla juuri lainkaan, kasvoi se 1970-luvulla näissä maissa varsin nopeasti ja Portugalissa erittäin rajusti.

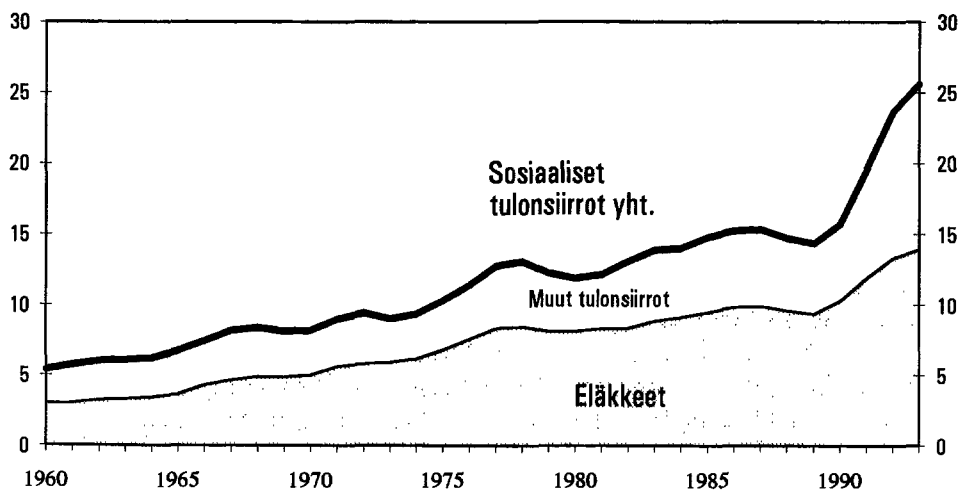
Aikaisemmin on todettu, että useimmissa OECD-maissa julkisten kulutusmenojen bruttokansantuoteosuudet laskivat 1980-luvulla. Sen sijaan sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu jatkui edelleen 1980-luvulla, joskin selvästi hitaampana kuin 1970-luvulla. Nopean kasvun maita olivat Etelä-Euroopan maista Kreikka ja Italia sekä Pohjoismaista Norja ja Suomi. Näissä maissa Suomea lukuun ottamatta osuuden kasvu oli OECD-maiden hitaimpia 1970-luvulla. Useimmissa maissa kasvu oli kuitenkin hidasta ja monissa maissa osuus laski. Varsinkin Hollannissa, Belgiassa, Saksassa ja Irlannissa sosiaalisissa tulonsiirroissa oli laskeva kehityssuunta.

Sosiaalisten tulonsiirtojen kehitys Suomessa

Suomessa sosiaalisten tulonsiirtojen kansantuoteosuus oli vuonna 1960 Länsi-Euroopan alhaisimpia, ja samaa tasoa kuin USA:ssa ja Kreikassa. Suomessa sosiaaliset tulonsiirrot koostuivat tuolloin pääasiassa kansaneläkevakuutukseen, sairausvakuutukseen ja lapsilisäjärjestelmään kuuluvista etuisuuksista. Kasvu on kuitenkin ollut erittäin nopeaa. Sosiaalisten tulonsiirtojen kansantuoteosuuden kasvu oli vuosina 1960-1990 OECD-maiden nopeimpia 10 prosenttiyksikön kasvulla. Vastaavana aika-

na julkisten kokonaismenojen osuus kasvoi Suomessa 20 prosenttiyksikköä ja kulutusmenojen 9 prosenttiyksikköä. Kuviosta 7 nähdään, että sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu on suuressa määrin johtunut eläkkeiden nopeasta kasvusta, sillä näiden osuus kasvoi vastaavana aikana 7 prosenttiyksikköllä. Työttömyydestä aiheutuvien menojen kasvu on Suomessa ollut vähäistä viime vuosiin asti. Työttömyys oli 1960- ja 1970-luvulla Euroopan OECD-maiden keskimääräisellä tasolla, mutta 1980-luvulla selvästi pienempää.

Kuvio 7. Sosiaaliset tulonsiirrot suhteessa bruttokansantuotteeseen Suomessa vuosina 1960-1993, prosenttia

Suomessa sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu oli 1960-luvulla melko ripeää ja tuolloin niiden kansantuoteosuus kasvoi nopeammin kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin. Kasvu oli 1970-luvulla Suomessa selvästi hitaampaa kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin. Suomen kasvu perustui 1960-luvulla kansaneläke- ja sairausvakuutusjärjestelmien voimakkaaseen kehittämiseen. Sen sijaan 1970-luvulla näiden menojen kasvu oli hidasta ja sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu perustui tuolloin pääasiassa työeläkkeiden voimakkaaseen kasvuun. Näiden osuus oli noin puolet sosiaalisten tulonsiirtojen 1970-luvun osuuden lisäyksestä. Sosiaalisten tulonsiirtojen kansantuoteosuuden kasvu oli 1980-luvulla Suomea nopeampaa ainoastaan Kreikassa ja Norjassa. Suomessa osuuden kasvusta lähes kaksi kolmasosaa johtui työeläkkeiden kasvusta.

Taloudellisen laman takia Suomen työttömyys on aivan viime vuosina kohonnut Espanjan ja Irlannin lukemiin. Työttömyysmenojen kasvu on ollut rajua. Vuodesta 1990 vuoteen 1993 sosiaalisten tulonsiirtojen kansantuoteosuus kohosi 10 prosenttiyksiköllä eli yhtä paljon kuin vuosina 1960-1990 yhteensä. Osuus kohosi vuoden 1990 15,8 prosentista 25,4 prosenttiin vuonna 1993. Kasvusta pelkästään työttömyysturvamenojen - työttömyyden ansioturva ja perusturva - osuus oli lähes puolet.

3.4.3 Elinkeinojen tukeminen

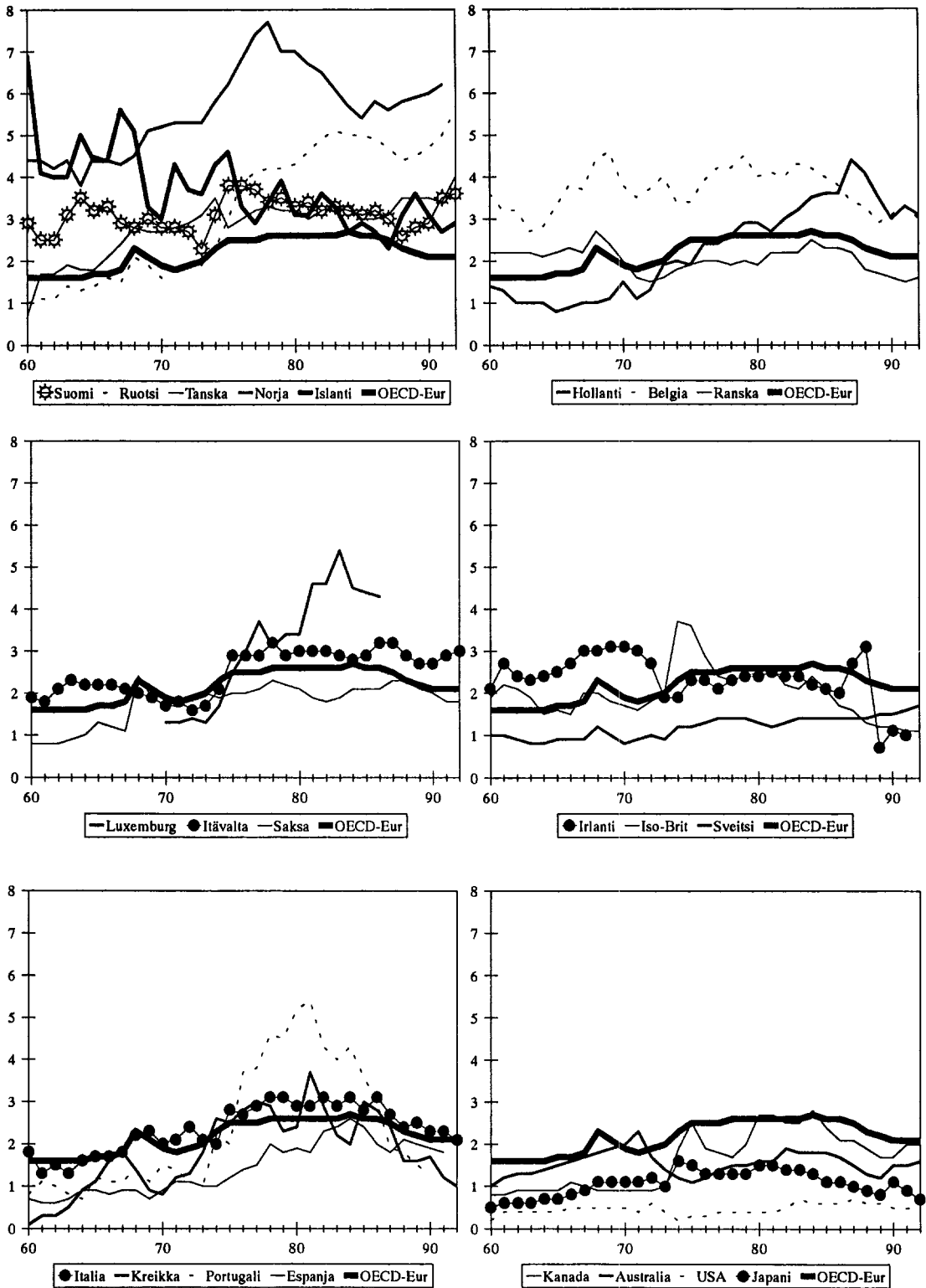
Vaikka julkisten tukien myönnetäänkin vinouttavan kilpailuolosuhteita vaikuttamalla resurssien allokaatioon, subventoidaan yksityistä tuotantotoimintaa poikkeuksetta kaikissa OECD-maissa. Julkisilla varoilla tuetaan sekä eri teollisuusaloja että maataloutta elintarvikeomavaraisuuden, työllisyyden, aluepolitiikan ja monien muiden tavoitteiden nimissä. Tyypillisiä esimerkkejä ovat tuottajille tuotteiden hintojen alentamiseksi suoritettavat korvaukset, erilaiset tuotantoavustukset elinkeinoille, vientitoiminnan edistämisen tukeminen, elinkeinoa edistävien järjestöjen tukeminen, yrittäjätoimintaan liittyvien lainojen korkotuet ja teknillisen ja kaupallisen tutkimuksen tukeminen. Elinkeinoja tuetaan myös epäsuorasti verotukien muodossa, mutta niitä ei tässä yhteydessä tarkastella.

Elinkeinojen tukemiseen käytetään Euroopan OECD-maissa keskimäärin noin 2 prosenttia bruttokansantuotteesta. Elinkeinotukien kehitys on koko OECD-alueella ollut tarkasteluaikana hyvin samansuuntaista, joskin joissakin maissa muutokset ovat olleet varsin suuria. Monissa maissa kuten Ruotsissa elinkeinotukia lisättiin voimakkaasti 1970-luvun puolivälissä pyrittäessä siten irrottautumaan nopeammin talouden lamasta. Elinkeinojen suora tukeminen on kuitenkin yksi pienimmistä julkisen sektorin menokohteista OECD-maissa.

Kuvio 8 osoittaa, että Pohjoismaissa elinkeinojen tukeminen on ollut selvästi muita OECD-maita suurempaa. Etenkin Norjassa on elinkeinoja tuettu voimakkaasti julkisin varoin. Muista Länsi-Euroopan maista selvästi suurinta elinkeinojen tukeminen on ollut Belgiassa ja Luxemburgissa. Myös Itävallassa elinkeinoja on tuettu julkisen sektorin toimesta enemmän kuin muissa Euroopan OECD-maissa keskimäärin. Portugalissa elinkeinotukien taso oli erittäin korkea vuosina 1975-1985. Monissa maissa elinkeinojen tukemista ei kuitenkaan ole pidetty tärkeänä julkisen sektorin tehtävänä. Varsinkin Euroopan ulkopuolisissa maissa ja Sveitsissä elinkeinojen suora tukeminen on ollut erittäin vähäistä.

Elinkeinotukien bruttokansantuoteosuus pysytteli noin 2 prosentin tuntumassa 1960-luvulla. Osuuden kasvu oli erittäin nopeaa ensimmäisen öljykriisin jälkeisinä vuosina aina 1980-luvun alkuvuosiin saakka. Tämän jälkeen Euroopan OECD-maissa on yleistynyt pyrkimys vähentää elinkeinojen suoraa tukemista julkisilla varoilla. Tämä on näkynyt vasta 1980-luvun loppupuoliskolla OECD-maissa elinkeinotukien laskevana kehityssuuntana.

Kuvio 8. Elinkeino tuet suhteessa bruttokansantuotteeseen vuosina 1960-1992, prosenttia

3.4.4 Julkiset investoinnit

Julkisten investointien kehitys on selvästi poikennut muiden julkisen sektorin menoryhmien kehityksestä. Ensinnäkin useimmissa maissa vaihtelut ovat olleet erittäin suuria. Toisaalta kun muiden julkisten menoerien kohdalla menoasteet ovat kohonneet lähes yhtäjaksoisesti aina vuodesta 1960 saakka, julkisten investointien kansantuoteosuudet ovat laskeneet lähes kaikissa OECD-maissa.

Viime vuosina julkisten investointien bruttokansantuoteosuudet ovat Euroopan OECD-maissa pysytelleet noin 3 prosentissa. Investointiasteet olivat 1980-luvun loppupuoliskolla OECD-maiden korkeimpia Japanissa, kaikissa eteläeurooppalaisissa maissa, Suomessa, Islannissa, Norjassa ja Itävallassa. Myös Luxemburg on perinteisesti kuulunut korkean investointiasteen maiden joukkoon. Alhaisen investointiasteen maita ovat USA, Belgia, Iso-Britannia, Tanska ja Saksa.

Kun Euroopan OECD-maiden keskimääräinen julkisten investointien bruttokansantuoteosuus oli vuosina 1960-65 noin 3,8 prosenttia, putosi se 2,8 prosenttiin vuosina 1985-90. Ainoastaan muutamassa OECD-maassa, kuten Espanjassa, Portugalissa, Italiassa, Japanissa ja Islannissa, investointien 1980-luvun lopun taso oli korkeampi kuin 1960-luvun alkupuoliskolla. Eniten investoinnit ovat pudonneet Kreikassa, Hollannissa, Ruotsissa ja Isossa-Britanniassa.

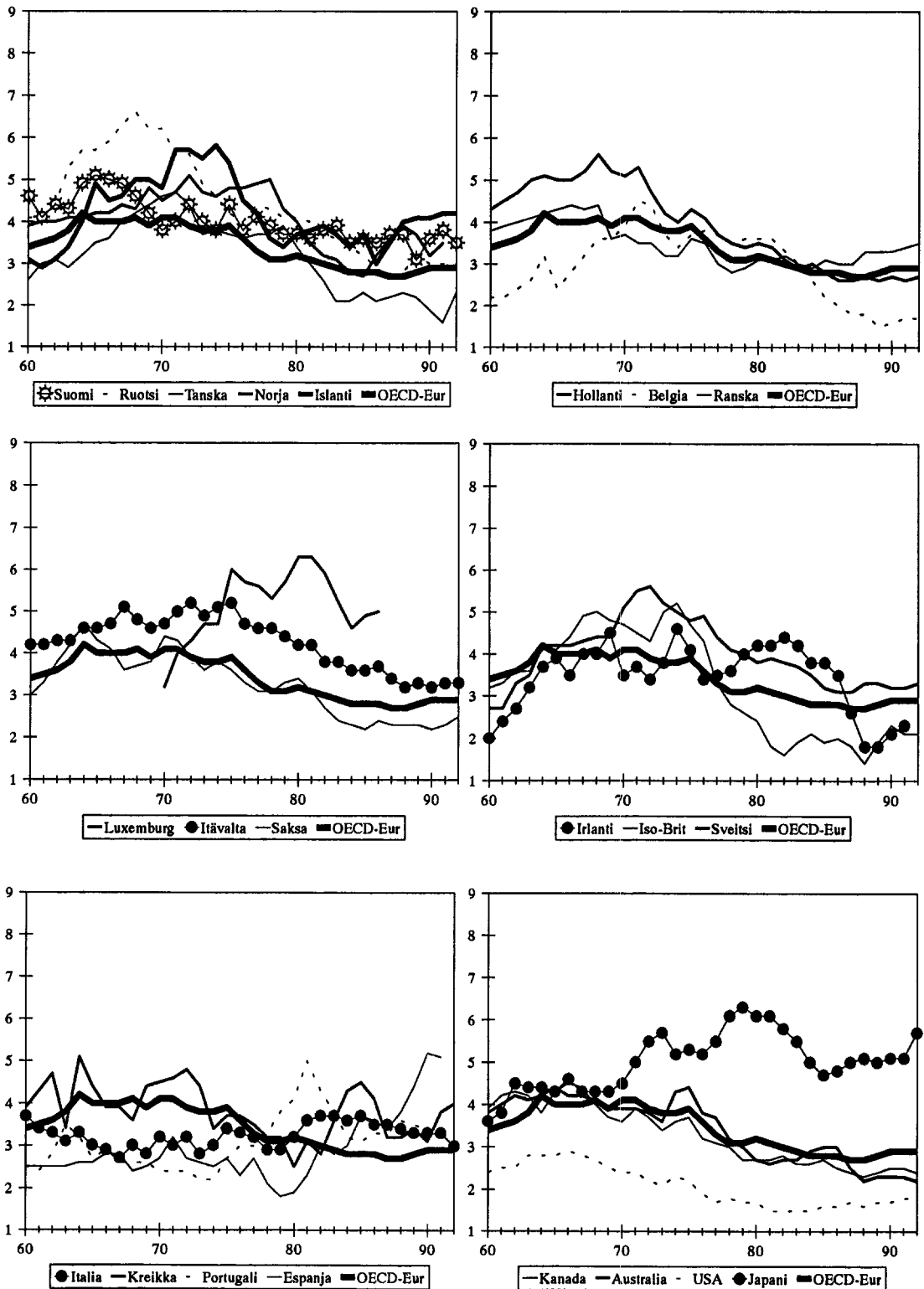
Julkisen sektorin investointitoiminta oli erittäin vilkasta 1960-luvulla. Hollannissa, Itävallassa, Japanissa, ja Pohjoismaissa julkisten investointien bruttokansantuoteosuudet olivat OECD-alueen korkeimpia. Julkisen sektorin investoinnit olivat 1960-luvulla alhaisella tasolla Belgiassa ja eteläeurooppalaisissa maissa lukuun ottamatta Kreikkaa. Myös USA:ssa, jossa julkisten investointien taso on pysytellyt aina näihin päiviin saakka muita OECD-maita selvästi alhaisemmalla tasolla.

OECD-maissa julkisen sektorin investointien huippuvuodet ajoittuivat 1970-luvun alkuvuosiin. Julkisten investointien bruttokansantuoteosuudet laskivat nopeasti 1970-luvun loppupuoliskolla lähes kaikissa maissa. Erityisesti Ruotsissa, Hollannissa, Kreikassa, Isossa-Britanniassa ja Sveitsissä investointiasteet laskivat jyrkästi. Sen sijaan esimerkiksi Japanissa ja Portugalissa julkisia investointeja lisättiin.

Julkisten investointien laskeva kehityssuunta jatkui OECD-maissa vielä 1980-luvulla vakiintuen noin 3 prosentin tasolle 1980-luvun loppupuoliskolla. Investointien bruttokansantuoteosuudet laskivat erittäin voimakkaasti mm. Irlannissa, Belgiassa, Tanskassa, Ruotsissa, Saksassa ja Japanissa.

Julkisten investointien kehitys on tarkasteluajana ollut OECD-maissa yhtenäisempää verrattuna elinkeinotukien vastaavaan kehitykseen. Toisaalta investointien laskeva kehityssuunta alkoi elinkeinotukia aikaisemmin, jo 1970-luvun puolivälissä.

Kuvio 9. Julkiset investoinnit suhteessa bruttokansantuotteeseen vuosina 1960-1992, prosenttia

3.4.5 Julkisen velan korkomenot

Julkinen sektori kasvoi OECD-maissa 1960-luvulla suotuisan taloudellisen kasvun oloissa. Kasvun hidastuminen, työttömyyden lisääntyminen ja voimistuva inflaatio 1970-luvulla johtivat useimmissa OECD-maissa julkisen sektorin rahoitusaliijäämien kasvuun. Tämä näkyi aluksi julkisen velan hitaana kasvuna, mutta kasvu voimistui julkisen sektorin rahoitusaliijäämien pahetessa ja pitkittyessä 1980-luvun alun talous- taantumana seurauksena. Julkisen velan kiihtyvän kasvun myötä julkisen sektorin korkomenot ovat kasvaneet lähes poikkeuksetta kaikissa OECD-maissa.

Vuonna 1990 korkomenojen osuudet bruttokansantuotteesta olivat korkeimpia Kreikassa, Belgiassa ja Italiassa, vaihdellen 10 ja 12 prosentin välillä. Myös Kanadassa, Irlannissa, Portugalissa ja Tanskassa osuudet olivat OECD-maiden korkeimmasta päästä. Sen sijaan alhaisen velkaantumisasasteen maissa, kuten Sveitsissä, Suomessa, Saksassa, Ranskassa ja Isossa-Britanniassa, osuudet olivat OECD-maiden alhaisimpia.

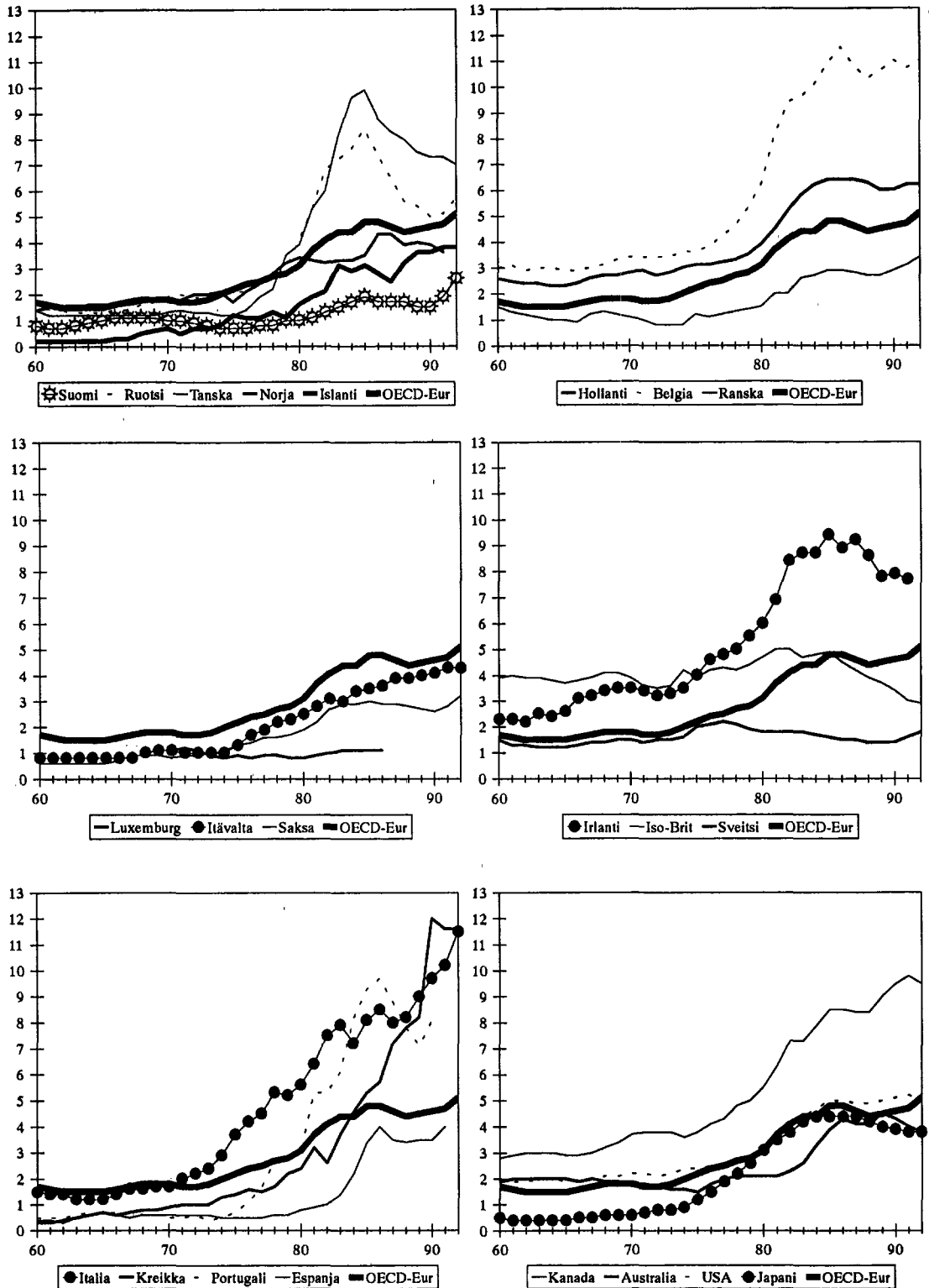
Monissa maissa julkisen velan hoidosta on tullut suuri ongelma. Esimerkiksi Kreikassa korkomenot vastaavat koko sosiaalisten tulonsiirtojen menoerää eli yli viidennestä julkisista kokonaismenoista. Viidenneksen luokkaa ne ovat myös Belgiassa, Italiassa, Portugalissa, Irlannissa ja Kanadassa. (Liitetaulukko 8)

Korkomenojen kehitys on koko OECD-alueella ollut viime vuosikymmeninä varsin yhtenäistä, mikä näkyy kuviossa 10. Korkomenojen bruttokansantuoteosuudet ovat olleet OECD-maiden korkeimpia Kanadassa, Belgiassa, Hollannissa ja Irlannissa. Julkinen velka oli Isossa-Britanniassa erittäin korkea jo 1960-luvulla ja sillä oli OECD-maiden suurimmat korkomenot. Päinvastoin kuin muut maat, se on onnistunut asteittain pudottamaan velkaantumisasasteensa Euroopan OECD-maiden keskiarvon alapuolelle ja siten pitämään korkomenonsa hallinnassa 1960- ja 1970-luvulla sekä pudottamaan niiden kansantuoteosuuden 1980-luvulla Euroopan OECD-maiden keskiarvon alapuolelle. Suomen ja Sveitsin kehitys ei ole myöskään seurannut muissa OECD-maissa tapahtunutta kehitystä, vaan korkomenojen bruttokansantuoteosuus pysyi erittäin alhaisella tasolla.

OECD-maissa julkisen talouden rahoitusasema pysyi 1960-luvulla hyvänä eivätkä taloudet velkaantuneet, jolloin myöskin korkomenojen kasvu pysyi hallinnassa. Tilanne muuttui ratkaisevasti 1970-luvulla rahoitusaliijäämien ja julkisen velan nopeutuvan kasvun myötä (Ks. liitekuvio 3 ja 4). Vielä 1970-luvun alkuvuosina julkiset taloudet olivat Italiaa ja Belgiaa lukuun ottamatta primääriylijäämäisiä - tulot ilman korkotuloja olivat suuremmat kuin menot ilman korkomenoja. Kokonaistaloudellisten ongelmien myötä julkisen talouden rahoitusongelmat kärjistyivät 1970-luvun puolivälissä ja helpottuivat vasta 1980-luvun puolivälissä.

Julkinen talouden primääriylijäämäisyys vaivasi OECD-maiden julkisia talouksia runsaan vuosikymmenen ajan ja vasta 1980-luvun loppupuoliskolla primääriylijäämäisyys riitti julkisen velan kasvun pysäyttämiseen ja velan supistamiseen. Suomi ja Sveitsi ovat ainoita OECD-maita, joissa julkinen talous oli yhtäjaksoisesti primääriyli-

Kuvio 10. Korkomenot suhteessa bruttokansantuotteeseen vuosina 1960-1992, prosenttia

jäämäinen vuosina 1970-1990. Lähes yhtä hyvä julkisen talouden rahoitustilanne on ollut myös Norjassa.

Julkisen talouden rahoitusongelmien lisääntymisen seurauksena korkomenojen bruttokansantuoteosuus kaksinkertaistui OECD-maissa 1970-luvulla. Kasvu oli voimakkainta Italiassa, Belgiassa, Irlannissa ja Japanissa, jotka olivat OECD-maiden primäärialijäämäisimpiä maita. Tuolloin myös Tanskassa ja Portugalissa korkomenojen kasvu oli erittäin nopeaa 1970-luvun lopun julkisen talouden rahoitusongelmien lisääntymisen seurauksena. Tanska oli vielä 1970-luvun alkupuoliskolla OECD-maiden rahoitusyli-jäämäisimpiä maita.

Korkomenojen kasvun kiihtyminen 1970-luvun loppupuoliskolla huipentui 1980-luvun puoliväliin, johon ajoittui myös pitkään voimakkaana jatkuneen julkisen velan kasvun taittuminen useimmissa OECD-maissa. Julkisen talouden rahoitusongelmien pitkittymisen takia korkomenojen voimakkain kasvu OECD-maissa ajoittui 1980-luvun alkupuoliskolle. Tuolloin korkomenojen kansantuoteosuudet kasvoivat koko OECD-alueella ja eniten niissä maissa, joissa oli suurimmat alijäämät. Voimakkainta kasvu oli Portugalissa, Tanskassa, Belgiassa, Ruotsissa ja Irlannissa. Näiden maiden lisäksi myös muissa eteläeurooppalaisissa maissa, Hollannissa ja Kanadassa korkomenot kasvoivat erittäin nopeasti.

Useimmissa OECD-maissa korkomenojen bruttokansantuoteosuuden kasvu pysähtyi ja monissa maissa osuus laski 1980-luvun jälkipuoliskon korkeasuhdanteessa. Kreikka ei tuolloin kyennyt muun muassa hitaan taloudellisen kasvun takia korjaamaan 1980-luvun alussa OECD-maiden syvimmäksi muodostunutta alijäämäänsä, eikä siten vakauttamaan julkisen velan ja korkomenojen kasvua. Muista OECD-maista poiketen myös Italiassa ja Kanadassa korkomenojen kasvu jatkui melko nopeana.

Julkisen talouden rahoitustilanteen korjaantuminen ja julkisen velan kasvun taittuminen 1980-luvun loppupuoliskolla oli vain tilapäistä. Rahoitusaliijäämien voimakkaan kasvun myötä julkinen velka on alkanut uudestaan kasvaa. Julkisen talouden primääriset alijäämät ovat Euroopan OECD-maissa lähes yhtä suuria, mutta julkisten talouksien velkaantumisasteet selvästi suurempia kuin vuosina 1975 ja 1982. Euroopan OECD-maiden julkisen bruttovelan bruttokansantuoteosuuden on arvioitu kasvavan noin 55 prosentista 74 prosenttiin vuosina 1990-1995 (OECD/EO, Economic Outlook (1994)). Julkinen velka uhkaa siten kasvaa selvästi nopeammin kuin 1980-luvun alkupuoliskolla. Suomessa ja Ruotsissa julkisen velan kasvu on ollut poikkeuksellisen nopeaa, eikä missään muussa OECD-maassa runsaan kahden viime vuosikymmenen aikana julkinen talous ole vastaavalla nopeudella velkaantunut.

Julkisen talouden tasapainottomuuksien jatkuessa korkomenot jatkavat kasvuaan siihen saakka, kunnes julkisen velan kasvu taittuu. Esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa julkisen velan kiihtyvän kasvun takia korkomenojen kasvu jatkuu nopeana. Kun julkisen talouden tasapainottomuudet ovat parin viime vuosikymmenen kokemusten valossa osoittautuneet pitkäkestoisiksi ja vaikeasti korjattaviksi, julkisen sektorin korkomenojen hallinta on jatkossa ongelmallista useimmissa OECD-maissa.

Suomen julkinen velka on viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana ollut OECD-maiden alhaisin. Vuosina 1970-1990 Suomi oli OECD-maiden primääriylijäämäisin maa Norjan ja Sveitsin ohella, joten myös korkomenot ovat pysyneet Suomessa erittäin pieninä. Kun Suomessa julkisen talouden primäärinen ylijäämä oli 3,6 prosenttia bruttokansantuotteesta vuonna 1990, heikkeni se talouden laman seurauksena 8,3 prosenttia alijäämäiseksi vuonna 1993. Samaan aikaan julkisen sektorin bruttovelka suhteessa bruttokansantuotteeseen kohosi 15 prosentista 63 prosenttiin. Vastaavasti korkomenojen kansantuoteosuus kohosi vuoden 1990 1,5 prosentista 4,6 prosenttiin vuonna 1993. Taloudellisen kasvun nopeasta käynnistymisestä huolimatta julkisen velan kasvu hidastuu Suomessa lähivuosina vain vähän ja korkomenot jatkavat kasvuun.

3.5 Julkisten menojen rakenteen muuttuminen

Kolmen viime vuosikymmenen aikana julkinen sektori on kasvanut bruttokansantuoteosuuksilla mitattuna kaikissa vertailumaissa. Euroopan OECD-maissa tämä osuus kasvoi 17 prosenttiyksikköä. Osuuden kehitys oli nopeinta Tanskassa, jossa se kasvoi peräti kolmanneksen ja lähes yhtä paljon Ruotsissa sekä Kreikassa. Julkisten menojen kansantuoteosuus kasvoi neljänneksen Espanjassa, Portugalissa, Italiassa, Hollannissa ja Norjassa. Suomessa ja Belgiassa osuuden kasvu oli vähän hitaampaa, noin viidenneksen kasvulla. Näin ollen julkisen sektorin laajentuminen on tarkasteluaikana ollut voimakkainta kaikissa Pohjoismaissa ja eteläeurooppalaisissa maissa. Tähän joukkoon yltävät myös Hollanti, Belgia ja Euroopan ulkopuolisena maana Kanada. OECD-maiden hitainta osuuden kehitys oli USA:ssa ja Isossa-Britanniassa.

Taulukossa 5 on esitetty tiivistetysti julkisen sektorin kasvun kehityspiirteet OECD-maissa tarkasteluaikana luvun 3.4 analyysin pohjalta.

Julkisen sektorin kasvun erityispiirteet korostuvat, kun arvioidaan eri menoryhmien merkitystä julkisen sektorin kasvussa. Pohjoismaissa julkisten menojen bruttokansantuoteosuuden kasvussa on korostunut muita maita selvästi enemmän sekä kulutusmenojen että sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu. Näiden menoryhmien kasvu on Pohjoismaissa ollut tarkasteluaikana OECD-maiden nopeimpia. Tämän lisäksi esimerkiksi Suomessa korkomenojen merkitys on ollut vähäisempää ja Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa elinkeinotukien suurempaa kuin muissa OECD-maissa.

Etelä-Euroopan maista Italiassa ja Portugalissa julkisten menojen kansantuoteosuuden kasvussa on korostunut sosiaalisten tulonsiirtojen ja korkomenojen merkitys. Kreikassa näiden tekijöiden lisäksi myös kulutusmenojen merkitys on julkishyödykkeiden nopean kasvun takia ollut erittäin suuri. Sen sijaan Espanjassa osuuden kasvu on perustunut suuremmissa määrin kuin muissa eteläeurooppalaisissa maissa sosiaalisten tulonsiirtojen kasvuun ja korkomenojen kasvu on jäänyt vähäiseksi.

Taulukko 5. Julkiset menot suhteessa bruttokansantuotteeseen, muutos vuodesta 1960 vuoteen 1990, prosenttiyksikköä

Muutos vuosina 1960-1990 menolajeittain, prosenttiyksikköä

	Menot vuonna 1960	Kulutus- menot	Sos.tulon- siirrot	Tulons. elinkein.	Inves- toinnit	Korko- menot	Muutos yhteensä ¹	Menot vuonna 1990
Suomi	26,7	9,1	10,4	0,0	-1,0	0,7	19,8	46,5
Ruotsi	31,4	11,3	11,1	3,7	-1,1	3,3	30,0	61,5
Tanska	24,6	11,9	12,1	2,9	-0,7	5,9	33,9	58,5
Norja	30,3	8,2	11,9	1,6	-0,6	2,5	24,6	54,8
Islanti	24,6	8,8	1,2	-3,8	1,0	3,4	11,0	35,6
Hollanti	31,0	2,2	16,7	1,6	-1,6	3,4	25,6	56,6
Belgia	34,2	2,0	10,1	-0,5	-0,5	8,1	21,1	55,2
Ranska	36,2	3,7	8,3	-0,6	-0,5	1,5	12,9	49,1
Luxemburg ²⁾	31,8	5,2	8,1	3,0	1,8	-0,1	18,0	49,8
Itävalta	32,8	4,8	7,0	0,8	-1,0	3,2	15,0	47,8
Saksa	31,1	5,0	3,3	1,2	-0,8	1,9	13,7	44,8
Irlanti	24,9	3,3	8,3	-1,0	0,1	5,6	17,4	42,3
Iso-Britannia	32,5	4,2	4,9	-0,8	-0,9	-0,5	7,9	40,4
Sveitsi	19,9	4,6	7,7	0,5	0,6	0,0	14,2	34,2
Italia	29,3	5,4	8,7	0,5	-0,4	8,2	22,4	51,7
Kreikka	21,2	9,4	10,5	1,5	-0,8	11,7	32,3	53,4
Portugali	17,4	6,2	9,4	0,5	0,9	7,6	25,3	42,8
Espanja	16,6	7,1	11,3	1,3	2,6	3,1	25,4	42,0
Kanada	29,0	6,9	5,0	0,9	-1,4	6,8	18,4	47,3
Australia	24,1	6,0	4,3	0,5	-1,5	2,4	12,7	36,8
USA	27,4	1,0	6,1	0,3	-0,7	3,0	9,3	36,7
Japani	16,6	1,1	7,8	0,6	1,5	3,4	14,7	31,3
Keskihajonta	5,9	3,1	3,4	1,6	1,1	3,1	7,4	8,6
Oecd-Eurooppa	30,4	5,1	7,6	0,5	-0,5	2,9	17,0	47,4

1) Sisältää myös muut menot.

2) 1970 - 1986.

Länsi-Euroopan suurimpien julkisten sektorien maista Hollannissa julkisten kokonaismenojen bruttokansantuoteosuuden kasvu on perustunut sosiaalisten tulonsiirtojen nopeaan kehitykseen. Sen sijaan Belgiassa se on perustunut sosiaalisten tulonsiirtojen lisäksi myös korkomenojen voimakkaaseen kasvuun. Länsi-Euroopassa julkisten kulutusmenojen merkitys kasvussa on ollut vaatimatonta. Sosiaalisten tulonsiirtojen merkitys on ollut kulutusmenoja suurempaa, mutta niissäkin kehitys on ollut Belgiaa ja Hollantia lukuun ottamatta hitaampaa kuin Pohjoismaissa ja eteläeurooppalaisissa maissa.

Euroopan ulkopuolisista maista Kanadassa ja Australiassa osuuden kasvussa on korostunut julkisten kulutusmenojen kasvu sekä Kanadassa tämän lisäksi myös korkomenot. OECD-maiden pienimpien julkisten sektorien maista USA:ssa ja Japanissa on menojen kehitys sen sijaan perustunut sosiaalisten tulonsiirtojen kasvuun.

Euroopan OECD-maiden 1960-luvun kehityksessä korostui julkisten kulutusmenojen ja sosiaalisten tulonsiirtojen lisääntyminen. Tuolloin kulutusmenojen kasvu oli vain vähän hitaampaa kuin sosiaalisten tulonsiirtojen. Julkisten investointien merkitys julkisten kokonaismenojen kasvussa oli vielä 1960-luvulla varsin merkittävä. Sen sijaan elinkeinotukien ja korkomenojen merkitys oli vähäinen.

Taulukko 6. Julkiset menot suhteessa bruttokansantuotteeseen Euroopan OECD-maissa vuosina 1960-1970, 1970-1980 ja 1980-1990, muutos prosenttiyksikköä¹⁾

	1960-1970	1970-1980	1980-1990
Julkinen kulutus	1,8	3,6	-0,3
Sosiaaliset tulonsiirrot	2,3	4,1	1,2
Elinkeinotuet	0,3	0,7	-0,5
Investoinnit	0,7	-0,9	-0,3
Korkomenot	0,1	1,3	1,5
Muut menot	0,3	0,4	0,6
MENOT YHTEENSÄ	5,4	9,2	2,4

1) Euroopan OECD-maat vuoden 1985 BKT-painoin.

Julkisen sektorin menorakenne muuttui jo 1970-luvulla melkoisesti. Sosiaalisten tulonsiirtojen merkitys korostui entisestään. Toisaalta korkomenoista tuli kolmanneksi suurin julkisten kokonaismenojen kasvutekijä. Merkittävä muutos oli myös se, että julkisia investointeja supistettiin voimakkaasti, mutta elinkeinojen tukemista lisättiin.

Julkisen sektorin menorakenteen muutos voimistui 1980-luvulla. Euroopan OECD-maissa julkisten kulutusmenojen, elinkeinotukien ja julkisten investointien bruttokansantuoteosuudet laskivat. Kun edellisillä vuosikymmenillä suurin kasvu tapahtui sosiaalisissa tulonsiirroissa, 1980-luvulla julkisten kokonaismenojen bruttokansantuoteosuuden kasvu perustui suuremmassa määrin korkomenojen kuin sosiaalisten tulonsiirtojen kasvuun.

Menorakenteen muutos Suomessa

Suomen julkinen sektori oli kolme vuosikymmentä sitten samankokoinen kuin USA:ssa ja pienimpiä Länsi-Euroopassa. Julkinen sektori kasvoi bruttokansantuoteosuudella mitattuna Suomessa neljänneksen ja USA:ssa kymmeneksen vuosina 1960-1990. Osuuden kasvu oli Suomessa nopeampaa kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin ja saavutti näiden maiden keskimääräisen tason vuonna 1990.

Iso-Britannian ohella Suomen julkisen sektorin kasvu on perustunut suuremmassa määrin kuin missään muussa OECD-maassa julkisten kulutusmenojen ja sosiaalisten tulonsiirtojen kasvuun. Vuosina 1960-1990 näiden menojen kansantuoteosuuden kasvu oli Suomessa OECD-maiden nopeimpia - Ruotsissa ja Tanskassa OECD-maiden nopeinta. Sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu oli eläkejärjestelmän voimaantulosta huolimatta vain vähän kulutusmenoja nopeampaa. Julkiset investoinnit supistuivat muiden OECD-maiden tapaan ja elinkeinotukien ja korkomenojen kehitys oli vakaata.

Suomessa 1960- ja 1970-luvulla julkisen sektorin osuuden kasvu oli hitaampaa kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin ja perustui yksinomaan julkisten kulutusmenojen ja sosiaalisten tulonsiirtojen kasvuun. Näiden kansantuoteosuus kasvoi Suomessa nopeammin 1960-luvulla ja hitaammin 1970-luvulla kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin.

Sen sijaan 1980-luvulla, kuten aikaisemmin on jo todettu, julkisen sektorin kasvu oli Norjan ohella Länsi-Euroopan nopeinta. Julkisten kulutusmenojen ja sosiaalisten tulonsiirtojen asema pysyi edelleen keskeisenä. Suomessa sosiaalisten tulonsiirtojen merkitys julkisen sektorin koon kasvuun lisääntyi selvästi 1980-luvulla näiden menojen kasvaessa paljon nopeammin kuin kulutusmenot.

Suomessa julkisen sektorin menorakenne muuttui jyrkästi lamavuosina 1991-1993 julkisten kokonaismenojen kansantuoteosuuden kasvaessa 16 prosenttiyksiköllä ja sosiaalisten tulonsiirtojen 10 prosenttiyksiköllä. Korkomenojen kasvu oli nopeampaa kuin julkisten kulutusmenojen kasvu. Korkomenojen nopean kasvun jatkuessa niiden merkitys julkisen sektorin kasvussa tulee Suomessa lähivuosina korostumaan samalla tavoin kuin tapahtui eräissä nopeasti velkaantuneissa OECD-maissa viime vuosikymmenen alkupuoliskolla.

3.6 Jakovaltiot ja palveluvaltiot

Julkisten menojen rakenteessa ilmenevät erot kuvastavat valintoja eri maiden tavassa kohdentaa julkisia voimavaroja niihin kohteisiin ja toimintoihin, joita pidetään tärkeinä kussakin maassa. Eroavaisuuksien voidaan katsoa kuvastavan laajemminkin julkisten sektoreiden erilaisia rooleja. Julkisten menojen rakenne-eroavaisuuksien vuoksi puhutaankin usein jakovaltioista ja palveluvaltioista, vaikka erottelu ei käytännössä ole aivan kiistaton. Aidoimmillaan jaottelun voidaan katsoa edustavan julkisten sekto-

reiden toimintapolitiikan ääritapauksia, jolloin useimmat OECD-maat sijoittuisivat enemmän tai vähemmän näiden tapausten välimaastoon.

Jako tulonsiirtoja painottaviin jakovaltioihin ja julkista tuotantoa painottaviin julkis palveluvaltioihin lienee tänä päivänä kuitenkin varsin keinotekoinen. Kansalaisten hyvinvoinnin kannalta olisi kuitenkin tärkeää pystyä arvioimaan hyvinvointipalvelujen ja sosiaalisten tulonsiirtojen yhteisvaikutusta. Pohjoismaissa näiden menojen kansantuoteosuudet ovat OECD-maiden korkeimpia. Erot eivät silti ole kovin suuria sosiaalisia tulonsiirtoja korostaviin länsieurooppalaisiin maihin verrattuna. Pohjoismaissa korostuu muita maita enemmän julkisen toiminnan tehtäväkentän laajuus, jossa tarjotaan koko väestölle julkisia hyvinvointipalveluja julkisen sektorin tuottamina ja sosiaalisina tulonsiirtoina. Julkisen sektorin ote palvelujen tuotantoprosessiin on muita maita selvästi tiukempi ja sosiaaliin tulonsiirtoihin käytetään näiden menojen kansantuoteosuudella mitattuna enemmän kansakunnan voimavaroja kuin muissa OECD-maissa keskimäärin, mitä havainnollistaa kuvio 11.

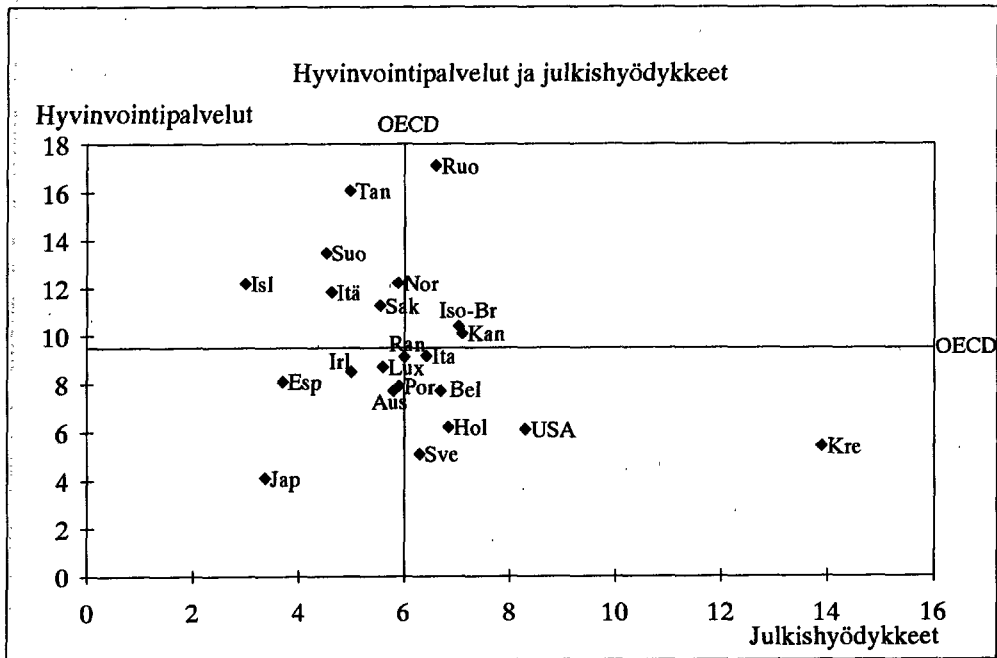
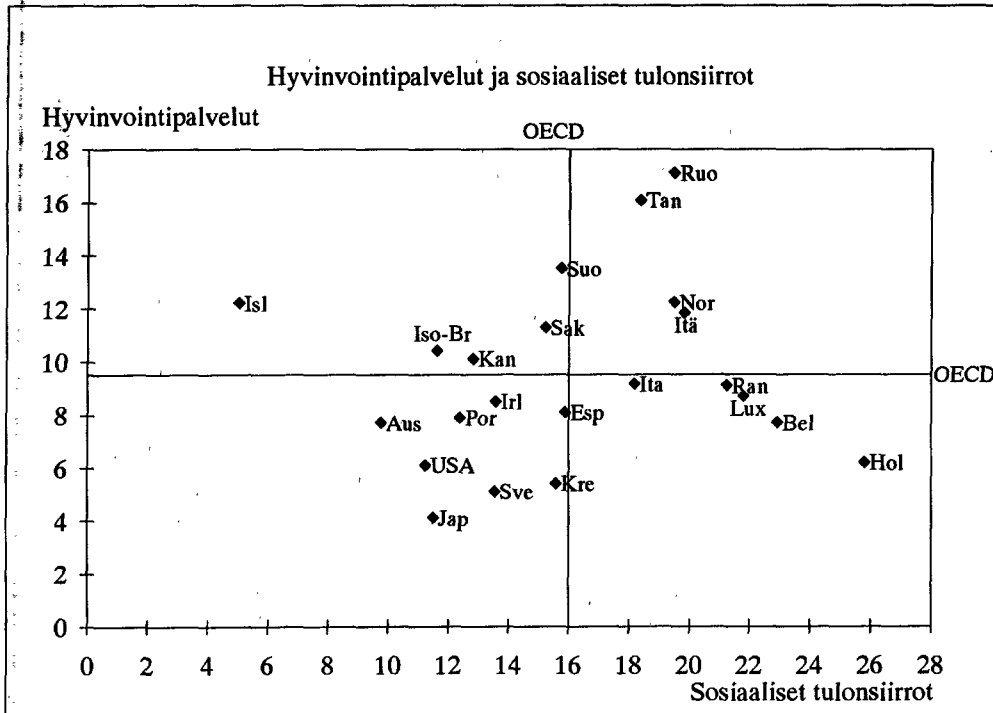
Pohjoismaissa julkiset menot suuntautuvat julkisten palvelujen tuottamisen takia kulu- tukseen, josta lähes kaksi kolmasosaa koostuu hyvinvointipalveluista (Ks. liitetaulukko 9). Pohjoismaissa meriittihyödykkeiden - terveys- ja koulutuspalvelut - tuotanto on OECD-maiden kärkipäästä ja sitä täydentää sosiaalipalvelujen poikkeuksellisen suuri julkinen tuotanto. Julkishyödykkeiden - maanpuolustus, yleinen hallinto ja järjestys- palvelut - merkitys julkisessa tuotannossa on pieni. Näitä maita voidaan syystäkin kutsua hyvinvointipalveluvaltioiksi eli maiksi, joissa julkisten palvelujen tuotanto on suurta ja se suuntautuu korostuneesti hyvinvointipalveluihin.

Länsi-Euroopan maista Saksassa ja Itävallassa julkisten palvelujen tuotanto on paljon pienempää kuin Pohjoismaissa, mutta näiden maiden tavassa tuottaa julkisia palveluja on samanlaisia piirteitä kuin Pohjoismaissa. Tunnusomaista on erityisesti hyvinvointi- palvelujen korostuminen muuta Länsi-Eurooppaa enemmän. Julkisten palvelujen tuottaminen painottuu myös Ison-Britannian julkisissa menoissa, mutta se on Pohjois- maita, Saksaa ja Itävaltaa enemmän suuntautunut julkishyödykkeiden tuottamiseen muiden länsieurooppalaisten maiden tapaan. Belgian ja Hollannin hyvinvointipalve- luista julkinen sektori tuottaa itse vain koulutuspalvelut.

Etelä-Euroopan maista Kreikassa julkisten palvelujen tuotanto on selvästi laajempaa kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin, mutta suuntautuu tarkastelluista maista kaikista selkeimmin julkishyödykkeiden tuottamiseen. Muissa Etelä-Euroopan maissa hyvinvointipalvelujen tuottaminen on yleisempää kuin Länsi-Euroopan maissa, esi- merkiksi Hollannissa ja Belgiassa.

Euroopan ulkopuolisista OECD-maista erottuu Kanada sellaiseksi maaksi, jossa hy- vinvointipalvelujen tuottamiseen panostetaan paljon. Muissa maissa näiden palvelujen tuottaminen on vähäistä. Esimerkiksi USA:ssa ja Japanissa hyvinvointipalvelujen tuotanto koostuu lähes yksinomaan koulutuspalveluista. Näissä maissa terveyspalvelut ovat pääosin yksityisen sektorin tuottamia.

Kuvio 11. Hyvinvointipalvelut, sosiaaliset tulonsiirrot ja julkishyödykkeet suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 1990, prosenttia

Yhtä selkeästi kuin julkiset kulutusmenot ja nimenomaan hyvinvointipalvelujen tuotanto korostuvat Pohjoismaiden ja Saksan sekä Itävallan julkisten sektoreiden menotaloudessa, suuntautuvat julkiset menot Hollannissa, Belgiassa, Luxemburgissa ja Ranskassa sosiaalisiin tulonsiirtoihin. Sosiaalisten tulonsiirtojen kansantuoteosuudet ovat näissä maissa korkeimpia. Liitetaulukosta 8 nähdään, että myös näiden menojen osuus julkisista kokonaismenoista on selvästi suurempi kuin muissa OECD-maissa. Koska julkiset menot ovat painottuneet sosiaalisiin tulonsiirtoihin muita maita enemmän, on näitä maita usein kutsuttu jakovaltioiksi. Näissä maissa - varsinkin Belgiassa ja Hollannissa - hyvinvointipalveluja ja niistä nimenomaan terveydenhuoltopalveluja tuotetaan suuressa määrin yksityisellä sektorilla julkisen sektorin tukiessa palvelujen tuotantoa tai kulutusta pääomansiirtojen ja erilaisten tulonsiirtojen avulla.

4 JULKISTEN MENOJEN JA BRUTTOKANSANTUOTTEEN REAALIKASVUN YHTEYS

4.1 Julkisten menojen reaalin kasvu

Euroopan OECD-maiden julkisten kokonaismenojen keskimääräinen reaalin kasvu oli kolmanneksen nopeampaa kuin bruttokansantuotteen kasvu vuosina 1960-1990. Sen sijaan julkisten kulutusmenojen kasvu on useissa maissa ollut selvästi bruttokansantuotteen kasvua hitaampaa. Tästä kehityslinjasta poikkeuksen muodostivat hyvinvointipalveluihin panostaneet Pohjoismaat ja eräät julkishyödykkeitä painottaneet Etelä-Euroopan maat, joissa kulutusmenojen kasvu oli kansantuotteen kasvua nopeampaa.¹⁶

Eläkemenojen ja muiden sosiaalisten tulonsiirtojen voimakas lisääminen on ollut julkisen sektorin keskeisin kasvutekijä viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana OECD-maissa. Kun näiden menojen osuus julkisen sektorin budjeteissa on lähes kolmanneksen luokkaa, korostuu niiden merkitys julkisen sektorin laajenemisessa. Sosiaalisten tulonsiirtojen reaalin kasvu koko tarkasteluperiodilla ylsi 5 1/2 prosenttiin bruttokansantuotteen kasvaessa 3 1/2 prosentin vuosivauhdilla.

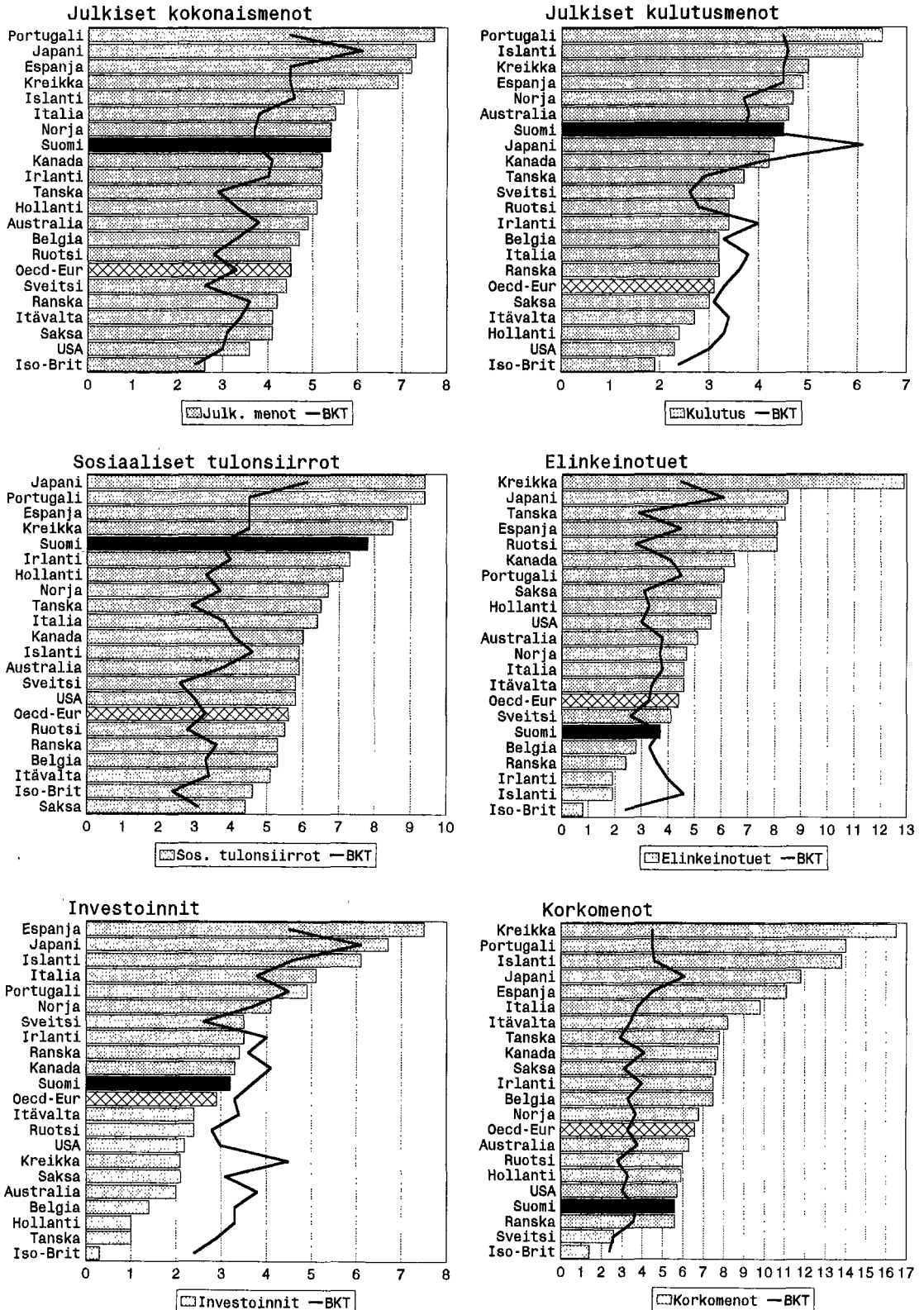
Elinkeinotukien paino julkisen sektorin menotaloudessa ei ole kovin suuri, mutta kasvuvauhti on ollut silti muutamaa maata lukuun ottamatta kansantuotteen kasvua nopeampaa. Investoinnit on ainut menoerä, jonka kasvu on ollut selvästi hitaampaa kuin bruttokansantuotteen kasvu. Elinkeinotuissa maiden väliset kasvuerot ovat olleet suuria, mutta investoinneissa vaihtelu on ollut vielä suurempaa.

Julkisen velan korkomenoista on tullut julkisten kulutusmenojen ja sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen suurin julkisen sektorin menoerä. Korkomenojen määrän kasvu on OECD-maissa ollut viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana julkisen sektorin menoeristä nopeinta, lähes 7 prosenttia vuodessa, eli kaksinkertainen bruttokansantuotteen kasvuun nähden.

Julkisten kokonaismenojen keskimääräinen reaaliikasvu ylitti Isoa-Britanniaa lukuun ottamatta kaikissa maissa selvästi bruttokansantuotteen kasvun vuosina 1960-1990. Kehitys on tänä aikana ollut kaikissa maissa erittäin nopeaa ja myös maiden väliset kasvuerot suuria vaihdellen Portugalin vajaan 8 prosentista 2 1/2 prosenttiin Isossa-Britanniassa. Erityisen nopeaa julkisten menojen kasvu on ollut myös Japanissa, joskin taloudellinen kasvu on siellä ollut OECD-maiden nopeinta. Julkisten menojen voimakas kasvu on ollut yhteinen piirre eteläeurooppalaisille maille. Pohjoismaista Islannissa, Norjassa ja Suomessa kasvuvauhti on ollut yli 5 prosenttia. Myöskin Kanadassa on kehitys ollut samaa suuruusluokkaa. Sen sijaan hitainta se on ollut Saksassa, Itävallassa, USA:ssa ja Isossa-Britanniassa.

¹⁶ Liitetaulukossa 10 esitetään bruttokansantuotteen sekä julkisten kokonaismenojen ja niiden eri menolajien keskimääräiset reaali kasvut aikaperiodeittain.

Kuvio 12. Julkisten menojen ja bruttokansantuotteen keskimääräinen kasvu vuosina 1961-1990, määrän muutos prosenttia vuodessa

Suomessa julkisten menojen reaalin kasvu on ollut selvästi Ruotsia, Tanskaa, Belgiaa ja Hollantia nopeampaa, vaikka näissä maissa julkinen sektori on ollut bruttokansantuoteosuuksilla mitattuna suurempi kuin Suomessa (Ks. luku 3.2). Tämä johtuu siitä, että taloudellinen kasvu on näissä maissa ollut selvästi Suomea hitaampaa, esimerkiksi Tanskassa ja Ruotsissa bruttokansantuotteen kasvu on ollut OECD-maiden hitaimpia.

Kolmen vuosikymmenen aikana julkisten kokonaismenujen kasvu ei ole ollut yhtenäistä. Varsinkin 1960-luku oli nopeaa menojen kasvun aikaa kaikissa OECD-maissa, joskin myös koko kansantalouden kasvu oli lähes yhtä nopeaa. Bruttokansantuote kasvoi Euroopan OECD-maissa keskimäärin noin 5 prosentin vuosivauhtia julkisten menojen kasvaessa lähes prosenttiyksikön nopeammin. Julkisten menojen kasvu oli selvästi muita maita nopeampaa Japanissa ja eteläeurooppalaisista maista Kreikassa, Espanjassa ja Portugalissa. Tosin Japanissa menojen kasvu oli tuolloin bruttokansantuotteen kasvua hitaampaa. Myös Tanskassa menojen kasvu oli OECD-maiden kärkipäästä, mutta talouskasvu lähes puolta hitaampaa kuin menojen kasvu ja selvästi hitaampaa kuin OECD-maissa keskimäärin.

Kun 1970-luvulla bruttokansantuotteen keskimääräinen vuosikasvu tipahti Euroopan OECD-maissa 3 prosenttiin, aleni julkisten menojen kasvu 4 1/2 prosenttiin. Vaikka Portugalin talouskasvu oli OECD-maiden nopeimpia 1970-luvulla, oli menojen kasvu tuolloin aivan poikkeuksellisen nopeaa, kun sen sijaan USA:ssa ja Isossa-Britanniassa menojen kasvu oli OECD-maiden hitainta.

Vasta 1980-luvulla on julkisten menojen kasvussa tapahtunut selkeä muutos. Euroopan OECD-maiden keskimääräinen talouskasvu hidastui edelleen 1970-luvun 3 prosentista 2,3 prosenttiin 1980-luvulla ja julkisten kokonaismenujen vastaava kasvu 4 1/2 prosentista 3 prosenttiin. Eteläeurooppalaisissa maissa menojen kasvu oli kuitenkin OECD-maiden nopeinta, mutta tähän joukkoon kohosi 1980-luvulla myös Suomi. Vuosikymmenen alkupuoliskolla ei julkisten menojen kasvua kuitenkaan saatu hillityksi, vaikka talouskasvu oli erittäin hidasta varsinkin Euroopan OECD-maissa. Julkisten menojen kasvun selvä taittuminen tapahtui vasta 1980-luvun loppupuoliskolla. Silloin mm. Irlannissa julkiset menot jopa alenivat, mikä on ollut ainutlaatuista OECD-maiden kehityksessä. Irlannin talouskasvu oli tuolloin OECD-maiden nopeinta, mikä korostaa julkisten menojen poikkeavaa kehitystä.

Julkisten kulutusmenojen kasvu vaihteli koko tarkasteluajana suuresti Ison-Britannian 2 prosentista Portugalin runsaaseen 6 prosenttiin. Kasvu oli OECD-maissa erittäin nopeaa 1960-luvulla, jolloin Suomi ylsi 5 prosentin keskimääräisellä vuosikasvulla vain OECD-maiden keskivaiheille. Nopeinta kasvu oli Portugalissa ja Kanadassa, Australiassakin nopeampaa kuin Pohjoismaissa. Kulutusmenojen kasvu hidastui 1970-luvulle tultaessa OECD-maissa ja erityisesti Euroopan ulkopuolisissa maissa.

Julkisten kulutusmenojen kasvu hidastui 1980-luvulle tultaessa vuorostaan Euroopan OECD-maissa. Kasvu lähes puolittui 1960-luvun kehitykseen verrattuna taloudellisen kasvun hidastuessa selvästi vähemmän. Kuitenkin Espanjassa ja Portugalissa jatkui kasvu edelleen nopeana, mutta myös Islannissa, Norjassa ja Suomessa kulutusmenojen kasvu oli OECD-maiden nopeimpia 1980-luvulla. Kun Irlannissa kulutusmenojen

kasvu oli vielä 1970-luvulla yksi OECD-maiden nopeimpia, se oli OECD-maiden hitainta 1980-luvulla.

Sosiaalisten tulonsiirtojen reaalin kasvu oli 1960-luvulla erittäin nopeaa Espanjassa, Kreikassa, Hollannissa, Japanissa, Tanskassa ja Suomessa eli yli 10 prosenttia vuodessa. Euroopan OECD-maiden keskimääräinen kasvu oli lähes 8 prosenttia ja hitain 5,3 prosenttia Isossa-Britanniassa. Sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu hidastui 1970-luvulle tultaessa vain vähän. Portugalissa ylettiin 16 prosentin kasvuun ja Isossa-Britanniassa noin 5 1/2 prosenttiin eli OECD-maiden hitaimpaan kasvuun. Sosiaalisten tulonsiirtojen kasvuvauhti aleni 1970-luvun 6,1 prosentista 3,2 prosenttiin 1980-luvulla. Suomessa näiden menojen reaalin kasvu oli Kreikan ohella OECD-maiden nopeinta (6 1/2 %/v), ja Saksassa, Belgiassa ja Hollannissa hitainta.

Elinkeinotukien kasvu vaihteli vuosina 1960-1990 Iso-Britannian 0,8 prosentista 12,9 prosenttiin Kreikassa. Kasvu oli 1960-luvulla poikkeuksellisen nopeaa Euroopan OECD-maiden keskimääräisen kasvun ollessa 7 prosenttia. Eteläeurooppalaisten maiden lisäksi elinkeinotukien kasvu oli voimakasta myös Saksassa, Euroopan ulkopuolisissa maissa ja Pohjoismaista Tanskassa ja Ruotsissa. Euroopan OECD-maissa kasvu jatkui voimakkaana vielä 1970-luvulla, mutta hidastui selvästi Euroopan ulkopuolisissa maissa. USA:ssa ja Australiassa kasvu oli OECD-maiden hitainta. Maiden järjestys muuttui täysin päinvastaiseksi 1980-luvulla. Nyt kasvu oli nopeinta USA:ssa ja hitainta Portugalissa. Kun Euroopan OECD-maissa elinkeinotuet kasvoivat 1970-luvulla vielä 6 prosentin vuosivauhdilla, ne eivät enää 1980-luvulla kasvaneet lainkaan.

Julkisten investointien osuus OECD-maiden menotaloudessa ei ole kovinkaan suuri, mutta se on silti säilyttänyt painoarvonsa näiden talouksien suhdannepolitiikassa. Siksi julkisissa investoinneissa maiden väliset vaihtelut ovat olleet suuria. Kun Espanjassa niiden kasvu vuosina 1960-1990 oli keskimäärin 7 1/2 prosenttia, Isossa-Britanniassa se oli vain 0,3 prosenttia. Vielä 1960-luvulla OECD-maissa investoitiin julkisessa sektorissa keskimäärin 6 prosentin vuosivauhdilla, mutta 1970-luvulla investointien volyyymi ei kasvanut lainkaan. Sen sijaan 1980-luvulla OECD-maissa julkiset investoinnit lisääntyivät bruttokansantuotteen kasvun verran ja varsinkin sen loppupuoliskolla investointien kasvu oli jo varsin ripeää.

Julkisen talouden velkaantuminen on jossain määrin koskettanut lähes kaikkia OECD-maita viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana. Julkista menotaloutta on jouduttu rahoittamaan tai on päätösperäisesti haluttu rahoittaa myös lainanotolla. Tästä on seurannut velanhoitomenojen voimakas kasvu. Tämä on ollut yhteinen piirre etenkin eteläeurooppalaisille talouksille. Vielä 1960-luvulla velkaantuminen ei ollut ongelmallista ja korkomenojen kasvu oli yhtä nopeaa kuin bruttokansantuotteen kasvu.

Julkisen talouden rahoitusaliijäämien voimakkaan kasvun seurauksena julkisia menoja ryhdyttiin rahoittamaan lainanotolla suuressa määrin. Monissa maissa meneteltiin näin ensimmäisen öljykriisin seurausvaikutusten voittamiseksi. Se näkyi korkomenojen erittäin rajuna kasvuna aina 1980-luvun puoliväliin saakka. OECD-maissa julkisen talouden rahoitusasema korjaantui ja velkaantuminen saatiin hallintaan 1980-luvun loppupuoliskon hyvän talouskehityksen ja kiristävän finanssipolitiikan ansiosta, jolloin myös korkomenojen kasvu hidastui.

4.2 Julkisen sektorin kasvu ja suhteelliset hinnat

Edellä havaittiin, että julkisten kokonaismenojen reaalin kasvu oli vuosina 1961-1990 kaikissa OECD-maissa nopeampaa kuin vastaava bruttokansantuotteen kasvu. Esimerkiksi Euroopan OECD-maiden julkisten kokonaismenojen keskimääräinen reaalin kasvu oli kolmanneksen nopeampaa kuin bruttokansantuotteen kasvu. Taulukosta 7 nähdään, että tuolloin julkiset kokonaismenot suhteessa bruttokansantuotteeseen kohosivat 12,7 prosenttiyksiköllä kiintein hinnoin mitattuna. Tämä aiheutti julkisten kokonaismenojen muuta kansantaloutta nopeammasta määrällisestä kasvusta. Samana aikana Euroopan OECD-maiden julkiset kokonaismenot kohosivat suhteessa bruttokansantuotteeseen 16,7 prosenttiyksiköllä käyvin hinnoin mitattuna. Käyvin hinnoin mitatun julkisen sektorin meno-osuuden kohoaminen 4 prosenttiyksikköä enemmän johtuu julkisen sektorin keskimääräistä nopeammasta hintojen noususta.

Suhteellisten hintojen vaikutus julkisen sektorin kokoeroihin OECD-maissa on tarkasteluajana ollut varsin suuri. Japanissa ja USA:ssa hintakehitys selitti julkisten kokonaismenojen osuuden kasvusta yhtä suuren osan kuin määrän kasvu. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa osuuden kasvu on perustunut lähes yksinomaan keskimääräistä nopeampaan hintakehitykseen. Sveitsissä julkisten kokonaismenojen hinnat kohosivat samaa vauhtia ja Portugalissa hitaammin kuin kansantalouden hintataso keskimäärin. Myös Suomessa suhteellisten hintojen vaikutus julkisen sektorin kokoon on ollut OECD-maiden pienimpiä.

Liitetaulukossa 12 on esitetty suhteellisten hintojen vaikutukset julkisen sektorin koon kasvuun menoryhmittäin ja ajanjaksoittain. Siitä havaitaan, että suhteellisten hintojen vaikutus poikkeaa suuresti maasta toiseen tarkasteltaessa sekä menoryhmittäin että ajanjaksoittain. Suhteellisten hintojen vaikutus julkisen sektorin koon kasvuun oli suurimmillaan 1960-luvulla ja varsin vähäinen 1980-luvulla.

Julkisten kulutusmenojen osuuden kasvussa suhteellisten hintojen vaikutus oli dominoiva lähes kaikissa OECD-maissa. Esimerkiksi Pohjoismaissa niiden vaikutus oli erittäin pieni muihin maihin verrattuna. Ruotsissa suhteellisten hintojen vaikutus oli 1970-luvulla kuitenkin lähes puolet suurempi kuin Suomessa.

Sen sijaan sosiaalisten tulonsiirtojen osuuden kasvussa määrän kasvun vaikutus oli täysin määräävä kaikissa OECD-maissa. Näin julkisten kulutusmenojen ja sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus julkisten kokonaismenojen osuuden kasvuun oli täysin erilainen. Näistä julkisen sektorin kahdesta tärkeimmästä menoryhmästä sosiaalisten tulonsiirtojen määrän muutoksen vaikutus on suurempi kuin julkisten kulutusmenojen hinnan nousun vaikutus julkisten kokonaismenojen osuuden kasvuun vuosina 1961-1990.

Taulukko 7. Julkisten kokonaismenojen bruttokansantuoteosuuden muutos vuosina 1961-1990, prosenttiyksikköä

	Käypiin hintoihin	Kiinteisiin hintoihin	Suhteellinen hintavaikutus
Suomi	20,6	17,8	2,8
Ruotsi	30,1	21,8	8,3
Tanska	31,4	23,4	8,0
Norja	24,4	20,2	4,3
Islanti	14,0	12,0	2,0
Hollanti	25,1	23,0	2,1
Belgia	21,9	19,0	2,8
Ranska	12,5	7,3	5,2
Itävalta	15,0	8,5	6,5
Saksa	12,9	10,9	2,1
Irlanti	16,1	9,5	6,6
Iso-Britannia	7,0	1,0	5,9
Sveitsi	13,3	13,5	-0,2
Italia	23,5	20,3	3,2
Kreikka	31,9	23,0	8,9
Portugali	23,1	25,8	-2,7
Espanja	26,1	21,8	4,2
Kanada	17,4	11,0	6,4
Australia	10,9	7,8	3,1
USA	8,0	4,2	3,7
Japani	14,9	6,7	8,2
OECD-Eurooppa	16,7	12,7	4,0

4.3 Julkisten menojen BKT-joustopot

4.3.1 Julkisen sektorin koon kasvu

Edellä esitetty tarkastelu painottui julkisen sektorin menovolyyymien kehitykseen taloudellisen kasvun jäädessä vähemmälle huomiolle. Julkisen sektorin koon kehityksestä voidaan tehdä johtopäätöksiä vasta, kun molempien tekijöiden kehitys otetaan tarkastelussa samanaikaisesti huomioon.

Julkinen sektorin koon kasvua kuvataan tässä julkisten menojen BKT-joustopotien avulla.¹⁷ Julkisten menojen BKT-joustopotilla ymmärretään sitä, kuinka herkästi julkiset

¹⁷ Joustopotien avulla pyritään tässä havainnollistamaan julkisen sektorin kasvua ja helpottamaan maiden välistä vertailua. Se on hyödyllinen verrattaessa julkisten kokonaismenojen ja/tai eri menoryhmien kehitystä eri maissa ja eri aikoina. Joustopotilla ei tässä pyritä selittämään julkisten menojen ja bruttokansantuotteen välisiä syy-yhteyksiä (esimerkiksi Wagnerin hypoteesi, Ram, 1992). Huolellisempi analyysi edellyttää dynaamista mallitarkastelua, jossa aikasarjojen ominaisuudet otetaan huomioon.

menot reagoivat bruttokansantuotteessa tapahtuviin muutoksiin. Tällöin nähdään, kuinka paljon bruttokansantuotteen muutos vaikuttaa esimerkiksi julkisten palvelujen tarjontaan, julkisiin investointeihin tai julkisen sektorin tarjoamiin sosiaalisiin tulonsiirtoihin. Julkisten menojen BKT-jousto kuvaa likimain julkisten menojen prosenttimuutosta suhteessa bruttokansantuotteen prosenttimuutokseen. Joustokertoimet on tässä estimoitu log-lineaarisesta funktiomuodosta, jonka parametri voidaan tulkita joustoksi. Estimoinneissa on käytetty kunkin maan logaritmisia julkisten kokonaismenojen ja sen menoerien ja bruttokansantuotteen kiinteähintaisia sarjoja.

Joustojen laskennassa käytettiin regressiomallia, joka perusmuodossaan on

$$G_t = AY_t^b,$$

Joustot estimoidaan logaritimuodossa, jolloin

$$\ln G_t = a + b \ln Y_t, \text{ jossa}$$

G_t = julkiset menot kiintein hinnoin hetkellä t

Y_t = bruttokansantuote kiintein hinnoin hetkellä t

b = julkisten menojen BKT-jousto

a = vakio

Jousto on hyödyllinen mittari, sillä se kiteyttää julkisten menojen käyttäytymisen tietyssä aikaperiodina suhteessa bruttokansantuotteeseen. Sen avulla saadaan informaatiota myös julkisen ja yksityisen sektorin välisen resurssien allokaation pitemmän ajanjakson kehityspiirteistä. Se on riippumaton julkisen sektorin koosta periodin alussa ja sen käyttöä suositellaan erityisesti silloin, kun esimerkiksi julkisten menojen bruttokansantuoteosuuksissa maiden väliset erot ovat suuria (Ks. Pluta 1981). Joustojen tarkastelu muodostaa hyödyllisen pohjan myös julkisen sektorin kasvun jatkokasteluun, jolloin myös aikasarjojen ominaisuudet otetaan huomioon.

Julkisten menojen BKT-jouston suuruus ilmaisee siis julkisten menojen määrän muutoksen bruttokansantuotteen määrän muuttuessa. Joustokerroimen tulkinta on varsin selkeä. Mikäli joustokerroin saa arvon 1, julkisten menojen bruttokansantuoteosuus pysyy samana. Jos taas joustokerroin on pienempi kuin 1, vastaava osuus pienenee. Sitä vastoin jos joustokerroin on suurempi kuin yksi, kasvaa julkisten menojen bruttokansantuoteosuus. Osuuden muutokset koskevat nimenomaan reaalisen suhteen muutosta. Tässä suhteessa tarkastelu eroaa luvun 3 julkisen sektorin BKT-osuustarkastelusta, jossa kyse on nimellisistä suureista.

Taulukossa 8 esitetyt julkisten kokonaismenojen BKT-joustot antavat tiivistetyn kuvan julkisen sektorin kasvun yleisistä kehityspiirteistä ja siinä tapahtuneista muutoksista viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana OECD-maissa. Kun tarkastellaan koko aikaperiodia havaitaan, että kaikissa 21 maassa joustokerroin on ykköstä suurempi. Se tarkoittaa sitä, että näissä maissa julkisen sektorin reaalin koko on kyseisenä ajanjaksona kasvanut. Esimerkiksi Suomessa, joka samalla edustaa myös OECD-maiden mediaania, yhden prosenttiyksikön kasvua bruttokansantuotteessa on vastannut keskimäärin 1,43 prosenttiyksikön lisäys julkisen sektorin kokonaismenoissa

vuosina 1961-1990. Kun jatkossa puhutaan julkisen sektorin koon kasvusta, tarkoitetaan sillä nimenomaan suhteellisen koon kasvua. (Liitetaulukossa 11 joustot menolajeittain eri ajanjaksoina)

Taulukko 8. Julkisten reaaliomenojen joustot reaaliseseen kansantuotteeseen nähden eri ajanjaksoina¹⁸

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	61-65	66-70	71-75	76-80	81-85	86-90
Suomi	1,43	1,50	1,59	1,31	1,99	0,83	1,26	0,76	1,78	0,87
Ruotsi	1,80	1,68	2,49	0,85	1,49	1,54	1,55	1,95	1,05	0,82
Tanska	1,96	1,81	2,19	0,93	1,28	2,11	1,32	3,23	1,05	1,64
Norja	1,43	1,69	1,34	1,06	1,59	2,22	1,21	1,32	0,62	3,22
Islanti	1,22	1,51	0,71	1,50	1,43	0,14	1,52	0,83	1,52	2,32
Hollanti	1,70	1,55	1,99	0,79	1,48	1,45	1,87	1,88	0,81	0,67
Belgia	1,63	1,56	2,07	0,56	1,32	1,44	1,54	1,86	0,77	0,36
Ranska	1,24	0,97	1,52	1,11	0,99	0,88	1,37	1,36	2,25	0,71
Itävalta	1,28	1,19	1,59	1,00	1,33	0,96	1,24	1,28	1,23	0,52
Saksa	1,39	1,34	1,66	0,90	1,38	1,08	2,01	0,97	0,42	0,86
Irlanti	1,48	1,63	1,40	0,24	1,49	1,52	1,68	1,13	1,57	-0,26
Iso-Brit	1,17	1,25	1,56	0,24	0,97	1,00	1,67	0,86	0,85	-0,07
Sveitsi	1,78	1,61	0,10	1,23	1,79	1,43	0,72	0,03	1,35	1,21
Italia	1,52	1,18	1,37	1,62	1,44	0,91	1,22	1,06	2,36	1,37
Kreikka	1,46	1,23	1,50	2,23	1,43	0,90	1,32	1,08	3,77	1,66
Portugali	1,83	1,06	2,78	1,26	1,14	1,00	1,93	1,44	1,12	0,60
Espanja	1,75	1,33	1,91	1,73	1,52	1,22	1,02	4,82	3,19	1,45
Kanada	1,31	1,15	1,21	1,02	0,71	1,54	1,38	1,01	1,16	1,15
Australia	1,26	1,08	1,62	1,06	1,12	0,82	1,73	0,72	1,59	0,65
USA	1,21	1,12	0,93	1,02	0,70	1,44	1,01	0,68	1,00	0,79
Japani	1,27	0,99	1,93	0,73	1,13	0,87	1,69	1,64	0,60	0,68
Mediaani	1,43	1,33	1,59	1,02	1,38	1,08	1,38	1,13	1,16	0,82

Julkinen sektori on ollut talouden kokonaiskehitykseen suhteutettuna ekspansiivisin Tanskassa. Siellä julkisen sektorin kokonaismenujen kasvu ylitti bruttokansantuotteen kasvun 96 prosentilla vuosina 1961-1990. Kun edellä tarkasteltiin pelkästään julkisten menojen reaalista kasvua, sijoittui Tanska vastaavalla aikaperiodilla vain OECD-maiden keskivaiheille. Vastaavasti luvusta 3.2 nähtiin, että julkisten menojen bruttokansantuoteosuuden kasvu oli vastaavalla aikaperiodilla OECD-maiden nopeinta Tanskassa. Ruotsissa menojen reaalin kasvu oli vielä Tanskaakin hitaampaa, mutta jul-

¹⁸ Joustokertoimia tulkittaessa on syytä muistaa, että ajanjakson valinnalla on vaikutusta kertoimien suuruuteen. Sama koskee luonnollisesti myös nimellisten suureiden tarkastelua luvussa 3. Pääpiirteittäin molemmat tarkastelutavat antavat samansuuntaisen kuvan julkisen sektorin kehityksestä OECD-maissa, mutta suhteellisten hintojen vaikutus saattaa joissakin tapauksissa - esimerkiksi Sveitsi ja Portugali - muuttaa huomattavasti maiden suhteellista asemaa.

kisten menojen BKT-joustolla mitattuna julkisen sektorin ekspansio on ollut Portugalin jälkeen OECD-maiden kolmanneksi voimakkainta. Sitä vastoin Portugalissa menojen volyymikasvu oli OECD-maiden nopeinta ja lähes kaksinkertainen Ruotsin vastaavaan kasvuun verrattuna, mutta nimellisen BKT-osuuden kasvu oli 7 prosenttiyksikköä Ruotsia ja runsaat 8 prosenttiyksikköä Tanskaa hitaampaa. Alhaisin joustokerroin (1,17) on Isossa-Britanniassa, jossa julkisten menojen kasvu ylitti bruttokansantuotteen kasvun vain 17 prosentilla. Kaikissa Euroopan ulkopuolisissa maissa joustokerroimet olivat mediaanin alapuolella.

Eri ajanjaksojen mediaaneissa ilmenevät suuret erot ovat osoituksena siitä, että julkisen sektorin laajeneminen ei suinkaan ole ollut tasaista, vaan kehitykselle on ollut ominaista nopeiden ja hitaiden kasvujaksojen vuorottelu. Julkisen sektorin koko kasvoi 1960-luvulla selvästi, mutta 1970-luvun kasvu oli poikkeuksellisen voimakasta. Kun 1960-luvulla julkisten menojen reaalin kasvu ylitti bruttokansantuotteen kasvun 33 prosentilla, - OECD-maiden mediaani oli 1,33 - oli julkisten menojen kasvu 1970-luvulla 59 prosenttia kansantuotteen kasvua nopeampaa. Julkisen sektorin koon kasvu oli hitainta 1980-luvulla, jolloin OECD-maiden mediaanin arvo oli 1,02. Varsinkin 1980-luvun loppupuoliskon mediaanin arvo oli koko tarkasteluperiodin alhaisin.

Vaikka bruttokansantuote kasvoikin 1960-luvulla ripeästi, kasvoi julkinen sektori vielä nopeammin kaikissa OECD-maissa Ranskaa ja Japania lukuun ottamatta. Julkisten menojen reaalin kasvu oli 1960-luvulla nopeinta Japanissa, mutta sen joustokerroin on tuon ajanjakson alhaisin. Tanskassa julkisen sektorin koon kasvu oli voimakkainta kertoimella 1,81 ja muissakin Pohjoismaissa koon kasvu oli OECD-alueen nopeimpia vaihdellen Suomen 1,50:stä Norjan 1,69:ään. Myös Irlannissa, Sveitsissä, Belgiassa ja Hollannissa kerroin oli OECD-maiden korkeimpia 1960-luvulla. Ranskassa ja Japanissa julkisen sektorin reaalin koko pieneni 1960-luvulla ja luvun 3.2 mukaan näissä maissa vastaavat nimelliset BKT-osuudet kasvoivat vain vähän. Joustokertoimista nähdään, että kaikissa eteläeurooppalaisissa maissa ja Euroopan ulkopuolisissa maissa julkisen sektorin koon kasvu oli vaatimatonta 1960-luvulla.

OECD-maissa tapahtui 1970-luvulla voimakas julkisen sektorin ekspansio. Mediaanin kohdalla julkisten menojen kasvuprosentti ylitti BKT:n kasvun 59 prosentilla. Etelä-Euroopan maista Portugalissa julkisten kokonaismenojen kasvuvauhti oli yli 2 1/2-kertainen bruttokansantuotteen kasvuvauhtiin nähden, kun vielä 1960-luvulla Portugalin kerroin oli lähellä ykköstä. Pohjoismaista Ruotsissa ja Tanskassa sekä Länsi-Euroopan maista Belgiassa julkisen sektorin koon kasvu oli erittäin rajua Ruotsin kertoimen ollessa 2,49, Tanskan 2,19 ja Belgian 2,07. Vielä 1960-luvulla julkisen sektorin koon kasvu oli Ranskan ohella OECD-maiden hitainta Japanissa, mutta jo kuudenneksi nopeinta 1970-luvulla (kerroin 1,93). Japanissa voimakas kasvujakso onkin jäänyt poikkeukseksi, sillä joustokerroin on muina ajanjaksoina pysytellyt ykköksen alapuolella. USA:ssa julkisen sektorin koon kasvu oli OECD-alueen hitaimpia ja siellä julkisen sektorin koko pieneni 1970-luvulla. Kun vielä 1960-luvulla Norjassa, Sveitsissä ja Irlannissakin kertoimien arvot olivat OECD-maiden korkeimpia, olivat ne 1970-luvulla OECD-maiden alhaisimpia.

Julkisten kokonaismenojen mediaaneista voi havaita, että voimakkain ekspansion jakso ajoittui 1970-luvun alkupuoliskolle eikä suinkaan sen loppupuoliskolle paitsi Ruotsissa, Tanskassa ja Espanjassa.

Kun 1970-luvulla julkisen sektorin koon kasvua kuvaavan mediaanin arvo oli 1,59, putosi se 1980:lle tultaessa 1,02:een. Joustokertoimet pienenevät kaikissa OECD-maissa lukuun ottamatta Sveitsiä, Islantia, Italiaa ja Kreikkaa. Julkisen sektorin koon kasvu oli vielä 1980-luvulla erittäin voimakasta kaikissa eteläeurooppalaisissa maissa ja erityisesti Kreikassa. Suomessa julkisten menojen kasvuvauhti oli tuolloin kolmannes nopeampaa kuin BKT:n kasvu, mutta muissa Pohjoismaissa julkisen sektorin reaalin koko ei kasvanut. Sitä vastoin esimerkiksi Isossa-Britanniassa, Irlannissa ja Belgiassa julkisten menojen reaalin kasvuvauhti oli selvästi hitaampi kuin BKT:n kasvuvauhti ja julkisen sektorin osuus supistui näissä maissa nopeasti 1980-luvulla.

Kreikassa julkisen sektorin koon reaalista kasvua kuvaava joustokerroin oli 2,23, kun vielä 1970-luvulla vastaava kerroin oli OECD-maiden alhaisimpia (1,50). Kreikassa onkin julkisen sektorin kasvu selvästi nopeutunut vasta 1980-luvun alkupuoliskolta lähtien.

Kun vertaa 1970- ja 1980-lukujen kertoimia, niissä voi havaita merkittäviä siirtymiä. Varsinkin monissa maissa, joissa julkisen sektorin koon kasvu oli 1970-luvulla ollut erittäin nopeaa, julkisen sektorin reaalin koko supistui 1980-luvulla. Näitä maita olivat mm. Ruotsi, Tanska, Belgia, Japani, Hollanti ja Saksa, joissa 1970-luvun joustokerroin vaihteli 1,7 ja 2,5 välillä. Poikkeuksena tästä Espanja, jossa julkisen sektorin voimakas kasvu on käynnistynyt vasta 1970-luvun loppupuoliskolla ja jatkunut voimakkaana vielä 1980-luvulla. Portugalin joustokerroin oli OECD-maiden korkein 1970-luvulla (kerroin 2,78), mutta päinvastoin kuin muissa eteläeurooppalaisissa maissa kerroin putosi 1,26:een 1980-luvulla.

Julkisen sektorin laajentumisessa 1980-luku on ollut näistä kolmesta aikaperiodista hitaimman kasvun jakso. Muutosta voidaan pitää merkittävänä. Julkisen sektorin koon kasvun hidastuminen erittäin voimakkaan ekspansiojakson jälkeen liittyy julkisen sektorin kasvun dynaamiseen luonteeseen. Julkisen sektorin kasvun syklisyys on helposti nähtävissä yksittäisten maiden kohdalla. Monissa maissa on havaittavissa selvää julkisen sektorin koon kasvun nopeiden ja hitaiden kasvujaksojen vuorottelua. Tämä näkyy sitä selkeämmin, mitä lyhyempiä kasvujaksoja tarkastellaan.

Mediaanin osoittaman julkisen sektorin ekspansion hidastumisen lisäksi näkyy 1980-luvun kasvussa selkeä kaksijakoisuus. Siinä on nähtävissä jakautuminen kasvavan ja supistuvan julkisen sektorin maihin, mitä aikaisemmillä periodeilla ei ollut havaittavissa. Kokonaismenojen tasolla tämä on aivan uusi piirre, mutta samanlainen ilmiö liittyy myös julkisten kulutusmenojen kasvuun, joskin ehkä eri syistä. Siinä kasvun kaksijakoisuus on näkynyt selkeämmin jo 1960-luvulta lähtien.

4.3.2 Julkisen sektorin koon kasvu menoryhmittäin

Edellä selvitettiin julkisen sektorin koon kasvua tarkastelemalla julkisten kokonaismenojen kehitystä eri aikajaksoilla. Tässä luvussa tehdään sama tarkastelu menoryhmittäin. Useimmissa vastaavissa tutkimuksissa on julkisen sektorin kasvua tarkasteltu paljon aggregoidummalla menoryhmityksellä tai käytetty pelkästään kokonaismenoja. Taulukossa 9 tarkastellaan julkisten kokonaismenojen BKT-joustoja menolajeittain vuosina 1961-1990. Myöhemmin tarkastellaan kutakin aikaperiodia erikseen. Tällöin saadaan selkeä kuva kunkin OECD-maan julkisen sektorin kasvun keskeisistä piirteisistä eri ajanjaksoina. Menolajeittainen tarkastelu on hyödyllinen sikäli, että siitä nähdään mihin tekijöihin julkisen sektorin koossa tapahtuneet muutokset ovat pitkällä aikavälillä perustuneet eri OECD-maissa.

Taulukko 9. Julkisten reaaliomenojen joustot menolajeittain reaaliseseen kansantuotteen nähden vuosina 1961-1990

	Menot yhteensä	Kulutusmenot	Sosiaaliset tulonsiirrot	Elinkeino-tuet	Inves-toinnit	Korko-menot
Suomi	1,43	1,25	2,10	1,06	0,64	1,58
Ruotsi	1,80	1,33	2,24	3,27	0,35	3,31
Tanska	1,96	1,45	2,48	1,90	0,03	3,87
Norja	1,43	1,25	1,67	1,39	0,95	2,02
Islanti	1,22	1,34	1,09	0,63	0,93	3,21
Hollanti	1,70	0,76	2,28	2,77	-0,07	2,12
Belgia	1,63	1,07	1,91	1,16	0,36	2,54
Ranska	1,24	0,94	1,55	0,86	0,67	1,86
Itävalta	1,28	0,89	1,50	1,51	0,64	2,79
Saksa	1,39	1,01	1,62	2,11	0,28	3,16
Irlanti	1,48	1,04	2,08	0,58	0,67	2,21
Iso-Britannia	1,17	0,80	2,17	0,77	-0,48	0,94
Sveitsi	1,78	1,22	2,56	1,85	1,07	1,37
Italia	1,52	0,87	1,65	1,71	1,36	3,23
Kreikka	1,46	1,17	1,78	2,29	0,32	3,15
Portugali	1,83	1,42	2,41	2,10	0,98	3,61
Espanja	1,75	1,15	2,25	2,15	1,36	2,46
Kanada	1,31	0,95	1,74	2,00	0,51	1,94
Australia	1,26	1,19	1,67	1,06	0,32	1,53
USA	1,21	0,70	2,13	1,43	0,14	2,25
Japani	1,27	0,75	1,68	1,38	1,00	2,57
Mediaani	1,43	1,07	1,91	1,51	0,64	2,46

Julkisen sektorin koko tarkasteluperiodin ekspansiota kuvaavan kokonaismenojen mediaanin arvo oli vertailumaissa 1,43. Eri menolajien mediaanien arvoja vertaamalla

nähdään, että julkisten kokonaismenojen kasvu on perustunut korkomenojen ja erityisesti sosiaalisten tulonsiirtojen voimakkaaseen kasvuun. Tarkasteluaikana korkomenojen BKT-joustop mediaani oli 2,46 ja sosiaalisten tulonsiirtojen mediaani 1,91. Sosiaalisten tulonsiirtojen merkitys julkisen sektorin kasvussa on ollut keskeinen, koska sen paino julkisen sektorin menotaloudessa oli kulutusmenojen jälkeen suurin ja korkomenojen pienin 1960-luvun alussa OECD-maissa. Korkomenojen kasvu oli yli kaksinkertainen ja sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu lähes kaksinkertainen bruttokansantuotteen kasvuun nähden. Julkisten kulutusmenojen joustokerroin oli lähellä ykköstä, mutta julkisten investointien kerroin oli selvästi ykköstä pienempi.

Koko tarkasteluperiodin aikana julkisen sektorin koon kasvu oli voimakkainta Tanskassa, Portugalissa ja Ruotsissa. Näissä maissa julkisten kulutusmenojen, sosiaalisten tulonsiirtojen sekä elinkeinotukien että myös korkomenojen joustokertoimet olivat OECD-maiden korkeimpia. Julkisen sektorin ekspansio on kuitenkin näissä maissa suurena määrin perustunut sosiaalisten tulonsiirtojen ja korkomenojen voimakkaaseen kasvuun. Julkisten kulutusmenojen joustokertoimet ovat erittäin korkeita Ruotsissa ja Tanskassa, kun otetaan huomioon, että tämä oli suurin menoerä näissä maissa 1960-luvun alussa. Esimerkiksi Ruotsissa tämän lisäksi myös elinkeinotukien kasvu oli poikkeuksellisen voimakasta, yli kolminkertainen bruttokansantuotteen kasvuun nähden. Kaiken kaikkiaan näille kolmelle maalle on ollut yhteistä se, että kaikissa menoryhmissä lukuun ottamatta investointeja niiden joustokertoimet olivat OECD-maiden korkeimpia vuosina 1961-1990.

Sveitsissä julkisten kokonaismenojen joustokerroin oli myös OECD-maiden korkeimpia (1,78), mutta siellä julkisen sektorin koon kasvu perustui pääasiassa sosiaalisten tulonsiirtojen kasvuun, jonka joustokerroin oli OECD-maiden korkein. Julkinen sektori oli Sveitsissä 1960-luvun alkupuolella kuitenkin kooltaan Länsi-Euroopan pienin.

Isossa-Britanniassa julkisen sektorin koon kasvu oli tarkasteluaikana OECD-maiden hitainta (kerroin 1,17) ja perustui yksinomaan sosiaalisten tulonsiirtojen kasvuun muiden menoryhmien joustokertoimien jäädessä ykköstä pienemmiksi.

Pohjoismaissa julkisten kulutusmenojen joustokertoimet olivat OECD-maiden korkeimpia, kun useimmissa muissa maissa joustokertoimet olivat lähellä ykköstä tai ykköstä pienempiä. Julkisten kulutusmenojen ja erityisesti hyvinvointipalvelujen merkitys julkisessa taloudessa on Pohjoismaissa korostunut muita OECD-maita enemmän. Esimerkiksi Suomessa hyvinvointipalvelujen keskeinen merkitys näkyy näiden palvelujen kasvua kuvaavan joustokertoimen korkeana arvona (Ks. liitetäulukko 13).

Sosiaalisten tulonsiirtojen kasvun voimakkuutta vuosina 1961-1990 kuvaa hyvin se, että niiden alhaisin joustokerroin OECD-maissa lukuun ottamatta Islannin kerrointa oli suurempi kuin korkein kerroin julkisten kulutusmenojen ryhmässä vastaavana aikana. Myös Suomessa näiden menojen kasvu on ollut erittäin nopeaa ja aiheutunut suurena määrin eläkemenosta, mikä näkyy niiden korkeana joustokertoimena (Ks. liitetäulukko 13).

Elinkeinotukien reaalin kasvu ylitti bruttokansantuotteen kasvun lähes kaikissa OECD-maissa. Suomen joustokerroin (1,06) oli OECD-maiden alhaisimpia. Sen sijaan investointien joustokerroin ylitti ykkösen ainoastaan muutamissa maissa.

Korkomenot olivat 1960-luvun alussa elinkeinotukien ohella julkisen sektorin pienin menoerä OECD-maissa. Näiden menojen yli kaksinkertainen reaalikasvu BKT:een nähden vuosina 1961-1990 on nostanut korkomenot kolmanneksi tärkeimmäksi menoryhmäksi julkisten kulutusmenojen ja sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen vuonna 1990 OECD-maissa.

4.3.3 Julkisen sektorin koon kasvu menoryhmittäin eri aikoina

Julkisen sektorin koon kehitys 1960-luvulla

1960-luku oli OECD-maissa varsin monipuolista julkisen sektorin uusien järjestelmien käyttöönoton ja rakentamisen aikaa. Eri menoryhmien kertoimet ovat osoitus siitä, että tuolloin panostettiin varsin voimakkaasti kaikkiin julkisen sektorin keskeisiin lohkoihin. Tämä näkyi siinä, että sosiaalisten tulonsiirtojen, elinkeinotukien ja julkisten investointien joustokertoimet olivat varsin korkeita. Julkisen palvelutuotannon rakentamiseen ei voida sanoa olleen vähäistä, vaikka kertoimen mediaanin arvo jäikin hieman ykköstä pienemmäksi. Taloudellinen kasvu oli nopeaa ja julkisten palvelujenkin volyyymi kasvoi OECD-maissa keskimäärin 4 prosentin vuosivauhtia.

Julkisen sektorin koon kasvu oli OECD-maiden nopeinta Tanskassa, Norjassa ja Ruotsissa 1960-luvulla. Näiden maiden joustokertoimet olivat aivan OECD-maiden korkeimpia kaikissa menoryhmissä lukuun ottamatta korkomenoja.

Julkisten kulutusmenojen joustokertoimet olivat muihin menoryhmiin verrattuna 1960-luvulla hyvin alhaisia lukuun ottamatta Norjaa, Tanskaa ja Ruotsia. Sen sijaan sosiaalisten tulonsiirtojen joustot olivat julkisen sektorin menoryhmistä korkeimpia. Sosiaaliset tulonsiirrot olivat vielä 1960-luvun alussa selvästi kulutusmenoja pienempi julkisen sektorin menoerä. Esimerkiksi Hollannissa näiden menojen kasvu oli 2 1/2-kertainen ja Pohjoismaissa lukuun ottamatta Ruotsia yli kaksinkertainen BKT:n kasvuun nähden. Euroopan ulkopuolisissa maissa lukuun ottamatta USA:ta sosiaalisten tulonsiirtojen joustokertoimet olivat OECD-maiden pienimpiä. Länsi-Euroopan maista Ranskan ja Etelä-Euroopan maista Portugalin joustokertoimet olivat OECD-alueen alhaisimpia.

Elinkeinotukien ja investointien joustokertoimet olivat myös hyvin korkeita, mutta varsinkin elinkeinotukien merkitys julkisen sektorin menotaloudessa oli 1960-luvun alussa vielä vähäinen. Korkomenojen kasvuvauhti ei poikennut julkisten kokonaisympärysten kasvuvauhdista vielä 1960-luvulla.

**Taulukko 10. Julkisten reaalimenojen joustot menolajeittain reaaliiseen kansantuot-
teeseen nähden vuosina 1961-1970**

	Menot yhteensä	Kulutus- menot	Sosiaaliset tulonsiirrot	Elinkeino- tuot	Inves- toinnit	Kerko- rmenot
Suomi	1,50	1,09	2,28	1,19	1,37	2,30
Ruotsi	1,68	1,30	1,83	2,36	2,19	1,47
Tanska	1,81	1,32	2,43	2,45	2,16	0,90
Norja	1,69	1,45	2,19	1,46	1,58	1,48
Islanti	1,51	1,27	1,47	0,70	2,22	2,63
Hollanti	1,55	0,51	2,53	1,23	1,24	1,21
Belgia	1,56	1,21	1,75	1,95	1,89	1,22
Ranska	0,97	0,73	1,28	1,11	0,69	0,79
Itävalta	1,19	0,77	1,47	0,72	1,51	1,53
Saksa	1,34	0,88	1,49	3,66	1,47	2,22
Irlanti	1,63	0,97	2,06	1,78	2,21	2,22
Iso-Britannia	1,25	0,81	1,96	0,48	2,03	0,80
Sveitsi	1,61	1,00	2,03	1,11	2,53	1,48
Italia	1,18	0,77	1,58	2,11	0,55	1,54
Kreikka	1,23	0,89	1,73	2,93	0,80	2,35
Portugali	1,06	1,07	1,03	1,76	0,81	1,07
Espanja	1,33	0,52	2,25	1,52	1,30	1,61
Kanada	1,15	1,09	1,43	1,20	0,80	1,17
Australia	1,08	1,14	0,82	1,99	0,95	0,74
USA	1,12	0,92	1,75	1,64	0,96	1,16
Japani	0,99	0,54	1,18	1,82	1,23	1,53
Mediaani	1,33	0,97	1,75	1,64	1,37	1,48

Julkisen sektorin koon kehitys 1970-luvulla

Taloudellisen kasvun hidastuminen ja julkisen sektorin ekspansioon voimistuminen olivat leimallista 1970-luvulle. Julkisen sektorin koon kasvu perustui entistä voimalliseen sosiaalisten tulonsiirtojen voimakkaaseen kasvuun. Julkisen sektorin rahoituslääjämien kasvun ja julkisen talouden nopean velkaantumisen myötä julkisen sektorin koon kasvun uudeksi lisätekijäksi kohosivat julkisen velan korkomenot. Elinkeinojen tukemista lisättiin voimakkaasti, mutta julkinen rakentaminen lähes lamaan-tui, kun vielä 1960-luvulla julkiset investoinnit olivat yksi tärkeä julkisen sektorin kasvutekijä.

Julkisen sektorin koon kasvu jatkui Ruotsissa ja Tanskassa vielä 1970-luvulla OECD-maiden nopeimpana. Kasvu oli yhtä nopeaa myös Portugalissa, kun se vielä 1960-luvulla oli OECD-maiden hitaimpia. Näiden maiden joustokertoimet olivat korkeimpia kaikissa menoryhmissä 1970-luvulla. Vielä 1960-luvulla korkomenojen joustokertoimet olivat näissä maissa OECD-maiden alhaisimpia.

Julkisten kulutusmenojen joustokertoimet olivat OECD-maiden korkeimpia Tanskassa, Ruotsissa ja Suomessa sekä eteläeurooppalaisissa maissa lukuun ottamatta Italiaa, jossa se oli OECD-maiden alhaisimpia USA:n ja Sveitsin ohella. Tanskassa, Ruotsissa ja Portugalissa myös kokonaismenojen kertoimet olivat OECD-maiden korkeimpia.

Taulukko 11. Julkisten reaaliomenojen joustot menolajeittain reaaliseseen kansantuoteseen nähden vuosina 1971-1980

	Menot yhteensä	Kulutusmenot	Sosiaaliset tulonsiirrot	Elinkeino-tuet	Inves-toinnit	Korko-menot
Suomi	1,59	1,57	2,19	1,96	0,38	1,09
Ruotsi	2,49	1,65	3,45	6,86	-0,85	4,10
Tanska	2,19	1,78	2,71	1,62	-0,67	6,39
Norja	1,34	1,12	1,28	1,93	0,76	2,39
Islanti	0,71	1,17	0,22	0,48	-0,24	2,61
Hollanti	1,99	1,00	2,57	4,81	-1,19	2,09
Belgia	2,07	1,34	2,61	1,70	0,00	3,03
Ranska	1,52	1,09	2,01	1,99	0,24	2,83
Itävalta	1,59	1,14	1,84	3,31	0,07	4,27
Saksa	1,66	1,17	2,09	1,95	-0,14	4,11
Irlanti	1,40	1,17	1,58	0,79	0,67	2,38
Iso-Britannia	1,56	1,00	2,65	2,31	-1,39	2,26
Sveitsi	0,10	0,28	0,35	0,89	-0,99	-0,87
Italia	1,37	0,72	1,37	2,04	0,54	4,14
Kreikka	1,50	1,52	1,73	2,79	-0,92	3,09
Portugali	2,78	1,71	3,89	5,29	1,80	6,59
Espanja	1,91	1,65	2,56	3,10	-0,53	1,29
Kanada	1,21	0,84	1,55	3,42	-0,03	1,84
Australia	1,62	1,68	2,75	-0,14	-0,59	1,64
USA	0,93	0,48	1,85	0,75	-1,05	2,23
Japani	1,93	1,13	2,94	1,52	1,00	4,99
Mediaani	1,59	1,17	2,09	1,96	-0,14	2,61

Sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu voimistui yli kaksinkertaiseksi BKT:n kasvuun nähden 1970-luvulla. Vain muutamissa OECD-maissa joustokerroin jäi kakkosta pienemmäksi. Japanissa, Australiassa ja Portugalissa 1960-luvun kertoimet olivat OECD-maiden alhaisimpia, mutta 1970-luvulla Ruotsin ja Tanskan ohella OECD-maiden korkeimpia. Sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu oli esimerkiksi Portugalissa nelinkertainen BKT:n kasvuun nähden. Joustokertoimet olivat erittäin korkeita myös Isossa-Britanniassa ja sellaisissa maissa, kuten Belgiassa ja Hollannissa, joissa sosiaalisten

tulonsiirtojen taso oli OECD-maiden korkein jo 1970-luvun alkupuolella. Muista Pohjoismaista Suomen kerroin oli 2,19, mutta Norjan vain 1,28.

Elinkeinotukien mediaani kohosi 1970-luvulle tultaessa vain vähän ja selvästi vähemmän kuin sosiaalisten tulonsiirtojen mediaani, mutta kasvuvauhti oli edelleen lähes kaksinkertainen BKT:n kasvuvauhtiin nähden, esimerkiksi Ruotsissa kasvuvauhti oli lähes 7-kertainen.

Sen sijaan investointien joustokerroin oli 1970-luvulla ykköstä suurempi ainoastaan Portugalissa, ja monissa maissa investoinnit reaalisesti supistuivat.

Korkomenojen mediaani kohosi julkisen sektorin menoeristä eniten 1970-luvulle tultaessa. Tuolloin joustokerroin oli ykköstä pienempi ainoastaan Sveitsissä ja lähellä ykköstä Suomessa ja Espanjassa. Niiden kasvuvauhti oli yli kuusinkertainen BKT:n kasvuun nähden Portugalissa ja Tanskassa, ja yli nelinkertainen Japanissa, Italiassa, Ruotsissa, Saksassa ja Itävallassa. Korkomenojen joustokertoimet olivat 1970-luvulla julkisen sektorin menoeristä korkeimmat, joskin niiden tasot olivat selvästi kulutusmenojen ja sosiaalisten tulonsiirtojen vastaavia pienempiä.

Julkisen sektorin koon kehitys 1980-luvulla

Vaikka monissa OECD-maissa jo 1970-luvulla koettiin julkisen sektorin nopeaan ekspansioon liittyviä kasvukipuja, niin vasta 1980-luvulle tultaessa niiden vaikutukset rupesivat täydellä teholla näkyään OECD-maiden julkisissa talouksissa. Tätä edesauttoi pitkään jatkunut epävarmuus talouskasvun käynnistymisestä. Tämä synnytti tarpeen menneen kehityksen uudelleenarviointiin ja toisaalta tarpeen arvioida julkisen sektorin toimintojen mitoittamista vastaamaan muuttuneita olosuhteita. Tämä eittä-mättä heijastui julkisten menojen 1980-luvun joustokertoimiin, jotka ovat selvästi koko tarkasteluperiodin alhaisimpia.

Kaksi vuosikymmentä jatkunut julkisen sektorin koon voimakas kasvujakso Ruotsissa, Tanskassa, Belgiassa ja Hollannissa päättyi 1980-luvulle tultaessa, mikä näkyy OECD-maiden alhaisimpina joustokertoimina. Kasvun kärkimaiksi nousivat eteläeurooppalaiset maat sekä Suomi, joustokertoimen vaihdellessa Portugalin 1,26:sta Kreikan 2,23:een. Portugalin voimakas kasvu käynnistyi jo 1970-luvun alkupuoliskolla ja Espanjassa sen loppupuoliskolla, kun sitävastoin Italia ja Kreikka ovat uusia 1980-luvun nopean kasvun maita.

Julkisten kulutusmenojen mediaani aleni hieman 1980-luvulle tultaessa. Julkisten kulutusmenojen kasvuvauhti oli BKT:n kasvua selvästi nopeampaa ainoastaan eteläeurooppalaisissa maissa ja Sveitsissä. Esimerkiksi Suomessa kulutusmenojen kasvu oli yhtä nopeaa ja Tanskassa ja Ruotsissa paljon hitaampaa kuin bruttokansantuotteen kasvu.

Sosiaalisten tulonsiirtojen kasvun voimakas hidastuminen näkyi mediaanin alenemisenä 1,15:een 1980-luvulla. Sosiaalisten tulonsiirtojen kasvuvauhti oli etenkin etelä-

eurooppalaisissa maissa lukuun ottamatta Espanjaa ja Suomessa OECD-maiden nopeinta. Kreikan kasvuvauhti oli yli kaksinkertainen, Portugalissa ja Suomessa lähes kaksinkertainen BKT:n kasvuun nähden. Muutoksen voimakkuutta kuvaa se, että useimmissa niissä maissa, joissa kertoimet olivat ykköstä pienempiä 1980-luvulla, ne olivat 2:n ja 3:n välillä 1970-luvulla.

Taulukko 12. Julkisten reaaliomenojen joustot menolajeittain reaaliseseen kansantuotteen nähden vuosina 1981-1990

	Menot yhteensä	Kulutusmenot	Sosiaaliset tulonsiirrot	Elinkeinotuet	Investoinnit	Korkomenot
Suomi	1,31	1,00	1,84	0,34	0,66	1,52
Ruotsi	0,85	0,66	1,46	0,60	0,05	0,11
Tanska	0,93	0,37	0,91	1,35	-0,08	2,40
Norja	1,06	0,88	1,27	0,51	1,19	1,66
Islanti	1,50	1,40	1,62	0,62	1,71	2,36
Hollanti	0,79	0,63	0,36	1,64	-0,03	1,85
Belgia	0,56	0,20	0,51	-0,90	-2,39	2,23
Ranska	1,11	0,86	1,13	-0,89	1,98	2,50
Itävalta	1,00	0,45	1,27	0,46	0,07	2,72
Saksa	0,90	0,56	0,71	1,53	0,30	1,17
Irlanti	0,24	-0,16	0,83	-2,02	-2,10	0,91
Iso-Britannia	0,24	0,31	0,54	-1,72	-0,26	-0,44
Sveitsi	1,23	1,25	1,43	1,64	0,42	-0,17
Italia	1,62	0,96	1,61	-0,21	2,58	2,42
Kreikka	2,23	1,19	2,26	-2,69	0,45	8,40
Portugali	1,26	1,34	1,93	-4,48	0,95	1,93
Espanja	1,73	1,53	1,18	0,48	3,37	5,28
Kanada	1,02	0,66	1,14	-0,61	1,06	1,93
Australia	1,06	0,94	0,85	-0,13	0,55	3,56
USA	1,02	0,94	0,65	1,64	2,21	1,83
Japani	0,73	0,54	1,15	-0,38	0,14	0,99
Mediaani	1,02	0,86	1,15	0,34	0,45	1,93

Elinkeinotukien joustokertoimet olivat julkisen sektorin menoryhmistä alhaisimpia ja ainoastaan muutamissa maissa, kuten USA:ssa, Sveitsissä, Tanskassa, Saksassa ja Hollannissa, ykköstä suurempia. Investointien joustokertoimet kohosivat 1980-luvulle tultaessa.

Julkisen sektorin rahoitusaliäämien pitkään jatkunut syveneminen ja julkisen velan kumuloituminen näkyy korkomenojen erittäin korkeana kertoimena vielä 1980-luvulla. Tuolloin korkomenojen kasvu ylitti BKT:n kasvun 93 prosentilla ja oli

julkisen sektorin koon tärkeä kasvutekijä. Samalla sosiaalisten tulonsiirtojen suhteellinen merkitys kasvussa väheni, vaikka niiden reaalin kasvu olikin bruttokansantuotteen kasvua paljon nopeampaa. Sosiaalisten tulonsiirtojen merkitys julkisen sektorin koon kasvussa oli kuitenkin hallitseva, koska niiden osuus julkisen sektorin kokonaismenoista on paljon suurempi kuin korkomenojen.

Kreikassa ja Espanjassa joustokertoimet olivat OECD-maiden korkeimpia. Esimerkiksi Kreikassa korkomenojen kasvuvauhti oli lähes 9-kertainen BKT:n kasvuun nähden.

Sosiaaliin tulonsiirtoihin ja korkomenoihin liittyikin yksi yhteinen piirre. Korkomenoja ei voitane pitää täysin 'päätösperäisenä' menoeränä varsinkaan tilanteessa, jossa julkinen talous on ajautunut nopeasti kasvavaan velkakierteseen. Monissa OECD-maissa koettiin jo 1970-luvun puolella julkisen velan kasvun hallintaan liittyvät ongelmat. Myös sosiaalisten tulonsiirtojen päätösperäisyys voidaan asettaa kyseenalaiseksi sellaisessa tilanteessa, jossa etuudet on joko sopimuksin tai lailla sidottu kustannusten nousuun. Varsinkin 1980-luvulla sosiaalisten tulonsiirtojen kehitykseen vaikutti suuressa määrin OECD-alueen korkea ja vaikeasti hallittava työttömyys.

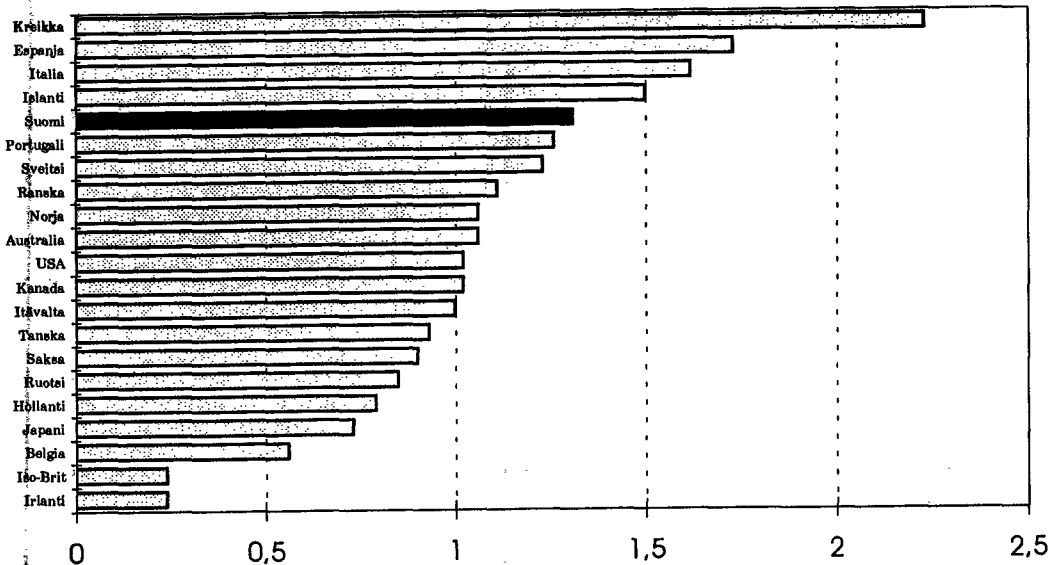
Näin 1980-luvun alkupuoliskolla oltiin tilanteessa, jossa julkisen sektorin koon kasvun rajoittaminen ei ollut kuin osittain toteutettavissa sosiaalisten tulonsiirtojen kasvun hillinnän kautta eikä siihen voitu vaikuttaa myöskään julkisen velan korkomenojen kautta. Julkisen sektorin koon kasvun rajoittaminen perustui hyvin suuressa määrin elinkeinotukien ja investointien kasvun rajoittamiseen. Myös julkisten kulutusmenojen kasvua jouduttiin rajoittamaan, mutta siinä onnistuttiin vain osittain verrattuna investointeihin ja elinkeinotukiin.

Julkinen sektorin koon kasvun kaksijakoisuudesta 1980-luvulla saadaan parempi käsitys, kun tarkastellaan erikseen kasvaneiden ja supistuneiden julkisen talouden maiden kehitystä (Taulukko 13). Kasvavan julkisen sektorin maiksi on katsottu maat, joiden julkisten kokonaismenojen BKT-jousto oli 1980-luvulla suurempi kuin yksi ja vastavasti supistuneissa maissa pienempi kuin yksi (Kuvio 13).

Kasvaneita julkisen sektorin maita olivat eteläeurooppalaiset maat, Pohjoismaista Suomi, Norja ja Islanti, Länsi-Euroopan maista Sveitsi ja Ranska sekä Euroopan ulkopuoliset maat lukuun ottamatta Japania.

Kasvavien 12 maan mediaani oli 1980-luvulla 1,25 ja maiden välinen hajonta suurta, vaihdellen USA:n 1,02:sta Kreikan 2,23:een. Näissä maissa julkisen sektorin koon kasvu on perustunut suuressa määrin sosiaalisten tulonsiirtojen ja korkomenojen kasvuun. Korkomenojen kasvu oli yli kaksinkertaista BKT:n kasvuun nähden. Varsinkin 1980-luvun alkupuoliskolla Etelä-Euroopan maissa Italiaa lukuun ottamatta korkomenojen kasvu oli poikkeuksellisen rajua. Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus julkisen sektorin kasvuun on ollut selvästi korkomenoja pienempi joustokertoimien valossa, mutta silti erittäin merkittävä kasvutekijä suuren painoarvonsa takia. Merkillä pantavaa on myös se, että niin kulutusmenojen kuin investointienkin kertoimet olivat varsin korkeita supistuneiden maiden ryhmään verrattuna.

Kuvio 13. Julkisten kokonaismenojen BKT-joustot 1980-luvulla

Supistuvan julkisen sektorin maissa 1980-luvun kehitys on ollut aivan erilaista ja kaikki joustokertoimet lukuun ottamatta elinkeinotukia ovat selvästi pienempiä kuin kasvavan julkisen sektorin maissa. Julkisten kokonaismenojen joustokertoimet olivat erittäin alhaisia vaihdellen Iso-Britannian 0,24:stä Itävallan 1,0:een mediaanin ollessa 0,79. Näissä maissa supistuminen on perustunut julkisiin investointeihin, elinkeinotukiihin sekä julkisiin kulutusmenoihin. Myös sosiaalisten tulonsiirtojen kasvuvauhti on ollut BKT:n kasvua hitaampaa.

Taulukko 13. Julkisten reaaliomenojen joustojen mediaanit menolajeittain reaaliiseen kansantuotteeseen nähden 1980-luvulla

	Menot yhteensä	Kulutusmenot	Sosiaaliset tulonsiirrot	Elinkeinotuet	Investoinnit	Korkomenot
Kaikki maat	1,02	0,86	1,15	0,34	0,45	1,93
- kasvavat	1,25	0,98	1,35	0,11	1,13	2,15
- supistuvat	0,79	0,45	0,83	0,46	-0,03	1,17

Julkisten kulutusmenojen merkitys on ollut suuren volyyminsa vuoksi keskeinen tekijä julkisen sektorin koon supistumisessa. Sitä kuvaa hyvin se, että Ruotsin joustokerroin 0,66 oli tämän ryhmän maista korkein ja alhaisin Irlannin -0,16. Julkisen talouden sopeuttamisessa kulutusmenojen merkitys on ollut keskeinen erityisesti Irlannissa, Belgiassa ja Hollannissa.

Sosiaalisten tulonsiirtojen joustokertoimet ovat erittäin korkeita julkisiin kulutusmenoihin verrattuna. Tämä selittyy osittain sillä, että esimerkiksi työttömyyden kehitys vaikuttaa työttömyysmenojen kautta sosiaalisten tulonsiirtojen kehitykseen. Monissa maissa työttömyys lisääntyi vielä 1980-luvun alkupuoliskolla. Sosiaalisten tulonsiirtojen joustokertoimet ovat alhaisimpia Belgiassa, Hollannissa, Saksassa ja Isossa-Britanniassa eli maissa, joissa työttömyys väheni erittäin nopeasti 1980-luvun loppupuoliskolla.

Julkisen sektorin koon supistumisessa elinkeinotukien merkitys oli muita maita suurempi Irlannissa ja Isossa-Britanniassa. Julkisten investointien joustokertoimet ovat muihin menoryhmiin verrattuna erittäin alhaisia ja niiden vaikutus julkisen sektorin koon kehitykseen oli suurempi kuin elinkeinotukien. Varsinkin Belgiassa ja Irlannissa investointien merkitys oli tärkeä julkisen sektorin koon supistumisessa 1980-luvulla.

Supistuvan julkisen sektorin maissa velkaantumisasteet ovat olleet OECD-maiden korkeimpia, mutta velan vakauttaminen on onnistunut ja velkaantumisasteet ovat 1980-luvun loppua kohden monissa maissa jopa laskeneet. Näissä maissa korkomenojen joustokerroin jäi varsin alhaiseksi, vaikka korkomenojen kasvu olikin vielä 1980-luvun alkupuoliskolla erittäin rajua. Silti esimerkiksi Itävallan, Tanskan ja Belgian joustokertoimet olivat erittäin korkeita ja korkomenojen kasvu oli hyvin nopeaa.

5 JULKISEN SEKTORIN KEHITYS SUOMESSA

Julkisten kokonaismenojen bruttokansantuoteosuus kasvoi Suomessa viidenneksen tarkasteluaikana 1960-90. Kasvu perustui lähes yhtä paljon julkisten kulutusmenojen kuin sosiaalisten tulonsiirtojen kasvuun. Suomessa julkisen sektorin koon kasvu jakautui melko tasaisesti kaikille kolmelle ajanjaksolle, päinvastoin kuin monissa muissa OECD-maissa, joissa julkisen sektorin kasvun vaihtelut olivat erittäin suuria.

Kehitys 1960-luvulla

Suomessa julkinen sektori oli vuonna 1960 bruttokansantuoteosuudella mitattuna selvästi pienempi kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin. Suomen julkisen sektorin kasvu oli 1960-luvulla vain vähän nopeampaa kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin, kun muissa Pohjoismaissa julkisen sektorin kasvu oli OECD-maiden nopeimpia. Suomen julkisen sektorin koko bruttokansantuotteeseen suhteutettuna olikin vuonna 1970 jo noin 10 prosenttiyksikköä pienempi kuin muissa Pohjoismaissa. Suhteellisten hintojen vaikutus julkisen sektorin koon kasvussa oli Suomessa OECD-maiden pienimpiä.

Muihin Pohjoismaihin syntynyt suuri ero 1960-luvulla perustui siihen, että hyvinvointipalvelujen kasvu oli Suomessa olennaisesti hitaampaa kuin muissa Pohjoismaissa. Toisaalta sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu oli Suomessa yhtä nopeaa kuin Ruotsissa, mutta selvästi hitaampaa kuin Tanskassa ja Norjassa. Tämän lisäksi Tanskassa ja Ruotsissa julkinen sektori investoi 1960-luvulla selvästi Suomea enemmän.

Kehitys 1970-luvulla

Suomen julkinen sektori kasvoi 1970-luvullakin melko nopeasti, mutta moniin muihin maihin verrattuna kasvu oli tasaista ja suhteellisten hintojen vaikutus selvästi pienempi kuin muissa OECD-maissa. Julkisen sektorin osuus kasvoi Suomessa ja myös Norjassa selvästi hitaammin kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin. Ruotsissa ja Tanskassa julkisen sektorin koon kasvu oli Portugalin ja Belgian ohella OECD-maiden nopeinta. Suomessa julkisen sektorin osuus bruttokansantuotteesta oli edelleen vuonna 1980 Länsi-Euroopan kolmanneksi pienin Islannin ja Sveitsin jälkeen. Ero Ruotsiin oli venähtänyt jo yli 20 prosenttiyksikköön ja Tanskaan 15 prosenttiyksikköön, eli OECD-maiden suurimman ja neljänneksi suurimman julkisen sektorin maahan.

Suomessa julkisten kulutusmenojen kansantuoteosuus kasvoi 1970-luvulla saman verran ja sosiaalisten tulonsiirtojen kansantuoteosuus selvästi vähemmän kuin Euroopan OECD-maissa keskimäärin. Suomen julkisen sektorin pienuus muuhun Eurooppaan nähden lisääntyi entisestään nimenomaan sosiaalisten tulonsiirtojen hitaamman kasvun ansiosta. Julkisen sektorin vähäiset korkomenot olivat toinen merkittävä tekijä,

joka hidasti Suomen julkisen sektorin kasvua muuhun Eurooppaan verrattuna 1970-luvulla.

Suomen julkisen sektorin kokoero suureni 1970-luvulla varsinkin Ruotsin ja Tanskan suhteen. Ensinnäkin Tanskassa ja erityisesti Ruotsissa julkisten kulutusmenojen kasvu oli Suomea paljon suurempaa. Tuolloin Ruotsi lisäsi voimakkaasti sosiaali- ja terveyspalveluja ja Tanska sosiaali- ja koulutuspalveluja. Toiseksi näissä maissa sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu oli Suomea selvästi suurempaa. Kolmas merkittävä julkisen sektorin kokoeroa lisäävä tekijä olivat julkisen velan korkomenot. Näiden lisäksi merkittävä tekijä Suomen ja Ruotsin välisen kokoeron kasvuun oli Ruotsin erittäin voimakas elinkeinotukien lisäys 1970-luvulla. Sen sijaan julkisia investointeja vähennettiin niin Ruotsissa kuin Tanskassa selvästi Suomea enemmän.

Kehitys 1980-luvulla

OECD-maissa julkisen sektorin koon kasvu oli 1980-luvulla hitaampaa kuin 1960- ja 1970-luvulla ja julkisten menojen bruttokansantuoteosuus laski selvästi 1980-luvun loppupuoliskolla. Sen sijaan Suomessa julkisen sektorin kansantuoteosuuden kasvu nopeutui, vaikka taloudellinen kasvu oli Suomessa tuolloin OECD-maiden nopeimpia. Julkisten menojen bruttokansantuoteosuus kasvoi Suomea enemmän vain Kreikassa, Espanjassa, Italiassa ja Norjassa. Suomen nopean ja muissa maissa selvästi hidastuneen kasvun seurauksena Suomi saavutti vuoteen 1990 mennessä Euroopan OECD-maiden keskimääräisen tason julkisen sektorin koossa.

Suomessa kasvoivat eniten 1980-luvulla julkiset kulutusmenot ja sosiaaliset tulonsiirrot. Vasta 1980-luvulla sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu oli Suomessa selvästi kulutusmenojen kasvua nopeampaa, kun vastaava kehitys oli muissa maissa toteutunut jo aikaisemmin. Korkomenot eivät kasvaneet Suomessa vielä 1980-luvulla juuri lainkaan ja julkisten investointien lasku oli Suomessa selvästi hitaampaa kuin useimmissa muissa OECD-maissa.

Suomen julkisen sektorin, erityisesti julkisten kulutusmenojen kokoero Ruotsin ja Tanskan suhteen kaventui selvästi 1980-luvulla. Suomessa hyvinvointipalvelujen - varsinkin terveys- ja sosiaalipalvelujen - kasvu oli erittäin nopeaa, kun Ruotsissa ja Tanskassa näiden menojen kansantuoteosuudet laskivat selvästi. Julkisen sektorin kokoeroa kavensi merkittävästi myös sosiaalisten tulonsiirtojen Ruotsia ja Tanskaa paljon nopeampi kasvu. Ero supistui myös siksi, että Tanskassa ja Ruotsissa rajoitettiin selvästi julkisia investointeja, kun sen sijaan Suomessa niiden taso pysyi melko korkeana. Korkomenot olivat Tanskassa nopeimmin kasvava menoerä vielä 1980-luvulla.

Kehitys menoryhmittäin

Suomessa julkisen sektorin palvelutuotanto oli 1960-luvun alussa julkisten kulutusmenojen bruttokansantuoteosuudella mitattuna varsin vaatimatonta. Tarkasteluaikana julkisten hyvinvointipalvelujen kasvu oli Suomessa OECD-maiden nopeimpia. Hyvinvointipalvelujen kansantuoteosuus oli vuonna 1990 OECD-maiden kolmanneksi korkein Ruotsin ja Tanskan jälkeen. Suomen suhteellisen aseman nousua edesauttoi hyvinvointipalvelujen erittäin hidaskasvu useissa OECD-maissa 1980-luvulla.

Julkisten koulutuspalvelujen kansantuoteosuus oli Suomessa ja muissa Pohjoismaissa sekä Hollannissa, Belgiassa ja USA:ssa jo 1960-luvun alussa OECD-maiden korkeimpia. Tarkasteluaikana koulutuspalvelujen kasvu oli Suomessa tasaista ja varsin nopeaa ja Suomi säilyttikin asemansa julkisten koulutuspalvelujen kärkimaiden joukossa. Julkisten terveystieteiden kasvu oli hyvinvointipalveluista nopeimmin kasvanut menoryhmä Suomessa. Näiden menojen kasvu oli Suomessa nopeampaa ainoastaan Ruotsissa. Sosiaalipalvelujen kansantuoteosuudet olivat 1960-luvun alussa OECD-maiden korkeimpia Pohjoismaissa, Itävallassa ja Saksassa. Muissa OECD-maissa sosiaalipalvelujen julkinen tarjonta on ollut olematonta. Suomessa näiden menojen kasvu oli varsin nopeaa, joskin selvästi hitaampaa kuin Ruotsissa ja Tanskassa. Suhteellisten hintojen vaikutus on Suomessa ollut koulutuspalveluissa suurempi kuin muissa hyvinvointipalveluissa. Julkisyödykkeiden tarjonta on Suomessa kasvanut selvästi hitaammin kuin hyvinvointipalvelujen tarjonta.

Sosiaalisten tulonsiirtojen kansantuoteosuus oli Suomessa 1960-luvun alussa noin puolet Euroopan OECD-maiden keskimääräisestä tasosta. Tuolloin se oli samaa tasoa USA:n, Australian ja Kreikan kanssa. Tarkasteluaikana niiden kasvu oli selvästi suurempaa kuin Euroopan OECD-maissa ja vuonna 1990 Suomi oli lähellä Euroopan keskimääräistä tasoa. Suomessa sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu on perustunut suuremäärin eläkemenojen nopeaan kasvuun. Työttömyydestä aiheutuvien menojen kasvu on Suomessa ollut vähäistä vuoteen 1990 saakka. Suomen työttömyys oli 1960- ja 1970-luvulla Euroopan OECD-maiden keskimääräisellä tasolla, mutta 1980-luvulla selvästi pienempi.

Julkisten kulutusmenojen ja sosiaalisten tulonsiirtojen merkitys on tarkasteluaikana ollut Suomen julkisen sektorin kasvussa keskeisin. Elinkeinotukien, julkisten investointien ja korkomenojen osuus kasvussa on ollut pieni muihin OECD-maihin verrattuna.

Tarkasteluaikana julkisen sektorin kansantuoteosuus kasvoi neljänneksellä ja Suomi saavutti Euroopan OECD-maiden keskimääräisen tason. Suomessa julkisen sektorin koon kasvu on kuitenkin perustunut suuremäärin kuin missään muussa maassa Iso-Britanniaa lukuun ottamatta julkisten kulutusmenojen ja sosiaalisten tulonsiirtojen kasvuun. Suomessa julkisen sektorin koon kasvu koostui lähes kokonaan näiden kahden menoryhmän kasvusta, joista sosiaalisten tulonsiirtojen osuus oli vähän suurempi. Tarkasteluaikana näiden menojen yhteenlaskettu kasvu oli Suomessa nopeampaa ainoastaan Ruotsissa ja Tanskassa. Myös muissa Euroopan OECD-maissa sosiaalisten tulonsiirtojen merkitys julkisen sektorin koon kasvussa on ollut keskeinen. Sen sijaan julkisten kulutusmenojen osuus julkisen sektorin koon kasvusta oli selvästi pienempi.

Korkomenojen osuus kasvusta oli erittäin suuri, lähes viidenneksen luokkaa ja elinkeinotukien osuus selvästi Suomea suurempi.

Suomen julkisen talouden suotuisaa kehitystä osoittaa se, että julkinen velka pysyi aina 1990-luvun alkuun saakka Luxemburgin ohella OECD-maiden alhaisimpana. Suomen julkinen talous oli Norjan ohella OECD-maiden primääriylijäämäisin vuosina 1970-1990. Sen sijaan useimmissa muissa OECD-maissa julkisen talouden rahoitusongelmat olivat erittäin vaikeita 1970-luvun puolivälistä aina 1980-luvun alkuvuosiin saakka ja julkinen velka kasvoi näissä maissa nopeasti. Tosin Suomen kohdalla on syytä muistaa, että julkisen talouden selvästä rahoitusylijäämäisyydestä huolimatta koko kansantalous velkaantui ulkomaille nopeasti vaihtotasealijäämien kasvun myötä 1980-luvulla.

Suomen julkisen talouden tasapainoinen kehitys päättyi talouden lamaan 1990-luvun alussa. Työttömyys on kohonnut Espanjan ja Irlannin lukemiin ja siitä aiheutuneiden menojen kasvu on ollut rajua. Julkisen velan kiihtyvän kasvun takia myös korkomenojen kasvu on ollut voimakasta. Niinpä julkisen sektorin suhteellinen koko kohosi vuosina 1990-93 lähes yhtä paljon kuin vuosina 1960-1990 yhteensä. Muutamassa vuodessa keskikokoisen julkisen sektorin maa muuttui OECD-maiden toiseksi suurimman julkisen sektorin maaksi, osuuden noustessa 62 prosenttiin kansantuotteesta.

Julkisen talouden kehitysnäkymät

Suomessa julkisen talouden kehitysnäkymät ovat ankeat. Talouden pahan laman takia julkisen talouden rahoituspohja romahti ja Suomen julkinen talous oli vuosina 1991-1993 Ruotsin ohella OECD-maiden rahoitusaliijäämäisin. Julkisen talouden primäärialijäämän bruttokansantuoteosuudella mitattuja vastaavan suuruisia alijäämiä on ollut ainoastaan Italiassa, Kreikassa ja Irlannissa. Suomen julkisen talouden velkaantumisaste kohosi vuonna 1993 OECD-maiden keskimääräiselle tasolle ja suuren primäärialijäämäisyyden vuoksi kasvaa jatkossa ripeänkin talouskasvun oloissa nopeammin kuin OECD-maissa keskimäärin. Korkomenojen kasvu on ollut rajua ja niiden kansantuoteosuus on tänä päivänä korkeampi kuin julkisen sektorin tuottamien terveyspalvelujen kansantuoteosuus. Korkomenojen kasvu saadaan pysäyttämään vasta, kun julkisen talouden primääriylijäämä on riittävän suuri pysäyttämään julkisen velan kasvun. Muissa OECD-maissa tämä vaati noin 10 vuotta, mutta nykyinen lama on osoittanut tasapainottumisen olleen vain tilapäistä Irlantia lukuun ottamatta.

Suomessa julkisia palveluja lisättiin voimakkaasti 1980-luvulla, jolloin taloudellinen kasvu oli OECD-maiden nopeimpia. Useissa OECD-maissa julkisten kulutusmenojen kasvua pyrittiin jo 1980-luvulla määrätietoisesti hillitsemään julkisen talouden tasapainon parantamiseksi. Suomessa julkisen talouden lähtötilanne on kuitenkin monin verroin vaikeampi, eikä pelkkä julkisten kulutusmenojen kasvun hillintä lyhyellä aikavälillä ole riittävä toimenpide. Lamavuosina 1992-93 Suomessa on supistettu julkisia kulutusmenoja paljon suuremmassa määrin kuin missään muussa OECD-maassa viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana. Kasvun rajoittaminen on tarpeen

jatkossakin, koska esimerkiksi tulevien eläkemenojen rahoittaminen aiheuttaa suuria kustannuspaineita kohoavien palkkaperusteisten eläkemaksujen takia.

Suomen julkisen talouden tasapainottamisen näkökulmasta sosiaalisten tulonsiirtojen kehityksellä tulee olemaan keskeinen merkitys. Työttömyyden viisinkertaistuminen lamavuosina nosti välittömiä työttömyysmenoja lähes samassa suhteessa ja sosiaalisten tulonsiirtojen kansantuoteosuus kohosi 10 prosenttiyksiköllä. Talouden nopea toipuminen lamasta pudottaa sosiaalisten tulonsiirtojen kansantuoteosuutta vain osittain. Työttömyyden säilyminen korkealla aiheuttaa sosiaalisiin tulonsiirtoihin pysyvän tasakorotuksen. Tämä kehityspiiri on korostunut muiden OECD-maiden sosiaalisten tulonsiirtojen kehityksessä aina ensimmäisen öljykriisin ajoista.

Sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu ei kuitenkaan johdu yksinomaan työttömyydestä. Mikäli perhepoliittisten tukien ja sosiaalisista tulonsiirroista noin puolta edustavien eläkemenojen nopeaa kasvua ei saataisi katkaistua, pitkittyisi julkisen talouden tasapainottuminen. Näiden menojen nopea kasvu saattaisi kumota työttömyyden alenemisesta julkiselle taloudelle tulevat säästöt, jolloin Suomen julkinen talous säilyisi primäärialijäämäisenä ja julkisen velan hallitsematon kasvu jatkuisi.

Lamavuosina julkisia investointeja on Suomessa leikattu voimakkaasti. Sen sijaan elinkeinotukien taso on pysynyt erittäin korkeana. Myös muissa OECD-maissa leikkaukset kohdistuivat suuremmassa määrin investointeihin kuin elinkeinotukiin. Kun julkisen talouden primäärialijäämä on suuri, on myös näiden menojen kehitys julkisen talouden tasapainottamisessa tärkeä.

Tänä päivänä Suomen julkisen sektorin koko on OECD-maiden suurimpia. Bruttokansantuotteen palautuminen lamaa edeltävälle tasolle supistaa julkisen sektorin kokoa vain osittain. Kun muissa OECD-maissa julkisen sektorin koko on lamavuosina kasvanut vain vähän, asettunee Suomi lähivuosina pysyvämmiin OECD-maiden suurimpien julkisen sektorin maiden joukkoon. Suomen julkisen sektorin koon kehitys vähän pitemmällä tähtäimellä ja julkisen talouden kestävä tasapainon saavuttaminen riippuu suuresti määrin sekä nykyisistä julkisen talouden nopeaan tasapainottamiseen tähtäävistä toimenpiteistä että toimenpiteistä, jotka edistävät pitemmällä tähtäimellä julkisen talouden kestävä tasapainon saavuttamista ja sen ylläpitoa. Suomen julkisen talouden vaikeiden ongelmien ratkaisun perustaksi on käytettävissä runsaasti taustatietoa muiden OECD-maiden yritysistä ratkaista julkisen talouden tasapaino-ongelmia.

6 YHTEENVETO

Viime vuosisadan lopulle ajoittunut kansallisvaltioiden synty, laajeneva demokratisoituminen ja nopea teollistuminen antoivat sysäyksen hyvinvointivaltioiden synnylle ja kehitykselle. Tämän päivän hyvinvointivaltio on sadan vuoden kehityksen tulos. Tänä aikana hyvinvointitehtävät ovat lisääntyneet; on toteutettu entistä laajempia hyvinvointiohjelmiä. Samalla niistä huolehtiminen on siirtynyt yhä enemmän julkisen sektorin vastuulle.

Julkisen sektorin vastuun lisääntyminen kansalaisten 'parasta' tarkoittavien hyvinvointiohjelmien toteuttamisesta on näkynyt julkisten menojen ja siten julkisen sektorin koon voimakkaana kasvuna lähes kaikissa länsimaissa. Vuosisadan vaihteessa julkiset taloudet olivat nykyiseen verrattuna vielä varsin vaatimattomia. Tuolloin julkisten menojen bruttokansantuoteosuus vaihteli 10-15 prosentin välillä, kun tänä päivänä osuus on kohonnut jo puoleen kansantuotteesta. Pohjoismaat olivat vielä 1930-luvun loppupuoliskolla varsin vaatimattoman julkisen sektorin maita, kun sen sijaan suurimman julkisen sektorin maita olivat Saksa, Iso-Britannia ja Italia sekä Japani. Noista ajoista julkisen sektorin koko on vielä kaksinkertaistunut.

Julkisen sektorin voimakkain laajentuminen on tapahtunut viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana. Julkisten menojen bruttokansantuoteosuus kohosi vuosina 1960-1990 Euroopan OECD-maissa 30 prosentista lähes 50 prosenttiin. Julkisten menojen bruttokansantuoteosuus oli OECD-maiden korkein Ruotsissa - yli 60 prosenttia vuonna 1990. Korkean menoasteen maita olivat myös Tanska ja Norja, länsieurooppalaisista maista Hollanti ja Belgia sekä eteläeurooppalaisista maista Italia ja Kreikka. Sen sijaan alhaisen menoasteen maita ovat Islanti, Sveitsi ja Iso-Britannia sekä Euroopan ulkopuoliset maat Kanadaa lukuun ottamatta. Aivan viime vuosina julkisen sektorin osuus on kasvanut kaikissa OECD-maissa ja erityisesti Suomessa. Kun Suomen julkisen sektorin koko edusti vielä vuonna 1990 Euroopan keskitasoa, niin jo vuonna 1993 se oli OECD-maiden toiseksi suurin Ruotsin jälkeen.

Julkisen sektori laajeni OECD-maissa 1960-luvulla vakaan kansainvälisen talouden ja suotuisan taloudellisen kasvun oloissa. Taloudellisen kasvun edistämistä ja kansalaisten yleisen hyvinvoinnin lisäämistä pidettiin yleisesti tärkeänä julkisen sektorin tehtävänä. Tämä näkyi julkisen sektorin vaikutusvallan voimakkaana laajenemisena lähes kaikilla talous- ja yhteiskuntapolitiikan lohkoilla.

Nopeasta talouskasvusta huolimatta, julkisen sektorin osuus kasvoi selvästi 1960-luvulla. Tuolloin panostettiin varsin voimakkaasti kaikkiin julkisen sektorin keskeisiin lohkoihin. Julkisen sektorin kasvun kannalta julkisten kulutusmenojen ja sosiaalisten tulonsiirtojen merkitys oli keskeinen. Sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu oli jo tuolloin kulutusmenojen kasvua nopeampaa. Julkisen sektorin investointitoiminta oli 1960-luvulla erittäin vilkasta ja investointiasteet korkeita. Julkisen talouden rahoitusasema pysyi hyvänä ja julkisen velan korkomenot pieninä.

OECD-maiden julkisten talouksien suotuisa kehitysjakso päättyi 1970-luvun alun kokonaistaloudellisten ongelmien esiinnousun myötä. Tästä alkanut kehitysjakso on

ollut julkisille talouksille vaikeaa sopeutumisen aikaa taloudellisten ongelmien pitkeydessä ja kärjistyessä. Tätä julkisen talouden murrosvaihetta toistuvine kriiseineen on jatkunut nyt 20 vuotta, josta tuoreimpana osoituksena 1990-luvun alun lama.

Taloudellinen kasvu hidastui OECD-maissa 1970-luvulla. Monissa maissa uskottiin, että elvyttävällä finanssipolitiikalla pystytään vaimentamaan kasvun hidastumisen seurauksia. Julkisen sektorin laajeneminen perustui entistä selvemmin sosiaalisten tulonsiirtojen voimakkaaseen lisäykseen, mikä osittain johtui työttömyyden nopean nousun aiheuttamista menopaineista. Myös julkisten kulutusmenojen kasvu oli tuolloin nopeaa, joskin sosiaalisten tulonsiirtojen kasvua selvästi hitaampaa. Elinkeinojen tukemista lisättiin voimakkaasti, kun sen sijaan julkisten investointien kasvua hillitettiin. Julkisen talouden rahoitusali jäämien lisääntymisen ja julkisen talouden nopean velkaantumisen seurauksena julkisen sektorin tärkeäksi kasvutekijäksi kohosivat julkisen velan korkomenot.

Monissa OECD-maissa koettiin jo 1970-luvun kuluessa julkisen sektorin nopeaan kasvuun liittyvät ongelmat. Silti toisen öljykriisin seurausvaikutusten takia 1980-luvun alkupuolisko oli vielä varsin nopeaa julkisten menojen kohoamisen aikaa. Julkisten menojen kasvun hillitseminen näkyi 1980-luvun loppupuoliskolla julkisen sektorin osuuden supistumisena useimmissa OECD-maissa. Taloudellisen kasvun nopeutuminen oli tärkeä tekijä tässä kehityksessä. Eteläeurooppalaisten maiden esiinnoisuus julkisen sektorin kasvun kärkimaiksi oli uusi piirre 1980-luvulla, joskin Portugalin ja Espanjan nopea kasvu käynnistyi jo 1970-luvulla.

Sosiaalisten tulonsiirtojen kaksi vuosikymmentä jatkunut voimakas kasvu hidastui 1980-luvun puolivälissä. Kasvu oli vielä 1980-luvun alkupuoliskolla erittäin nopeaa, mihin osaltaan vaikutti OECD-alueen korkea ja kasvava työttömyys. Työttömyyden kasvun taantuminen ja lievä helpottuminen vuosikymmenen loppua kohden hidasti sosiaalisten tulonsiirtojen kasvua merkittävästi. Myönteisestä kehityksestä huolimatta sosiaalisten tulonsiirtojen merkitys julkisen sektorin koon kasvussa säilyi 1980-luvun loppupuoliskolla keskeisenä muihin menoryhmiin verrattuna.

Julkisten menojen kasvun rajoittaminen on näkynyt 1980-luvulla muun muassa julkisten kulutusmenojen erittäin hitaana kasvuna. Näiden menojen kasvua on pystytty selvästi hillitsemään ja muutamassa maassa kulutusmenojen kasvu pysähtyi, mutta varsinaisia menoleikkauksia ei toteutettu. Yleinen pyrkimys vähentää elinkeinojen sporaa tukemista on näkynyt vuosikymmenen loppupuoliskolla elinkeinotukien leikkauksina monissa OECD-maissa. Julkisten menojen kasvun hillitseminen näkyi myös julkisten investointien hitaana kasvuna 1980-luvulla ja erityisesti sen alkupuoliskolla.

Julkisen sektorin lähes 10 vuotta jatkunut yhtämittainen primäärinen rahoitusali jäämäisyys 1970-luvun alkuvuosista lähtien lisäsi julkista velkaa nopeasti ja 1980-luvun alkupuoliskolla kiihtyvällä vauhdilla. Tämän seurauksena myös korkomenojen kasvu oli tuolloin julkisen sektorin menoeristä nopeinta. Julkisen velan kasvun taantuminen 1980-luvun puolivälissä katkaisi nopeasti korkomenojen kiihtyvän kasvun ja se oli tämän jälkeen jo erittäin hidasta. Korkomenot olivat kuitenkin julkisen sektorin koon tärkein kasvutekijä 1980-luvulla sosiaalisten tulonsiirtojen ohella.

Julkisen sektorin koon kasvun taittuminen ei kuitenkaan ollut yhtenäinen piirre OECD-maissa 1980-luvulla. Aikaisemmasta kehityksestä poiketen 1980-luvun kehitys jakoi maat selvästi julkisen sektorin osuudella mitattuna kasvavan ja supistuvan julkisen sektorin maihin. Supistuvan julkisen sektorin maiden ryhmästä Ruotsissa, Tanskassa, Hollannissa ja Belgiassa oli takana kaksi vuosikymmentä jatkunut voimakas yhtämittainen kasvu. Muille tämän ryhmän maille oli tunnusomaista julkisen velan hallinnan ongelma, mikä ilmeni suurena primäärialijäämäisyytenä 1970-luvulla. Näissä maissa julkisten menojen kasvu oli elinkeinotukia lukuun ottamatta selvästi hitaampaa kuin kasvavan julkisen talouden maiden ryhmässä. Julkisen sektorin koon supistumisesta huolimatta korkomenojen kasvu oli näissä maissa julkisen sektorin menoeristä selvästi nopeinta.

Kasvavan julkisen sektorin maissa eteläeurooppalaisia maita lukuun ottamatta julkiset taloudet olivat selvästi primääriylijäämäisiä 1970-luvulla, eikä julkisen velan hallintaan liittyviä ongelmia esiintynyt. Etelä-Euroopan maissa julkiset taloudet olivat jo 1970-luvulla primääriylijäämäisiä, mutta näissä maissa julkisen sektorin koko oli vielä 1980-luvulle tultaessa OECD-maiden pienimpiä.

OECD-maissa tapahtunut kehitys viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana on olennaisesti muuttanut julkisen sektorin menorakennetta. Julkiset kulutusmenot olivat vielä 1960-luvun alussa selvästi suurin julkisen sektorin menoryhmä, mutta niiden kasvu on tarkasteluaikana ollut kokonaismenojen kasvua paljon hitaampaa ja 1980-luvulla ne kasvoivat vain vähän. Sen sijaan sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu on ollut erittäin nopeaa hidastuen selvästi vasta 1980-luvun loppupuoliskolla. Tämän seurauksena sosiaaliset tulonsiirrot ovat tällä hetkellä lähes yhtä suuri menoerä kuin julkiset kulutusmenot Euroopan OECD-maissa. Vaikka ensimmäisen öljykriisin jälkeisinä vuosina elinkeinotukia lisättiin voimakkaasti, ovat ne 1980-luvulla tehtyjen leikkausten jälkeen julkisen sektorin pienin menoryhmä. Julkisten investointien kehitys on poikennut aivan oleellisesti muiden julkisen sektorin menoryhmien kehityksestä. Niiden kehitys on OECD-maissa ollut lähes koko ajan laskeva ja niiden taso on tänä päivänä selvästi alempi kuin kolme vuosikymmentä sitten. Julkisen sektorin korkomenot olivat kolme vuosikymmentä sitten elinkeinotukien ohella julkisen sektorin pienin menoryhmä. Korkomenojen 1970-luvun loppupuoliskolla käynnistyneen kiihtyvän kasvun takia niistä on tullut julkisen sektorin kolmanneksi suurin menoryhmä kulutusmenojen ja sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen.

Julkisen sektorin koon kehityksessä on eri ajanjaksoina ollut huomattavan suurta vaihtelua. Kasvulle on ollut ominaista nopeiden ja hitaiden kasvujaksojen vuorottelu.

Toisaalta sekä nopeiden että hitaiden kasvujaksojen pituudet vaihtelevat suuresti maasta toiseen. Julkisen sektorin osuuden kasvu oli nopeaa 1960-luvulla ja poikkeuksellisen nopeaa 1970-luvulla, mutta 1980-luvulla erittäin hidasta. Myös julkisen sektorin eri menoryhmien kehityksessä on ollut suurta vaihtelua maiden välillä eri ajanjaksoina.

Julkisen sektorin kehitystä on varjostanut sitkeä taistelu julkisen talouden tasapainotomuuksia vastaan. Maat ajautuivat rahoitusongelmiin 1970-luvun puolivälissä ja rahoitusaliijäämien syvenemisen ja pitkittymisen seurauksena hallitsemattomaan vel-

kaantumiskehitykseen. OECD-maat joutuivat alijäämäloukkuun pahenevan työttömyyden sitoessa entistä enemmän julkisia varoja. Kun korkomenojen kehitystä ei pystytty hallitsemaan ja muiden menojen kehitykseen ei riittävästi puututtu, kasvoi julkisen sektorin koko suureksi. Vasta 1980-luvun loppupuoliskon korkeasuhdanne pysäytti työttömyyden kasvun ja katkaisi pitkään jatkuneen alijäämäjakson. Tänä aikana julkinen talous kääntyi primääriylijäämäiseksi, julkisen talouden velkaantumisasteet laskivat jonkin verran ja julkisen sektorin osuus supistui.

Hengähdystauko jäi lyhyeksi. Talouden taantuma 1990-luvun alussa vei julkiset taloudet välittömästi rahoituskriisiin ja syveneviin rahoitusaliijäämiin. Tämä käynnisti uudestaan nopean velkaantumiskehityksen, mutta aikaisempaa paljon korkeammalta tasolta. Työttömyyden kääntyminen kasvuun heikensi entisestään julkisen talouden tasapainoa ja käynnisti nopeasti julkisen sektorin osuuden kasvun uudelleen.

Julkisen talouden nykyiset vaikeudet OECD-maissa ovat osoituksena siitä, että 1980-luvun lopun suotuisa kehitysjakso ei ollut riittävä tasapainottamaan julkista taloutta. Julkisen talouden primääriylijäämäisyys kuvaa ainoastaan julkisen talouden suorituskykyä tietyllä hetkellä, mutta ei suinkaan julkisen talouden kestäväää tasapainoa. Tätä seikkaa korostaa se, että nykyisessä lamassa julkiset taloudet ajautuivat rahoitusaliijäämiin välittömästi taloudellisen kasvun hidastuessa. Nykyiseen lamaan tultaessa OECD-maiden velkaantumisasteet olivat vielä erittäin korkeita ja julkisen talouden liikkumavara on menopuolellakin selvästi kaventunut.

Eurooppalaiset julkiset taloudet ovat tänä päivänä korkean julkisen velan ja korkean työttömyyden loukussa. Korkea julkinen velka ja pysyvä korkealle asettunut työttömyys ovat sitoneet julkisen sektorin voimavaroja enenevässä määrin velanhoitoon ja toisaalta työttömyyden hoitoon. Kun muussa menotaloudessa - esimerkiksi hyvinvointipalveluissa - ei varsinaisiin leikkauksiin ole ryhdytty, on OECD-maiden julkisen talouden sopeutumiskyky olennaisesti heikentynyt. Tätä osoittaa myös se, että sekä julkisen sektorin koon kehitys että julkisen talouden rahoitustilanteen muutokset ovat entistä herkemmin reagoineet talouskasvussa ja työttömyydessä tapahtuneisiin muutoksiin. Korkea velkaantuminen ja suuret korkomenot ovat tehneet julkisen sektorin kehityksestä entistä enemmän myös sukupolvien väliseen tulonjakoon liittyvän kysymyksen.

LÄHTEET

Abizadeh, Sohrab and Basilevsky, Alexander (1990): Measuring the Size of Government. *Public Finance*. Vol 45, No 3/1990.

Abizadeh, Sohrab and Yousefi, Mahmood (1988): Growth of Government Expenditure: The Case of Canada. *Public Finance Quarterly*. Vol 16, No 1.

Atkinson, A. B. (1987): Income Maintenance and Social Insurance. Teoksessa Auerbach, A. - Feldstein, M. (toim) *Handbook of Public Economics*, Vol. 2. North-Holland.

Barr, Nicholas (1992): Economic Theory and the Welfare State. A Survey and an Interpretation. *Journal of Economic Literature*, Vol. 30.

Barro, Robert J. and Grilli, Vittorio (1994): *European Macroeconomics*. The Macmillan Press LTD, London.

Baumol, W.J. (1967): Macroeconomics of Unbalanced Growth: The Anatomy of Urban Crisis. *American Economic Review* 57/1967.

Beck, Morris (1979): Public Sector Growth: A Real Perspective. *Public Finance* Vol 34, No 3/1979.

Beck, Morris (1982): Toward a Theory of Public Sector Growth. *Public Finance* Vol. 37, No. 2/1982.

Beck, Morris (1985): Public Expenditure, Relative Prices and Resource Allocation. *Public Finance* Vol. 40, No. 1/1985.

Bird, M. (1970): *The Growth of Government Spending in Canada*.

Borcherding, Thomas E. (1985): The Causes of Government Expenditure Growth: A Survey of the U.S. Evidence. *Journal of Public Economics*, Vol 28, No. 3.

Buchanan, J.M. (1967): *Fiscal Institutions and Individual Choice*. University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC.

Buchanan, J.M. and Tullock, G. (1962): *The Calculus of Consent*. University of Michigan Press.

Commission of the European Communities (1992): *Third Survey on State Aids in the European Community in the Manufacturing and Certain Other Sectors*. Brussels, July 1992.

Cullis, J.G. and Jones, P.R. (1992): *The Economics of Bureaucracy*. Teoksessa, Gemmel, Norman: *The Growth of the Public Sector*.

Esping-Andersen, Gosta (1990): *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Polity Press, Cambridge.

European Economy. Commission of The European Communities. Raportit eri vuosilta.

Gemmel, Norman (1992): *The Growth of the Public Sector. Theories and the International Evidence*. Edward Elgar. Cornwall.

Government Finance Statistics Yearbook. Eri vuosilta. International Monetary Fund. Washington, D.C.

Heller, Peter (1981): *Diverging Trends in the Shares of Nominal and Real Government Expenditure in GDP: Implications for Policy*. National Tax Journal Vol. 34.

Henrekson, Magnus (1990): *The Peacock and Wiseman Displacement Effect*. European Journal of Political Economy 6/1990.

Hjerpe, Riitta (1988): *Suomen talous 1860-1985. Kasvu ja rakennemuutos*. Valtion Painatuskeskus. Helsinki.

Kangas, Olli (1991): *The Politics of Social Rights. Studies on the Dimensions of Sickness Insurance in OECD Countries*. Swedish Institute For Social Research, 19.

Kangas, Olli (1992): *Eläkepolitiikan tila ja tulevaisuus*. Teoksessa Sosiaalipolitiikka 2017. Toimittanut Olavi Riihinen, SITRAn julkaisusarja, n:o 123.

Kari, Matti (1992): *Kansainvälinen sosiaaliturva*. Sitran julkaisusarja n:o 124.

Larsson, Bo (1986): *Förklaringar till den offentliga sektorns tillväxt*. Nordisk tidskrift för politisk ekonomi 19/1986.

Lindbeck, Assar (1985): *Redistribution Policy and the Expansion of the Public Sector*. Journal of Public Economics, Vol 28.

Lybeck, J.A. and Henrekson, M. (1988): *Explaining the Growth of Government*, North Holland.

Maddison, Angus (1989): *The World Economy in the 20th Century*. OECD

Meltzer, A.H. and Richard, S.F. (1981): *A Rational Theory of the Size of Government*. Journal of Political Economy, Vol 89.

Meltzer, A.H. and Richard, S.F. (1983): *Tests of a Rational Theory of the Size of Government*. Public Choice, 41/1983.

Musgrave, Richard A. and Musgrave, Peggy B. (1980): *Public Finance in Theory and Practice*, 3rd edition. McGraw-Hill. New York

Niskanen, W.A. (1971): *Bureaucracy and Representative Government*. Chicago.

- North, Douglass C. (1985): The Growth of Government in the United States: An Economic Historian's Perspective. *Journal of Public Economics*, Vol 28, No. 3.
- Oates, W.E. (1985): On the Nature and Measurement of Fiscal Illusion: A Survey, Working Paper 13/1985.
- Oates, W.E. (1985): Searching for Leviathan: An Empirical Study. *American Economic Review*. Vol. 75 4/1985.
- OECD/EO: Economic Outlook. Eri vuosilta. Paris.
- OECD/HS: Historical Statistics. Eri vuosilta. Paris.
- OECD/ Economic Surveys. Eri vuosilta. Paris.
- OECD (1985): The Role of the Public Sector. *Economic Studies*. No 4/Spring 1985. Paris.
- OECD/LF: Labour Force Statistics. Eri vuosilta. Paris.
- OECD/NA: National Accounts. Julkaisut ja tietokannat eri vuosilta. Paris.
- OECD/RS: Revenue Statistics of OECD Member Countries. Eri vuosilta. Paris.
- Offentliga sektorn (1990): Utveckling och nuläge. Sveriges officiella statistik. Statistiska centralbyrån. Stockholm.
- Peacock, A. and Rizzo, I. (1990): The Concentration Process Re-visited. Public Finance Congress in Brussels. August 1990.
- Peacock, A. and Wiseman, J. (1961): The Growth of Public Expenditure in the United Kingdom. Bureau of Economic Research, General Series, 72. Princeton University Press, Princeton.
- Pluta, Joseph E. (1981): Real Public Sector Growth and Decline in Developing Countries. *Public Finance*, Vol.36, No 3/1981.
- Ram, Rati (1992): Use of Box-Cox Models for Testing Wagner's Hypothesis: A Critical Note. *Public Finance*, Vol. 47.
- Salavuo, Kari (1992): Sosiaalipolitiikka hyvinvointistrategiana. STM:n julkaisu 1992:9.
- Sandmo, Agnar (1991): Economists and the Welfare State. *European Economic Review*, vol 35.
- Saunders, Peter (1988): Explaining International Differences in Public Expenditure: An Empirical Study. *Public Finance* vol XXXXIII No. 2/88, s.271-294.
- Taimio, Hilikka (1986): Valtion menojen ja julkisten palvelujen kasvu Suomessa 1900-luvun alkupuoliskolla. Suomen Pankin tutkimuksia TU 17/86.

Tilastokeskus/KT: Kansantalouden tilinpito. Eri vuosilta. Helsinki.

United Nations (1968): A System of National Accounts. Studies in Methods, Series F, No. 2, Rev. 3, New York.

Wagner, R.E., and Weber, W.E. (1977): Wagner's Law, Fiscal Institutions and the Growth of Government. National Tax Journal, Vol. 30, No. 1/1977.

Wildavsky, A. (1964): The Politics of the Budgetary Process. Boston.

LIITTEET

Liite 1 Aikasarjojen laadinta ja deflatointi

Aikasarjojen laadinta

Käypähintaisten aikasarjojen laadinnan lähtökohtana on ollut kansantalouden tilinpidon tuoreimmat saatavilla olevat yhtenäiset aikasarjat. Tähän on käytetty OECD:n National Accounts Volume II:a, jossa on kansantalouden tilinpidon eri taloustoimista yksityiskohtaisimmat tiedot. Usein tuoreimpia, yhtenäisiä aikasarjoja on ollut saatavilla melko lyhyeltä ajanjaksolta, joissakin maissa ainoastaan 5 viimeistä vuotta on ollut käytettävissä. Koska Volume II-julkaisut ilmestyvät muutaman vuoden viiveellä ja usein viimeiset vuodet ovat ennakkotietoja, on näitä täydennetty OECD/OLIS:n tietokannan tiedoilla, EU:n tilastotiedoilla sekä OECD:n maakatsauksilla.

National Accounts Volume II:n tuoreimmat aikasarjat ovat kattaneet lähinnä 1980-luvun. Näihin tasoihin on kunkin maan osalta pyritty löytämään mahdollisimman yhtenäinen aikasarja, joka on sitten liitetty lähtötasoihin. Lopullinen aikasarja saattaa siten koostua useista erillisistä aikasarjoista, jotka on ketjuttamalla liitetty toisiinsa. Tietolähteenä on käytetty vanhoja National Accounts Volume II:n ja Volume I:n julkaisuja, OECD/OLIS-tietokantoja eri vuosilta ja muita OECD:n julkaisuja. Käytännössä tuoreimpia sarjoja on ketjutettu vanhoilla mahdollisimman yhtenäisillä apusarjoilla, joita usein on jouduttu myös korjaamaan. OECD-maissa ei ole tehty mitään merkittäviä julkisen sektorin rakennetta koskevia muutoksia, mikä on helpottanut aikasarjojen laadintaa.

Julkisten kulutusmenojen aikasarja perustuu NA Vol. II:n tietoihin, joita on täydennetty Vol. I:n ja OLIS-tietokannan tiedoilla. Julkisten kulutusmenojen rakennetta koskevissa tauluissa (Taulukko 4, Liitetaulukko 9) on muutaman maan puuttuvia tietoja korvattu mm. IMF:n Government Finance Statistics -julkaisun tiedoilla.

Korkomenoissa tulee ottaa huomioon se, että ne saattavat sisältää myös muita omaisuusmenoja, vaikka useimmissa maissa ne on eritelty omaksi ryhmäkseen. Elinkeinotukia koskevien eri aikasarjojen välillä on ollut ehkä suurimmat tasoerot ja joidenkin maiden kohdalla yhtenäisen aikasarjan laadinta on ollut hankalaa.

Sosiaalisiin tulonsiirtoihin on laskettu mukaan sosiaalivakuutusetuudet, sosiaaliavustukset sekä rahastoimattomat sosiaalivakuutusetuudet. Kustakin näistä on laadittu omat aikasarjat ja sitten yhteenlaskun tuloksena saadaan sosiaaliset tulonsiirrot. Sosiaalisten tulonsiirtojen käsite ei ole kansantalouden tilinpidon käsite. Kaikista maista ei ole ollut käytettävissä erillisiä tietoja näistä menoeristä, joko näiden menoryhmien kirjauskäytännössä on tapahtunut muutoksia tai ne ovat olleet muuten puutteellisia. Usein näissä tapauksissa kuitenkin kokonaissummat täsmäsivät, joten sosiaalisista tulonsiirroista on saatu varsin hyvät aikasarjat.

Pääomataloustoimista tutkimus kattaa ainoastaan julkiset investoinnit. Pääomansiirrot ja maanostot on jätetty tarkastelun ulkopuolelle, koska kaikista maista ei voitu laatia yhtenäisiä aikasarjoja. Näiden poisjättäminen ei kuitenkaan ole suuri puute, koska niiden merkitys julkisen sektorin menotaloudessa on yleisesti ottaen varsin pieni. Tästä poikkeuksen muodostavat esimerkiksi Saksa ja Japani.

Ryhmä muut menot koostuu seuraavista tulonsiirtoeristä: tulonsiirrot voittoatavoittelemattomille yhteisöille, tulonsiirrot ulkomaille - lähinnä kehitysapua - ja pienehkö erä kotitalouksille suuntautuvia muita tulonsiirtoja.

Vaikka tässä tutkimuksessa tarkastellaan ainoastaan julkisen sektorin menopuolen kehitystä OECD-maissa, laadittiin menosarjojen lisäksi myös julkisen sektorin tulosarjat. Ne koostuvat lähinnä eri verolajeista ja pääomataloustoimien tulopuolen eristä. Tulopuolen sarjat laadittiin sen vuoksi, että voitiin muodostaa myös rahoitusasemaa kuvaavat aikasarjat ja siten tarkistaa koko aineiston konsistenttisuutta.

Bruttokansantuotteen käypähintaiset sarjat on laadittu pääosin samoin periaattein ja samoja lähteitä käyttäen kuin julkisen sektorin menopuolen erät.

Deflatointi

Julkisen sektorin käypähintaisten menoerien deflatoinnissa - aikasarjojen muuttaminen kiinteähintaisiksi - käytettiin aluksi National Accounts Volume I:n valmiita hintaindeksisarjoja. Kävi kuitenkin ilmi, että yhden desimaalin tarkkuus hintaindeksissä ei ole riittävä. Näiden indeksien käyttö antoi virheellisen kuvan volyyymien muutoksista. Varsinkin pienten kansantalouksien kohdalla (esim. Islanti) jopa bruttokansantuotteen volyymin muutos saattoi tulla etumerkiltään vääräksi. Tämä johtuu siitä, että tarkasteluperiodin alkupuolella hintaindeksin pisteluku tulee jo niin pieneksi, etteivät suuretkaan hinnannuutokset tule indeksissä näkyviin. Tämän vuoksi näiden käytöstä luovuttiin.

Tässä tutkimuksessa käytetyt hintaindeksit ovat kansantalouden tilinpidon huoltotaseen mukaisia hintaindeksijä. Hintaindeksien laadinnassa käytettiin OECD/OLIS-tietokannasta saatavia huoltotaseen eri taloustoimien käypä- ja kiinteähintaisia aikasarjoja, joita joiltakin osin myös täydennettiin. Näitä ovat bruttokansantuote markkinahintaan, yksityinen ja julkinen kulutus sekä julkiset investoinnit. Vaikka esimerkiksi julkisten kulutusmenojen ja investointien käypähintaiset sarjat eivät ole aivan samoja mitä tässä tutkimuksessa muutoin on käytetty, on hintaindeksin laadinnan kannalta kuitenkin olennaista, että käypä- ja kiinteähintaiset aikasarjat ovat yhtenäisiä ja tuottavat järkevät hinnannuutokset. Deflatointi suoritettiin jakamalla käypähintaiset aikasarjat vastaavilla kiinteähintaisilla aikasarjoilla. Tämän jälkeen hintaindeksit on vielä tarkistettu vertaamalla niitä muiden tilastojulkaisujen vastaaviin hintaindeksihin. Näin laadittuja hintaindeksijä on sitten tässä tutkimuksessa käytetty julkisten kokonaismenojen eri menokomponenttien deflatointiin.

Julkiset kulutusmenot on deflatoitu julkisten kulutusmenojen implisiittisellä hintaindeksillä, joka on saatu käypähintaisten ja kiinteähintaisten kulutusmenojen suhteena. Kansantalouden tilinpitosuositusten mukaan arvonlisäys ja kokonaistuotos saadaan kiinteähintaisiksi deflatoimalla kukin kustannuskomponentti omalla hinta- tai kustannusindeksillään ja laskemalla komponentit yhteen. Palkat deflatoidaan toimialoittain omilla ansiotasoindeksillään, mutta sosiaalivakuutusmaksujen volyymikehityksen oletetaan noudattavan kiinteähintaisten palkkojen kehitystä. Laskentatavasta seuraa, että sosiaalivakuutusmaksuprosenteissa tapahtuvat muutokset menevät hintakomponenttiin. Toisaalta myös kokonaistuotoksen rakenne-erot ja eri maissa sovellettavat eläkejärjestelmät voivat vaikuttaa eroihin julkisen kulutuksen hinnassa. Välituotekäyttö deflatoidaan toimialoittain omilla hintaindeksillään. Kokonaistuotoksen hintaindeksi saadaan käypä- ja kiinteähintaisen tuotoksen suhteena. Kiinteähintaiset tavaroiden ja palvelusten myyntitulot saadaan deflatoimalla ne saadulla kokonaistuotoksen (=kokonaiskustannusten) implisiittisellä hintaindeksillä. Lopulta saadaan kiinteähintaiset kulutusmenot (=netto) kokonaistuotoksen ja myyntien erotuksena. (Ks. UN, 1968)

Käypähintaisten ja kiinteähintaisten lukujen jakolaskun tuloksena saatavat implisiittiset hintaindeksit ovat ns. Paaschen indeksejä, joissa painot määräytyvät laskentavuodelta. Tämän indeksin käytön eräs ongelma on se, että julkisen sektorin ostamien hyödykkeiden ja palvelujen laadun muutokset eivät tule esille. Näin ollen deflaattori yliarvioi kustannusten nousun ja aliarvioi volyymin kasvun, jos laatu paranee.

Kansantalouden tilinpitosuositusten mukainen laskentatapa jättää myös tuottavuuden huomioimatta. Kuitenkin monissa OECD-maissa on julkisen toiminnan tuottavuus otettu huomioon tuottavuusoletuksena. Tällöin kiinteähintaisten lukujen muutoksista saattaa osa selittyä pelkästään kussakin maassa sovellettavasta tuottavuusoletuksesta.

Julkisen sektorin kasvua koskevissa tutkimuksissa edellä esitetty deflatoititapa on ollut kuitenkin yleisin. Tämän lisäksi julkisten kulutusmenojen deflatoinnissa on käytetty sekä yksityisen kulutuksen hintaindeksiä että myös kuluttajahintaindeksiä. Esimerkiksi Heller (1981) käytti tutkimuksessaan julkisten kokonaismenojen deflatointiin yksityisen kulutuksen hintaindeksiä. Toisaalta Laspeyres-tyyppistä indeksiä käyttivät Wagner ja Weber (1977) sekä julkisten kulutusmenojen deflatointiin että myös julkisten kokonaismenojen deflatointiin.

Julkisille tulonsiirroille ei ole olemassa vastaavaa virallista hintaindeksiä kuten julkisille kulutusmenoille. Tämän vuoksi tulonsiirtojen deflatoinnissa käytäntö on osoittautunut kirjavaksi. Tutkijoiden taholta kuitenkin ehkä eniten kannatusta ovat saaneet yksityisen kulutuksen hintaindeksin ja kuluttajahintaindeksin käyttö. Musgrave ja Musgrave (1980) ovat käyttäneet Laspeyres'n kiinteään perusvuoteen pohjautuvaa kuluttajahintaindeksiä ja Morris Beck (1979, 1982, 1985) on käyttänyt tutkimuksissaan kumpaaakin indeksiä.

Sosiaaliset tulonsiirrot ja muut kotitalouksien ja voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen saamat tulonsiirrot on deflatoitu yksityisen kulutuksen hintaindeksillä. Tämän indeksin käyttöön päädyttiin mm. sen vuoksi, että näin kaikille maille voitiin muodostaa kohtuullisen hyvät indeksisarjat. Yksityisen kulutuksen hintaindeksin käyttöä

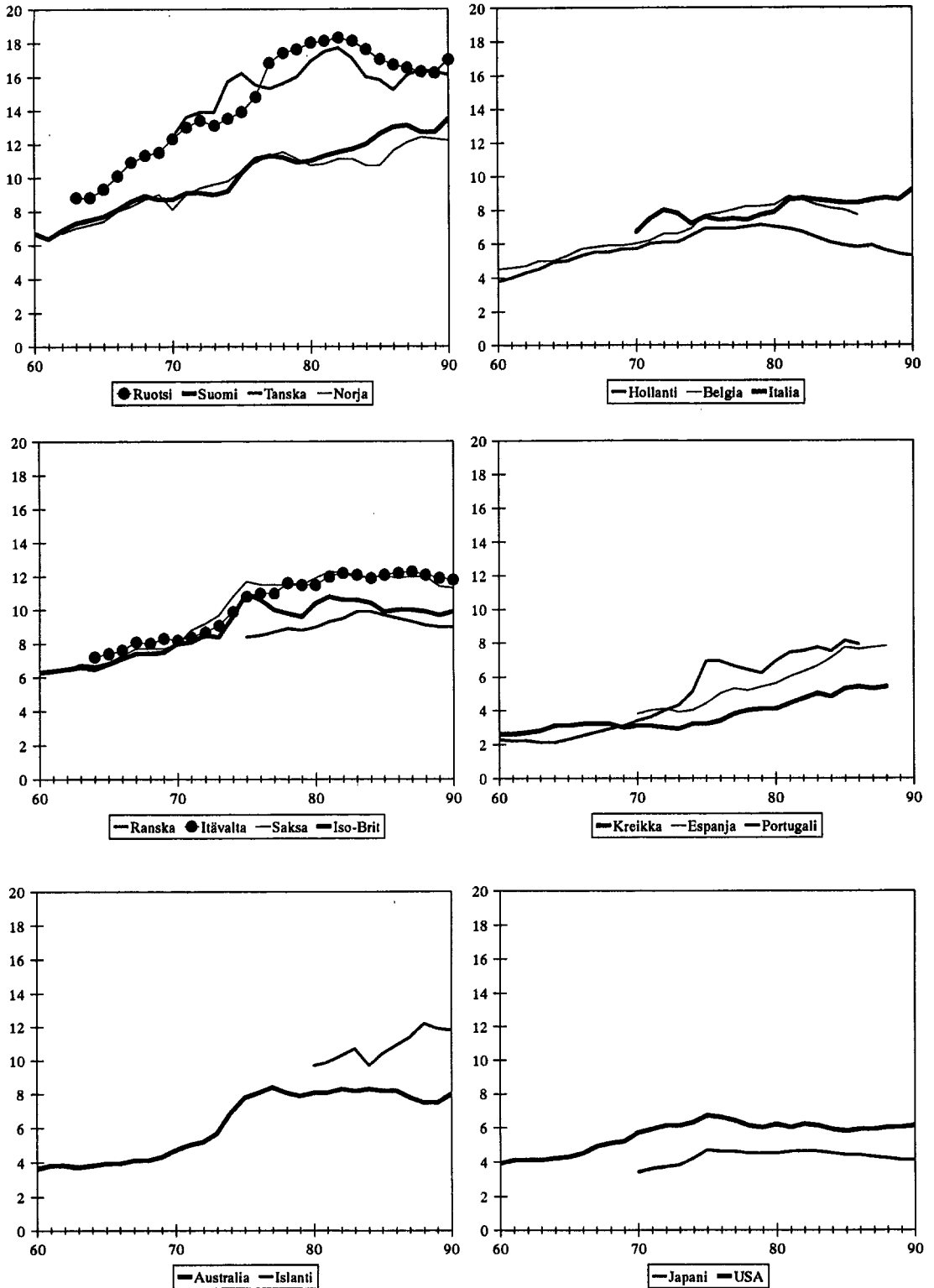
voidaan perustella myös sillä, että se on samantapainen implisiittinen deflaattori kuin julkisen kulutuksen hintaindeksi ja bruttokansantuotteen hintaindeksi.

Elinkeinotukien deflaattorina on käytetty bruttokansantuotteen implisiittistä hintaindeksiä. Elinkeinotuet sisältävät mitä moninaisimpia tukimuotoja, kuten erilaisia maatalouden tukimuotoja, suoria yritystukia, korkotukea, kuljetustukea ja lehdistötukea. Bruttokansantuotteen hintaindeksin käyttö tuntuu kuitenkin saatavilla olevista hintaindekseistä soveliaimmalta.

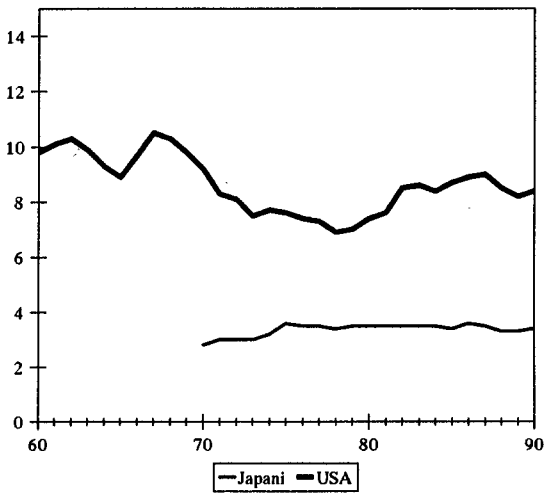
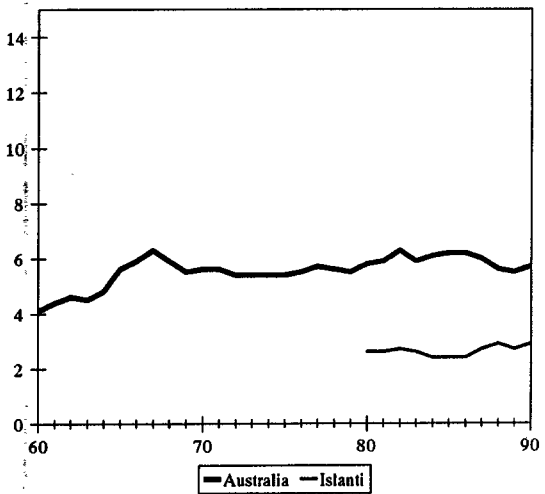
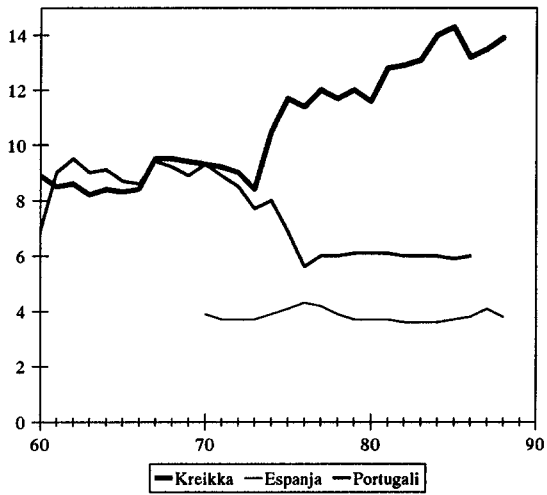
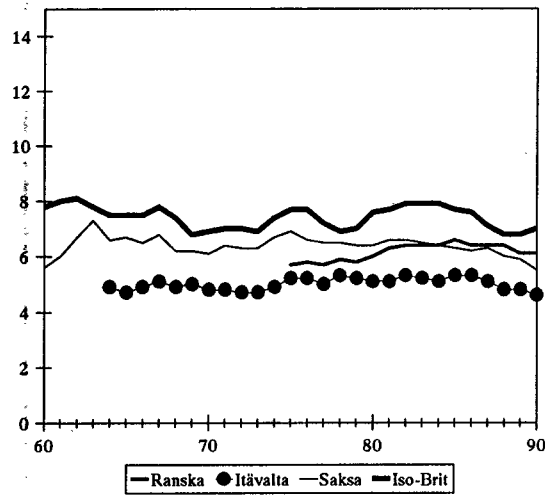
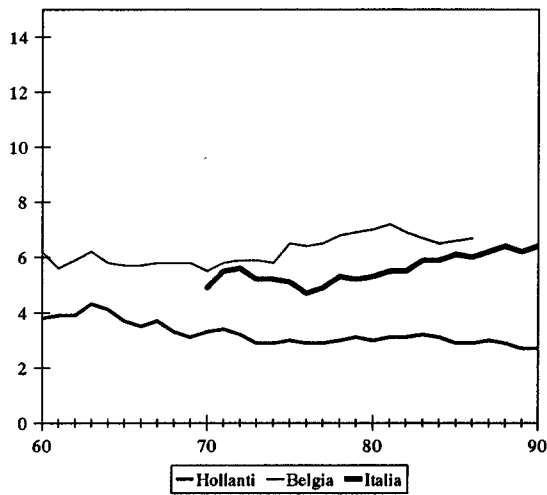
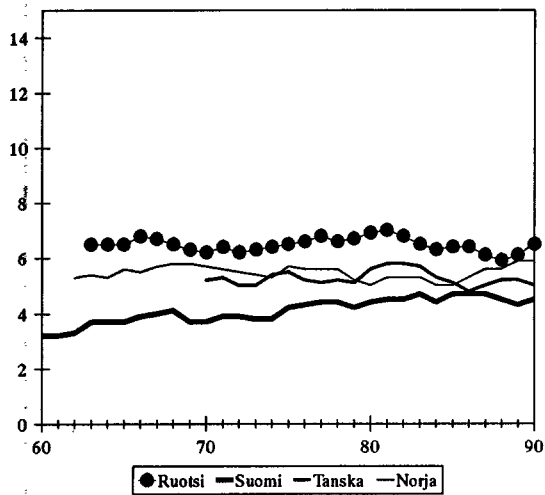
Julkisten investointien arvosarjat on deflatoitu julkisten investointien implisiittisellä hintaindeksillä. Parin maan kohdalla on jouduttu käyttämään koko kansantalouden investointien hintaindeksiä julkisten investointien hintaindeksin korvikkeena.

Tämän jälkeen kaikki saadut menokomponentit, kulutusmenot, sosiaaliset tulonsiirrot, muut tulonsiirrot, elinkeinotuet ja investoinnit, on laskettu yhteen ja yhteenlaskun tuloksena saadaan reaaliset julkiset primäärimenot. Kun vastaavat primääriset arvosuureet jaetaan saaduilla kiinteähintaisilla primäärimenoilla, saadaan julkisten primääristen menojen painotettu hintaindeksi. Näin laadittua hintaindeksiä on sitten käytetty julkisen velan korkomenojen deflatointiin. Tätä deflatointitapaa voidaan perustella sillä, että primääristen julkisten menoerien erilainen hintakehitys tulee otetuksi huomioon. Kun reaaliset korkomenot lisätään reaalsiin primäärimenoihin, saadaan julkisen sektorin kiinteähintaiset kokonaismenot ja julkisten kokonaismenojen hintaindeksi.

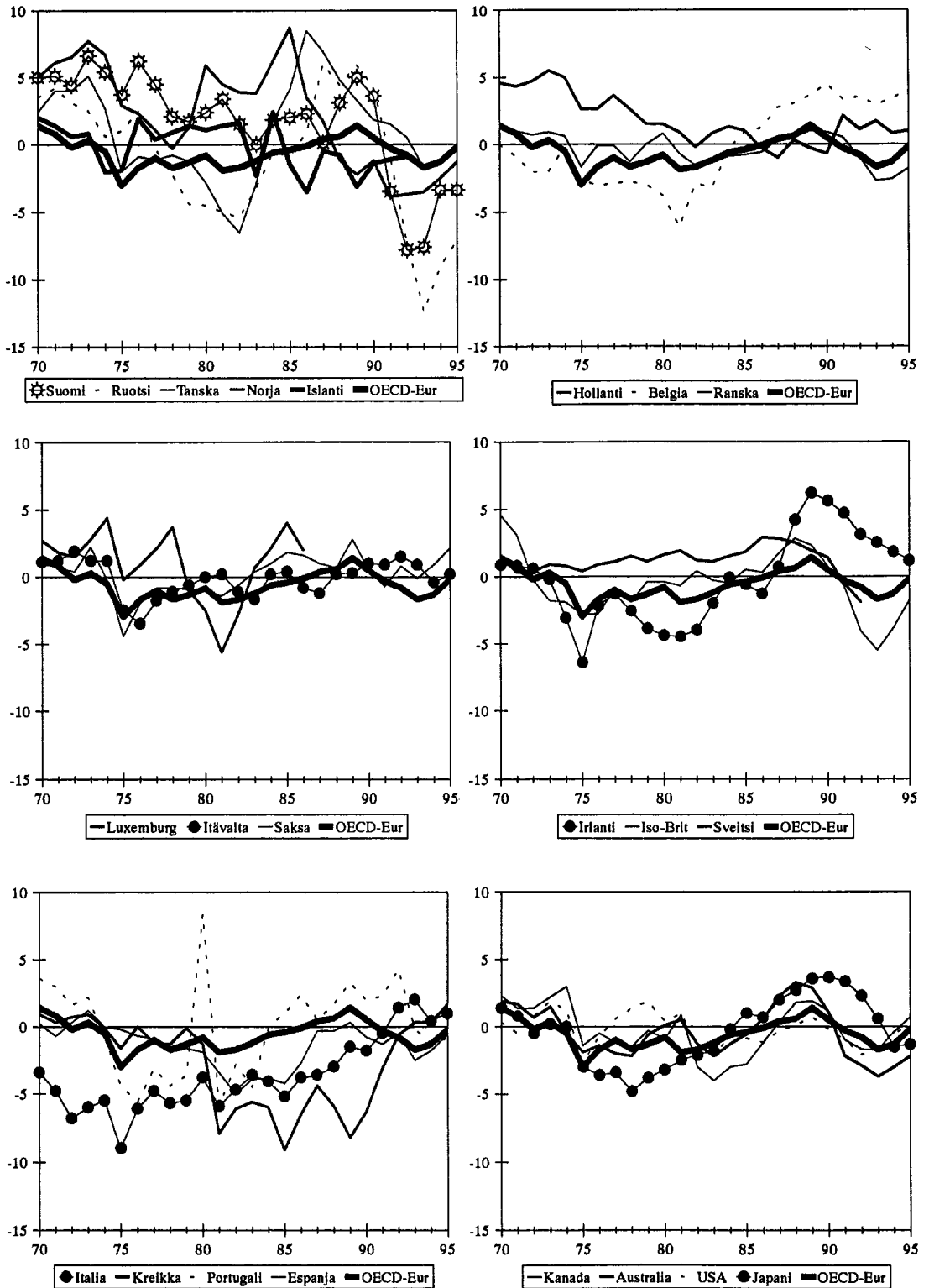
Liitekuvio 1. Julkiset hyvinvointipalvelut suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia

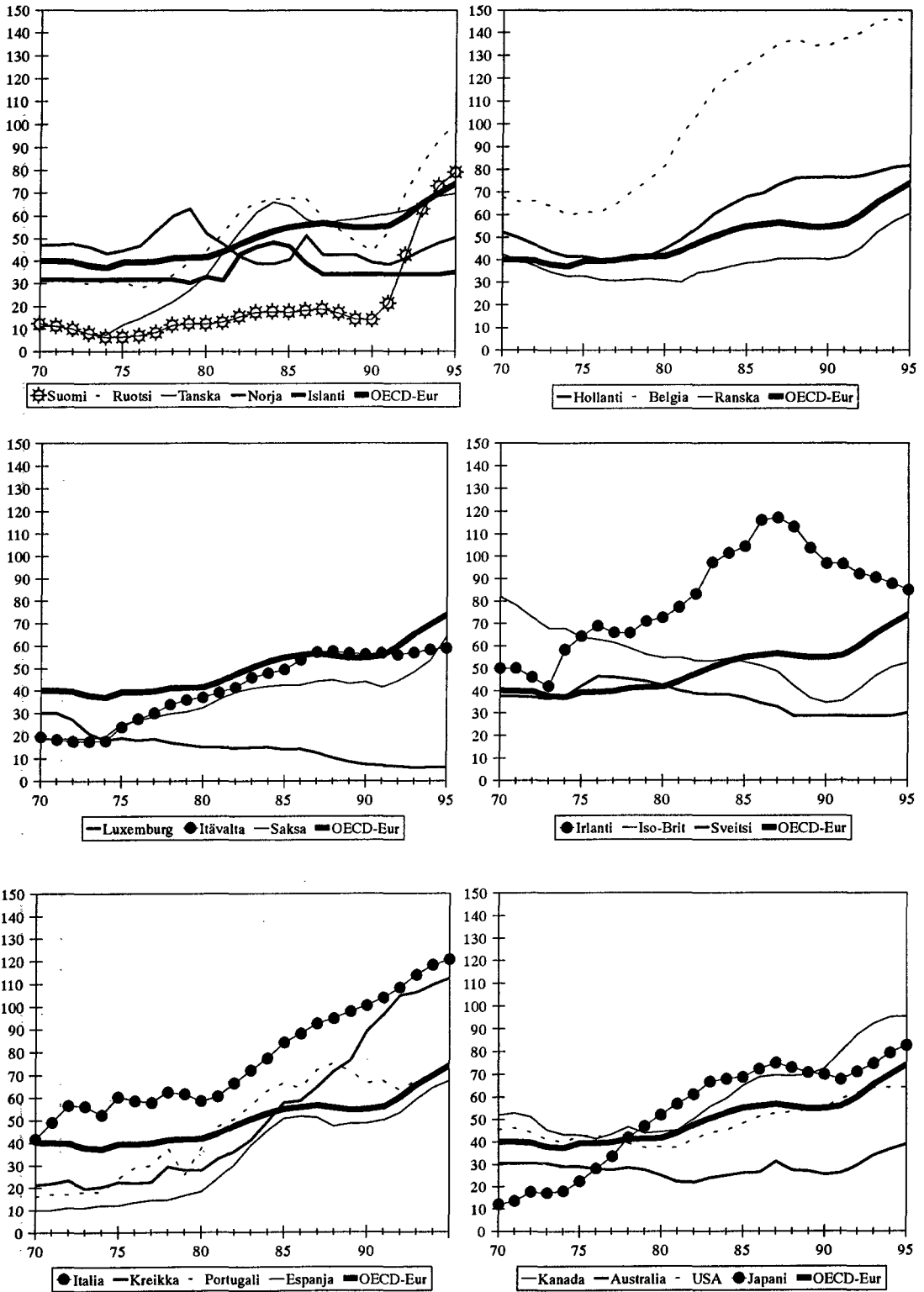
Liitekuvio 2. Julkisyödykkeet suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia

Liitekuvio 3. Julkisen talouden primäärinen rahoituslijäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen vuosina 1970-1995, prosenttia (1993-95 arvioita)

Liitekuvio 4. Julkinen bruttovelka suhteessa bruttokansantuotteeseen vuosina 1970-1995, prosenttia (1993-95 arvioita)

Liitetaulukko 1. Julkiset kokonaismenot suhteessa bruttokansantuotteeseen, %

	Suomi	Ruotsi	Tanska	Norja	Islanti	Hollan ti	Belgia	Ranska	Luxem burg	Itävalta	Saksa	Irlanti
1960	26,7	31,4	24,6	30,3	24,6	31,0	34,2	36,2	29,3	32,8	31,1	24,9
1961	25,9	31,4	27,0	30,4	21,6	31,6	33,4	36,6	29,1	32,8	31,8	26,2
1962	27,3	32,7	28,0	31,9	21,4	32,5	34,2	36,9	30,9	34,3	33,1	26,2
1963	28,9	34,8	28,7	33,2	22,6	35,6	34,9	37,2	30,8	35,6	34,7	27,2
1964	30,3	35,0	28,5	33,0	24,4	35,9	34,3	37,1	31,0	35,8	34,3	28,3
1965	31,1	36,1	30,2	34,5	24,5	37,1	35,9	37,4	32,0	36,0	35,0	29,4
1966	32,4	38,1	31,9	35,0	24,3	38,8	37,6	37,5	33,6	36,5	35,3	29,8
1967	33,4	39,8	34,2	36,4	27,3	40,2	38,8	37,7	36,0	38,3	37,1	30,8
1968	33,5	42,4	36,3	37,9	28,6	41,3	41,3	39,1	35,8	38,6	37,8	31,2
1969	32,2	42,9	36,7	40,0	26,2	41,9	41,5	38,0	32,8	38,8	37,0	32,4
1970	31,6	43,2	40,0	41,0	26,2	43,4	41,6	37,7	31,8	37,7	36,9	35,2
1971	33,3	45,1	42,1	43,0	29,1	45,3	43,0	37,4	35,5	38,4	38,1	36,0
1972	34,3	46,0	42,0	44,6	30,5	45,9	44,0	37,6	36,0	38,1	39,0	35,2
1973	32,5	44,9	41,5	44,6	31,5	46,4	44,7	37,5	34,7	38,2	39,8	36,1
1974	33,6	48,1	44,9	44,6	32,9	48,4	44,6	38,5	34,3	39,7	42,6	40,0
1975	37,7	49,1	47,3	46,2	33,0	52,7	50,2	42,6	46,9	43,8	47,0	43,1
1976	39,2	51,7	46,8	48,1	28,8	53,1	51,5	42,6	47,6	44,8	45,9	42,5
1977	41,1	57,1	48,3	49,6	28,2	53,7	53,5	42,9	51,0	45,0	45,9	40,6
1978	40,6	58,4	50,1	51,8	29,1	55,2	55,0	44,0	49,9	47,9	45,9	40,9
1979	39,4	59,2	52,8	50,4	29,7	56,4	56,9	44,3	50,8	47,3	45,8	43,3
1980	39,0	61,0	55,6	48,3	29,5	57,1	57,6	45,4	52,4	47,0	46,5	46,8
1981	40,1	63,3	58,6	47,9	30,3	58,6	62,5	48,2	55,7	48,2	47,7	48,6
1982	41,5	65,0	60,0	48,3	32,1	60,6	62,8	49,8	53,7	49,0	48,0	52,0
1983	43,3	64,8	60,5	48,4	32,3	61,6	63,1	50,9	52,2	49,0	47,0	52,3
1984	43,1	63,1	59,8	46,3	29,8	60,2	61,9	51,6	49,7	48,7	46,5	50,8
1985	44,9	64,4	58,7	45,6	31,6	59,0	61,5	51,9	50,3	49,6	46,1	51,7
1986	45,6	62,7	55,5	49,9	30,7	58,4	61,1	51,1	49,8	50,3	45,7	51,8
1987	46,1	61,0	57,2	51,5	31,5	60,0	59,5	50,6		50,8	46,0	50,4
1988	44,4	60,0	59,2	53,7	35,0	58,9	56,8	49,7		49,1	45,8	47,5
1989	43,2	60,5	59,5	54,7	36,0	56,5	55,2	48,8		48,3	44,3	41,3
1990	46,5	61,5	58,5	54,8	35,6	56,6	55,2	49,1		47,8	44,8	42,3
1991	55,2	63,2	59,0	56,5	36,3	57,4	56,6	50,4		49,0	46,7	44,0
1992	60,5	67,6	62,0		37,6	57,9	56,9	52,0		49,7	50,0	

	Iso- Brit	Sveitsi	Italia	Kreik ka	Portu gali	Espan ja	Kanada	Austra lia	USA	Japani	Keski hajonta	Qeed- Eur
1960	32,5	19,9	29,3	21,2	17,4	16,6	29,0	24,1	27,4	16,6	5,9	30,4
1961	33,4	20,8	28,2	21,5	19,6	16,0	29,9	25,9	28,7	16,4	5,8	30,7
1962	34,0	21,9	29,1	23,0	20,4	15,9	29,8	25,6	28,8	17,5	6,0	31,5
1963	34,3	22,4	29,9	22,1	20,6	16,3	29,2	25,4	28,8	18,1	6,3	32,4
1964	34,0	23,8	30,7	24,8	20,3	18,1	28,5	25,7	28,2	17,9	5,9	32,6
1965	34,8	24,1	32,7	25,1	20,1	19,0	28,7	27,3	27,7	18,5	6,1	33,5
1966	35,6	24,2	32,8	25,4	20,4	19,1	29,6	27,6	28,9	18,8	6,4	34,0
1967	38,1	24,5	32,0	27,6	20,8	20,3	31,6	28,7	30,8	18,1	6,7	35,2
1968	38,6	25,0	33,3	27,1	20,9	20,4	32,6	27,3	30,9	18,2	7,3	36,1
1969	37,5	26,1	32,7	26,9	20,4	20,6	32,8	27,3	30,6	18,0	7,4	35,6
1970	37,6	26,3	32,7	26,9	21,5	21,7	34,9	27,9	32,0	18,5	7,5	35,8
1971	37,3	27,4	35,3	27,3	21,1	23,0	36,1	28,6	32,0	19,9	7,7	36,8
1972	38,4	27,5	37,4	26,9	21,9	22,6	36,5	28,3	31,9	21,0	7,9	37,6
1973	39,1	29,4	36,0	25,5	21,3	22,4	35,3	28,5	31,2	21,3	7,9	37,6
1974	44,1	30,5	35,5	28,4	24,4	22,7	36,6	31,6	32,8	23,4	8,0	39,6
1975	45,5	33,6	39,7	30,4	29,4	24,4	39,8	33,4	34,9	26,2	8,2	43,0
1976	45,3	35,1	39,0	31,1	33,5	25,8	38,8	34,0	33,8	26,7	8,3	43,0
1977	42,7	34,8	39,1	32,5	33,8	27,0	39,8	35,2	32,7	27,9	8,8	43,1
1978	42,1	34,3	41,3	33,1	35,0	28,8	40,0	34,2	31,8	29,2	9,2	43,9
1979	41,8	33,9	40,5	32,9	35,0	29,9	38,7	33,4	32,0	30,3	9,5	44,0
1980	43,9	33,1	41,2	33,1	37,9	31,7	40,2	33,8	34,0	31,1	9,6	45,0
1981	45,5	32,7	45,2	39,0	42,6	34,1	41,2	34,3	34,3	32,0	10,0	47,2
1982	45,7	33,9	47,2	39,8	40,5	35,6	45,7	36,8	36,7	32,4	10,1	48,3
1983	45,6	34,6	48,9	41,8	40,1	36,7	46,1	36,9	36,9	32,8	10,0	48,7
1984	46,1	34,9	47,7	44,4	41,8	37,3	45,9	38,0	35,8	32,0	9,6	48,4
1985	45,2	34,2	49,0	48,2	42,5	40,3	46,3	38,5	36,5	31,3	9,4	48,7
1986	44,1	33,7	49,4	47,0	43,7	39,9	45,7	38,5	37,0	31,7	9,0	48,2
1987	42,5	33,2	49,0	47,3	42,4	39,2	44,7	36,4	36,8	32,0	9,1	47,9
1988	39,7	33,8	49,1	47,4	42,6	39,3	43,8	34,4	36,0	31,3	8,9	47,1
1989	39,2	33,6	50,2	49,1	41,1	40,6	44,5	34,9	35,8	30,5	8,8	46,6
1990	40,4	34,2	51,7	53,4	42,8	42,0	47,3	36,8	36,7	31,3	8,6	47,4
1991	41,7	35,8	52,6	51,4		43,9	50,7	38,7	38,2	30,5	8,7	49,0
1992	44,2	38,3	54,5	51,2			51,6	37,2	38,4	31,6	9,4	51,1

Liitetaulukko 2. Julkiset kulutusmenot suhteessa bruttokansantuotteeseen, %

	Suomi	Ruotsi	Tanska	Norja	Islanti	Hollan ti	Belgia	Ranska	Luxem burg	Itävalta	Saksa	Irlanti
1960	11,9	16,1	13,3	12,9	10,6	12,3	12,4	14,2	9,8	13,0	13,3	11,8
1961	11,7	16,1	14,4	12,8	10,3	12,8	11,9	14,4	9,9	12,6	13,8	11,8
1962	12,5	17,0	15,2	14,0	10,3	13,3	12,3	14,5	10,9	12,8	14,6	11,9
1963	13,4	17,5	15,4	14,3	10,9	14,0	13,0	14,7	12,3	13,3	15,5	12,1
1964	13,5	17,4	15,6	14,5	11,0	14,2	12,5	14,5	10,8	13,3	14,8	12,7
1965	13,6	18,0	16,3	15,0	10,9	14,1	12,8	14,4	10,9	13,4	15,2	12,9
1966	14,3	19,1	17,1	15,5	11,1	14,5	13,1	14,2	11,4	13,7	15,4	12,9
1967	14,9	19,8	17,8	16,1	12,3	14,8	13,5	14,2	12,1	14,6	16,2	12,7
1968	15,3	20,8	18,6	16,6	13,1	14,5	13,6	14,8	12,1	14,7	15,5	12,7
1969	14,5	21,0	18,9	16,8	12,5	14,6	13,6	14,6	11,0	15,1	15,6	12,9
1970	14,4	21,8	20,0	16,9	13,0	15,0	13,4	14,7	10,5	14,7	15,8	13,9
1971	15,1	22,8	21,3	17,9	13,4	15,6	14,1	14,9	11,7	14,8	16,9	14,5
1972	15,4	23,1	21,3	18,2	14,9	15,4	14,5	14,9	11,8	14,6	17,1	14,6
1973	15,0	23,0	21,3	18,2	14,6	15,1	14,5	14,8	11,3	15,1	17,8	14,9
1974	15,2	23,5	23,4	18,3	16,2	15,8	14,7	15,4	11,5	15,8	19,3	16,3
1975	17,0	24,1	24,6	19,3	16,5	16,9	16,4	16,6	14,9	17,2	20,5	17,7
1976	18,0	25,2	24,1	20,0	15,7	16,8	16,4	16,9	14,7	17,6	19,8	17,2
1977	18,5	27,9	23,9	20,2	15,8	16,9	16,8	17,2	15,9	17,4	19,7	16,2
1978	18,2	28,3	24,5	20,4	16,6	17,2	17,4	17,6	15,6	18,3	19,7	16,3
1979	17,8	28,7	25,0	19,5	17,0	17,6	17,6	17,6	16,0	18,1	19,7	17,2
1980	18,0	29,3	26,7	18,8	16,9	17,4	17,8	18,1	16,7	18,0	20,2	18,9
1981	18,5	29,6	27,8	19,1	17,1	17,3	18,6	18,8	17,4	18,5	20,7	18,9
1982	18,8	29,5	28,2	19,4	18,0	17,2	18,0	19,3	16,4	18,9	20,6	18,8
1983	19,3	28,9	27,4	19,4	18,1	17,0	17,5	19,5	15,8	18,9	20,2	18,4
1984	19,3	28,0	25,9	18,6	16,6	16,1	17,0	19,6	15,4	18,6	20,0	17,8
1985	20,2	27,9	25,3	18,5	17,5	15,7	17,1	19,4	15,7	18,9	20,1	17,6
1986	20,5	27,5	23,9	19,8	17,9	15,5	16,8	18,9	15,7	19,0	19,9	18,0
1987	20,7	26,7	25,2	20,7	18,5	15,8	16,2	18,8	16,8	18,9	20,0	17,0
1988	20,1	26,0	25,7	21,0	19,5	15,3	15,2	18,5	16,1	18,4	19,7	15,6
1989	19,7	26,2	25,6	21,1	19,3	14,8	14,6	18,0	15,4	18,1	18,8	14,6
1990	21,1	27,4	25,2	21,0	19,4	14,5	14,5	17,9	16,4	17,8	18,4	15,1
1991	24,2	27,2	25,2	21,5	20,0	14,4	14,8	18,3	17,1	18,2	17,9	15,9
1992	24,8	27,8	26,0	22,4	20,7	14,5	14,8	18,6	17,1	18,4	19,2	16,1

	Iso- Brit	Sveitsi	Italia	Kreik ka	Portu gali	Espan ja	Kanada	Austra lia	USA	Japani	Keski hajonta	Oecd- Eur
1960	16,4	8,8	12,0	11,7	10,5	8,4	13,4	11,5	16,8	8,0	2,4	13,3
1961	16,7	9,7	12,0	11,3	12,5	8,2	15,1	12,1	17,5	7,7	2,5	13,5
1962	17,0	10,1	12,3	11,6	12,9	8,1	14,8	11,8	17,8	8,0	2,6	13,9
1963	16,9	10,5	13,1	11,3	12,3	8,5	14,5	11,6	17,6	8,2	2,6	14,4
1964	16,7	10,4	13,5	11,7	12,3	8,2	14,5	12,1	17,2	8,0	2,6	14,2
1965	17,0	10,5	14,3	11,7	12,0	8,4	14,4	13,1	16,7	8,2	2,6	14,5
1966	17,4	10,4	14,0	11,8	12,1	8,7	15,0	13,5	17,7	8,0	2,8	14,7
1967	18,3	10,3	13,6	13,0	13,1	9,4	16,1	14,6	18,9	7,6	3,0	15,1
1968	18,0	10,4	13,7	12,9	13,1	9,1	16,9	13,6	18,7	7,4	3,2	15,0
1969	17,4	10,5	13,4	12,7	12,9	9,1	17,2	13,5	18,4	7,3	3,2	14,9
1970	17,9	10,5	13,0	12,6	13,8	9,5	18,5	14,0	18,7	7,4	3,4	15,1
1971	18,3	10,9	14,6	12,5	13,5	9,6	18,8	14,2	18,1	8,0	3,6	15,8
1972	18,7	10,9	15,1	12,2	13,4	9,5	18,6	14,2	18,0	8,2	3,6	16,0
1973	18,6	11,2	14,4	11,5	12,8	9,5	18,0	14,8	17,4	8,3	3,6	16,0
1974	20,5	11,6	13,8	13,8	14,1	9,9	18,1	16,5	18,0	9,1	3,7	16,8
1975	22,4	12,6	14,1	15,2	15,0	10,4	19,5	17,2	18,6	10,0	3,8	18,0
1976	22,2	13,2	13,4	15,1	13,7	11,3	19,4	17,4	18,0	9,9	3,9	17,9
1977	20,7	13,0	13,8	16,0	14,0	11,5	20,0	18,0	17,5	9,8	4,0	17,8
1978	20,3	12,9	14,1	15,9	13,9	11,9	19,7	17,5	17,0	9,7	4,1	18,0
1979	20,0	12,9	14,5	16,3	13,9	12,4	19,0	17,4	16,9	9,7	4,1	18,1
1980	21,6	12,7	14,7	16,4	14,5	13,2	19,2	17,9	17,6	9,8	4,3	18,7
1981	22,2	12,7	16,0	18,0	15,0	13,9	19,4	18,1	17,4	9,9	4,4	19,3
1982	22,2	13,0	16,0	18,3	14,9	14,1	21,1	18,9	18,4	9,9	4,4	19,4
1983	22,2	13,4	16,4	18,8	15,1	14,6	21,0	18,4	18,3	9,9	4,2	19,4
1984	21,9	13,4	16,3	19,5	15,0	14,3	20,1	18,6	17,8	9,8	4,0	19,2
1985	21,1	13,3	16,4	20,4	15,5	14,7	20,1	18,7	18,1	9,6	3,9	19,1
1986	21,1	13,1	16,2	19,4	15,4	14,7	19,9	18,5	18,5	9,7	3,7	18,8
1987	20,6	12,8	16,7	19,5	15,2	15,1	19,3	17,6	18,5	9,5	3,8	18,9
1988	19,9	13,0	16,9	20,2	16,0	14,8	19,0	16,7	18,1	9,2	3,8	18,6
1989	19,8	13,1	16,6	20,6	16,1	15,2	19,2	16,7	17,6	9,2	3,9	18,2
1990	20,6	13,4	17,4	21,1	16,7	15,5	20,3	17,5	17,8	9,1	4,0	18,4
1991	21,7	13,9	17,5	19,9	17,8	16,1	21,3	18,3	18,2	9,1	4,1	18,7
1992	22,3	14,4	17,6	19,7	18,3	16,8	21,7	18,3	17,7	9,3	4,3	19,3

Liitetaulukko 3. Sosiaaliset tulonsiirrot suhteessa bruttokansantuotteeseen, %

	Suomi	Ruotsi	Tanska	Norja	Islanti	Hollan ti	Belgia	Ranska	Luxem burg	Itävalta	Saksa	Irlanti
1960	5,4	8,4	6,3	7,6	3,8	9,1	12,9	12,9		12,8	11,9	5,2
1961	5,7	8,3	6,3	7,6	4,0	9,1	12,5	13,2		13,2	11,9	5,3
1962	6,0	8,6	6,4	8,3	3,8	9,8	12,9	13,5		14,1	11,9	5,5
1963	6,1	8,8	6,8	8,7	4,1	11,8	13,0	13,6		14,7	12,1	5,6
1964	6,2	8,7	6,4	8,9	4,2	11,9	12,4	13,9		14,7	12,0	5,7
1965	6,8	9,2	6,9	9,0	4,0	13,3	14,1	14,2		14,8	12,3	5,8
1966	7,5	9,5	7,5	9,1	4,0	14,3	14,5	14,4		14,9	12,7	5,9
1967	8,2	10,1	8,3	9,8	4,5	14,8	14,8	14,5		15,6	14,0	6,0
1968	8,4	10,6	9,0	10,5	4,8	15,7	15,9	14,8		15,9	13,6	6,2
1969	8,1	11,0	9,0	11,2	4,8	16,4	15,6	14,8		15,9	13,1	6,5
1970	8,2	10,9	10,8	12,2	4,8	16,9	16,0	14,8	13,8	15,4	12,7	8,8
1971	9,0	11,9	11,2	13,0	5,1	18,1	16,2	14,8	15,3	15,6	12,9	9,0
1972	9,4	12,4	11,4	13,7	5,4	19,1	17,0	15,0	15,5	15,4	13,5	8,8
1973	9,0	12,1	11,1	13,9	7,0	19,7	17,6	15,1	14,5	15,3	13,5	9,7
1974	9,4	14,2	12,0	13,3	5,8	20,9	18,2	15,5	13,8	15,5	14,6	10,9
1975	10,3	14,0	13,8	13,6	5,3	23,1	21,1	17,4	19,4	16,9	17,6	12,1
1976	11,4	14,9	13,5	13,9	4,2	23,6	21,6	17,3	20,2	17,7	17,4	12,1
1977	12,8	16,5	14,1	14,1	4,1	24,1	22,5	17,7	22,0	17,9	17,3	11,2
1978	13,1	17,3	14,9	15,0	4,2	24,8	23,0	18,5	21,9	19,4	16,9	10,8
1979	12,3	17,4	15,4	15,5	4,2	25,7	23,6	18,6	22,0	19,3	16,6	10,8
1980	11,9	17,5	16,6	14,4	4,1	26,1	23,7	19,2	22,8	19,0	16,6	12,0
1981	12,2	18,0	17,8	14,5	4,3	27,0	25,8	20,3	23,9	19,5	17,3	12,9
1982	13,1	18,2	18,1	15,0	4,4	28,5	25,6	21,2	23,3	19,9	17,7	14,8
1983	13,9	18,2	17,8	15,5	4,1	28,9	26,3	21,5	22,7	20,0	17,1	15,5
1984	14,0	17,5	17,0	15,0	4,1	27,6	25,8	21,8	22,1	20,0	16,5	15,3
1985	14,8	18,2	16,3	14,8	4,3	26,2	25,1	22,1	22,0	20,4	16,2	15,7
1986	15,3	18,3	15,5	15,9	4,2	25,6	24,7	21,9	21,8	20,5	15,9	16,2
1987	15,4	18,7	16,2	16,4	4,5	25,7	24,8	21,6		21,1	16,2	15,8
1988	14,7	19,4	17,3	18,1	5,0	25,4	23,8	21,4		20,4	16,1	15,3
1989	14,4	19,4	18,3	19,0	5,2	24,7	23,1	21,1		19,9	15,7	13,7
1990	15,8	19,5	18,4	19,5	5,0	25,8	22,9	21,2		19,8	15,2	13,6
1991	19,6	21,1	18,9	20,5	5,2	26,0	23,8	21,9		20,0	14,9	14,4
1992	23,7	23,3	20,1		5,7	26,6	24,2	22,4		20,4	15,9	

	Iso- Brit	Sveitsi	Italia	Kreik ka	Portu gali	Espan ja	Kanada	Austra lia	USA	Japani	Keski hajonta	Oecd- Eur
1960	6,7	5,8	9,5	5,1	2,9	4,5	7,8	5,4	5,1	3,7	3,2	9,6
1961	6,8	6,0	9,3	5,2	3,0	4,2	6,7	5,8	5,7	3,7	3,1	9,6
1962	7,1	6,1	9,8	6,0	3,1	4,3	6,6	5,7	5,5	3,9	3,3	9,9
1963	7,2	6,1	10,3	6,4	3,2	4,2	6,3	5,6	5,5	4,2	3,4	10,2
1964	6,9	6,9	10,6	6,5	3,4	5,9	6,2	5,4	5,3	4,3	3,4	10,3
1965	7,4	7,0	12,0	7,1	3,4	6,3	6,0	5,5	5,3	4,7	3,6	10,9
1966	7,5	7,1	12,2	7,4	3,4	6,2	6,0	5,4	5,4	4,7	3,8	11,2
1967	8,1	7,4	11,6	8,1	3,2	6,6	6,9	5,2	6,1	4,5	3,8	11,6
1968	8,5	7,4	12,2	8,4	3,1	7,4	7,3	5,1	6,4	4,5	4,0	11,9
1969	8,5	8,4	11,9	8,0	3,1	7,6	7,4	5,2	6,6	4,5	4,0	11,9
1970	8,4	8,2	11,9	8,0	3,1	8,0	7,9	5,3	7,6	4,6	3,9	11,9
1971	8,3	8,3	12,6	8,0	3,2	8,6	8,6	5,6	8,3	4,8	4,0	12,2
1972	9,1	8,3	13,5	7,6	4,2	8,7	9,2	6,1	8,4	5,1	4,1	12,7
1973	8,7	10,1	13,1	6,8	4,6	8,7	8,9	6,1	8,6	5,1	4,1	12,7
1974	9,5	10,6	12,8	7,1	5,2	8,8	9,2	7,0	9,5	6,2	4,2	13,3
1975	9,9	12,5	14,6	7,4	8,5	9,5	10,0	8,2	11,0	7,7	4,6	15,0
1976	10,4	13,2	14,4	7,7	11,6	10,3	9,9	8,6	10,8	8,5	4,6	15,1
1977	10,6	13,3	13,9	8,5	10,8	10,3	8,9	8,9	10,3	8,9	4,8	15,3
1978	10,9	13,2	14,8	9,2	10,1	12,2	10,4	8,6	9,8	9,4	5,0	15,8
1979	10,8	13,0	14,1	8,8	9,5	13,3	9,6	8,2	9,9	9,8	5,3	15,7
1980	11,2	12,7	14,1	9,2	10,6	13,9	9,9	8,1	10,8	10,1	5,2	16,0
1981	12,6	12,4	15,7	11,0	11,6	15,2	9,9	8,4	11,0	10,5	5,5	17,0
1982	13,5	13,2	16,3	13,0	11,5	15,0	11,7	9,4	11,8	11,0	5,4	17,7
1983	13,4	13,5	17,3	13,4	10,9	15,5	12,4	9,7	11,8	11,2	5,5	17,8
1984	13,5	14,1	16,7	14,0	10,9	15,3	12,1	9,8	10,8	11,0	5,3	17,6
1985	13,5	13,7	17,2	14,8	10,8	16,0	12,2	9,6	10,9	10,9	5,1	17,6
1986	13,6	13,6	17,2	14,9	11,6	15,6	12,3	9,4	10,9	11,2	5,0	17,5
1987	12,8	13,6	17,3	14,9	12,4	15,3	12,1	9,3	10,7	11,6	5,0	17,4
1988	11,8	13,8	17,3	14,5	12,5	15,3	11,9	8,6	10,6	11,4	5,0	17,2
1989	11,2	13,4	17,6	15,3	12,1	15,4	11,9	8,7	10,7	11,0	4,9	17,0
1990	11,6	13,6	18,2	15,6	12,4	15,9	12,8	9,8	11,2	11,5	4,9	17,2
1991	13,1	14,5	18,3	14,9		16,8	14,7	10,9	12,3	11,0	5,0	17,8
1992	14,5	16,0	19,3	14,7			15,6	11,3	13,1	11,4	5,2	18,7

Liitetaulukko 4. Elinkeinotuet suhteessa bruttokansantuotteeseen, %

	Suomi	Ruotsi	Tanska	Norja	Islanti	Hollan ti	Belgia	Ranska	Luxem burg	Itävalta	Saksa	Irlanti
1960	2,9	1,0	0,7	4,4	6,9	1,4	3,6	2,2		1,9	0,8	2,1
1961	2,5	1,1	1,7	4,4	4,1	1,3	3,2	2,2		1,8	0,8	2,7
1962	2,5	1,1	1,7	4,2	4,0	1,0	3,2	2,2		2,1	0,8	2,4
1963	3,1	1,4	1,9	4,4	4,0	1,0	2,7	2,2		2,3	0,9	2,3
1964	3,5	1,3	1,8	3,8	5,0	1,0	2,8	2,1		2,2	1,0	2,4
1965	3,2	1,4	1,8	4,5	4,4	0,8	3,3	2,2		2,2	1,3	2,5
1966	3,3	1,6	2,1	4,4	4,4	0,9	3,8	2,3		2,2	1,2	2,7
1967	2,9	1,5	2,4	4,3	5,6	1,0	3,7	2,2		2,1	1,1	3,0
1968	2,8	2,1	2,8	4,5	5,1	1,0	4,4	2,7		2,0	2,4	3,0
1969	3,0	1,9	2,7	5,1	3,3	1,1	4,6	2,4		1,9	1,9	3,1
1970	2,8	1,6	2,7	5,2	3,0	1,5	3,8	2,0	1,3	1,7	1,7	3,1
1971	2,8	1,8	2,8	5,3	4,3	1,1	3,5	1,6	1,3	1,8	1,7	3,0
1972	2,7	1,9	2,9	5,3	3,7	1,3	3,7	1,5	1,4	1,6	1,9	2,7
1973	2,3	1,9	3,1	5,3	3,6	1,9	4,0	1,6	1,3	1,7	2,0	1,9
1974	3,1	2,3	3,5	5,8	4,3	2,0	3,4	1,8	1,7	2,1	1,9	1,9
1975	3,8	3,0	2,8	6,2	4,6	1,9	3,4	1,9	2,5	2,9	2,0	2,3
1976	3,8	3,9	3,0	6,8	3,3	2,4	3,9	2,0	3,0	2,9	2,0	2,3
1977	3,7	4,1	3,2	7,4	2,9	2,4	4,2	2,0	3,7	2,9	2,1	2,1
1978	3,4	4,2	3,3	7,7	3,4	2,6	4,2	1,9	3,1	3,2	2,3	2,3
1979	3,5	4,2	3,2	7,0	3,9	2,9	4,5	2,0	3,4	2,9	2,2	2,4
1980	3,3	4,3	3,2	7,0	3,1	2,9	4,0	1,9	3,4	3,0	2,1	2,4
1981	3,4	4,6	3,0	6,7	3,1	2,7	4,1	2,2	4,6	3,0	1,9	2,5
1982	3,2	4,9	3,2	6,5	3,6	3,0	4,0	2,2	4,6	3,0	1,8	2,4
1983	3,3	5,1	3,3	6,1	3,3	3,2	4,3	2,2	5,4	2,9	1,9	2,4
1984	3,2	5,0	3,3	5,7	2,7	3,5	4,2	2,5	4,5	2,8	2,1	2,2
1985	3,1	5,0	3,0	5,4	2,9	3,6	4,0	2,3	4,4	2,9	2,1	2,1
1986	3,2	4,9	3,0	5,8	2,7	3,6	3,8	2,3	4,3	3,2	2,1	2,0
1987	3,0	4,7	3,1	5,6	2,3	4,4	3,4	2,2		3,2	2,3	2,7
1988	2,6	4,4	3,5	5,8	3,1	4,1	3,3	1,8		2,9	2,3	3,1
1989	2,8	4,5	3,5	5,9	3,6	3,5	2,9	1,7		2,7	2,1	0,7
1990	2,9	4,7	3,5	6,0	3,1	3,0	3,1	1,6		2,7	2,0	1,1
1991	3,5	5,0	3,4	6,2	2,7	3,3	3,3	1,5		2,9	1,8	1,0
1992	3,6	5,6	4,0		2,9	3,1	3,0	1,6		3,0	1,8	

	Iso- Brit	Sveitsi	Italia	Kreik ka	Portu gali	Espan ja	Kanada	Austra lia	USA	Japani	Keski hajonta	Oecd- Eur
1960	1,9	1,0	1,8	0,1	0,8	0,7	0,8	1,0	0,2	0,5	1,6	1,6
1961	2,2	1,0	1,3	0,3	1,1	0,6	0,8	1,2	0,4	0,6	1,2	1,6
1962	2,1	0,9	1,5	0,3	1,0	0,6	0,9	1,3	0,4	0,6	1,1	1,6
1963	1,9	0,8	1,3	0,5	0,8	0,7	0,9	1,3	0,4	0,6	1,1	1,6
1964	1,5	0,8	1,6	0,9	0,7	0,9	0,9	1,4	0,4	0,7	1,2	1,6
1965	1,6	0,9	1,7	1,1	1,2	0,9	0,9	1,5	0,4	0,7	1,2	1,7
1966	1,5	0,9	1,7	1,6	1,1	0,8	1,1	1,6	0,5	0,8	1,2	1,7
1967	2,0	0,9	1,8	1,8	1,1	0,9	1,0	1,7	0,5	0,9	1,3	1,8
1968	2,0	1,2	2,2	1,4	1,4	0,9	0,9	1,8	0,5	1,1	1,3	2,3
1969	1,8	1,0	2,3	0,9	1,1	0,7	0,9	1,9	0,5	1,1	1,2	2,1
1970	1,7	0,8	2,0	0,8	1,5	0,9	0,9	2,0	0,5	1,1	1,1	1,9
1971	1,6	0,9	2,1	1,2	1,4	1,1	0,9	2,3	0,4	1,1	1,2	1,8
1972	1,8	1,0	2,4	1,3	1,1	1,1	0,9	1,7	0,6	1,2	1,2	1,9
1973	2,0	0,9	2,1	1,8	1,0	1,0	1,0	1,4	0,4	1,0	1,2	2,0
1974	3,7	1,2	2,0	2,6	2,2	1,0	1,9	1,2	0,2	1,6	1,3	2,3
1975	3,6	1,2	2,8	2,5	2,0	1,2	2,5	1,1	0,3	1,5	1,3	2,5
1976	2,9	1,3	2,7	2,8	3,7	1,4	1,9	1,2	0,3	1,3	1,4	2,5
1977	2,4	1,4	2,9	3,0	3,8	1,5	1,8	1,4	0,4	1,3	1,5	2,5
1978	2,3	1,4	3,1	2,9	4,6	2,0	1,7	1,5	0,4	1,3	1,5	2,6
1979	2,4	1,4	3,1	2,3	4,5	1,8	2,0	1,5	0,4	1,3	1,5	2,6
1980	2,5	1,3	2,9	2,4	5,2	1,9	2,7	1,6	0,4	1,5	1,4	2,6
1981	2,6	1,2	2,9	3,7	5,4	1,8	2,7	1,6	0,4	1,5	1,4	2,6
1982	2,2	1,3	3,1	2,9	4,3	2,3	2,5	1,9	0,5	1,4	1,3	2,6
1983	2,1	1,4	2,9	2,2	4,0	2,4	2,5	1,8	0,7	1,4	1,3	2,6
1984	2,4	1,4	3,1	2,0	4,3	2,6	2,8	1,8	0,6	1,3	1,2	2,7
1985	2,1	1,4	2,8	3,0	3,6	2,4	2,4	1,8	0,6	1,1	1,2	2,6
1986	1,7	1,4	3,1	2,8	3,0	2,0	2,1	1,7	0,6	1,1	1,2	2,6
1987	1,6	1,4	2,7	2,4	1,9	1,8	2,1	1,5	0,7	1,0	1,2	2,5
1988	1,3	1,4	2,4	1,6	1,8	2,1	1,9	1,3	0,6	0,9	1,3	2,3
1989	1,2	1,5	2,5	1,6	1,5	2,0	1,7	1,2	0,6	0,8	1,4	2,2
1990	1,2	1,5	2,3	1,7	1,3	1,9	1,7	1,5	0,5	1,1	1,3	2,1
1991	1,1	1,6	2,3	1,2		1,8	2,0	1,5	0,5	0,9	1,4	2,1
1992	1,1	1,7	2,1	1,0			2,0	1,6	0,5	0,7	1,5	2,1

Liitetaulukko 5. Julkiset investoinnit suhteessa bruttokansantuotteeseen, %

	Suomi	Ruotsi	Tanska	Norja	Islanti	Hollan ti	Belgia	Ranska	Luxem burg	Itävalta	Saksa	Irlanti
1960	4,6	4,1	2,6	3,9	3,1	4,3	2,2	3,8		4,2	3,0	2,0
1961	4,1	4,1	3,0	4,0	2,9	4,5	2,2	3,9		4,2	3,3	2,4
1962	4,4	4,4	3,1	4,0	3,1	4,7	2,4	4,0		4,3	3,8	2,7
1963	4,3	5,3	2,9	4,1	3,4	5,0	2,6	4,1		4,3	4,2	3,2
1964	4,9	5,7	3,2	4,1	4,0	5,1	3,2	4,2		4,6	4,7	3,7
1965	5,1	5,7	3,5	4,2	4,9	5,0	2,4	4,3		4,6	4,3	3,9
1966	5,0	5,9	3,6	4,2	4,5	5,0	2,8	4,4		4,7	4,1	3,5
1967	4,9	6,3	4,0	4,4	4,6	5,2	3,2	4,3		5,1	3,6	4,0
1968	4,6	6,6	4,2	4,3	5,0	5,6	3,6	4,4		4,8	3,7	4,0
1969	4,2	6,2	4,4	4,8	5,0	5,2	3,6	3,6		4,6	3,8	4,5
1970	3,8	6,2	4,6	4,5	4,8	5,1	3,9	3,7	3,2	4,7	4,4	3,5
1971	4,0	5,6	4,7	4,7	5,7	5,3	4,5	3,5	4,0	5,0	4,3	3,7
1972	4,4	5,6	4,4	5,1	5,7	4,7	4,4	3,5	4,3	5,2	3,9	3,4
1973	4,0	4,9	3,7	4,7	5,5	4,2	3,7	3,2	4,7	4,9	3,6	3,8
1974	3,8	4,6	3,8	4,6	5,8	4,0	3,4	3,2	4,7	5,1	3,8	4,6
1975	4,4	4,2	3,7	4,8	5,4	4,3	3,7	3,6	6,0	5,2	3,6	4,1
1976	3,8	4,0	3,6	4,8	4,5	4,1	3,8	3,5	5,7	4,7	3,3	3,4
1977	4,1	4,4	3,7	4,9	4,2	3,7	3,7	3,0	5,6	4,6	3,1	3,5
1978	3,9	4,3	3,7	5,0	3,6	3,5	3,5	2,8	5,3	4,6	3,1	3,6
1979	3,7	4,1	3,9	4,3	3,4	3,4	3,6	2,9	5,7	4,4	3,3	4,0
1980	3,7	4,1	3,4	4,0	3,7	3,5	3,6	3,1	6,3	4,2	3,4	4,2
1981	3,6	4,0	3,0	3,5	3,8	3,4	3,6	3,1	6,3	4,2	3,1	4,2
1982	3,8	3,7	2,6	3,2	3,9	3,1	3,3	3,2	5,9	3,8	2,7	4,4
1983	3,9	3,6	2,1	3,1	3,7	2,9	3,0	3,0	5,2	3,8	2,4	4,2
1984	3,5	3,4	2,1	2,8	3,4	3,0	2,6	2,9	4,6	3,6	2,3	3,8
1985	3,6	3,2	2,3	2,7	3,7	2,8	2,2	3,1	4,9	3,6	2,2	3,8
1986	3,5	2,9	2,1	3,2	3,0	2,6	2,0	3,0	5,0	3,7	2,4	3,5
1987	3,7	2,7	2,2	3,6	3,5	2,6	1,8	3,0		3,4	2,3	2,6
1988	3,7	2,8	2,3	3,9	4,0	2,7	1,8	3,3		3,2	2,3	1,8
1989	3,1	3,2	2,2	3,7	4,1	2,6	1,5	3,3		3,3	2,3	1,8
1990	3,6	3,0	1,9	3,2	4,1	2,7	1,6	3,3		3,2	2,2	2,1
1991	3,8	3,0	1,6	3,5	4,2	2,6	1,7	3,4		3,3	2,3	2,3
1992	3,5	3,0	2,3		4,2	2,7	1,7	3,5		3,3	2,5	

	Isq- Brit	Sveitsi	Italia	Kreik ka	Portu gali	Espan ja	Kanada	Austra lia	USA	Japani	Keski hajonta	Oecid- Eur
1960	3,2	2,7	3,7	3,9	2,5	2,5	3,9	3,8	2,4	3,6	0,8	3,4
1961	3,3	2,7	3,4	4,3	2,4	2,5	4,2	4,0	2,5	3,8	0,8	3,5
1962	3,6	3,3	3,3	4,7	2,8	2,5	4,3	4,2	2,5	4,5	0,8	3,6
1963	3,6	3,5	3,1	3,4	3,5	2,5	4,2	4,1	2,8	4,4	0,8	3,8
1964	4,2	4,2	3,3	5,1	3,2	2,6	3,8	4,2	2,8	4,4	0,8	4,2
1965	4,1	4,2	3,0	4,4	2,7	2,6	4,3	4,4	2,8	4,3	0,9	4,0
1966	4,4	4,2	2,9	3,9	2,9	2,8	4,5	4,2	2,9	4,6	0,8	4,0
1967	4,9	4,3	2,7	3,9	2,6	2,8	4,4	4,2	2,8	4,3	0,9	4,0
1968	5,0	4,4	3,0	3,6	2,6	2,4	4,0	4,1	2,7	4,3	1,0	4,1
1969	4,8	4,4	2,8	4,4	2,6	2,5	3,7	3,9	2,5	4,3	1,0	3,9
1970	4,7	5,1	3,2	4,5	2,4	2,7	3,6	3,9	2,4	4,5	0,9	4,1
1971	4,5	5,5	3,0	4,6	2,4	3,2	3,9	3,9	2,4	5,0	1,0	4,1
1972	4,3	5,6	3,2	4,8	2,4	2,7	3,7	3,8	2,2	5,5	1,1	3,9
1973	5,0	5,2	2,8	4,4	2,2	2,6	3,4	3,6	2,1	5,7	1,0	3,8
1974	5,2	5,0	3,0	3,4	2,2	2,5	3,6	4,3	2,3	5,2	1,0	3,8
1975	4,7	4,8	3,4	3,7	2,7	2,7	3,7	4,4	2,2	5,3	0,9	3,9
1976	4,3	4,9	3,3	3,7	3,0	2,3	3,2	3,8	1,9	5,2	0,8	3,6
1977	3,3	4,4	3,2	3,5	3,0	2,7	3,1	3,7	1,7	5,5	0,8	3,3
1978	2,8	4,1	2,9	3,2	3,3	2,1	3,0	3,2	1,8	6,1	1,0	3,1
1979	2,6	4,0	2,9	3,2	3,8	1,8	2,7	3,0	1,7	6,3	1,0	3,1
1980	2,4	3,8	3,2	2,5	4,1	1,9	2,7	2,7	1,7	6,1	1,0	3,2
1981	1,8	3,9	3,6	3,1	5,0	2,3	2,7	2,6	1,5	6,1	1,0	3,1
1982	1,6	3,8	3,7	2,8	4,3	3,0	2,8	2,7	1,5	5,8	0,9	3,0
1983	1,9	3,7	3,7	3,6	3,8	2,8	2,6	2,7	1,5	5,5	0,9	2,9
1984	2,1	3,5	3,6	4,3	3,2	3,0	2,6	2,9	1,5	5,0	0,8	2,8
1985	1,9	3,2	3,7	4,5	3,1	3,7	2,7	3,0	1,6	4,7	0,8	2,8
1986	2,0	3,1	3,5	4,1	3,3	3,6	2,5	3,0	1,6	4,8	0,8	2,8
1987	1,8	3,1	3,5	3,2	3,3	3,4	2,4	2,5	1,7	5,0	0,8	2,7
1988	1,4	3,3	3,4	3,2	3,6	3,8	2,3	2,2	1,6	5,1	0,9	2,7
1989	1,9	3,3	3,3	3,4	3,5	4,4	2,4	2,3	1,7	5,0	0,9	2,8
1990	2,3	3,2	3,3	3,1	3,4	5,2	2,5	2,3	1,7	5,1	1,0	2,9
1991	2,1	3,2	3,3	3,8		5,1	2,5	2,3	1,8	5,1	1,0	2,9
1992	2,1	3,3	3,0	4,0			2,4	2,2	1,8	5,7	1,0	2,9

Liitetaulukko 6. Korkomenot suhteessa bruttokansantuotteeseen, %

	Suomi	Ruotsi	Tanska	Norja	Islanti	Hollan ti	Belgia	Ranska	Luxem burg	Itävalta	Saksa	Irlanti
1960	0,8	1,7	1,4	1,4	0,2	2,6	3,0	1,5		0,8	0,6	2,3
1961	0,7	1,5	1,2	1,5	0,2	2,5	3,1	1,3		0,8	0,6	2,3
1962	0,7	1,4	1,2	1,5	0,2	2,4	2,9	1,2		0,8	0,6	2,2
1963	0,8	1,3	1,2	1,5	0,2	2,4	3,0	1,1		0,8	0,6	2,5
1964	0,9	1,3	1,2	1,6	0,2	2,3	3,0	1,0		0,8	0,6	2,4
1965	1,0	1,3	1,2	1,6	0,2	2,3	2,9	1,0		0,8	0,6	2,6
1966	1,1	1,4	1,2	1,6	0,3	2,4	2,9	0,9		0,8	0,7	3,1
1967	1,1	1,4	1,2	1,6	0,3	2,6	3,0	1,2		0,8	0,9	3,2
1968	1,1	1,6	1,2	1,7	0,5	2,7	3,1	1,3		1,0	0,9	3,4
1969	1,1	1,7	1,2	1,8	0,6	2,7	3,3	1,2		1,1	0,9	3,5
1970	1,0	1,9	1,3	1,8	0,7	2,8	3,4	1,1	1,1	1,1	0,8	3,5
1971	1,0	2,0	1,4	1,8	0,5	2,9	3,4	1,0	1,2	1,0	0,9	3,4
1972	0,9	1,9	1,3	2,0	0,7	2,7	3,4	0,8	1,1	1,0	0,9	3,2
1973	0,8	1,9	1,3	2,0	0,7	2,8	3,4	0,8	0,9	1,0	1,0	3,3
1974	0,7	2,0	1,2	2,1	0,8	3,0	3,6	0,8	0,8	1,0	1,1	3,5
1975	0,7	2,1	1,2	1,7	1,2	3,1	3,6	1,2	0,9	1,3	1,3	4,0
1976	0,7	2,1	1,4	2,1	1,1	3,1	3,8	1,1	0,8	1,7	1,4	4,6
1977	0,8	2,5	1,9	2,4	1,1	3,2	4,2	1,2	0,9	1,9	1,6	4,8
1978	0,8	2,6	2,2	2,8	1,3	3,3	4,6	1,3	0,9	2,2	1,6	5,0
1979	1,0	3,0	3,5	3,2	1,1	3,5	5,3	1,4	0,8	2,3	1,7	5,5
1980	1,0	4,1	3,9	3,4	1,6	3,9	6,2	1,5	0,8	2,5	1,9	6,0
1981	1,1	5,3	5,3	3,3	1,9	4,5	8,1	2,0	0,9	2,8	2,2	6,9
1982	1,3	6,8	6,0	3,2	2,1	5,2	9,4	2,0	1,0	3,1	2,7	8,4
1983	1,5	7,2	8,1	3,3	3,1	5,8	9,6	2,6	1,1	3,0	2,9	8,7
1984	1,7	7,6	9,6	3,3	2,9	6,2	10,1	2,7	1,1	3,4	2,9	8,7
1985	1,9	8,4	9,9	3,5	3,1	6,4	10,9	2,9	1,1	3,5	3,0	9,4
1986	1,7	7,4	8,8	4,3	2,8	6,4	11,5	2,9	1,1	3,6	2,9	8,9
1987	1,7	6,5	8,3	4,3	2,5	6,4	10,8	2,8		3,9	2,9	9,2
1988	1,7	5,6	8,0	3,9	3,2	6,3	10,3	2,7		3,9	2,8	8,6
1989	1,5	5,4	7,5	4,0	3,6	6,0	10,6	2,7		4,0	2,7	7,8
1990	1,5	5,0	7,3	3,9	3,6	6,0	11,0	2,9		4,1	2,6	7,9
1991	1,9	5,1	7,3	3,6	3,8	6,2	10,7	3,1		4,3	2,8	7,7
1992	2,6	5,7	7,0		3,8	6,2	11,0	3,4		4,3	3,2	

	Iso- Brit	Sveitsi	Italia	Kreik ka	Portu gali	Espan ja	Kanada	Austra lia	USA	Japani	Keski hajonta	Oecd- Eur
1960	3,9	1,5	1,5	0,3	0,5	0,4	2,8	1,9	2,0	0,5	1,0	1,7
1961	4,0	1,3	1,4	0,3	0,5	0,4	2,9	2,0	1,9	0,4	1,0	1,6
1962	3,9	1,3	1,4	0,4	0,5	0,3	3,0	2,0	1,9	0,4	1,0	1,5
1963	3,9	1,2	1,2	0,5	0,6	0,5	3,0	2,0	2,0	0,4	1,0	1,5
1964	3,8	1,2	1,2	0,6	0,7	0,6	3,0	2,0	2,0	0,4	1,0	1,5
1965	3,7	1,2	1,2	0,7	0,7	0,7	2,9	2,0	1,9	0,4	1,0	1,5
1966	3,8	1,3	1,4	0,6	0,7	0,6	2,9	1,9	1,9	0,5	1,0	1,6
1967	3,9	1,4	1,6	0,7	0,7	0,5	3,0	2,0	2,0	0,5	1,0	1,7
1968	4,1	1,4	1,6	0,8	0,6	0,6	3,2	1,9	2,1	0,6	1,0	1,8
1969	4,1	1,5	1,7	0,8	0,6	0,6	3,4	1,9	2,1	0,6	1,1	1,8
1970	3,9	1,5	1,7	0,9	0,5	0,6	3,7	1,8	2,2	0,6	1,1	1,8
1971	3,6	1,4	2,0	1,0	0,5	0,6	3,8	1,8	2,2	0,7	1,1	1,7
1972	3,5	1,5	2,2	1,0	0,6	0,6	3,8	1,7	2,1	0,8	1,0	1,7
1973	3,6	1,5	2,4	1,0	0,4	0,6	3,8	1,6	2,2	0,8	1,1	1,8
1974	4,2	1,6	2,9	1,3	0,5	0,5	3,6	1,6	2,4	0,9	1,2	2,0
1975	3,9	2,0	3,7	1,4	0,7	0,5	3,8	1,5	2,4	1,2	1,2	2,2
1976	4,2	2,1	4,2	1,6	1,1	0,5	4,1	1,8	2,5	1,5	1,3	2,4
1977	4,3	2,2	4,5	1,5	1,7	0,5	4,3	2,0	2,5	1,9	1,3	2,5
1978	4,2	2,1	5,3	1,7	2,7	0,6	4,8	2,1	2,6	2,2	1,4	2,7
1979	4,4	1,9	5,2	2,2	2,9	0,6	5,0	2,1	2,8	2,6	1,5	2,8
1980	4,7	1,8	5,6	2,4	3,1	0,8	5,5	2,1	3,2	3,1	1,6	3,1
1981	5,0	1,8	6,4	3,2	5,3	0,9	6,3	2,1	3,7	3,5	2,0	3,7
1982	5,0	1,8	7,5	2,6	5,3	1,0	7,3	2,3	4,2	3,8	2,5	4,1
1983	4,7	1,8	7,9	3,7	6,1	1,4	7,3	2,6	4,4	4,2	2,5	4,4
1984	4,8	1,7	7,2	4,6	8,2	2,2	7,9	3,3	4,7	4,4	2,7	4,4
1985	4,9	1,6	8,1	5,3	9,3	3,4	8,5	3,9	5,0	4,4	2,9	4,8
1986	4,5	1,5	8,5	5,7	9,7	4,0	8,5	4,3	5,0	4,4	2,8	4,8
1987	4,2	1,5	8,0	7,2	8,8	3,5	8,4	4,1	4,9	4,4	2,7	4,6
1988	3,9	1,4	8,2	7,8	7,8	3,4	8,4	4,1	4,9	4,2	2,6	4,4
1989	3,7	1,4	9,0	8,2	7,1	3,5	9,0	4,5	5,0	4,0	2,6	4,5
1990	3,4	1,4	9,7	12,0	8,1	3,5	9,5	4,3	5,1	3,9	3,1	4,6
1991	3,0	1,6	10,2	11,6		4,0	9,8	4,0	5,2	3,8	3,0	4,7
1992	2,9	1,8	11,5	11,6			9,5	3,8	5,0	3,8	3,1	5,1

Liitetaulukko 7. Julkiset menot menoryhmittäin, prosenttia bruttokansantuotteesta

Vuonna 1960	Kulutus- menot	Sosiaaliset tulonsiirrot	Elinkeino- tuot	Korko- menot	Inves- toinnit	Muut menot	Menot yht.
Suomi	11,9	5,4	2,9	0,8	4,6	1,1	26,7
Ruotsi	16,1	8,4	1,0	1,7	4,1	0,1	31,4
Tanska	13,3	6,3	0,7	1,4	2,6	0,3	24,6
Norja	12,9	7,6	4,4	1,4	3,9	0,1	30,3
Islanti	10,6	3,8	6,9	0,2	3,1	0,0	24,6
Hollanti	12,3	9,1	1,4	2,6	4,3	1,3	31,0
Belgia	12,4	12,9	3,6	3,0	2,2	0,1	34,2
Ranska	14,2	12,9	2,2	1,5	3,8	1,6	36,2
Luxemburg	9,8						29,3
Itävalta	13,0	12,8	1,9	0,8	4,2	0,1	32,8
Saksa	13,3	11,9	0,8	0,6	3,0	1,5	31,1
Irlanti	11,8	5,2	2,1	2,3	2,0	1,5	24,9
Iso-Britannia	16,4	6,7	1,9	3,9	3,2	0,4	32,5
Sveitsi	8,8	5,8	1,0	1,5	2,7	0,1	19,9
Italia	12,0	9,5	1,8	1,5	3,7	0,8	29,3
Kreikka	11,7	5,1	0,1	0,3	3,9	0,1	21,2
Portugali	10,5	2,9	0,8	0,5	2,5	0,2	17,4
Espanja	8,4	4,5	0,7	0,4	2,5	0,1	16,6
Kanada	13,4	7,8	0,8	2,8	3,9	0,3	29,0
Australia	11,5	5,4	1,0	1,9	3,8	0,5	24,1
USA	16,8	5,1	0,2	2,0	2,4	0,9	27,4
Japani	8,0	3,7	0,5	0,5	3,6	0,3	16,6
Keskihajonta	2,4	3,2	1,6	1,0	0,8	0,6	5,9
OECD-Eurooppa	13,3	9,6	1,6	1,7	3,4	0,8	30,4

Vuonna 1970	Kulutus- menot	Sosiaaliset tulonsiirrot	Elinkeino- tuot	Korko- menot	Inves- toinnit	Muut menot	Menot yht.
Suomi	14,4	8,2	2,8	1,0	3,8	1,4	31,6
Ruotsi	21,8	10,9	1,6	1,9	6,2	0,8	43,2
Tanska	20,0	10,8	2,7	1,3	4,6	0,6	40,0
Norja	16,9	12,2	5,2	1,8	4,5	0,4	41,0
Islanti	13,0	4,8	3,0	0,7	4,8	0,0	26,2
Hollanti	15,0	16,9	1,5	2,8	5,1	2,1	43,4
Belgia	13,4	16,0	3,8	3,4	3,9	1,1	41,6
Ranska	14,7	14,8	2,0	1,1	3,7	1,4	37,7
Luxemburg	10,5	13,8	1,3	1,1	3,2	1,9	31,8
Itävalta	14,7	15,4	1,7	1,1	4,7	0,1	37,7
Saksa	15,8	12,7	1,7	0,8	4,4	1,5	36,9
Irlanti	13,9	8,8	3,1	3,5	3,5	2,4	35,2
Iso-Britannia	17,9	8,4	1,7	3,9	4,7	1,0	37,6
Sveitsi	10,5	8,2	0,8	1,5	5,1	0,2	26,3
Italia	13,0	11,9	2,0	1,7	3,2	0,9	32,7
Kreikka	12,6	8,0	0,8	0,9	4,5	0,1	26,9
Portugali	13,8	3,1	1,5	0,5	2,4	0,2	21,5
Espanja	9,5	8,0	0,9	0,6	2,7	0,0	21,7
Kanada	18,5	7,9	0,9	3,7	3,6	0,3	34,9
Australia	14,0	5,3	2,0	1,8	3,9	0,9	27,9
USA	18,7	7,6	0,5	2,2	2,4	0,6	32,0
Japani	7,4	4,6	1,1	0,6	4,5	0,3	18,5
Keskihajonta	3,4	3,9	1,1	1,1	0,9	0,6	7,5
OECD-Eurooppa	15,1	11,9	1,9	1,8	4,1	1,0	35,8

Vuonna 1980	Kulutus- menot	Sosiaaliset tulonsiirrot	Elinkeino- tuotet	Korko- menot	Inves- toinnit	Muut menot	Menot yht.
Suomi	18,0	11,9	3,3	1,0	3,7	1,1	39,0
Ruotsi	29,3	17,5	4,3	4,1	4,1	1,7	61,0
Tanska	26,7	16,6	3,2	3,9	3,4	1,8	55,6
Norja	18,8	14,4	7,0	3,4	4,0	0,7	48,3
Islanti	16,9	4,1	3,1	1,6	3,7	0,1	29,5
Hollanti	17,4	26,1	2,9	3,9	3,5	3,3	57,1
Belgia	17,8	23,7	4,0	6,2	3,6	2,3	57,6
Ranska	18,1	19,2	1,9	1,5	3,1	1,6	45,4
Luxemburg	16,7	22,8	3,4	0,8	6,3	2,4	52,4
Itävalta	18,0	19,0	3,0	2,5	4,2	0,3	47,0
Saksa	20,2	16,6	2,1	1,9	3,4	2,3	46,5
Irlanti	18,9	12,0	2,4	6,0	4,2	3,3	46,8
Iso-Britannia	21,6	11,2	2,5	4,7	2,4	1,5	43,9
Sveitsi	12,7	12,7	1,3	1,8	3,8	0,8	33,1
Italia	14,7	14,1	2,9	5,6	3,2	0,7	41,2
Kreikka	16,4	9,2	2,4	2,4	2,5	0,2	33,1
Portugali	14,5	10,6	5,2	3,1	4,1	0,2	37,9
Espanja	13,2	13,9	1,9	0,8	1,9	0,0	31,7
Kanada	19,2	9,9	2,7	5,5	2,7	0,2	40,2
Australia	17,9	8,1	1,6	2,1	2,7	1,4	33,8
USA	17,6	10,8	0,4	3,2	1,7	0,3	34,0
Japani	9,8	10,1	1,5	3,1	6,1	0,5	31,1
Keskihajonta	4,3	5,2	1,4	1,6	1,0	1,0	9,6
OECD-Eurooppa	18,7	16,0	2,6	3,1	3,2	1,4	45,0

Vuonna 1990	Kulutus- menot	Sosiaaliset tulonsiirrot	Elinkeino- tuotet	Korko- menot	Inves- toinnit	Muut menot	Menot yht.
Suomi	21,1	15,8	2,9	1,5	3,6	1,6	46,5
Ruotsi	27,4	19,5	4,7	5,0	3,0	1,9	61,5
Tanska	25,2	18,4	3,5	7,3	1,9	2,2	58,5
Norja	21,0	19,5	6,0	3,9	3,2	1,2	54,8
Islanti	19,4	5,0	3,1	3,6	4,1	0,4	35,6
Hollanti	14,5	25,8	3,0	6,0	2,7	4,6	56,6
Belgia	14,5	22,9	3,1	11,0	1,6	2,1	55,2
Ranska	17,9	21,2	1,6	2,9	3,3	2,2	49,1
Luxemburg (1986)	16,4	21,8	4,3	1,1	5,0	1,2	49,8
Itävalta	17,8	19,8	2,7	4,1	3,2	0,2	47,8
Saksa	18,4	15,2	2,0	2,6	2,2	4,4	44,8
Irlanti	15,1	13,6	1,1	7,9	2,1	2,5	42,3
Iso-Britannia	20,6	11,6	1,2	3,4	2,3	1,3	40,4
Sveitsi	13,4	13,6	1,5	1,4	3,2	1,1	34,2
Italia	17,4	18,2	2,3	9,7	3,3	0,8	51,7
Kreikka	21,1	15,6	1,7	12,0	3,1	0,0	53,4
Portugali	16,7	12,4	1,3	8,1	3,4	0,9	42,8
Espanja	15,5	15,9	1,9	3,5	5,2	0,0	42,0
Kanada	20,3	12,8	1,7	9,5	2,5	0,5	47,3
Australia	17,5	9,8	1,5	4,3	2,3	1,4	36,8
USA	17,8	11,2	0,5	5,1	1,7	0,4	36,7
Japani	9,1	11,5	1,1	3,9	5,1	0,6	31,3
Keskihajonta	4,0	4,9	1,3	3,1	1,0	1,2	8,6
OECD-Eurooppa	18,4	17,2	2,1	4,6	2,9	2,2	47,4

Lähde: OECD National Accounts

Liitetaulukko 8. Julkisten menojen rakenne, prosenttia kokonaismenoista

Vuonna 1960	Kulutus- menot	Sosiaaliset tulonsiirrot	Elinkeino- tuot	Inve- stoinnint	Korko- menot	Muut menot	Menot yht.
Suomi	44,6	20,2	10,8	17,3	2,9	4,2	100
Ruotsi	51,1	26,7	3,1	13,0	5,3	0,8	100
Tanska	54,0	25,4	2,7	10,7	5,6	1,5	100
Norja	42,5	25,0	14,7	12,8	4,7	0,3	100
Islanti	43,1	15,4	28,1	12,5	0,9	0,0	100
Hollanti	39,6	29,3	4,6	13,8	8,4	4,3	100
Belgia	36,4	37,6	10,5	6,3	8,6	0,5	100
Ranska	39,3	35,7	6,1	10,5	4,0	4,4	100
Luxemburg							
Itävalta	39,6	39,2	5,6	12,7	2,5	0,4	100
Saksa	43,0	38,5	2,7	9,8	2,0	4,1	100
Irlanti	47,5	21,0	8,4	8,0	9,3	5,7	100
Iso-Britannia	50,5	20,6	5,9	9,9	12,2	1,0	100
Sveitsi	44,3	29,2	4,9	13,3	7,4	0,9	100
Italia	41,1	32,5	6,0	12,5	5,1	2,8	100
Kreikka	55,3	24,2	0,6	18,5	1,3	0,1	100
Portugali	60,5	16,9	4,5	14,5	2,9	0,7	100
Espanja	50,7	27,3	4,0	15,4	2,6	0,0	100
Kanada	46,4	27,0	2,8	13,4	9,6	0,9	100
Australia	47,6	22,5	4,2	15,7	7,8	2,2	100
USA	61,5	18,8	0,9	8,8	7,4	2,7	100
Japani	48,2	22,6	3,2	21,5	3,2	1,4	100
Keskihajonta	6,8	7,0	6,0	3,6	3,1	1,8	
OECD-Eurooppa	44,1	31,2	5,3	11,4	5,4	2,6	100

Vuonna 1970	Kulutus- menot	Sosiaaliset tulonsiirrot	Elinkeino- tuot	Inve- stoinnint	Korko- menot	Muut menot	Menot yht.
Suomi	45,7	25,9	9,0	12,0	3,3	4,1	100
Ruotsi	50,4	25,2	3,8	14,3	4,3	2,0	100
Tanska	49,8	26,9	6,7	11,6	3,3	1,7	100
Norja	41,3	29,9	12,6	10,9	4,4	0,9	100
Islanti	49,4	18,5	11,3	18,2	2,6	0,0	100
Hollanti	34,5	39,0	3,4	11,7	6,6	4,9	100
Belgia	32,2	38,4	9,0	9,3	8,2	2,8	100
Ranska	39,0	39,2	5,3	9,7	2,9	3,9	100
Luxemburg	33,0	43,2	3,9	10,2	3,6	6,1	100
Itävalta	39,0	40,8	4,6	12,4	2,9	0,4	100
Saksa	42,7	34,4	4,7	11,9	2,3	3,9	100
Irlanti	39,5	25,0	8,9	10,0	10,0	6,5	100
Iso-Britannia	47,6	22,4	4,6	12,6	10,4	2,5	100
Sveitsi	39,8	31,1	3,2	19,2	5,6	1,2	100
Italia	39,7	36,5	6,0	9,8	5,2	2,8	100
Kreikka	47,0	29,6	3,1	16,7	3,5	0,2	100
Portugali	64,4	14,4	7,1	11,1	2,6	0,4	100
Espanja	43,7	36,8	4,2	12,4	2,9	0,1	100
Kanada	53,1	22,7	2,7	10,3	10,5	0,7	100
Australia	50,1	18,9	7,3	14,2	6,6	3,0	100
USA	58,5	23,9	1,5	7,5	7,0	1,6	100
Japani	40,2	25,0	5,9	24,1	3,3	1,4	100
Keskihajonta	8,0	8,1	2,9	3,8	2,7	1,9	
OECD-Eurooppa	42,2	33,2	5,2	11,6	4,8	2,9	100

Vuonna 1980	Kulutus- menot	Sosiaaliset tulonsiirrot	Elinkeino- tuot	Investo- innint	Korko- menot	Muut menot	Menot yht.
Suomi	46,1	30,5	8,3	9,4	2,7	3,0	100
Ruotsi	48,0	28,7	7,0	6,7	6,7	2,9	100
Tanska	48,0	29,9	5,7	6,2	7,1	3,2	100
Norja	38,8	29,8	14,5	8,3	7,0	1,6	100
Islanti	57,1	14,1	10,6	12,5	5,5	0,3	100
Hollanti	30,4	45,6	5,1	6,2	6,7	5,9	100
Belgia	30,9	41,1	7,0	6,3	10,8	3,8	100
Ranska	39,9	42,2	4,3		3,2	3,6	100
Luxemburg	31,9	43,4	6,4	12,1	1,6	4,6	100
Itävalta	38,3	40,5	6,4	8,9	5,3	0,6	100
Saksa	43,5	35,7	4,5	7,3	4,0	5,0	100
Irlanti	40,4	25,6	5,2	9,0	12,8	7,0	100
Iso-Britannia	49,2	25,6	5,7	5,6	10,7	3,2	100
Sveitsi	38,5	38,3	4,0	11,5	5,6	2,2	100
Italia	35,7	34,3	6,9	7,7	13,7	1,7	100
Kreikka	49,5	27,8	7,3	7,7	7,3	0,4	100
Portugali	38,4	27,9	13,7	10,8	8,1	1,0	100
Espanja	41,7	43,7	6,1	5,9	2,5	0,1	100
Kanada	47,8	24,6	6,7	6,7	13,6	0,7	100
Australia	52,9	24,1	4,7	7,9	6,3	4,0	100
USA	51,8	31,9	1,2	5,1	9,3	0,8	100
Japani	31,6	32,4	4,8	19,7	10,0	1,6	100
Keskihajonta	7,7	8,0	3,0	3,3	3,5	1,9	
OECD-Eurooppa	41,5	35,5	5,7	7,1	7,0	3,2	100

Vuonna 1990	Kulutus- menot	Sosiaaliset tulonsiirrot	Elinkeino- tuot	Investo- innint	Korko- menot	Muut menot	Menot yht.
Suomi	45,3	33,9	6,2	7,8	3,1	3,8	100
Ruotsi	44,5	31,7	7,6	4,9	8,1	3,1	100
Tanska	43,1	31,4	6,0	3,3	12,5	3,7	100
Norja	38,4	35,6	11,0	5,9	7,1	2,0	100
Islanti	54,6	14,1	8,7	11,4	10,2	0,9	100
Hollanti	25,6	45,5	5,4	4,7	10,6	8,3	100
Belgia	26,2	41,5	5,6	2,9	19,9	3,8	100
Ranska	36,5	43,3	3,2	6,7	6,0	4,3	100
Luxemburg	31,4	43,8	8,5	10,1	2,1	4,0	100
Itävalta	37,1	41,5	5,6	6,7	8,5	0,7	100
Saksa	41,0	34,0	4,5	5,0	5,8	9,7	100
Irlanti	35,8	32,1	2,7	4,9	18,6	6,0	100
Iso-Britannia	50,9	28,8	2,8	5,7	8,4	3,3	100
Sveitsi	39,4	39,7	4,4	9,5	4,2	2,9	100
Italia	33,7	35,2	4,4	6,3	18,7	1,8	100
Kreikka	39,4	29,2	3,1	5,8	22,4	0,1	100
Portugali	39,1	29,0	2,9	8,0	19,0	2,0	100
Espanja	36,8	37,8	4,6	12,3	8,4	0,1	100
Kanada	43,0	27,1	3,5	5,3	20,2	1,0	100
Australia	47,5	26,5	4,1	6,2	11,7	4,1	100
USA	48,6	30,6	1,4	4,6	13,8	1,0	100
Japani	29,2	36,7	3,5	16,2	12,5	1,8	100
Keskihajonta	7,6	7,2	2,3	3,2	6,0	2,4	
OECD-Eurooppa	39,4	36,1	4,3	6,2	9,4	4,6	100

Lähde: OECD National Accounts

Liitetaulukko 9. Julkiset kulutusmenot tehtäväryhmittäin vuonna 1990, prosenttia

Suhteessa bruttokansantuotteeseen:

	Maan- puol.	Yleinen h. ja järj.	Julkis- hyöd.	Kou- lutus	Terveys- palvelut	Sosiaali- palvelut	Hyvin- v.palv.	Muut k.menot	Julk.ku- lutus yht.
Suomi	1,5	3,1	4,5	5,3	4,8	3,4	13,5	3,1	21,1
Ruotsi	2,6	4,0	6,6	5,3	6,6	5,2	17,1	3,7	27,4
Tanska	2,0	3,0	5,0	5,4	4,8	5,9	16,1	4,1	25,2
Norja	3,3	2,6	5,9	5,4	4,7	2,1	12,2	2,9	21,0
Islanti	0,0	3,0	3,0	3,9	7,0	1,3	12,2	4,2	19,4
Hollanti	2,7	4,1	6,8	4,6	0,9	0,7	6,2	1,5	14,5
Belgia 86	2,6	4,1	6,7	6,2	0,5	1,0	7,7	2,4	16,8
Ranska	3,0	3,0	6,0	4,6	3,1	1,4	9,1	2,8	17,9
Luxemburg			5,6				8,7	2,1	16,4
Itävalta	1,0	3,6	4,6	4,0	4,6	3,3	11,8	1,3	17,8
Saksa	2,2	3,4	5,5	3,5	5,6	2,1	11,3	1,6	18,4
Irlanti			5,0				8,5	1,6	15,1
Iso-Brit	4,0	3,0	7,0	4,2	4,7	1,5	10,4	3,2	20,6
Sveitsi			6,3				5,1	2,0	13,4
Italia	1,9	4,5	6,4	4,9	3,5	0,8	9,2	1,8	17,4
Kreikka 88	5,9	8,0	13,9	2,8	2,3	0,3	5,4	0,9	20,2
Portugali 86	2,6	3,3	5,9	3,9	3,3	0,7	7,9	1,6	15,4
Espanja 89	1,7	2,0	3,7	2,8	3,7	1,6	8,1	3,4	15,2
Kanada			7,1				10,1	3,1	20,3
Australia	2,1	3,7	5,8	3,7	3,1	0,9	7,7	4,0	17,5
USA	5,8	2,5	8,3	4,6	0,9	0,6	6,1	3,4	17,8
Japani	0,9	2,5	3,4	3,2	0,4	0,5	4,1	1,6	9,1
Keskijajonta			2,2				3,4		3,9

Hollanti: hallinnon ja terveyspalvelujen osuudet arvioitu

Belgia: Terveyspalvelujen osuus arvioitu

Luxemburg: osuudet arvioitu muista lähteistä

Irlanti: osuudet arvioitu

Osuus julkisista kulutusmenoista:

	Maan- puol.	Yleinen h. ja järj.	Julkis hyöd.	Kou- lutus	Terveys- palvelut	Sosiaali- palvelut	Hyvin- v.palv.	Muut k.menot	Julk.ku- lutus yht.
Suomi	6,9	14,6	21,5	25,1	22,6	16,3	63,9	14,6	100
Ruotsi	9,5	14,6	24,1	19,3	24,1	19,1	62,4	13,4	100
Tanska	8,0	11,7	19,7	21,3	19,2	23,3	63,8	16,5	100
Norja	15,9	12,2	28,0	25,7	22,5	10,0	58,2	13,8	100
Islanti	0,0	15,5	15,5	20,1	36,1	6,5	62,9	21,6	100
Hollanti	18,9	28,3	47,2	31,7	6,2	4,8	42,8	10,1	100
Belgia 86	15,5	24,4	39,9	36,9	3,0	6,0	45,8	14,3	100
Ranska	16,8	16,8	33,5	25,6	17,3	7,8	50,8	15,8	100
Luxemburg	0,0	0,0	34,1	0,0	0,0	0,0	53,0	12,8	100
Itävalta	5,6	20,4	26,0	22,3	25,8	18,3	66,4	7,6	100
Saksa	11,9	18,3	30,1	19,3	30,5	11,4	61,3	8,6	100
Irlanti			33,1				56,3	10,6	100
Iso-Brit	19,7	14,5	34,1	20,4	22,9	7,4	50,5	15,5	100
Sveitsi			47,0				38,1	14,9	100
Italia	11,0	25,9	36,9	28,2	20,1	4,3	52,6	10,4	100
Kreikka 88	29,2	39,6	68,8	13,9	11,4	1,5	26,7	4,5	100
Portugali 86	16,9	21,4	38,3	25,3	21,4	4,5	51,3	10,4	100
Espanja 88	11,2	13,2	24,3	18,4	24,3	10,5	53,3	22,4	100
Kanada			35,0				49,8	15,3	100
Australia	11,9	20,9	33,1	21,1	17,7	5,3	44,0	23,1	100
USA	32,8	14,1	46,6	25,8	5,0	3,5	34,2	19,4	100
Japani	10,0	27,0	37,0	34,8	4,3	5,9	45,0	18,0	100

Lähde: OECD National Accounts

Liitetaulukko 10. Bruttokansantuote ja julkiset menot menolajeittain, määrän muutos %/v

Bruttokansantuote

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	61-65	66-70	71-75	76-80	81-85	86-90
Suomi	3,7	4,7	3,4	3,1	4,8	4,6	4,0	2,8	2,8	3,3
Ruotsi	2,8	4,5	1,9	2,0	5,0	4,0	2,6	1,2	1,7	2,3
Tanska	2,9	4,4	2,2	2,1	5,1	3,6	1,9	2,5	2,6	1,5
Norja	3,7	4,1	4,6	2,4	4,5	3,7	4,5	4,7	3,3	1,6
Islanti	4,6	4,6	6,4	2,7	6,9	2,3	6,1	6,7	2,4	3,0
Hollanti	3,3	4,9	2,9	2,0	4,7	5,2	3,2	2,6	1,0	3,0
Belgia	3,3	4,8	3,2	1,9	4,9	4,7	3,4	3,0	0,7	3,0
Ranska	3,6	5,4	3,2	2,2	5,6	5,2	3,3	3,1	1,5	3,0
Itävalta	3,4	4,4	3,6	2,1	4,1	4,7	3,9	3,3	1,3	2,9
Saksa	3,1	4,3	2,7	2,2	4,7	4,0	2,2	3,2	1,1	3,3
Irlanti	4,0	4,2	4,4	3,5	3,8	4,6	4,4	4,5	2,5	4,4
Iso-Brit	2,4	2,8	1,9	2,6	3,1	2,4	2,0	1,9	2,0	3,3
Sveitsi	2,6	4,6	1,2	2,1	5,1	4,1	0,8	1,7	1,4	2,8
Italia	3,8	5,6	3,7	2,2	5,1	6,0	2,8	4,7	1,4	3,0
Kreikka	4,5	7,3	4,6	1,5	7,7	7,0	4,9	4,3	1,3	1,6
Portugali	4,5	6,2	4,6	2,7	6,2	6,1	4,3	5,0	0,9	4,5
Espanja	4,5	7,2	3,4	3,0	8,3	6,1	5,1	1,7	1,6	4,4
Kanada	4,1	5,0	4,5	2,8	5,6	4,5	5,1	3,9	2,8	2,9
Australia	3,8	5,5	3,3	2,7	4,9	6,2	4,2	2,3	2,8	2,6
USA	3,0	3,8	2,7	2,7	4,5	3,0	2,1	3,2	2,6	2,7
Japani	6,1	10,0	4,4	4,0	8,9	11,0	4,3	4,5	3,7	4,4
Oecd-Eur	3,3	4,7	2,9	2,3	4,9	4,5	2,8	3,0	1,5	3,1
Mediaani	3,7	4,7	3,4	2,4	5,0	4,6	3,9	3,2	1,7	3,0

Julkiset menot yhteensä

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	61-65	66-70	71-75	76-80	81-85	86-90
Suomi	5,4	6,3	5,2	4,7	7,5	5,0	7,0	3,4	5,2	4,2
Ruotsi	4,5	6,8	4,6	2,2	6,9	6,8	4,6	4,5	2,8	1,6
Tanska	5,2	8,1	4,9	2,5	7,4	8,9	4,3	5,5	3,6	1,4
Norja	5,4	7,0	6,2	3,1	6,8	7,3	6,2	6,3	2,4	3,7
Islanti	5,7	5,4	6,5	5,0	7,0	3,9	9,8	3,3	4,6	5,4
Hollanti	5,1	7,6	5,4	2,3	7,1	8,2	6,7	4,1	2,2	2,5
Belgia	4,7	6,7	5,8	1,7	6,1	7,3	6,4	5,1	1,6	1,7
Ranska	4,2	5,2	4,3	3,2	5,7	4,7	4,9	3,7	4,0	2,4
Itävalta	4,1	5,2	5,0	2,3	5,3	5,0	5,8	4,2	2,1	2,5
Saksa	4,1	5,8	4,4	2,1	6,7	4,9	6,2	2,7	0,8	3,4
Irlanti	5,2	7,0	6,4	2,2	6,2	7,8	7,6	5,3	4,9	-0,5
Iso-Brit	2,6	3,4	3,2	1,3	3,7	3,0	4,4	2,0	2,4	0,1
Sveitsi	4,4	7,2	3,2	2,9	8,7	5,7	5,4	1,0	2,4	3,5
Italia	5,5	5,9	5,5	5,1	5,9	5,8	6,4	4,5	5,7	4,5
Kreikka	6,9	8,8	6,1	5,9	10,7	6,9	7,0	5,1	8,6	3,2
Portugali	7,7	7,9	10,9	4,3	9,6	6,2	12,0	9,8	4,1	4,5
Espanja	7,2	8,6	6,8	6,4	9,9	7,3	7,2	6,4	6,6	6,1
Kanada	5,2	6,0	5,6	4,1	4,8	7,2	7,6	3,6	4,9	3,3
Australia	4,9	6,3	4,6	3,8	6,9	5,8	6,8	2,4	5,1	2,5
USA	3,6	4,6	2,8	3,4	4,2	5,1	3,4	2,3	4,0	2,8
Japani	7,3	10,2	8,1	3,5	10,2	10,2	9,0	7,2	3,1	3,9
Oecd-Eur	4,5	5,8	4,7	3,0	6,2	5,3	5,7	3,7	3,2	2,8
Mediaani	5,2	6,7	5,4	3,2	6,9	6,2	6,4	4,2	4,0	3,2

Julkiset kulutusmenot

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	61-65	66-70	71-75	76-80	81-85	86-90
Suomi	4,5	5,0	5,1	3,5	5,3	4,7	5,9	4,3	3,7	3,2
Ruotsi	3,4	5,6	3,1	1,7	5,2	5,9	2,9	3,2	1,7	1,6
Tanska	3,7	5,9	4,3	1,1	5,6	6,2	4,1	4,5	1,5	0,6
Norja	4,7	5,9	5,2	3,1	6,5	5,4	5,2	5,2	4,0	2,2
Islanti	6,1	6,3	7,1	4,9	6,1	6,4	9,2	5,0	4,9	4,9
Hollanti	2,4	3,0	2,6	1,5	2,8	3,3	2,4	2,9	0,9	2,1
Belgia	3,2	5,4	4,0	0,3	6,2	4,6	4,9	3,1	0,2	0,4
Ranska	3,2	4,0	3,3	2,2	4,0	4,1	3,2	3,4	2,4	2,0
Itävalta	2,7	3,1	3,6	1,3	2,7	3,4	3,9	3,2	1,8	0,9
Saksa	3,0	4,3	3,4	1,2	5,5	3,1	4,3	2,5	1,1	1,4
Irlanti	3,4	4,1	5,9	0,1	3,3	5,0	7,1	4,7	0,9	-0,6
Iso-Brit.	1,9	2,3	2,4	1,1	2,8	1,8	3,7	1,0	0,8	1,4
Sveitsi	3,5	5,6	2,0	3,0	7,9	3,4	2,6	1,4	2,3	3,7
Italia	3,2	4,0	3,1	2,5	4,3	3,7	3,6	2,7	2,8	2,1
Kreikka	5,0	6,1	6,0	2,7	6,5	5,7	7,9	4,1	3,5	1,9
Portugali	6,5	8,2	7,3	4,0	9,7	6,7	8,9	5,7	3,8	4,2
Espanja	4,9	4,1	5,4	5,1	5,2	3,0	5,9	4,8	4,0	6,2
Kanada	4,2	6,4	3,6	2,5	5,8	7,0	4,9	2,3	2,1	2,9
Australia	4,6	6,2	4,7	2,9	6,4	5,9	6,0	3,3	3,1	2,8
USA	2,3	3,5	0,9	2,6	3,3	3,6	0,2	1,7	2,9	2,3
Japani	4,3	5,7	4,7	2,5	5,8	5,6	5,3	4,2	2,8	2,1
Oecd-Eur	3,1	4,0	3,4	2,0	4,6	3,5	4,0	2,8	1,9	2,0
Mediaani	3,5	5,4	4,0	2,5	5,5	4,7	4,9	3,3	2,4	2,1

Sosiaaliset tulonsiirrot

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	61-65	66-70	71-75	76-80	81-85	86-90
Suomi	7,8	9,9	7,2	6,4	9,8	10,0	9,3	5,1	7,1	5,7
Ruotsi	5,5	7,4	6,5	2,7	7,2	7,5	8,0	5,0	1,3	4,1
Tanska	6,5	10,5	5,9	3,0	8,0	13,1	6,9	5,0	2,0	4,1
Norja	6,7	9,4	6,4	4,2	8,1	10,7	6,5	6,4	3,2	5,2
Islanti	5,9	8,5	5,3	3,9	9,9	7,0	8,2	2,4	1,6	6,2
Hollanti	7,1	12,3	7,3	1,7	13,5	11,0	9,7	4,9	0,8	2,7
Belgia	5,3	7,3	7,1	1,4	6,7	7,9	9,3	5,0	0,7	2,1
Ranska	5,3	6,9	5,7	3,2	7,9	5,9	6,6	4,8	3,9	2,6
Itävalta	5,1	6,6	5,7	2,8	7,3	5,9	6,1	5,4	2,4	3,2
Saksa	4,4	6,0	5,6	1,6	6,1	5,9	9,0	2,1	0,1	3,0
Irlanti	7,3	9,6	7,6	4,5	6,5	12,8	11,3	3,8	7,7	1,4
Iso-Brit	4,6	5,3	5,4	3,2	5,1	5,5	5,6	5,3	5,5	0,8
Sveitsi	5,8	8,5	5,5	3,4	9,7	7,4	9,4	1,6	3,2	3,6
Italia	6,4	8,3	5,7	5,2	10,8	5,8	6,6	4,7	5,4	5,1
Kreikka	8,5	12,4	6,5	6,6	14,8	10,0	4,2	8,8	11,6	1,7
Portugali	9,4	7,0	16,2	4,9	8,0	5,9	24,3	8,1	0,6	9,3
Espanja	8,9	13,3	9,0	4,4	15,0	11,7	9,0	9,0	3,9	5,0
Kanada	6,0	5,5	7,5	4,9	0,7	10,3	11,3	3,8	6,1	3,6
Australia	5,9	5,3	7,9	4,3	5,2	5,5	14,0	1,9	5,8	2,8
USA	5,8	8,1	6,4	2,8	5,2	11,1	10,1	2,7	2,7	2,9
Japani	9,4	11,8	11,3	5,2	12,9	10,8	13,9	8,7	4,6	5,7
Oecd-Eur	5,6	7,6	6,1	3,2	8,2	6,9	7,6	4,6	3,3	3,2
Mediaani	6,0	8,3	6,5	3,9	8,0	7,9	9,0	5,0	3,2	3,6

Elinkeinotuet

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	61-65	66-70	71-75	76-80	81-85	86-90
Suomi	3,7	4,5	4,8	1,8	6,9	2,1	10,1	-0,5	2,0	1,6
Ruotsi	8,1	9,9	11,5	2,8	12,6	7,1	14,9	8,2	4,8	0,8
Tanska	8,4	18,3	3,8	3,2	25,3	11,2	2,6	5,0	1,5	4,9
Norja	4,7	5,6	7,7	1,0	4,8	6,4	8,3	7,1	-2,0	3,9
Islanti	1,9	-3,9	6,9	2,6	-2,1	-5,6	14,8	-1,0	0,9	4,2
Hollanti	5,8	5,3	9,6	2,4	-6,2	16,9	7,8	11,4	5,0	-0,2
GBelgia	2,8	5,2	3,8	-0,7	3,0	7,5	1,3	6,4	0,8	-2,1
dRanska	2,4	4,5	2,8	0,0	5,8	3,3	2,6	3,0	5,3	-5,2
Itävalta	4,6	3,7	9,1	0,8	7,9	-0,5	14,1	4,2	0,5	1,1
Saksa	6,0	11,7	4,5	1,9	12,9	10,6	4,8	4,2	1,1	2,7
Irlanti	1,9	8,2	1,9	-4,3	7,6	8,8	-1,6	5,4	-0,3	-8,3
Iso-Brit	0,8	1,7	5,7	-5,1	-0,5	4,0	16,8	-5,4	-1,9	-8,3
Sveitsi	4,1	3,1	5,8	3,4	4,1	2,1	8,0	3,6	2,9	3,9
Italia	4,6	6,5	7,5	-0,2	3,9	9,2	10,0	5,0	1,2	-1,5
Kreikka	12,9	25,7	15,3	-2,3	50,2	1,2	27,1	3,5	5,5	-10,0
Portugali	6,1	12,9	16,8	-11,6	14,8	11,1	9,4	24,3	-6,4	-16,7
Espanja	8,1	10,5	10,8	2,9	15,4	5,6	10,3	11,4	6,3	-0,4
Kanada	6,5	6,6	15,0	-2,0	7,0	6,2	24,4	5,5	1,0	-4,9
Australia	5,1	12,5	0,8	2,1	12,5	12,5	-8,2	9,9	5,2	-1,0
USA	5,6	10,7	0,8	5,4	16,5	4,9	-6,4	7,9	9,8	1,1
Japani	8,5	17,2	7,5	0,9	14,6	19,8	10,4	4,6	-1,8	3,6
Oecd-Eur	4,4	7,0	6,0	0,0	7,2	6,9	8,4	3,6	2,0	-1,9
Mediaani	5,1	6,6	6,9	1,0	7,6	6,4	9,4	5,0	1,2	-0,2

Julkiset investoinnit

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	61-65	66-70	71-75	76-80	81-85	86-90
Suomi	3,2	4,6	2,0	2,8	9,5	-0,3	4,9	-0,8	2,5	3,2
Ruotsi	2,4	9,0	-1,7	-0,1	11,2	6,7	-4,2	0,8	-2,8	2,6
Tanska	1,0	9,2	-2,2	-4,0	10,5	8,0	-3,3	-1,1	-6,5	-1,5
Norja	4,1	6,5	4,3	1,3	7,0	6,0	6,5	2,2	-2,2	4,8
Islanti	6,1	9,5	4,2	4,6	18,5	0,6	7,9	0,5	3,6	5,5
Hollanti	1,0	6,6	-2,7	-0,7	7,9	5,2	-2,0	-3,5	-2,7	1,3
Belgia	1,4	8,8	1,1	-5,7	5,9	11,7	0,4	1,8	-9,3	-2,1
Ranska	3,4	4,6	1,5	4,1	7,6	1,7	3,1	-0,2	2,6	5,6
Itävalta	2,4	6,4	1,3	-0,5	5,7	7,2	4,9	-2,2	-1,5	0,6
Saksa	2,1	7,8	-0,2	-1,3	11,9	3,7	-0,2	-0,2	-5,5	2,9
Irlanti	3,5	9,6	4,0	-3,1	16,7	2,5	4,9	3,0	3,0	-9,2
Iso-Brit	0,3	5,0	-3,1	-0,9	6,3	3,6	0,0	-6,2	-3,4	1,5
Sveitsi	3,5	10,6	-1,4	1,2	13,4	7,9	1,0	-3,7	-0,4	2,8
Italia	5,1	3,6	2,4	9,3	0,9	6,3	3,1	1,7	13,0	5,5
Kreikka	2,1	7,5	-4,0	2,7	10,4	4,7	0,0	-7,9	11,5	-6,1
Portugali	4,9	6,0	7,1	1,7	8,9	3,1	2,4	11,7	-4,8	8,1
Espanja	7,5	8,8	-0,5	14,2	10,3	7,4	4,7	-5,7	15,6	12,7
Kanada	3,3	4,8	1,0	4,0	7,4	2,1	3,4	-1,3	4,3	3,7
Australia	2,0	6,1	-1,6	1,3	8,1	4,2	4,5	-7,7	4,0	-1,3
USA	2,2	3,9	-2,0	4,5	8,2	-0,5	-0,8	-3,1	3,6	5,4
Japani	6,7	14,1	5,3	0,6	15,7	12,6	6,1	4,5	-2,3	3,5
Oecd-Eur	2,9	6,2	0,0	2,3	7,9	4,6	1,4	-1,3	1,0	3,6
Mediaani	3,2	6,6	1,0	1,3	8,9	4,7	3,1	-0,8	-0,4	2,9

Korkomenot

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	61-65	66-70	71-75	76-80	81-85	86-90
Suomi	5,6	7,5	3,0	6,2	10,3	4,7	-5,4	11,5	13,8	-1,4
Ruotsi	6,0	4,7	9,0	4,2	-0,6	9,9	4,9	13,0	16,2	-7,8
Tanska	7,8	2,9	12,5	8,2	0,0	5,8	-0,7	25,8	20,9	-4,6
Norja	6,8	6,3	11,0	3,2	6,4	6,2	3,0	19,0	4,0	2,4
Islanti	13,8	16,3	14,0	11,2	7,4	25,2	16,1	12,0	15,8	6,5
Hollanti	5,9	5,1	5,7	6,8	0,9	9,3	4,6	6,8	11,6	2,0
Belgia	7,5	6,2	8,5	7,8	4,9	7,5	3,9	13,2	11,4	4,1
Ranska	5,6	1,8	5,5	9,4	-2,4	5,9	4,3	6,7	14,7	4,0
Itävalta	8,2	6,5	11,2	7,0	4,1	9,0	6,6	15,7	8,1	5,9
Saksa	7,6	7,0	10,0	5,7	3,7	10,3	9,4	10,7	10,3	1,2
Irlanti	7,5	7,7	8,9	6,0	5,3	10,2	5,8	11,9	12,0	-0,1
Iso-Brit	1,4	1,8	3,5	-1,1	1,3	2,4	0,5	6,4	2,8	-5,1
Sveitsi	2,6	4,4	3,2	0,1	1,5	7,3	6,2	0,1	-0,8	1,1
Italia	9,8	6,1	15,1	8,2	-0,9	13,0	18,0	12,2	9,4	7,0
Kreikka	16,5	18,9	13,4	17,1	25,9	11,8	12,2	14,6	17,0	17,2
Portugali	14,0	6,7	22,5	12,8	12,4	0,9	11,4	33,6	23,9	1,6
Espanja	11,1	9,3	5,4	18,6	15,6	3,0	-0,2	11,1	31,2	5,9
Kanada	7,7	6,9	8,1	8,1	6,0	7,8	5,8	10,4	10,9	5,3
Australia	6,3	4,6	4,2	9,9	5,6	3,7	-1,3	9,7	14,5	5,4
USA	5,7	4,1	5,6	7,4	3,0	5,3	3,1	8,1	11,7	3,0
Japani	11,8	10,6	19,2	5,7	2,5	18,7	15,0	23,4	9,9	1,5
Oecd-Eur	6,6	5,0	8,3	6,5	2,4	7,7	6,5	10,0	11,2	1,8
Mediaani	7,5	6,3	8,9	7,4	4,1	7,5	4,9	11,9	11,7	2,4

Liitetaulukko 11. Julkisten reaalimenojen joustot menolajeittain reaaliiseen bruttokansantuotteeseen nähden

Kulutuksetmenot

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	61-65	66-70	71-75	76-80	81-85	86-90
Suomi	1,25	1,09	1,57	1,00	1,17	0,80	1,16	0,93	1,20	0,71
Ruotsi	1,33	1,30	1,65	0,66	1,11	1,33	0,99	1,67	0,69	0,66
Tanska	1,45	1,32	1,78	0,37	1,10	1,47	1,48	2,61	0,27	0,35
Norja	1,25	1,45	1,12	0,88	1,56	1,55	1,07	1,06	0,79	2,27
Islanti	1,34	1,27	1,17	1,40	0,78	0,32	1,99	0,85	1,61	1,45
Hollanti	0,76	0,51	1,00	0,63	0,48	0,62	0,50	1,34	0,21	0,50
Belgia	1,07	1,21	1,34	0,2	1,43	0,88	1,13	1,24	0,12	-0,01
Ranska	0,94	0,73	1,09	0,86	0,66	0,84	0,83	1,14	1,42	0,63
Itävalta	0,89	0,77	1,14	0,45	0,80	0,64	0,99	1,00	0,9	0,19
Saksa	1,01	0,88	1,17	0,56	1,04	0,60	1,49	1,00	0,72	0,24
Irlanti	1,04	0,97	1,17	-0,16	0,85	0,99	1,49	0,97	0,29	-0,25
Iso-Brit	0,80	0,81	1,00	0,31	0,73	0,42	1,13	0,43	0,36	0,36
Sveitsi	1,22	1,00	0,28	1,25	1,28	0,84	0,37	0,47	1,30	1,32
Italia	0,87	0,77	0,72	0,96	0,98	0,62	0,70	0,68	1,55	0,65
Kreikka	1,17	0,89	1,52	1,19	0,91	0,73	1,63	0,99	1,50	1,30
Portugali	1,42	1,07	1,71	1,34	0,93	1,07	1,52	1,20	2,49	0,79
Espanja	1,15	0,52	1,65	1,53	0,71	0,48	1,12	3,06	2,01	1,33
Kanada	0,95	1,09	0,84	0,66	0,67	1,50	0,96	0,59	0,46	1,02
Australia	1,19	1,14	1,68	0,94	1,08	0,72	1,76	1,08	1,03	0,80
USA	0,70	0,92	0,48	0,94	0,53	0,79	0,27	0,53	0,85	0,53
Japani	0,75	0,54	1,13	0,54	0,67	0,50	1,04	0,90	0,65	0,34
Keskiahjonta	0,2	0,3	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,6	0,6	0,6
Mediaani	1,07	0,97	1,17	0,86	0,91	0,79	1,12	1,00	0,85	0,65

Sosiaaliset tulonsiirrot

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	61-65	66-70	71-75	76-80	81-85	86-90
Suomi	2,10	2,28	2,19	1,84	1,89	1,54	1,63	0,74	2,59	1,16
Ruotsi	2,24	1,83	3,45	1,46	1,45	1,77	2,59	1,87	0,55	1,84
Tanska	2,48	2,43	2,71	0,91	1,44	3,06	1,68	2,89	0,32	4,92
Norja	1,67	2,19	1,28	1,27	1,99	3,12	1,14	1,54	0,78	5,83
Islanti	1,09	1,47	0,22	1,62	0,79	0,52	1,63	0,93	0,27	2,79
Hollanti	2,28	2,53	2,57	0,36	2,90	1,94	2,71	2,25	-0,24	0,96
Belgia	1,91	1,75	2,61	0,51	1,40	1,61	2,33	1,75	-0,01	0,49
Ranska	1,55	1,28	2,01	1,13	1,41	1,11	1,82	1,75	2,20	0,73
Itävalta	1,50	1,47	1,84	1,27	1,67	1,18	1,36	1,61	1,50	0,74
Saksa	1,62	1,49	2,09	0,71	1,29	1,09	2,65	0,65	-0,40	0,69
Irlanti	2,08	2,06	1,58	0,83	1,73	2,33	2,62	0,73	2,48	0,05
Iso-Brit	2,17	1,96	2,65	0,54	1,32	2,16	1,82	2,08	1,41	-0,23
Sveitsi	2,56	2,03	0,35	1,43	2,12	1,95	1,43	0,29	1,92	1,06
Italia	1,65	1,58	1,37	1,61	2,51	0,99	1,14	1,08	1,88	1,59
Kreikka	1,78	1,73	1,73	2,26	1,92	1,24	0,56	2,01	4,90	1,31
Portugali	2,41	1,03	3,89	1,93	1,27	1,14	3,81	0,00	0,50	1,50
Espanja	2,25	2,25	2,56	1,18	2,47	2,11	1,37	6,68	1,49	1,19
Kanada	1,74	1,43	1,55	1,14	0,64	2,46	1,90	0,76	1,33	1,12
Australia	1,67	0,82	2,75	0,85	0,80	0,96	3,30	0,24	1,44	0,67
USA	2,13	1,75	1,85	0,65	0,66	4,07	2,71	0,6	0,38	0,94
Japani	1,68	1,18	2,94	1,15	1,56	0,98	2,96	1,79	1,00	1,00
Keskiahjonta	0,4	0,5	0,9	0,5	0,6	0,9	0,8	1,4	1,2	1,5
Mediaani	1,91	1,75	2,09	1,15	1,45	1,61	1,82	1,54	1,33	1,06

Elinkeinotuet

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	61-65	66-70	71-75	76-80	81-85	86-90
Suomi	1,06	1,19	1,96	0,34	2,80	0,62	2,12	0,2	0,54	0,21
Ruotsi	3,27	2,36	6,86	0,60	2,31	1,49	4,95	1,98	1,57	0,33
Tanska	1,90	2,45	1,62	1,35	1,41	2,57	2,53	1,75	0,88	4,80
Norja	1,39	1,46	1,93	0,51	0,92	2,30	1,90	0,98	-0,33	2,25
Islanti	0,63	0,70	0,48	0,62	1,03	-1,92	1,07	1,47	-1,11	2,52
Hollanti	2,77	1,23	4,81	1,64	-0,61	3,07	6,03	3,84	4,18	-1,17
Belgia	1,16	1,95	1,70	-0,90	0,90	1,26	0,79	1,17	0,83	-0,52
Ranska	0,86	1,11	1,99	-0,89	0,91	0,64	2,48	0,72	2,32	-2,40
Itävalta	1,51	0,72	3,31	0,46	2,07	-0,32	3,24	1,23	0,12	-0,61
Saksa	2,11	3,66	1,95	1,53	3,31	3,52	2,69	1,76	3,01	0,37
Irlanti	0,58	1,78	0,79	-2,02	0,51	1,53	-1,02	1,30	-0,70	-3,34
Iso-Brit	0,77	0,48	2,31	-1,72	-1,74	1,97	7,03	-0,66	-0,23	-2,23
Sveitsi	1,85	1,11	0,89	1,64	0,57	0,75	1,61	1,10	2,73	1,95
Italia	1,71	2,11	2,04	-0,21	2,24	1,85	1,16	1,41	0,57	-1,20
Kreikka	2,29	2,93	2,79	-2,69	5,57	-1,86	5,15	-0,27	-0,59	-5,49
Portugali	2,10	1,76	5,29	-4,48	0,76	2,11	2,32	2,91	-8,14	-3,38
Espanja	2,15	1,52	3,10	0,48	2,62	1,03	1,04	8,14	4,37	1,15
Kanada	2,00	1,20	3,42	-0,61	1,09	0,30	5,88	3,04	0,96	-1,29
Australia	1,06	1,99	-0,14	-0,13	1,67	1,84	-3,34	3,05	1,19	-1,40
USA	1,43	1,64	0,75	1,64	1,46	0,31	-3,49	2,56	2,53	-1,16
Japani	1,38	1,82	1,52	-0,38	1,42	1,66	2,32	1,53	-0,66	0,52
Keskihajonta	0,7	0,8	1,7	1,6	1,5	1,4	2,7	1,8	2,6	2,3
Mediaani	1,51	1,64	1,96	0,34	1,41	1,49	2,32	1,47	0,83	-0,61

Investoinnit

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	61-65	66-70	71-75	76-80	81-85	86-90
Suomi	0,64	1,37	0,38	0,66	3,32	-0,24	0,53	0,37	0,87	0,42
Ruotsi	0,35	2,19	-0,85	0,05	2,64	1,30	-1,43	0,20	-0,96	2,32
Tanska	0,03	2,16	-0,67	-0,08	1,87	2,00	-2,11	0,16	-1,01	-2,15
Norja	0,95	1,58	0,76	1,19	1,45	2,06	0,88	0,32	0,04	2,14
Islanti	0,93	2,22	-0,24	1,71	2,58	0,52	0,53	0,16	1,04	4,36
Hollanti	-0,07	1,24	-1,19	-0,03	1,40	0,92	-1,52	-2,30	-0,16	0,99
Belgia	0,36	1,89	0,00	-2,39	1,73	1,96	-1,08	0,28	-7,87	-0,50
Ranska	0,67	0,69	0,24	1,98	1,33	-0,14	0,44	0,01	1,16	2,13
Itävalta	0,64	1,51	0,07	0,07	1,47	1,30	0,52	-0,49	-0,48	-0,01
Saksa	0,28	1,47	-0,14	0,30	2,74	1,20	-0,06	0,36	-2,10	0,54
Irlanti	0,67	2,21	0,67	-2,10	4,53	1,27	1,31	1,49	0,54	-1,47
Iso-Brit	-0,48	2,03	-1,39	-0,26	2,14	0,61	0,46	-2,94	0,56	0,25
Sveitsi	1,07	2,53	-0,99	0,42	3,49	1,82	0,06	-2,31	-0,75	1,30
Italia	1,36	0,55	0,54	2,58	0,35	0,33	1,04	0,54	5,70	1,78
Kreikka	0,32	0,80	-0,92	0,45	1,20	1,30	-0,23	-2,31	6,75	-0,51
Portugali	0,98	0,81	1,80	0,95	1,80	0,23	0,15	2,44	-4,05	1,48
Espanja	1,36	1,30	-0,53	3,37	1,28	0,64	-0,10	-4,27	6,16	3,07
Kanada	0,51	0,80	-0,03	1,06	0,71	-0,03	0,21	-0,31	1,09	1,49
Australia	0,32	0,95	-0,59	0,55	1,33	0,70	1,41	-1,87	1,84	-0,60
USA	0,14	0,96	-1,05	2,21	1,70	-0,82	-0,13	-0,37	2,25	2,06
Japani	1,00	1,23	1,00	0,14	1,48	0,98	0,73	1,22	-0,98	0,62
Keskihajonta	0,5	0,6	0,8	1,4	1,0	0,8	0,9	1,6	3,3	1,5
Mediaani	0,64	1,37	-0,14	0,45	1,70	0,92	0,21	0,16	0,54	0,99

Korkomenot

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	61-65	66-70	71-75	76-80	81-85	86-90
Suomi	1,58	2,30	1,09	1,52	3,54	0,86	-1,28	3,44	5,05	-0,18
Ruotsi	3,31	1,47	4,10	0,11	0,14	2,60	1,66	8,14	5,11	-3,19
Tanska	3,87	0,90	6,39	2,40	0,59	1,57	-0,43	16,3	5,85	-3,80
Norja	2,02	1,48	2,39	1,66	1,57	1,96	0,79	4,26	1,40	-1,46
Islanti	3,21	2,63	2,61	2,36	0,91	0,18	4,19	1,95	5,28	2,75
Hollanti	2,12	1,21	2,09	1,85	0,30	1,55	1,65	3,16	4,67	0,45
Belgia	2,54	1,22	3,03	2,23	0,78	1,70	1,42	5,67	6,60	0,85
Ranska	1,86	0,79	2,83	2,50	-0,49	1,42	0,75	3,39	7,54	1,16
Itävalta	2,79	1,53	4,27	2,72	0,80	2,43	1,42	4,10	4,21	1,55
Saksa	3,16	2,22	4,11	1,17	1,21	1,13	3,56	2,69	3,59	0,21
Irlanti	2,21	2,22	2,38	0,91	1,45	1,54	1,40	1,85	3,81	0,06
Iso-Brit	0,94	0,80	2,26	-0,44	0,29	1,04	1,13	2,14	0,66	-1,18
Sveitsi	1,37	1,48	-0,87	-0,17	0,56	1,41	-0,03	-0,88	-0,81	0,32
Italia	3,23	1,54	4,14	2,42	-0,47	1,64	4,29	2,41	3,33	2,14
Kreikka	3,15	2,35	3,09	8,40	3,53	2,08	2,43	3,69	9,99	6,15
Portugali	3,61	1,07	6,59	1,93	2,24	-0,04	0,44	6,52	6,29	-0,45
Espanja	2,46	1,61	1,29	5,28	3,18	1,11	0,63	10,95	19,33	0,60
Kanada	1,94	1,17	1,84	1,93	0,94	2,04	1,02	2,92	2,35	1,85
Australia	1,53	0,74	1,64	3,56	0,90	0,61	-0,32	2,01	5,37	1,73
USA	2,25	1,16	2,23	1,83	0,99	2,02	1,79	2,40	2,64	1,03
Japani	2,57	1,53	4,99	0,99	0,67	1,53	3,21	4,63	2,33	0,17
Keskihajonta	0,8	0,6	1,8	1,9	1,1	0,7	1,5	3,7	4,1	2,1
Mediaani	2,46	1,48	2,61	1,93	0,90	1,54	1,40	3,39	4,67	0,45

Liitetaulukko 12. Julkisten menojen bruttokansantuoteosuuden muutos vuosina 1961-1990, prosenttiyksikköä

Julkiset kokonaismenot

	Käypiin hintoihin				Kiinteisiin hintoihin			
	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90
Suomi	20,6	5,6	5,6	6,4	17,8	5,1	4,6	5,7
Ruotsi	30,1	11,8	15,9	-1,8	21,8	8,5	11,2	-0,6
Tanska	31,4	13,0	13,5	-0,1	23,4	10,3	9,8	0,2
Norja	24,4	10,6	5,3	6,9	20,2	10,1	5,6	2,6
Islanti	14,0	4,6	0,4	5,3	12,0	4,5	-2,0	6,1
Hollanti	25,1	11,8	11,8	-1,9	23,0	9,3	10,6	0,0
Belgia	21,9	8,2	14,6	-7,2	19,0	7,8	11,7	-3,9
Ranska	12,5	1,2	8,0	0,9	7,3	-0,9	4,8	2,2
Itävalta	15,0	4,9	8,6	-0,4	8,5	2,5	4,7	-0,1
Saksa	12,9	5,1	8,4	-2,9	10,9	4,3	6,2	-0,8
Irlanti	16,1	9,0	10,7	-6,3	9,5	6,9	6,4	-5,7
Iso-Brit	7,0	4,2	6,6	-5,2	1,0	1,3	5,0	-6,5
Sveitsi	13,3	5,5	5,7	1,4	13,5	5,1	4,8	3,1
Italia	23,5	4,5	5,9	6,5	20,3	2,3	4,3	9,0
Kreikka	31,9	5,4	5,7	14,4	23,0	3,3	3,7	11,2
Portugali	23,1	1,9	16,7	0,2	25,8	0,9	18,2	2,6
Espanja	26,1	5,7	8,7	7,9	21,8	3,4	6,5	8,9
Kanada	17,4	4,9	4,0	6,1	11,0	2,3	3,0	4,4
Australia	10,9	1,9	5,2	2,6	7,8	0,5	3,7	3,3
USA	8,0	3,3	2,0	2,4	4,2	1,3	0,8	1,9
Japani	14,9	2,1	11,2	-0,7	6,7	0,4	6,6	-2,0
OECD-Eur	16,7	5,1	8,2	0,2	12,7	3,2	6,0	1,3

Suhteellinen hintavaikutus

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90
Suomi	2,8	0,5	1,1	0,7
Ruotsi	8,3	3,4	4,7	-1,2
Tanska	8,1	2,7	3,7	-0,3
Norja	4,3	0,5	-0,3	4,3
Islanti	2,0	0,1	2,4	-0,8
Hollanti	2,1	2,5	1,2	-2,0
Belgia	2,8	0,4	2,8	-3,3
Ranska	5,2	2,1	3,2	-1,3
Itävalta	6,5	2,4	3,9	-0,3
Saksa	2,1	0,8	2,2	-2,1
Irlanti	6,6	2,1	4,3	-0,7
Iso-Brit	5,9	2,9	1,5	1,4
Sveitsi	-0,2	0,4	0,9	-1,6
Italia	3,2	2,2	1,6	-2,5
Kreikka	8,9	2,1	2,0	3,2
Portugali	-2,7	0,9	-1,5	-2,4
Espanja	4,2	2,3	2,2	-1,0
Kanada	6,4	2,6	1,0	1,7
Australia	3,1	1,4	1,4	-0,8
USA	3,7	1,9	1,2	0,5
Japani	8,2	1,7	4,6	1,3
OECD-Eur	4,0	1,9	2,2	-1,1

Julkiset kulutusmenot

	Käypiin hintoihin				Kiinteisiin hintoihin			
	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90
Suomi	9,3	2,7	2,8	2,5	3,4	0,5	1,8	0,3
Ruotsi	11,3	5,7	6,5	-2,2	3,7	2,1	2,0	-1,1
Tanska	10,8	5,5	5,4	-2,5	4,0	2,3	3,1	-2,5
Norja	8,2	4,1	0,8	1,9	4,5	2,6	0,6	0,3
Islanti	9,1	2,6	3,5	2,3	6,0	1,7	1,6	2,9
Hollanti	1,7	2,2	1,8	-2,8	-3,1	-2,4	-0,2	-0,8
Belgia	2,5	1,5	3,7	-4,1	0,1	1,1	0,9	-2,3
Ranska	3,5	0,3	3,2	-0,9	-1,6	-1,7	0,2	-0,2
Itävalta	5,2	2,1	3,2	-0,7	-2,0	-1,2	0,2	-1,2
Saksa	4,5	1,9	3,3	-2,4	-0,5	-0,2	0,8	-1,5
Irlanti	3,3	2,1	4,4	-3,8	-1,9	0,1	1,3	-3,5
Iso-Brit	3,9	1,2	3,3	-1,7	-2,5	-0,9	0,5	-2,5
Sveitsi	3,8	0,8	1,8	0,7	2,0	0,2	0,6	0,9
Italia	5,4	1,0	0,1	1,4	-1,6	-1,3	-1,0	0,1
Kreikka	9,8	1,3	3,8	3,1	2,5	-0,7	1,8	0,8
Portugali	4,2	1,4	1,0	1,7	6,6	0,3	3,9	1,8
Espanja	7,3	1,3	3,6	1,6	1,4	-1,7	1,4	1,5
Kanada	5,2	3,4	0,4	0,9	-1,1	0,7	-1,1	-0,3
Australia	5,4	1,8	3,6	-0,6	2,4	0,3	2,1	0,4
USA	0,3	1,2	-0,5	0,4	-3,6	-0,9	-1,6	0,0
Japani	1,5	-0,2	1,9	-0,8	-3,0	-2,4	0,1	-0,8
OECD-Eur	4,9	1,6	2,8	-0,9	-0,6	-0,7	0,5	-0,8

Suhteellinen hintavaikutus

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90
Suomi	5,9	2,1	1,0	2,3
Ruotsi	7,6	3,6	4,4	-1,1
Tanska	6,8	3,3	2,3	0,0
Norja	3,6	1,5	0,2	1,6
Islanti	3,1	0,9	1,9	-0,6
Hollanti	4,9	4,6	2,1	-2,0
Belgia	2,4	0,4	2,8	-1,8
Ranska	5,2	2,1	3,0	-0,6
Itävalta	7,2	3,3	3,0	0,4
Saksa	5,0	2,1	2,6	-0,8
Irlanti	5,2	2,0	3,1	-0,3
Iso-Brit	6,3	2,1	2,7	0,8
Sveitsi	1,8	0,6	1,2	-0,2
Italia	7,0	2,3	1,1	1,3
Kreikka	7,2	2,0	2,1	2,3
Portugali	-2,4	1,1	-2,9	-0,1
Espanja	5,9	3,0	2,2	0,1
Kanada	6,3	2,7	1,5	1,2
Australia	2,9	1,6	1,5	-1,0
USA	3,9	2,2	1,1	0,4
Japani	4,4	2,1	1,7	0,1
OECD-Eur	5,5	2,3	2,3	0,0

Sosiaaliset tulonsiirrot

	Käypiin hintoihin				Kiinteisiin hintoihin			
	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90
Suomi	10,0	2,5	2,9	3,6	12,8	3,2	3,2	5,1
Ruotsi	11,2	2,6	5,6	1,5	10,6	2,7	5,6	1,3
Tanska	12,0	4,4	5,4	0,6	12,2	5,2	4,8	0,9
Norja	11,9	4,7	1,4	5,0	10,7	5,3	1,7	2,6
Islanti	1,0	0,8	-1,0	0,7	1,5	1,4	-1,2	0,5
Hollanti	16,7	7,8	8,0	-1,2	19,7	10,0	9,2	-1,6
Belgia	10,4	3,5	7,5	-2,9	11,0	4,2	7,7	-2,4
Ranska	8,1	1,6	4,4	1,0	8,1	1,8	4,2	1,3
Itävalta	6,7	2,2	3,4	0,4	8,0	2,7	3,5	1,2
Saksa	3,4	0,8	3,7	-2,1	5,7	2,1	4,2	-1,5
Irlanti	8,2	3,5	2,9	0,6	8,4	3,6	3,0	0,7
Iso-Brit	4,8	1,6	2,9	-1,0	6,1	1,8	3,7	-0,8
Sveitsi	7,5	2,2	4,4	1,1	9,0	2,5	4,3	2,1
Italia	8,9	2,6	1,5	2,5	11,2	3,0	1,8	3,6
Kreikka	10,4	2,7	1,2	4,6	12,0	3,3	1,7	5,3
Portugali	9,4	0,1	7,4	0,8	9,7	0,2	6,8	1,8
Espanja	11,7	3,7	5,3	0,7	12,6	4,2	5,6	1,1
Kanada	6,1	1,2	1,3	2,9	7,0	1,5	2,2	2,6
Australia	3,9	-0,6	2,6	1,4	4,2	-0,4	2,9	1,2
USA	5,5	1,9	2,5	0,2	6,1	2,3	2,8	-0,1
Japani	7,8	0,9	5,3	1,0	6,3	0,7	4,3	0,7
OECD-Eur	7,6	2,2	3,8	0,2	9,0	2,9	4,1	0,6

Suhteellinen hintavaikutus

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90
Suomi	-2,7	-0,8	-0,4	-1,5
Ruotsi	0,5	-0,2	0,0	0,2
Tanska	-0,1	-0,8	0,6	-0,3
Norja	1,2	-0,6	-0,3	2,3
Islanti	-0,5	-0,6	0,2	0,2
Hollanti	-3,1	-2,2	-1,2	0,4
Belgia	-0,5	-0,7	-0,2	-0,5
Ranska	-0,1	-0,2	0,1	-0,3
Itävalta	-1,3	-0,5	0,0	-0,8
Saksa	-2,3	-1,3	-0,4	-0,6
Irlanti	-0,2	-0,2	-0,1	0,0
Iso-Brit	-1,3	-0,2	-0,7	-0,2
Sveitsi	-1,5	-0,4	0,0	-1,0
Italia	-2,3	-0,4	-0,3	-1,1
Kreikka	-1,6	-0,5	-0,5	-0,6
Portugali	-0,3	-0,1	0,6	-1,0
Espanja	-1,0	-0,4	-0,3	-0,4
Kanada	-0,8	-0,3	-0,8	0,4
Australia	-0,3	-0,1	-0,3	0,2
USA	-0,5	-0,3	-0,3	0,3
Japani	1,5	0,2	0,9	0,2
OECD-Eur	-1,4	-0,6	-0,3	-0,4

Liitetaulukko 13. Reaalisten kulutusmenojen ja sosiaalisten tulonsiirtojen joustot
reaaliseen bruttokansantuotteeseen nähden Suomessa

Julkiset kulutusmenot

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90
Hyvinvointipalvelut	1,35	1,35	1,68	1,08
- koulutuspalvelut	1,11	0,95	1,61	0,77
- terveyspalvelut	1,46	1,88	1,56	1,03
- sosiaalipalvelut	1,75	1,51	2,10	1,76
Julkishyödykkeet ¹⁾	1,13	1,17	1,35	0,70
Muu julkinen kulutus	1,09	-0,10	1,55	1,21
Julkinen kulutus yhteensä	1,25	1,09	1,57	1,00

1) Yleinen hallinto, yleinen järjestys ja turvallisuus, maanpuolustus

Sosiaaliset tulonsiirrot

	1961-90	1961-70	1971-80	1981-90
Eläkkeet ¹⁾	2,30	2,64	2,47	1,82
Sosiaaliavustukset ²⁾	1,42	0,25	2,29	1,46
Muut tulonsiirrot ³⁾	3,04	7,64	0,70	2,53
Sosiaaliset tulonsiirrot yhteensä	2,10	2,28	2,19	1,84

1) Kansaneläkkeet, julkisen sektorin maksamat eläkkeet, yksityisen sektorin maksamat työeläkkeet

2) Opintoraha, toimeentulotuki, työttömyyskorvaukset, lapsilisä, ym. kotitalouksille maksetut
toimeentuloavustukset

3) Sairausvakuutus, työttömyysvakuutus, ym. sosiaalivakuutusetuudet

VATT-TUTKIMUKSIA -SARJASSA AIEMMIN ILMESTYNEET JULKAISUT
PUBLISHED VATT-RESEARCH REPORTS

1. Osmo Kuusi: Uusi biotekniikka, mahdollisuuksien ja uhkien teknologia. Helsinki: Tammi 1991.
2. Seija Parviainen: The Effects of European Integration on the Finnish Labour Market. Helsinki 1991.
3. Esko Mustonen: Julkiset palvelut: Tehokkuus ja tulonjako. Helsinki 1991.
4. Juha Rantala: Työpaikan avoinnaolon keston mittaaminen. Helsinki 1991.
5. Tuomo Mäki: Työvoiman riittävyys ja kohdentuminen 1990-luvulla. Helsinki 1991.
6. Martti Hetemäki: On Open Economy Tax Policy. Helsinki 1991.
7. Tanja Kirjavainen: Koulutuksen oppilaskohtaisten käyttömenojen eroista. Helsinki 1991.
8. Pentti Puoskari: Talouspolitiikan funktiot ja instituutiot. Helsinki 1992.
9. Pekka Parkkinen: Koulutusmenojen kehityspiirteitä vuoteen 2030. Helsinki 1992.
10. Seppo Laakso: Kotitalouksien sijoittuminen, asuinkiinteistöjen hinnat ja alueelliset julkiset investoinnit kaupunkialueella. Helsinki 1992.
11. Tanja Kirjavainen - Heikki A. Loikkanen: Ollin oppivuosi 13 000 - 56 000 markkaa. Helsinki 1992.
12. Teuvo Junka: Suurten teollisuusyritysten toimintasopeutus 1980-luvulla. Helsinki 1993.
13. Hannu Törmä - Thomas Rutherford: Integrating Finnish Agriculture into EC's Common Agricultural Policy. Helsinki 1993.
14. Mika Kuismanen: Progressiivisen tuloverotuksen vaikutus miesten työn tarjontaan. Helsinki 1993.
15. Estonia and Finland - A Retrospective Socioeconomic Comparison. Helsinki 1993.

16. Tanja Kirjavainen - Heikki A. Loikkanen: Lukioiden tehokkuuseroista. DEA-menetelmän sovellus lukioiden tehokkuuserojen arvioimiseksi. Helsinki 1993.
17. Mikko Räsänen: Pankkien talletusvakuuden arvo ja riskikäyttäytyminen vuosina 1982 - 1992: optiohinnoittelumallin sovellus. Helsinki 1994.
18. Pasi Holm: Essays on International Trade and Tax Policy in Vertically Related Markets. Helsinki 1994.
19. Pekka Mäkelä: Markkinat ja ympäristö - Euroopan unionin ympäristöpolitiikan tarkastelua. Helsinki 1994.
20. Hannu Vartiainen: Rahoitusmarkkinat ja talouden tasapaino informaation taloustieteen näkökulmasta. Helsinki 1994.

VALTION TALOUDELLINEN TUTKIMUSKESKUS

Hämeentie 3

PL 269

00531 HELSINKI

Seppo Leppänen

Ylijohtaja

JOHTOKUNTA

Ylijohtaja Sixten Korkman

Puheenjohtaja

Ylijohtaja Lasse Arvela

Osastopäällikkö Markku Lehto

Pääjohtaja Markku Mannerkoski

Osastopäällikkö Kari Puumanen

Budjettipäällikkö Raimo Sailas

Ylijohtaja Seppo Leppänen

Erikoistutkija Tuomo Mäki

